

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Svatá Kateřina Alexandrijská,
její ikonografie a kult v českých
zemích doby středověku

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Chalupová

Vedoucí diplomové práce: doc. PhD. Ing. Pavol Černý

OLOMOUC 2008

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. 6. 2008

.....

Za cenné rady a připomínky při vzniku této diplomové práce děkuji doc. Ph.D. Ing. Pavlu Černému. Děkuji Arcibiskupství olomouckému, Národní galerii v Praze, Ústavu dějin umění AV ČR, Mgr. Štěpánu Kohoutovi z olomoucké pobočky Zemského archivu Opava a Mgr. Tomáši Knoflíčkovi, Ph.D. za poskytnutí obrazové dokumentace památek a dalším nejmenovaným osobám za všestrannou pomoc.

Obsah:

1. Úvod	6
2. Sv. Kateřina Alexandrijská, život, kult a ikonografie obecně	9
2.1. Život sv. Kateřiny a počátky kultu	9
2.2. Nejstarší dochované památky a vývoj ikonografie	12
3. Kult sv. Kateřiny v českých zemích v období středověku	16
3.1. Počátky kultu: 12. a 13. století	16
3.2. Šíření kultu ve 14. a na počátku 15. století	18
4. Legendy o sv. Kateřině v českých zemích v období středověku	24
4.1. Život svaté Kateřiny	24
4.2. Umučení svaté Kateřiny	28
4.3. Pasionál	30
5. Ikonografie sv. Kateřiny v českém středověkém umění, přehled podle jednotlivých kategorií	35
5.1. Jednotlivá zobrazení	35
5.1.1. Podoba a atributy	35
5.1.2. Reprezentativní zobrazení	46
5.1.3. Zobrazení s dalšími světeckými postavami	48
5.2. Cykly a izolované scény	51
5.2.1. Cykly	51
5.2.2. Scény Zasnoubení sv. Kateřiny	53
5.2.3. Scény Mučení sv. Kateřiny	55
6. Vývoj ikonografie sv. Kateřiny v českém středověkém umění, chronologický přehled	68
7. Závěr	76
7.1. Shrnutí k počátkům kultu sv. Kateřiny Alexandrijské	76
7.2. Shrnutí k vývoji ikonografie	77
Prameny a literatura	82
Seznam vyobrazení	99
Summary	124

Přílohy:

I. Katalog	126
A) Jednotlivá zobrazení	128
B) Cykly	195
C) Izolované scény	204
1. Scény Zasnoubení sv. Kateřiny	205
2. Scény Mučení sv. Kateřiny	209
II. Tabulka jednotlivých zobrazení	219
III. Obrazová dokumentace	
IV. CD s rozšířenou obrazovou dokumentací	

1. Úvod

Tématem předkládané magisterské diplomové práce je svatá Kateřina Alexandrijská, její ikonografie a kult v českých zemích doby středověku. Částečně bylo již toto téma rozpracováno v postupové práci, obhájené v roce 2006.¹

Sv. Kateřina z Alexandrie byla jednou z nejoblíbenějších světic vrcholného a pozdního středověku. Jako svou patronku ji ctíli příslušníci různých stavů a povolání. Vyzývána byla jako pomocnice v nejrůznějších životních situacích. Na její popularitu odkazuje četnost výskytu jména Kateřina i jeho použití v místních názvech, množství patrocinií, literárních a uměleckých děl.

Základní uvedení do ikonografie a kultu sv. Kateřiny dosud představují příslušná hesla v *Bibliotheca sanctorum*², *Lexikon der christlichen Ikonographie*³ a *Lexikon für Theologie und Kirche*⁴. V roce 2005 vznikla na mnichovské univerzitě obsáhlá disertační práce Petera Schilla *Ikonographie und Kult der hl. Katharina von Alexandrien im Mittelalter*,⁵ zaměřující se zejména na scénická zobrazení ze svatokateřinské legendy v západoevropském umění do doby kolem roku 1500. Podává také přehled literárních pramenů a zpracovává velké množství sekundární literatury, v našich podmínkách těžko dostupné. Velmi přínosná je rozsáhlá katalogová část, tematicky rozdělená na katalog cyklů, katalog izolovaných scén a katalog jednotlivých postav do roku 1300.⁶ Práce bohužel není doplněna obrazovou dokumentací památek. Umění českých zemí žádná ze zahraničních studií nezohledňuje.

V české uměleckohistorické literatuře byla ikonografii sv. Kateřiny dosud věnována jen okrajová pozornost v rámci studií o jednotlivých památkách. Textovými památkami, patrocinií a počátky kultu se zabýval Karel Doskočil.⁷ Poměrně stálému zájmu badatelů se těší dochované staročeské legendy o sv. Kateřině.⁸

Východiskem této práce je pro studium ikonografie katalog dochovaných zobrazení sv. Kateřiny z českých zemí do počátku 16. století a to ve všech uměleckých médiích, tedy malbě knižní,

deskové a nástěnné, plastice i uměleckém řemesle. Další oblastí zájmu jsou legendy a jiné textové památky, dokládající kult světice. Ze srovnání s analogickými památkami ikonografie a kultu sv. Kateřiny především v německých zemích, Itálii a Francii, by měla vyplynout případná specifika českého prostředí.

Poznámky

¹ *Chalupová 2006*

² Dante Balboni – Giovanni B. Bronzini – Maria Vittoria Brandi, Caterina di Alessandria, in: *Bib/SS 3 1966*, sl. 954–978

³ Peter Assion, Katharina von Alexandrien, in: *LCI 7 1994*, sl. 289–297

⁴ Hans Reinhard Seeliger, in: *LThK 5 1996*, sl. 1330-1331

⁵ *Schill 2005*

⁶ *Schill 2005*, Katalogband, s. 1-338

⁷ *Doskočil 1962*

⁸ Viz kapitola 4.

2. Sv. Kateřina Alexandrijská, život, kult a ikonografie obecně

2.1. Život sv. Kateřiny a počátky kultu

Kateřina z Alexandrie je počítána mezi svaté panny a mučednice. Podle legendy měla být umučena roku 307 (podle jiných verzí 305 nebo 315) v egyptské Alexandrii.¹ Původní starořecká podoba jména, Aikaterine (odtud latinsky Aecaterina nebo Ecaterina), bývá tradičně nesprávně odvozována od řeckého katharos, čistý.² V roce 1969 byla sv. Kateřina spolu s dalšími světcí, jejichž historickou existenci se nepodařilo prokázat, vyřazena z oficiálního římského kalendáře (*Calendarium Romanum*).³ V *Martyrologiu Romanu* i v řadě regionálních kalendářů je svátek sv. Kateřiny uveden k 25. listopadu,⁴ některé kalendáře jej spojují s 24. listopadem.⁵

Fiktivní příběh Kateřinina života vznikl zřejmě v 7. nebo 8. století v syrsko-palestinské oblasti.⁶ Prvními doklady kultu v Byzanci jsou dva hymny z konce 8. nebo počátku 9. století.⁷ Přibližně ze stejné doby pocházejí i první svědectví úcty na Západě, nástěnné malby v bazilice S. Lorenzo fuori le mura v Římě⁸ a zápis v rejstříku mnichovského rukopisu *BSB, Clm. 4554*.⁹ Existence těchto raných příkladů však neznamena, že by byl v té době kult sv. Kateřiny již obecně rozšířen. Se zařazením do kalendářů, litaní, zasvěcení kostelů a oltářů se setkáme až od 11. století.¹⁰

Legenda o sv. Kateřině nebyla sepsána na paměť zvláště uctívané osoby, ale vznikla jako exemplum, příklad života ideální světice.¹¹ Kateřina byla vylicena jako krásná a vzdělaná dcera kyperského krále, která byla pro svou víru umučena v Alexandrii císařem Maxentiem. Předpokládaná původní řecky psaná forma svatokateřinské legendy ze 7. - 8. století se nedochovala. Nejstarší dochované texty pocházejí až z 9. - 10. století.¹² Všechny popisují jen *Passio*, tedy umučení sv. Kateřiny, které obvykle začíná Kateřininým rozhovorem s císařem, pokračuje disputací s učením, vězněním sv. Kateřiny, zázračným rozbitím mučícího stroje a končí popravou.¹³ Pro jednu z redakcí zřejmě sloužila jako vzor pro

disputaci pasáž z románu *Barlaam a Josafat*, pocházejícího z Jeruzalémského kláštera *S. Saba* z doby kolem roku 800.¹⁴

Rozhodující impuls pro velké rozšíření kultu sv. Kateřiny¹⁵ ve vrcholném a pozdním středověku zřejmě vyšel z kláštera *St. Trinité-du-Mont* v Rouen, kam byly za opata Isamberta (1033-1054) uloženy relikvie ze Sinaje¹⁶, považované za ostatky sv. Kateřiny.¹⁷ Brzy se začaly šířit zprávy o zázračných uzdraveních a byly zahájeny poutě, ještě v 15. století velmi populární. K oblastem, ve kterých byla sv. Kateřina velice záhy liturgicky uctívána, patřil vedle severní Francie i jihovýchod Anglie a také středo- a dolnorýnská oblast.¹⁸ Během 12. století se svatokateřinský kult rozšířil do velké části Evropy a ve 13. století už můžeme předpokládat víceméně všeobecnou znalost legendy v Anglii, Francii, Itálii a německých zemích.¹⁹ Podporovateli kultu, a tím pádem i objednavateli prvních uměleckých děl, byli v souladu s vysokou intelektuální úrovní legendy výhradně příslušníci šlechty, případně vysokého kléru.²⁰ S měnící se zbožností se proměňoval i imaginární obraz Kateřiny, kterému byly propůjčeny emocionálnější rysy. Vedle tradičně mužské vrstvy inteligence, která zvolila Kateřinu za patronku filozofie a svobodných umění na pařížské univerzitě, si začala kateřinská úcta získávat stoupenkyně i v ženských kláštorech a mezi zbožnými ženami vůbec. Novými podporovateli kultu a vyobrazení se stali příslušníci střední a nižší šlechty a postupně i měšťané.²¹

Stejně jako jiné svaté panny se od konce 12. století dostala Kateřina do středu pozornosti lidových variant legendy jako Kristova nevěsta. Její učenost, statečnost, čistota a duchovní hloubka byla vzorem kontemplativního života a z Kateřiny se stala upřednostňovaná světice dominikánského řádu, zvláště ženských klášterů.²² Asi v polovině 13. století byla legenda v Itálii rozšířena o *Conversio*, tedy líčení Kateřininy konverze, které obvykle zahrnuje Kateřininu výchovu, návštěvu u poustevníka, křest a vidění s mystickým zasnoubením. Od pozdního 13. století její popularita, zejména díky vyprávění o mystickém sňatku s Kristem, stále narůstala.²³

Sv. Kateřinu si na základě legendy za svou patronku zvolili příslušníci různých stavů a povolání. Byla ctěna jako patronka dívek, panen, kojících matek, kojných, chův, služebných, pracovníc, švadlen, filosofů, teologů, řečníků, učitelů, studentů, vězňů, kolářů, mlynářů, pekařů, brusičů nožů a nůžek, holičů, přádelníků, provazníků, lodníků, koželuhů a ševců. Dále byla patronkou univerzit, špitálů a polních plodin. Vyzývána byla také při bolestech hlavy, onemocněních jazyka a jiných nemocech a při pátrání po utonulých.²⁴

Během 14. století byl na území jižního Německa vytvořen kult tzv. Čtrnácti svatých pomocníků v nouzi, kam byla počítána i sv. Kateřina. Tento princip jednotného uctívání skupiny světců souvisel s působením žebravých řádů – dominikánů a minoritů. K těmto dvěma řádům se brzy přidali premonstráti a cisterciáci, později kult podporovali i benediktýni.²⁵ Oblíbila si jej i šlechta a měšťané. V 15. století se kult rozšířil do dalších zemí. Základní, později různě obměňovanou, skupinu tvoří tři biskupové: Dionýsius, Erasmus, Blažej, tři panny: Barbora, Markéta, Kateřina, tři rytíři: Jiří, Achácus, Eustach, lékař Pantaleon, mnich Egidius, jáhen Cyriak, mladík Vít a obr Kryštof.²⁶

Ve středo-, severo- a východoevropském prostoru se vyčlenila samostatně uctívaná skupina Tří svatých panen (Virgines Capiales), tedy sv. Barbory, sv. Markéty Antiochijské a sv. Kateřiny Alexandrijské.²⁷ Od 14. století je k nim přiřazována sv. Dorota, jako další panna a mučednice raně křesťanského období.²⁸

2.2. Nejstarší dochované památky a vývoj ikonografie

Ikonografie sv. Kateřiny se vyvíjela ve shodě s literárními prameny a paralelně s kulturem. První obrazová svědectví jsou doložena už od 1. poloviny 8. století.²⁹ Nejstarší jsou fresky z kaple pod římskou bazilikou *S. Lorenzo fuori le mura*, kde je světice stojící vedle Panny Marie označena svislým nápisem CA/TE/RI/N/A.³⁰ V 10. století vznikly malby v kapadockých městech (Irhala, Zilve, Göreme), v neapolských katakombách *S. Gennaro*³¹ a v římském kostele *S. Maria in Pallara*.³² Z 11. století se vedle nástěnných maleb dochovaly první iluminace v rukopisech a dvě sinajské ikony.³³ Od 12. století se objevují další příklady v jižní Itálii, Rakousku, dolnorýnské oblasti a ve středním Německu. Na těchto raných památkách je Kateřina většinou zobrazena jako stojící světice bez specifických atributů, pouze označená nápisem. Typické znaky, se utvářejí až od počátku 13. století.³⁴ Bývá zobrazována jako panna a královská dcera, obvykle s korunou na rozpuštěných vlasech, vzácněji s vlasy pod čepcem nebo s korunou v ruce. Jako mučednice byla nejprve zobrazována s malým křížem v ruce (8. – 12. století), což se vedle mladších atributů udrželo jen na Východě. Od konce 12. století byl kříž nahrazován palmovou ratolestí a doplněn o knihu, odkazující na učenost a mučednictví svaté panny. Jako individuální atribut se od první čtvrtiny 13. století prosazovalo místo knihy malé celé kolo a od konce 13. století postupně nahrazoval palmovou ratolest meč. Od té doby byly zkoušeny všechny možné kombinace hlavních atributů, meče a kola, někdy triumfálně pozdvihnutých, jindy umístěných na zem. Kolo bylo později často zobrazováno jako rozbité a ozubené, někdy pod nohama světice. Od poloviny 13. století se jako další individuální atribut u jejích nohou objevuje přemožený císař Maxentius. Méně častými atributy jsou: lilie, květina, tabulka s názvy věd nebo její uťatá hlava.³⁵

Z 12. století pocházejí nejstarší scénická vyobrazení z kateřinské legendy, jak v podobě cyklů, tak izolovaných scén. Zřejmě se nedá uvažovat o jednom původním cyklu, z něhož by ostatní vycházely,

neboť výběr scén u prvních deseti cyklů značně kolísá. Před rokem 1250 již tedy bylo známo 27 různých scén ilustrujících legendární *Passio*.³⁶ Svatokateřinský cyklus se před polovinou 13. století objevuje například na freskách katedrály v Tournai,³⁷ v kryptě Montmorillon v Poitou,³⁸ v kostele P. Marie v Scherzlingen,³⁹ v katedrále ve Winchesteru⁴⁰ a na vitrajích katedrál v Angers,⁴¹ Chartres⁴² a Rouen.⁴³

Ačkoli se první cykly nacházejí téměř výhradně v severní Francii a jižní Anglii,⁴⁴ byla svatokateřinská úcta během 13. století už všeobecně rozšířena. Počet památek stoupal a kult se šířil také do střední Evropy⁴⁵ a jižní Itálie.⁴⁶ Zobrazení sv. Kateřiny ve 13. století stále ještě ovlivňovalo *Passio. Conversio*, které vzniklo v polovině století v Itálii, nebylo ještě ve výtvarném umění reflektováno. Kolem roku 1320 byla ikonografie obohacena o první zobrazení Mystického zasnoubení.⁴⁷ Toto obrazové téma si v italském umění brzy získalo oblibu a stalo se jednou z nejzobrazovanějších událostí legendy.⁴⁸ Obvykle se Kateřina zasnubuje s Kristem jako malým dítětem, méně často s dospělým Kristem. Další scény z vyprávění o událostech předcházejících Kateřinině narození, *Nativitas*, se v 15. století postaraly o poslední rozšíření ikonografického repertoáru. Uplatnily se však jen ve velmi dlouhých obrazových cyklech.⁴⁹ V rámci cyklů jsou nejčastější tyto scény: Kateřina napomíná císaře Maxentia a odmítá obětovat bůžkům, Disputace s filozofy, Upálení filozofů, Bičování Kateřiny, Kateřina ve vězení obrací na víru císařovnu a Porfyria, Zázrak s koly,⁵⁰ Stětí Kateřiny, Pohřbení těla na hoře Sinaj.⁵¹

Nejčastěji samostatně zobrazovanou scénou je Mystické zasnoubení. Velké oblibě se těšily také pašijové scény: Zázrak s koly a Stětí. Následuje Disputace s filozofy, řidčeji se jako izolované objevují i jiné scény.⁵²

Ve shodě s kultem byla sv. Kateřina vyobrazována také ve skupinách s jinými světcí. Patřila mezi Čtrnáct svatých pomocníků a do skupiny *Virgines Captales*. Časté je také zobrazování ve scénách *Virgo inter virgines*, tedy s Madonou a jinými svatými pannami. S Madonou se

objevuje i ve scénách Sacra Conversazione a Sacra Familia, což bývá často spojeno s Mystickým zasnoubením.⁵³

Dochovaná zobrazení dokládají mnohotvárnost a oblíbenost svatokateřinského kultu v celém období středověku. Obrazy z jejího života zdobí umělecká díla všeho druhu, nacházejí se v katedrálách, farních i klášterních kostelech, soukromých náboženských knihách i liturgických rukopisech, na zlatnických pracích i na retáblech z anglické sériové produkce. Zpočátku mezi objednateli dominovali příslušníci šlechty a vysokého kléru, kteří oceňovali zejména učenost sv. Kateřiny. Od pokročilého 13. století se na objednávkách začala podílet měšťanská uskupení a v 15. století už tvořili měšťané mezi objednateli většinu. To bylo příčinou rozmachu spíše menších uměleckých děl pro soukromou zbožnost, deskových obrazů, ilustrací modlitebních knížek nebo dřevořezů.⁵⁴

Jméno Kateřina nese také několik mladších světic, např.: Kateřina Sienská († 1380), Kateřina Švédská († 1381), Kateřina de Vigri († 1463), Kateřina Fieschi († 1510), Kateřina de Ricci († 1590) a další. Ikonografie dominikánské světice, Kateřiny Sienské převzala motiv Mystického zasnoubení s Kristem.⁵⁵

Poznámky

- ¹ Srov. *BibISS 3 1966*, sl. 957, *LThK 5 1996*, sl. 1330
- ² Tamtéž.
- ³ *Ordo Missae 1969*, s. 122
- ⁴ *LThK 5 1996*, sl. 1330
- ⁵ *Schill 2005*, s. 20
- ⁶ *Schill 2005*, s. 353
- ⁷ Tamtéž.
- ⁸ Snad už z počátku 8. století. Srov. *Schill 2005*, s. 73n.
- ⁹ „*Passio Ecaterine uirginis dei*“. *Schill 2005*, s. 353
- ¹⁰ Tamtéž.
- ¹¹ *Schill 2005*, s. 14
- ¹² Mezi nimi je možné rozlišit až sedm různých verzí. Nejstarší řecký text je zaznamenán v Menologiu z přelomu 9. a 10. století, Řím, BAV, Vaticanus Graecus 807, fol. 256r-261v. *Schill 2005*, s. 14
- ¹³ Případně přenesením těla anděly na horu Sinaj.
- ¹⁴ *Schill 2005*, s. 17
- ¹⁵ Stejně jako jiných východních světců jako např. sv. Markéty, sv. Jiří, sv. Mikuláše. *Schill 2005*, s. 353
- ¹⁶ Tam byly „nalezeny“ v 10. století. *LCI 7 1994*, sl. 290
- ¹⁷ Srov. *Schill 2005*, s. 353. Další domnělé relikvie jsou uloženy např. v Kolíně nad Rýnem, Grevenrode nebo Norimberku. Srov. *LCI 7 1994*, sl. 290
- ¹⁸ *Schill 2005*, s. 353
- ¹⁹ Tamtéž.
- ²⁰ *Schill 2005*, s. 354
- ²¹ *Schill 2005*, s. 355
- ²² *Schill 2005*, s. 354
- ²³ *Schill 2005*, s. 355
- ²⁴ Srov. *BibISS 3 1966*, s. 960; *LThK 5 1996*, sl. 1331; *LCI 7 1994*, sl. 290
- ²⁵ *LCI 8 1994*, sl. 546
- ²⁶ *LCI 8 1994*, sl. 546-547
- ²⁷ *LCI 8 1994*, sl. 574
- ²⁸ Tamtéž.
- ²⁹ Srov. *LThK 5 1996*, sl. 1330
- ³⁰ Srov. *BibISS 3 1966*, sl. 965; *Schill 2005*, s. 18-19
- ³¹ Zde je vyobrazena řada světců: sv. Kateřina, sv. Agáta, sv. Anežka, sv. Evženie, sv. Julius, sv. Markéta. Srov. *BibISS 3 1966*, sl. 965
- ³² *Schill 2005*, s. 353
- ³³ Srov. *Schill 2005*, Katalogband, s. 329-331
- ³⁴ *Schill 2005*, s. 353
- ³⁵ *LCI 7 1994*, sl. 290
- ³⁶ Přičemž celkem je známo 39 scén. *Schill 2005*, s. 354
- ³⁷ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 1, s. 3-5
- ³⁸ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 3, s. 9-10
- ³⁹ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 4, s. 11-12
- ⁴⁰ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 5, s. 12-13
- ⁴¹ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 2, s. 5-7
- ⁴² *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 6, s. 13-15
- ⁴³ *Schill 2005*, Katalogband, kat č. 7, s. 15-17
- ⁴⁴ Srov. *BibISS 3 1966*, sl. 965
- ⁴⁵ Např. cyklus deskových maleb v kolínském St. Maria Lyskirche (konec 13. století). Srov. *LCI 7 1994*, sl. 294
- ⁴⁶ Např. cyklus maleb v kostele v Salentu (13. století). Srov. *BibISS 3 1966*, sl. 966
- ⁴⁷ K mystickému sňatku viz *RDK* (Otto Gillen, Brautmystik, in: *RDK*, sv. 2, sl. 1130-1134)
- ⁴⁸ Ke scénám Zasnoubení sv. Kateřiny v italském umění pozdního středověku viz *Schmidt 2001*.

⁴⁹ *Schill 2005*, s. 354. Autor rozlišuje celkem 61 scén, které se objevují v legendárních cyklech.

⁵⁰ Kateřina prosí Boha, aby ji uchránil před mučením koly, načež jsou kola zázrakem (anděl s kladivem nebo mečem, oheň, kameny, krupobití atd.) zničena. Někteří drábové hynou v jejich troskách. *Schill 2005*, s. 9

⁵¹ Platí pro sledované období: 1170-1500. *Schill 2005*, Katalogband, s. 383

⁵² *Schill 2005*, Katalogband, s. 384

⁵³ Srov. *LCI 7 1994*, sl. 292; *LCI 8 1994*, sl. 573

⁵⁴ *Schill 2005*, s. 354

⁵⁵ Obvykle s dospělým Kristem a v doprovodu dalších světců. Mystické zasnoubení je pak součástí legendy dalších italských dominikánek: blahoslavené Kateřiny Racconigi († 1547) a svaté Kateřiny de Ricci. Srov. *LCI 7 1994*, sl. 289

3. Kult sv. Kateřiny v českých zemích v období středověku

3.1. Počátky kultu: 12. a 13. století

Nejstarší doklady kultu sv. Kateřiny v českých zemích pocházejí pravděpodobně už z druhé čtvrtiny 12. století. Přibrání titulu sv. Kateřiny u rotundy P. Marie ve Znojmě roku 1134 za knížete Konráda II. je prvním svatokateřinským patrociniem v českých zemích.¹ S tímto datem zřejmě souviselo také uložení ostatků sv. Kateřiny do oltáře znojenské rotundy. Ostatky se sem mohly dostat z Východu spolu se svatebním věnem Marie Srbské, dcery srbského župana Uroše, s nímž se Konrád II. oženil v létě roku 1134 na dvoře uherského krále Bely.² V kalendáři *Olomouckého kolektáře*³ z druhé čtvrtiny 12. století bylo k 25. listopadu se zápisem „*Petri ep. et mart.*“ na konci 12. nebo počátku 13. století dopsáno „*Katherine virginis et martyris*“ spolu s poznámkou o úmrtí třetího olomouckého biskupa Jana.⁴ Ve 13. století už najdeme jméno Kateřina zapsáno v několika českých a moravských rukopisech. Například v *Žaltáři ostrovském*⁵ (kolem roku 1200) je „*Katherina*“ uvedena v litanii na konci panen, ačkoli v kalendáři téhož rukopisu chybí.⁶ V kalendáři *Codexu gigas*⁷ (1200-1230) je na foliu 310v k datu 24. 11. černě zápis: „*Crisogoni mart. Katherine virg et mart.*“ Jméno sv. Kateřiny bylo kolem roku 1250 připsáno do kalendáře plaského kláštera. V kalendáři olomouckých dominikánů⁸ z roku 1257 je mezi svátky uveden i den „*Katherine*“ a v kalendáři olomoucké diecéze⁹ z roku 1263 je den 25. 11. vyznačen červeně s poznámkou „*Katherine virg.*“ V *Olomouckém breviáři*¹⁰ ze 3. čtvrtiny 13. století začíná na foliu 312v vyprávění o životě sv. Kateřiny dokonce iniciálou s obrazem této světice.¹¹ V kalendáři města Prahy¹² z roku 1282 čteme „*in die beate Katherine virginis*“.¹³ V knize biskupa Tobiáše z roku 1294 je „*Katherina*“ v latinské litanii pražského kostela na šestém místě mezi ženami.¹⁴ Jméno světice se objevuje také v cisiojanech užívaných v průběhu 13. století. V době okolo roku 1230 vznikl patrně v Olomouci cisiojan Alberta Behaima, kde je na 25. 11. celé jméno „*Katerine*“ (v genitivu).

První český cisiojan *Oktava rodstva* z doby okolo roku 1260 uvádí „*Katherina*“ a druhá redakce z poslední čtvrtiny 13. století tvar „*Katerina*“.¹⁵

V průběhu 13. století se také značně rozšířil počet patrocinií. Před rokem 1232 vysvětil biskup Robert kapli sv. Kateřiny při kostele sv. Petra v Olomouci. Biskup Bruno ze Schauenburka přidal ostatky sv. Kateřiny při svěcení kaple sv. Jana Křtitele v Olomouci roku 1268 a před rokem 1270 založil kostel sv. Kateřiny v Hradečné u Svitav. Ženský dominikánský klášter s kostelem sv. Kateřiny vznikl v Olomouci před rokem 1287. V Brně je k roku 1295 uváděna kaple s. *Nicolai et Katherine*.¹⁶ Z doby před rokem 1300 jsou na Moravě a ve Slezsku kostely sv. Kateřiny ještě v místech: Vidnava, Horní Benešov, Opavsko (pod správou kláštera Hradisko), Milovany u Města Libavé, Rešov u Rýmařova, Vilémov u Litovle, Prusinovice u Holešova. Prvními patrocinií v Čechách jsou: emporový kostel sv. Kateřiny na Tetíně (kolem roku 1200), z první poloviny 13. století pak rotunda v České Třebové a snad i kostel v Olšových Vratech u Karlových Varů.¹⁷ Ve druhé polovině 13. století jsou sv. Kateřině zasvěceny kostely v těchto místech: Lazice (dnes Nová Ves) a Mladá Vožice u Tábora, Buková hora u Havlíčkova Brodu, Chodžovice u Libotenic (u Roudnice), kostel u komendy řádu německých rytířů v Chomutově, Velvary, Obora u Loun, Medvědice u Lovosic, Chouč u Bíliny, Bořislav u Teplic, Dolany u Kadaně, Mšec u Nového Strašecí, Višňová u Příbrami, Varvažov u Mirovic, Licoměřice u Čáslavi, Zlatá Olešnice u Trutnova.¹⁸ Při zakládání zderazského kláštera roku 1276 vložil biskup Jan III. z Dražic ostatek sv. Kateřiny.¹⁹ Z doby okolo roku 1300 pocházejí Kateřině zasvěcené kostely v obcích: Mladé Buky u Trutnova, Mříčná u Jilemnice, Vysoká nad Jizerou, Bzí u Železného Brodu, Vlastibořice u Českého Dubu, Dolní Bousov u Sobotky, Čejky u Mladé Boleslavi, Sloup u České Lípy, Horní Roveň u Vysokého Mýta, Písečná u Žamberka, Vitějoves u Poličky.²⁰

Jméno Kateřina se od poloviny 13. století objevuje jako osobní jméno ve vyšších společenských vrstvách a posléze i ve městech (Brno, Praha, Olomouc, Litoměřice). První doloženou nositelkou jména Kateřina je dcera Vítka z Klokot, pozdější abatyše kláštera cisterciáček v Pohledu.²¹ Do poslední třetiny 13. století je používáno jméno ve tvaru Katharina nebo Katerina, který pak přechází ve tvar Kateřina.²²

3.2. Šíření kultu ve 14. a na počátku 15. století

14. století představuje velký rozmach kateřinského kultu u nás. Do roku 1320 mají v kalendáři červeně zapsaný svátek „*Katherine virg. et mart.*“ benediktinky u sv. Jiří v Praze, cisterciáci ve Zlaté Koruně a premonstrátky v Chotěšově.²³ Asi z druhé čtvrtiny 14. století pochází český cisiojan *Ochtáb dal prvý křest*, kde se objevuje tvar jména v akusativu: „*Kateřinu znal On(dře)*“.²⁴

Po roce 1300 vznikly kostely sv. Kateřiny v Kněžicích, v Libořicích u Podbořan a v Hořicích na Šumavě. Do první poloviny 14. století spadají založení kostelů v obcích: Svatá Kateřina u Kutné Hory, Merboltice u Benešova nad Ploučnicí, Stárkov u Teplice nad Metují, Malonty u Kaplice. Někdy v první polovině 14. století byl také přejmenován kostel P. Marie v Přimdě na kostel sv. Kateřiny. Z doby kolem poloviny 14. století pocházejí ještě kostely v obcích: Volary, České Meziříčí u Opočna, Pavlíkov u Rakovníka.

Za hlavního propagátora kultu ve druhé polovině 14. století je tradičně považován Karel IV.²⁵ S tvrzením, že Kateřina byla jeho oblíbenou sveticí, se v literatuře setkáme běžně. Zřejmě k tomu přispěl Beneš Krabice z Weitmile, který v *Kronice pražského kostela* napsal o Karlově vítězném boji u San Felice v roce 1332: „*A tento den svaté Kateřiny, kdy s Božím požehnáním a přičiněním této slavné panny, již měl vždy v úctě, dobyl Karel vítězství a triumfu nad svými nepřáteli. Karel pak každoročně až do konce svého života ji s obzvláštní zbožností uctíval.*“²⁶ Karel IV. ve svém *Vlastním životopise* zmiňuje u obléhání hradu San Felice pouze to, že se tak

stalo „na den svaté Kateřiny“, ²⁷ tj. 25. listopadu. Stejným způsobem uvádí datum vítězné bitvy z roku 1340, kdy získal hrad Penede v severní Itálii. ²⁸

Jako ctitel sv. Kateřiny se Karel projevil, když nechal v roce 1342 pojmenovat svou druhorozenou dceru Kateřina. ²⁹ Jméno této svaté panny také zařadil do litanií *Korunovačního řádu českého krále*, kde jsou světice uvedeny v pořadí: Máří Magdaléna, Markéta, Kateřina, Barbora, Ludmila a Dorota. ³⁰

Podle Beneše Krabice byl dále Karel v den svaté Kateřiny roku 1346 v Bonnu korunován na římského krále. Sám ale uvádí datum 26. listopadu, což je nazítří sv. Kateřiny. ³¹ O svátku sv. Kateřiny hovoří naposledy k roku 1367, kdy byl v neděli po tomto svátku vysvěcen arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi za přítomnosti císaře augustiniánský klášter sv. Kateřiny na Novém Městě pražském, založený Karlem v roce 1355. ³² Císař věnoval klášteru ostatek a olej světice. ³³

Se jménem Karla IV. bývají spojována také některá umělecká díla, dokládající úctu ke sv. Kateřině. Jedním z nich je nástěnný obraz sv. Kateřiny na boční straně oltářní menzy v tzv. kapli sv. Kateřiny na Karlštejně. ³⁴ Sv. Kateřina je také námětem jednoho z Theodorikových obrazů, určených k výzdobě karlštejnské kaple sv. Kříže. ³⁵ Karel IV. vystupuje i jako objednavatel literárních děl. Tak je tomu například s *Pasionálem*, staročeským překladem *Zlaté legendy*. ³⁶ Podle Vidmanové (1998) se jeho zájmy projevy jak v legendách o sv. Václavovi ³⁷ a Arnulfovi, tak v umístění článku o sv. Kateřině. Protože byl Karel „jejím obzvláštním ctitelem, ...akcentoval autor její svátek v závěru církevního roku tím, že svátek o Saturninovi přemístil a ostatní vynechal, aby *Passionál legendou o Kateřině končil*.“ ³⁸ Dříve byla za přímou císařovu objednávku považována i legenda *Život sv. Kateřiny*, ³⁹ v poslední době je však její vznik spojován se širším dvorským okruhem. Pasáž, líčící Kateřinino setkání s Kristem a P. Marií v nádherně zdobené síni, byla některými badateli dávána do souvislosti se stavbami Karla IV., především s kaplemi sv. Kříže a tzv. kaplí sv. Kateřiny na Karlštejně

a svatováclavskou kaplí v katedrále sv. Víta. Mohla být ale inspirována i biblickými texty.⁴⁰ V Karlově době vznikla i druhá veršovaná legenda, *Umučení sv. Kateřiny*.⁴¹

Šíření svatokateřinského kultu nepřímo souviselo se založením vysokého učení v Praze, neboť učenci, především pak teologové a filozofové, tradičně vzývali Kateřinu jako svou patronku. Její svátek je zapsán v *Knize děkanů filosofické fakulty pražské univerzity*⁴² z roku 1367. Doklady úcty ke sv. Kateřině můžeme vysledovat také u Karlových blízkých spolupracovníků. *Statuta Arnošta z Pardubic*⁴³ z roku 1349 mají den sv. Kateřiny mezi diecézními svátky vyznavačů a Arnošt z Pardubic založil před rokem 1361 první oltář této světice v katedrále sv. Víta.⁴⁴ Modře je označen svátek v *Liber viaticus Jana ze Středy*⁴⁵ z doby před rokem 1364. V tomto rukopise a v *Misálu Jana ze Středy*⁴⁶ najdeme i obraz světice.⁴⁷ Na objednávku Jana Očka z Vlašimi vznikl na konci 70. let ve Vlašimské kapli svatovítské katedrály nástěnný obraz Stětí světice.⁴⁸

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že kult sv. Kateřiny hrál důležitou roli v Karlově osobním životě i na jeho dvoře. Nelze jej však přeceňovat, neboť se rozvíjel paralelně s kultem dalších světců a světic. Již asi stoletá domácí tradice kateřinské úcty však dostala s dobou Karla IV. nový impuls.

Od druhé poloviny 14. století mají kateřinské kostely obce: Mladá u Benátek nad Jizerou, Jeníkov u Dolních Kralovic, Mlýny u Soběslavi, Krásno u Lokte, Svatá Kateřina u Borové (u Poličky) a Chrudim. V roce 1371 byl postaven klášterní kostel augustiniánů v Lanškrouně, zasvěcený sv. Mikuláši a sv. Kateřině.⁴⁹ V Čechách bylo do počátku 15. století přes čtyřicet kostelů zasvěcených sv. Kateřině, čímž se obliba tohoto patrocina dostala před sv. Máří Magdalénu, sv. Prokopa nebo sv. Havla. Většina kostelů je farních, několik je filiálních a tři jsou řádové.⁵⁰

Podrobněji se můžeme podívat na situaci v Praze, kde se nová vlna svatokateřinského kultu projevila od druhé třetiny 14. století zejména v zasvěcení oltářů. Nejstarší je oltář sv. Kateřiny, Barbory a Markéty u kostela sv. Ondřeje u dvora zbraslavského kláštera z roku 1337.

Roku 1342 založili augustiniáni kapli sv. Kateřiny při kostele sv. Tomáše⁵¹ a v roce 1355 byl založen výše zmiňovaný augustiniánský kostel sv. Kateřiny na Novém Městě. Po polovině 14. století vznikají oltáře sv. Kateřiny v těchto kostelech: P. Marie před Týnem, sv. Martin ve zdi, sv. Haštal, sv. Havel (oltář sv. Kateřiny a Doroty). Všechny čtyři jsou měšťanského založení.⁵² Jak už bylo zmíněno, před rokem 1361 zakládá arcibiskup Arnošt z Pardubic oltář sv. Kateřiny v katedrále sv. Víta. Roku 1396 je v Betlémské kapli zřízen oltář sv. Markéty, Kateřiny a jiných svatých panen. Vladykové ze Středokluk založili roku 1401 oltář sv. Kateřiny, Antonína a patronů u sv. Michala na Starém Městě. Roku 1402 je založen další oltář sv. Kateřiny u sv. Víta, v roce 1408 zde farář z Plzně zakládá ještě oltář sv. Kateřiny a Mikuláše a roku 1412 rytíř Mikuláš z Barchova oltář sv. Petra a Pavla, Kryštofa a Kateřiny. Měšťanský oltář sv. Kateřiny vznikl roku 1403 u sv. Mikuláše na Malé Straně. V roce 1414 založil oltář sv. Kateřiny u sv. Mikuláše na Slepčím trhu vladyka z Vrapic a téhož roku vznikl i oltář u P. Marie na Louži.⁵³

Jméno Kateřina proniká od poloviny 14. století na venkov a stává se lidovým.⁵⁴ V 15. a 16. století je nejoblíbenějším ženským jménem v českých městech. V různých podobách se jméno objevuje i v několika místních názvech.⁵⁵ Například ves u Kutné Hory byla pojmenována Svatá Kateřina před rokem 1407 podle kostela z počátku 14. století. Jméno podle starší kaple získala i ves Svatá Kateřina u Přimdy, která vznikla mezi lety 1318 a 1352. Z osobního jména Kateřina byly odvozeny názvy některých moravských obcí. Kateřinice u Příbora vznikly zřejmě v poslední čtvrtině 14. století, z roku 1390 pochází zpráva o zaniklé vsi Kateřinice u Rajnochovic. Kateřinky u Opavy, které se připomínají poprvé roku 1377, nesou jméno podle tamního kostela, stejně jako obec Svatá Kateřina u Blanska, kde byl kostelík vystavěn pány z Černé Hory roku 1469. První zpráva o Kateřinicích u Vsetína pochází až z roku 1505.⁵⁶

Poznámky

- ¹ Roku 1239 už je označována jen jako kaple sv. Kateřiny. K tomu naposledy *Konečný 2005*, s. 72–75.
- ² Srov. *Konečný 2005*, s. 74
- ³ Stockholm, Sveriges nationalbibliotek, A 144
- ⁴ Olomoucký biskup Jan zemřel roku 1085. Kult sv. Kateřiny mohl v Olomouci zavést biskup Jindřich Zdík (1126-1150), který vykonal pouť do Svaté země. Srov. *Doskočil 1962*, s. 137, *Bistřický 1976*, s. 412.
- ⁵ Praha, Knihovna metropolitní kapituly u Sv. Víta, A 57/1
- ⁶ Srov. *Doskočil 1962*, s. 138
- ⁷ Stockholm, Sveriges nationalbibliotek, A 148
- ⁸ RB II, 68
- ⁹ Olomouc, Státní okresní archiv, Metropolitní kapitula, I E 40
- ¹⁰ Olomouc, Státní okresní archiv, Metropolitní kapitula, CO 44
- ¹¹ Kat. č. 1
- ¹² RB II, 555
- ¹³ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139
- ¹⁴ Srov. *Doskočil 1962*, s. 138
- ¹⁵ Srov. *Doskočil 1959; Doskočil 1962*, s. 138
- ¹⁶ Srov. *Doskočil 1962*, s. 143
- ¹⁷ Srov. *Doskočil 1962*, s. 140
- ¹⁸ Srov. *Doskočil 1962*, s. 140-141
- ¹⁹ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139
- ²⁰ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139
- ²¹ Srov. *Doskočil 1962*, s. 144
- ²² Srov. *Doskočil 1962*, s. 148
- ²³ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139
- ²⁴ Srov. *Doskočil 1959; Doskočil 1962*, s. 139
- ²⁵ Stručně shrnuje Barbara D. Boehm in: *Katalog Praha 2006a*, s. 142-144.
- ²⁶ Beneš Krabice z Weitmile, Kronika Pražského kostela, in: *Bláhová 1987*, s. 214
- ²⁷ Karel IV., Vlastní životopis, in: *Mašek – Pavel – Vidmanová 2000*, s. 32
- ²⁸ Srov. Karel IV., Vlastní životopis, in: *Mašek – Pavel – Vidmanová 2000*, s. 59
- ²⁹ Později pojmenoval svou dceru stejně i markrabí Jan Jindřich. Srov. *Doskočil 1962*, s. 144
- ³⁰ Srov. Karel IV., Korunovační řád českého krále, in: *Mašek – Pavel – Vidmanová 2000*, s. 95
- ³¹ Beneš Krabice z Weitmile, Kronika Pražského kostela, in: *Bláhová 1987*, s. 224
- ³² Beneš Krabice z Weitmile, Kronika Pražského kostela, in: *Bláhová 1987*, s. 238
- ³³ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139
- ³⁴ Kat. č. 8. Kaple nesla v Karlově době nejspíše titul Utrpení Páně. Spojení se jménem sv. Kateřiny je omyl 16. století, který poprvé uvedl Václav Hájek z Libočan ve své *Kronice české* roku 1541 a který vznikl zřejmě právě v souvislosti s nástěnným obrazem sv. Kateřiny. Srov. *Katalog Praha 1997*, s. 34-35
- ³⁵ Kat. č. 11.
- ³⁶ Viz oddíl 4. 3.
- ³⁷ Autor staročeského *Pasionálu* některé legendy o cizích světcích vynechal, naopak zařadil legendy o světcích českých, mezi nimi i překlad svatováclavské legendy, kterou napsal právě Karel IV. Srov. *Panorama české literatury 1994*, s. 35
- ³⁸ Anežka Vidmanová, Legenda aurea a Čechy, in: *Vidmanová 1998*, s. 30
- ³⁹ Státní archiv v Brně, č. 555. Viz oddíl 4. 1.
- ⁴⁰ Srov. *Lehár 1983*, s. 167-168; *Petrů 1999*, s. 125-128
- ⁴¹ Viz oddíl 4. 2.
- ⁴² Praha, Národní knihovna České republiky, XIX.A.32
- ⁴³ Praha, Národní knihovna České republiky, I.G.19
- ⁴⁴ Kapli zasvěcenou sv. Kateřině v katedrále nenajdeme. Srov. *Doskočil 1962*, s. 143
- ⁴⁵ Praha, Knihovna Národního muzea, XIII A 12. Svátek sv. Kateřiny uveden v kalendáři na foliu 7r.

⁴⁶ Praha, Knihovna metropolitní kapituly u Sv. Víta, cim. 6

⁴⁷ Liber viaticus Jana ze Středy, f. 287r (kat. č. 9), Misál Jana ze Středy, f. 192r (kat. č. 10).

⁴⁸ Kat. č. 109.

⁴⁹ Konvent kláštera používal pečeť s obrazy těchto světců. Srov. *Švábský 1959*, příloha E, obr. 28, 29. Probošt Jindřich užíval pečeť s obrazem sv. Kateřiny (kat. č. 25).

⁵⁰ Srov. *Doskočil 1962*, s. 139-144

⁵¹ Dostali pro ni z Německa ostatek sv. Kateřiny. Srov. *Doskočil 1962*, s. 139

⁵² Srov. *Doskočil 1962*, s. 143

⁵³ Srov. *Doskočil 1962*, s. 143

⁵⁴ Od té doby se objevují také tvary: Káča, Káčě, Kačena, Kačka, Katruše, Katra, Kachna. Srov. *Doskočil 1962*, s. 148

⁵⁵ K tomu viz *Doskočil 1962*, s. 146-148

⁵⁶ Srov. *Doskočil 1962*, s. 148

4. Legendy o sv. Kateřině v českých zemích v období středověku

Z českého středověku jsou známy celkem tři překlady svatokateřinské legendy. Jedná se o *Život svaté Kateřiny*, *Umučení svaté Kateřiny* a příslušnou kapitolu ve staročeském *Pasionálu*. Všechny tyto texty vznikly v druhé polovině 14. století a vycházejí z latinských předloh. Latinské legendy o svaté Kateřině byly v té době trojího typu: některé líčily jen její obrácení na víru (*Conversio*), jiné jen disputaci a umučení (*Passio*) a malá část spojovala oboje.¹ Kapitola v *Pasionálu* a *Umučení svaté Kateřiny* líčí pouze pašije, *Život svaté Kateřiny* přidává k pašijím i konverzi. Události předcházející Kateřinině narození a vyprávění o dětství světice (*Nativitas*) ve staročeských legendách nenajdeme.

4.1. *Život svaté Kateřiny*

Nejznámější a nejrozsáhlejší² je veršovaná legenda *Život svaté Kateřiny*, zvaná též *Větší* nebo *Stockholmská legenda*. *Život svaté Kateřiny* vznikl zřejmě ve 2. polovině 14. století (přesně datovat nelze) a je uchován v jediném opise z počátku 15. století, uloženém ve Státním archivu v Brně.³ Tento rukopis je nazýván stockholmský, protože za třicetileté války byl švédskými vojsky odvezen do Stockholmu a uložen v tamní královské knihovně, kde jej roku 1850 objevil gymnaziální profesor Josef Pečírka.⁴ Do Čech byl navrácen ve 2. polovině 19. století. Od té doby mu byla věnována značná pozornost českých badatelů, kteří k legendě vydali řadu literárněhistorických studií.⁵

Staročeská legenda vychází ze dvou prozaických latinských legend: *Fuit in insula Cypru* (Byl na ostrově Kypru)⁶ a *Tradunt annales historie* (Historické letopisy vypravují),⁷ které však tvůrčím způsobem přetváří.⁸ Zcela nová jsou ve staročeské legendě dvě místa, a to Kateřinin druhý sen odehrávající se v nádherné síni, kde se setkává s Kristem, a popis bičování světice s vylíčením symbolických barev.

Pro popis síně, obložené drahými kameny, byly hledány analogie ve stavbách Karla IV., zřejmě však jejich společným východiskem byly biblické texty, zejména popis Nebeského Jeruzaléma.⁹ S dvorským prostředím doby Karla IV. spojuje legendu jak vysoký styl a snaha o exkluzivní výraz, tak odkazy na dobovou duchovní literaturu, dvorskou milostnou poezii,¹⁰ a výtvarné umění.¹¹

Opis se příliš nevzdálil době vzniku originálu. Legenda představuje vrchol veršované epiky 14. století. Jedná se o klíčové dílo z hlediska vývoje tohoto žánru u nás, protože se snaží individualizovat světici a dynamicky zachytit i její vnitřní život.¹²

Děj legendy se odehrává v době, kdy v Řecku vládne zlý císař Maxencius. Na ostrově Kypru kraluje spravedlivý Kostus se svou manželkou, kterého však císař vyžene do Alexandrie v egyptské zemi. Kostus má jedinou dceru Kateřinu, kterou dá na vysoké učení. Když král zemře, má po něm vládnout jeho osmnáctiletá dcera. Kateřina je velmi krásná, urozená, bohatá a moudrá, rozhodne se však, že se nikdy nevdá, přestože k jejím nápadníkům patří i císařův syn. Matčino domlouvání není nic platné, protože Kateřina chce jen muže, který *„jest všeho světa krašší, ctí, urozením najdražší, nad veš svět najbohatější, nade vše múdré najmúdrější.“*¹³ O takovém ale nikdo neví.¹⁴

Matka přivede Kateřinu k moudrému poustevníkovi v domnění, že jí domluví. Ten jí však vypráví o Marii a jejím nesmrtelném synu, jako o nejdokonalejším muži, a tajně jí věnuje obraz Madony, před kterým se má modlit. Poté se Kateřina s matkou a služebnicemi vrátí do paláce.¹⁵

Večer rozsvítí ve svém pokoji svíčku a modlí se před obrazem, aby jí Maria ukázala svého syna. Když vyčerpaná pláčem usne, ocitne se ve vidění na louce, kde na trůně sedí Marie a hraje si se svým synkem. Kateřina se trápí, protože nevidí děťátku do tváře. Maria se přimlouvá, aby se Kristus na Kateřinu podíval, on se jí však nechce ukázat, protože toho ještě není hodna. Jestli bude ochotná podstoupit i muka, má se nechat poučit a pokřtít od poustevníka. Kateřina se tedy hned ráno vypraví se služebnicemi k poustevníkovi

a líčí mu svůj sen. On jí vypráví o křesťanské víře a nakonec ji ve své jeskyni pokřtí.¹⁶

Kateřina se pak vrací domů, mlčí o všem, co se stalo a večer se opět modlí před obrazem a opět upadá do vidění. Tentokrát se ale ocitá v krásné síni, kde jsou stěny zdobeny drahými kameny a na klenbě svítí slunce, měsíc a hvězdy.¹⁷ Na jednom trůně sedí Maria, na druhém Kristus. Kateřina před ním pokleká, on jí ukazuje svou tvář, přijímá ji za svou choť a služebnici, což dokazuje tím, že jí do dlaně vloží svůj prsten. Kateřina říká: „*Mně viac jiného zrcadla netreba, neb mój choť dražší všeho světa i najkrašší jest, v němž já byt zriedla mého chci mieti ustavičného.*“¹⁸ I po probuzení ze sna má v dlani prsten. Žije pak jako křesťanka a vede k víře i své poddané.¹⁹

Po královnině smrti navštíví Alexandrii císař se svou ženou a synem. Císař přikazuje lidem, aby ctili Rufana a Apollóna a obětovali modlám v chrámu. Křesťané jsou mučeni. Kateřina vyšle svého rytíře, aby zjistil, co se děje. Když jí všechno vylíčí, vypraví se Kateřina s pannami k chrámu, kde vidí modloslužbu i mučení. Nato usvědčuje císaře z bludu. Když mu však vypráví o svém Bohu, císař tvrdí, že v bludu žije ona a ve vzteku ji nechá uvěznit.²⁰

Potom žádá císař pomoc od svých rádců, neboť chce Kateřinu od její víry odvrátit a dát ji synovi za nevěstu. Rádcové radí povolat padesát učenců. Když se dostaví, císař jim slibuje odměnu za to, když v disputaci pokoří Kateřinu, ale mistři jsou rozzlobeni, že vážili cestu kvůli tak podřadnému úkolu. Když se Kateřina ve vězení před disputací modlí, navštíví ji archanděl Michael. Ke sledování disputace se shromáždí davu lidí a jakmile vstoupí Kateřina, jsou všichni ohromeni její krásou. Jeden mistr ji vyzývá, aby začala řeč. Ona tedy vypráví o sobě a o své víře, pak odpovídá na dotazy mistrů, pokračuje výkladem jednotlivých článků víry a nabádá mistry, aby se odvrátili od modloslužby a přijali víru. Kateřinino učení je tak silné, že se všichni mistři hlásí k víře. Rozzlobený císař nechává pod hradem zapálit oheň a uvrhnout do něj svázané učence. Ti sice umírají, ale jejich těla nejsou ohněm poškozena.²¹

Poté císař nařizuje svým sluhům zbičovat Kateřinu. Je tedy svlečena ze šatů a šlehána biči s uzly a háčky, které trhají její kůži i zlaté vlasy, načež se na jejím těle objevují bílé, černé, zelené, modré, žluté a červené rány. Její lásku ke Kristu přirovnává autor české legendy k lásce Izoldy k Tristanovi.²² Kateřina je potom odvedena do nejhoršího žaláře, kde ji má dvanáct rytířů hlídat po dvanáct dnů.²³

Císařovna a nejvyšší rytíř Porfyrius podplatí strážce a v noci se spolu vydávají do vězení, aby ji navštívili. Jsou oslepeni světlem a poklekají před Kateřinou, o kterou pečují andělé. Kateřina císařovně předpovídá, že bude za tři dny umučena. Císařovna, Porfyrius a následně i dvě stě jeho rytířů se obrací na víru.²⁴

Císař nechává opět předvést Kateřinu a protože je ještě krásnější, dává mučit strážce, které ji hlídaly. Pro Kateřinu mají císařovi sluhové vymyslet krutá muka. *„Tehdy učinichu čtyři kola před městem na jednéj rovni, mezi slúpy, v něžť osovni skřipci biechu biti kypřě, skrze něž provazi chytře okolo hřidelóv jdiechu.“*²⁵ Kola jsou pobitá ostrými hřeby a spřáhnutá provazy tak, aby se dvě točila nahoru a dvě dolů. Když je Kateřina přivedena před mučící nástroj, pokleká a modlí se, aby přišel anděl a vysvobodil ji pro svědectví nevěřícím. Její modlitba je vyslyšena: anděl rozbíjí bleskem kola, přičemž jsou usmrceny čtyři tisíce okolostojících pohanů.²⁶

Nato předstupuje císařovna před císaře a vyčítá mu jeho krutost. Když nechce svá slova odvolat, je pověšena za prsy na rožeň. Prosí Kateřinu o přímluvu a ta ji utěšuje. Poté, co jsou císařovně utrženy prsy a je sřata, odlétá její duše jako anděl. Porfyrius se císaři přiznává, že pohřbil tělo císařovny, a zároveň vyznává i svou víru. Císař svolává radu, aby rozhodla, jak ho od víry odvrátit, ale všichni rytíři chtějí s Porfyriem umřít pro víru. Jsou tedy sřati a jejich těla rozmetána.²⁷

Císař nechává předvést Kateřinu a dává jí poslední šanci: buď se stane jeho ženou a uzná jeho bohy, nebo bude sřata. Kateřina je připravena zemřít a je tedy vydána k popravě. Cestou poučuje ještě lid a prosí kata, aby se mohla pomodlit. V modlitbě prosí o ochranu pro ty, kdo ji budou žádat o pomoc, a pro ty, kdo budou mít doma

obraz jejího strádání nebo o ní budou psát.²⁸ Také prosí, aby byla přijata její duše. Odpovídá jí Kristův hlas, že už očekává svou nevěstu a splní vše, oč žádala. Jakmile kat setne Kateřině hlavu, teče z jejích ran místo krve mléko, které má dosvědčovat její čistotu. Andělé odnášejí tělo na horu Sinaj, kde ho pochovávají do hrobu, u kterého se pak děje řada zázraků. Z hrobu i z jejích ostatků vytéká dodnes uzdravující olej. Autor legendy v závěru uvádí, že Kateřina zemřela stejně jako Kristus v pátek v 6 hodin a její smrt se vzpomíná 25. listopadu.²⁹

4.2. *Umučení svaté Kateřiny*

Druhou kateřinskou legendou v pořadí je *Umučení svaté Kateřiny* (zvané též *Brněnská* nebo *Menší legenda*), která vznikla přibližně ve stejné době, ale nedosahuje tak vysoké umělecké úrovně jako *Život svaté Kateřiny*. Jde také o veršovanou legendu, tentokrát však zpracovává jen Kateřinino umučení.

Zbytky rukopisu asi ze 3. čtvrtiny 14. století, obsahujícího legendy o sv. Kateřině a Markétě, objevil v 80. letech 19. století Adolf Patera v knihovně kostela sv. Jakuba v Brně. Opět se jedná o pozdější opis staršího originálu. Předpokládané latinské předlohy nejsou známy.³⁰ Vzhledem k podstatně menšímu textovému rozsahu,³¹ navazují události v rychlém sledu, některé jsou uvedeny v jiném pořadí než v *Životě svaté Kateřiny* a v *Pasionálu*, v řadě detailů se liší a obecně lze říci, že jsou popsány povrchněji a vyznačují se větší krutostí.

Úvodní zápleтка také vykazuje řadu odlišností. Na začátku je vylíčen zlý král Maxentius, který uctívá modly a hubí křesťany. Má ctnou ženu, ale nenávidí ji, protože je bezdětná. Chce, aby mu rádcové našli ženu, s kterou by měl děti. Dovídá se o krásné dívce, která chodí do chrámu. S dvěma mistry se tam tedy vypraví, aby ji přemlouval k sňatku. Tou dívkou je Kateřina, osmnáctiletá dcera krále Kosta, která často v chrámu učí ze Svatého písma. Jestli uvěří v královny bohy, může se stát královnou. Ona ale věří v jediného Boha, a proto krále odmítá.³²

Ten je však rozhodnutý ji od víry odvrátit a svolává padesát mistrů, kterým slibuje odměnu, když dívku přehádají. Kateřina, předvolaná králem k disputaci, přichází v doprovodu dvou andělů a mistři jsou ohromeni. Dívka vyznává, že slouží jedinému Bohu a obrací všechny mistry na víru, načež je král nechá upálit. Sice zemřou, ale oheň jim neuškodí a jejich duše odnesou andělé. Všichni, kdo vidí tento zázrak, uvěří v Boha. Věřící děti jsou hozeny do pece, kde zpívají Bohu chvály, pak jsou z pece vytaženy a třem tisícům je setnuta hlava.³³

Pro Kateřinu nechá král vyrobít zvláštní mučidla - kola s ostrými břitvami. Když ji vedou k mučení, Hospodin vyslyší její modlitby a hromem spálí pět tisíc pohanů. Nato chce král Kateřinu mořit hladu, aby uvěřila v jeho bohy. Nechává ji tedy na dvanáct dní uvěznit a hlídat šestičlennou stráží. Když královi poslové zjistí, že Kateřina ve vězení přebývá s anděly, chce ji král dát stít. Královna s Porfyriem podplatí strážce a v noci se vydají navštívit Kateřinu do vězení. Kateřina vezme andělovi korunu, dá ji na hlavu královně a posiluje ji ve víře. Poté co se král dozví, kde byla královna v noci, přikáže stít všem strážím hlavy, královně dá probodnout prsy kopím a nosit po městě. Andělé nad ní nosí korunu a po smrti odnesou její duši do nebe. Porfyriovi je z nebe přikázáno, aby pohřbil její tělo. Když se k tomu přizná před králem, ten ho nechá stít i s třemi sty jeho služebníků.³⁴

Potom dá znovu předvést Kateřinu, která je velmi krásná a říká, že ji ve vězení krmil Bůh. Jestliže uzná králova boha, vezme si ji za ženu. Kateřina raději volí smrt a modlí se, aby byly vyslyšeny prosby těch, kdo si budou připomínat její umučení. Bůh jí odpovídá, že vyplní všechna její přání. Když jí setnou hlavu, teče z ran krev a mléko. Andělé pak odnášejí její tělo na horu Sinaj. Tam z jejích kostí vytéká uzdravující olej. Na konec je přidána prosba Jakuba, „*ješto všecko složil,*“³⁵ aby se za něj matka Boží a Kateřina přimlouvaly, aby došel do ráje.³⁶

4.3. *Pasionál*

Staročeský *Pasionál* je upraveným překladem *Zlaté legendy*, velmi populárního latinsky psaného díla Jakuba de Voragine. *Zlatá legenda* vznikla mezi lety 1260-1267. Svátky jsou v ní řazeny podle sledu církevního roku – první je sv. Ondřej (30. listopadu). Původně měla asi jen 175 článků. Tento počet však bývá v opisech upravován, některé svátky jsou vynechány a naopak jsou přidány články o regionálních světcích. Tak je tomu i u staročeského překladu, který vznikl pravděpodobně mezi lety 1356-1365 (nejspíš v roce 1357). Autor není znám, předpokládá se však, že jím byl někdo blízký Karlu IV., který je považován za iniciátora překladu.³⁷ Autor některé legendy o cizích světcích vypustil a místo nich zařadil legendy o světcích českých, mezi nimi i český překlad svatováclavské legendy, jejímž autorem byl právě Karel IV. *Pasionál* původně končil sv. Kateřinou. Svátky, které měly podle *Zlaté legendy* následovat, byly vynechány nebo přemístěny. Vidmanová se domnívá, že se tak stalo z podnětu Karla IV., z důvodu jeho zvláštní úcty ke sv. Kateřině.³⁸

Nejstarší dochovaný opis pochází ze 3. čtvrtiny 14. století. Mladších opisů se dochovala celá řada a *Pasionál* vyšel také několikrát tiskem - dvakrát jako prvotisk (před rokem 1487 a roku 1495³⁹). Na konci 14. a během 15. století patřil k nejčtenějším českým prozaickým dílům. Příběh o umučení sv. Kateřiny se v základním rozvrhu shoduje s pašijemi v *Životě sv. Kateřiny*, i když se tentokrát jedná o prózu. V závěru je přidán popis dvou zázraků a rozsáhlé pojednání o Kateřinových ctnostech.

Podle *Pasionálu* byla Kateřina vzdělaná dcera krále Kosta, která v osmnácti letech osiřela a žila v paláci plném bohatství a služebnictva. Když císař Maxencius svolává všechny obyvatele Alexandrie, aby obětovali modlám, Kateřinin posel zjistí, že k obětem jsou nuceni i křesťané. Kateřina proto odchází se služebnictvem do chrámu a snaží se císaře odvrátit od bludu. Ten obdivuje její moudrost a krásu, nechá ji střežit v paláci a když dokončí oběti,

vyptává se na Kateřinin původ. Kateřina se představuje jako jediná dcera krále Kosta. Je urozená, bohatá a vzdělaná, ale toho všeho se vzdala a utekla se ke Kristu. Uctívání model považuje za blud. Císař jí nedokáže argumentovat, proto svolává gramatiky a rétory a slibuje jim odměnu za vítězství v disputaci.⁴⁰

Jakmile padesát řečníků zjistí, že mají disputovat s mladou dívkou, zlobí se, že cestovali kvůli pro ně tak nedůstojnému úkolu. Kateřinu před disputací podporuje anděl a říká jí, že obrátí všechny na víru. Kateřina mluví velmi obratně, uvádí i slova Platóna a Sibyly. Řečníci nejprve úžasem oněmí, pak vyznávají, že se obrátili ke Kristu. Císař je rozzuřen a nechává je upálit uprostřed města. Kateřina je ještě před smrtí poučuje o víře: křtem jim bude mučednická smrt. Jsou vrženi do plamenů, ale *„jejich vlasy ani oděv v ničem nebyly ohněm poškozeny.“*⁴¹

Císař Kateřině nabízí, že bude v jeho paláci druhá po královně, ve městě jí nechá postavit sochu a bude ctěna jako bohyně. Ona se však zaslíbila Kristu jako nevěsta, ani lichotky, ani mučení nepřemohou její víru. Maxencius tedy rozkáže, aby ji svlékli a bili sukovatými holemi. Potom je na dvanáct dní uvězněna. Když císař odjede za hranice, královna, která miluje důstojníka Porfyria, za ním odchází v noci do vězení. Tam vidí *„žalář ozářený nepředstavitelným jasem a anděly natírající léčivou masťou dívčiny rány.“*⁴² Kateřina obrátí královnu na víru a předpoví jí mučednickou smrt. Porfyrius i jeho dvě stě vojáků také přijímají víru. Kristus posílá Kateřině do vězení holubici, která ji krmí, sám ji navštěvuje se zástupem andělů a panen a posiluje ji ve vytrvalosti.⁴³

Když císař po svém návratu nechá předvést Kateřinu, zjistí, že je ještě krásnější. Mučí tedy strážce, aby zjistil, kdo ji krmil, ona však říká, že ji živil Kristus. Císař ještě nabízí, že se může stát královnou. Ona odmítá. Dostává na výběr: buď obětovat bohům nebo podstoupit mučení. Je rozhodnuta zemřít pro svého Pána, jako on zemřel pro ni. Jeden prefekt poradí králi, aby dal sestavit stroj ze čtyř kol s pilami a hřeby, dvě se mají točit nahoru, dvě dolů. Kateřina prosí Pána, aby

stroj zničil. „A hle, anděl Páně onen mlýn tak velkým náporem roztrhl, že zahubil čtyři tisíce pohanů.“⁴⁴

Královna vyčítá císařovi krutost. Ten jí za to dává kopími vytrhat prsy a setnout hlavu. Před smrtí se ještě královna obrací na Kateřinu a ta ji posiluje ve víře. Na druhý den se Porfyrius přiznává, že pochoval královnino tělo, vyznává i svou víru a s ním všichni jeho vojáci, načež jsou jim sřaty hlavy a těla pohozena psům.⁴⁵

Maxencius dává ještě Kateřině naposled na vybranou, jestli chce obětovat bohům a stát se královnou, nebo přijít o hlavu. Ona je připravena všechno vydržet. Má být tedy sřata. Cestou na popraviště se modlí, aby ti, kdo vzpomenu jejího umučení, dosáhli milosti. Odpovídá jí Kristův hlas a slibuje splnit, oč žádala. Když jí useknou hlavu, teče z ran místo krve mléko. „Její tělo vzali andělé, odnesli je z toho místa na horu Sinaj cestou delší než dvacet dnů a tam ji s úctou pochovali.“⁴⁶ Z jejích kostí neustále prýští uzdravující olej.⁴⁷

V závěru kapitoly jsou uvedeny různé dodatky: Kateřina byla umučena za vlády Maxencia nebo Maximina, který vládl asi od roku 310. Dále jsou uvedeny dva zázraky související s úctou ke světici, po nich následuje rozsáhlý rozbor pěti vlastností (moudrost, výmluvnost, stálost, cudná čistota, výsadní důstojnost), pro něž si Kateřina zaslouží obdiv. Zcela na závěr se autor znovu vrací k tomu, zda Kateřinu umučil Maxencius nebo Maximinus. Podle něj tehdy vládli tři císaři: Konstantin, Maxencius a Maximinus. Maxencius pronásledoval křesťany v Římě, Maximinus na východě. Zdá se tedy, že by se zde mělo jednat o císaře Maximina.⁴⁸

Poznámky

- ¹ Srov. *Dějiny české literatury I* 1959, s. 131
- ² Obsahuje 3515 veršů.
- ³ Státní archiv v Brně, č. 555
- ⁴ S pomocí Karla Jaromíra Erbena ji vydal v roce 1860 pod názvem *Život svatě Kateřiny*.
- ⁵ *Spina* 1913, *Vilikovský* 1946, *Lehár* 1983, *Petrů* 1972, *Petrů* 1996a, *Petrů* 1996b, *Petrů* 1999.
- ⁶ Vydal Franz Spina v edici *Die alttchechische Katharinenlegende der Stockholm-Brünner Handschrift*, Praha 1913.
- ⁷ Vydal Jan Urban Jarník v edici *Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské*, Praha 1894.
- ⁸ Srov. *Lehár* 1983, s. 158-185
- ⁹ Srov. Zj 21, 10-23. K tomu naposledy: *Petrů* 1996a, *Petrů* 1999, s. 125-128
- ¹⁰ Zejména přirovnání Krista a Kateřiny k Tristanovi a Izoldě.
- ¹¹ V barvitých popisech místností a obrazů v příslušných pasážích legendy. Srov. *Petrů* 1999, s. 120-121
- ¹² Eduard Petrů přirovnává cestu k individualizaci svěťice v legendách k vývoji ve výtvarném umění – od obecné charakteristiky přes specifické atributy k „portrétu“. Srov. *Petrů* 1999, s. 118-119
- ¹³ *Petrů* 1999, s. 17–18, verš 349-352
- ¹⁴ Výchova Kateřiny. Srov. *Petrů* 1999, s. 7–19, verš 1-397
- ¹⁵ Návštěva poustevníka. Srov. *Petrů* 1999, s. 19–28, verš 398-677
- ¹⁶ První sen. Srov. *Petrů* 1999, s. 28–36, verš 678-945
- ¹⁷ Popis síně, který se rozvíjí ve verších 970-989, byl podroben řadě rozborů, např. *Petrů* 1996a.
- ¹⁸ *Petrů* 1999, s. 40–41, verš 1086-1090
- ¹⁹ Druhý sen. Srov. *Petrů* 1999, s. 36–41, verš 916-1114
- ²⁰ Kateřina před císařem Maxentiem. Srov. *Petrů* 1999, s. 41–50, verš 1115-1399
- ²¹ Disputace. Srov. *Petrů* 1999, s. 50–76, verš 1400-2233
- ²² Přirovnání svědčí o autorově znalosti milostného rytířského eposu. K tomu např. *Petrů* 1999, s. 123, *Dějiny české literatury I* 1959, s. 131-132
- ²³ Bičování. Srov. *Petrů* 1999, s. 76-82, verš 2234-2431
- ²⁴ Císařovna a Porfyrius navštěvují Kateřinu ve vězení. Srov. *Petrů* 1999, s. 82–89, verš 2432-2631
- ²⁵ *Petrů* 1999, s. 93, verš 2763-2768
- ²⁶ Zázrak s koly. Srov. *Petrů* 1999, s. 89-98, verš 2632-2918
- ²⁷ Smrt císařovny, Porfyria a rytířů. Srov. *Petrů* 1999, s. 98–105, verš 2919-3165
- ²⁸ Srov. *Petrů* 1999, s. 111-112, verš 3364-3369
- ²⁹ Stěti a zázraky. Srov. *Petrů* 1999, s. 105–116, verš 3166-3519
- ³⁰ Srov. *Patera* 1887, s. 205-206
- ³¹ 468 veršů.
- ³² Namlouvání Kateřiny. Srov. *Patera* 1887, s. 212-213, verš 1-79
- ³³ Disputace. Srov. *Patera* 1887, s. 214-216, verš 80-186
- ³⁴ Zázrak s koly, věznění. Srov. *Patera* 1887, s. 216-220, verš 187-359
- ³⁵ *Patera* 1887, s. 222, verš 440
- ³⁶ Srov. *Patera* 1887, s. 220-222, verš 360-468
- ³⁷ Srov. *Vidmanová* 1984, s. 59
- ³⁸ Srov. *Vidmanová* 1998, s. 30
- ³⁹ Ilustrace z tohoto tisku viz kat. č. 115.
- ⁴⁰ Kateřina před císařem Maxentiem. Srov. *Vidmanová* 1984, s. 264-266
- ⁴¹ *Vidmanová* 1984, s. 267. Disputace. Srov. *Vidmanová* 1984, s. 266-267
- ⁴² *Vidmanová* 1984, s. 267
- ⁴³ Bití holemi a věznění. Srov. *Vidmanová* 1984, s. 267
- ⁴⁴ *Vidmanová* 1984, s. 268. Zázrak s koly. Srov. *Vidmanová* 1984, s. 268
- ⁴⁵ Smrt císařovny, Porfyria a rytířů. Srov. *Vidmanová* 1984, s. 268
- ⁴⁶ *Vidmanová* 1984, s. 269

⁴⁷ Stěti a zázraky. Srov. *Vidmanová 1984*, s. 269

⁴⁸ Dodatky. Srov. *Vidmanová 1984*, s. 269-271

5. Ikonografie sv. Kateřiny v českém středověkém umění, přehled podle jednotlivých kategorií

V této kapitole budeme vycházet z katalogu shromážděných památek českého středověkého umění s vyobrazením sv. Kateřiny. Nejprve se budeme věnovat zobrazením mimo scénické souvislosti. Postupně se budeme zabývat podobou sv. Kateřiny, jejím oděvem, výskytem jednotlivých atributů a zobrazování s dalšími postavami. Dále si budeme všimnout dochovaných legendárních cyklů a izolovaných scén vycházejících ze svatokateřinské legendy.

5. 1. Jednotlivá zobrazení

5. 1. 1. Podoba a atributy

Postoj a podoba

Sv. Kateřina bývá zobrazována jako stojící dívka, obvykle v mírném natočení, méně často frontálně. Takto ji vidíme na většině z devadesáti devíti samostatných zobrazení, tedy mimo scénické souvislosti. Třináctkrát je zpodobena pouze v polopostavě, třikrát jako sedící a jednou klečící. Kontrapost stojících postav bývá podpořen rozmístěním atributů. Pokud se světice jednou rukou opírá o meč, nese malé kolo nad vysunutým bokem. Naopak, jestliže se jednou rukou opírá o velké kolo, pozvedá v druhé ruce tasený meč. Nejsou-li obě ruce využity pro umístění atributů, zbývá prostor pro gesta. Volná ruka může přidržovat plášť na hrudi, či u pasu,¹ ukazovat na atribut, donátora nebo k hlavnímu zobrazenému výjevu. Sv. Kateřina na iluminaci *Madona v rajské zahradě*² má ruce zkřížené na hrudi. Obličej světice je běžně zobrazen v tříčtvrtečním natočení vpravo nebo vlevo, případně je hlava mírně skloněná, méně často vidíme její tvář z ánfasu. Výjimku představuje *Oltář svatobarborský*,³ kde sv. Kateřina sedí otočena téměř zády k divákovi a její obličej vidíme z profilu. Pohledem komunikují jednotlivé postavy sv. Kateřiny s ostatními figurami, sledují

zobrazený výjev nebo se obrací na diváka. Jindy pozorují některý ze svých atributů, čtou v knize nebo jsou jakoby pohrouženi do sebe.

Obrazové prostředí

Prostředí, do kterého je postava světice zasazena je mnohdy neutrální, někdy je pozadí jen ornamentálně zdobené. U památek 14. století bývá pozadí většinou neutrální, případně je naznačen jen terén pod nohama. Pod různě tvarovanými oblouky arkád stojí sv. Kateřina v *Antifonáři vyšehradské kapituly*,⁴ na *Náhrobku sv. Ludmily*,⁵ na nástěnné malbě v Drásově,⁶ na *Ostensoriu sv. Kateřiny*,⁷ na *Třeboňském oltáři*⁸ i na nástěnných malbách v Libiši⁹ a Lučici.¹⁰

V přírodním prostředí je poprvé zobrazena na počátku 15. století, a to v *Graduálu z Luzernu*¹¹ a na iluminaci *Madona v rajske zahradě*.¹² Na rámech deskových obrazů z 2. a 3. čtvrtiny 15. století jsou světice často namalovány na modrých obláčcích, někdy zdobených hvězdami.¹³ Na nástěnné malbě v hradní kapli na Zvíkově,¹⁴ na rámu *Vyšebrodské Madony svatovítského typu*¹⁵ a na nástěnné malbě v kapli sv. Jana Křtitele v Olomouci¹⁶ stojí sv. Kateřina na iluzivní konzole.

Od poslední třetiny 15. století je svatá panna někdy zobrazována s travnatým terénem pod nohama.¹⁷ Jindy je naznačeno prostředí interiéru. S oblibou je zobrazována kachlíková podlaha s šachovnicovým vzorem.¹⁸ Opakuje se také motiv v pozadí zavěšené vzácné látky a baldachýnu ze suchých větví nad hlavou světice. Zajímavé je vyobrazení na *Oltáři svatokateřinském*¹⁹ z doby kolem roku 1500, kde je naznačena podlaha z prken a za zády světice stojí věž. V první čtvrtině 16. století je světice třikrát namalována před krajinným pozadím.²⁰

Oděv

Podoba šatu sv. Kateřiny reflektuje dobové oděvní zvyklosti, mírně kolísá mezi konzervativními a módními variantami. Ve většině případů odpovídá spíše měšťanskému než dvorskému oděvu, který

by byl adekvátní ke královskému původu světice. Typický je základní středověký dvouvrstvý oděv, složený z cotte (spodní košilový šat) a surkotu (svrchní sukňe) a přes něj volně přehozený plášť, různě aranžovaný, někdy spojený pod krkem sponou, svázaný šňůrkou (něm. Schnurmantel) nebo sepnutý páskou upevněnou dvěma sponami nebo střapci (něm. Tasselmantel).²¹ Postava světice z *Olomouckého breviáře*²² natahuje v kurtoazním gestu šňůrku mezi sponami pláště, sv. Kateřina z *Liber viaticu*²³ se pravou rukou spony dotýká. Mezi různými variantami aranžování převládá plášť sepnutý pod krkem či na hrudi, v horní části rozevřený, s cípem přetaženým před tělem a přichyceným u pasu. Od poloviny 15. století se začínají častěji objevovat nové střihy svrchního šatu, který bývá vysoko přepásaný, s výstřihem ve tvaru písmene V, nebo (od poslední čtvrtiny 15. století) se dělí na sukni a živůtek s velkou dekoltáží, obvykle krytou lehkou rouškou, a prostřihovanými rukávy. V několika případech není doplněn pláštěm.

Jednotlivé vrstvy oděvu bývají jednobarevné (jen zřídka vzorované), u plášťů bývá barevně odlišen rub a líc. Vzorování, lemy a spony bývají zlaté. Častá je kombinace zelené a červené barvy šatů sv. Kateřiny, od druhé poloviny 14. století někdy zelenou nahrazuje modrá, která se výrazně uplatňuje zejména na památkách z dvorského prostředí. V období krásného slohu navíc modrou doplňuje bílá. V průběhu 15. století se několikrát objevuje oděv s převažující červenou barvou. Výjimku představuje šedo-růžový oděv sv. Kateřiny v *Breviáři Benedikta z Valdštejna*²⁴ a žlutý (či zlatý) plášť s modrým rubem a vzorováním na obrázku *Madona v rajské zahradě*.²⁵ Od poslední čtvrtiny 15. století se jako barva spodního šatu začíná uplatňovat žlutá, případně bílá. V té době se také na šatech objevují kožešinové lemy, v kožešinovém plášti je pak vyobrazena sv. Kateřina v kapli sv. Jana Křtitele v Olomouci.²⁶ Nejasný význam mají písmena na lemech šatu sv. Kateřiny na *Oltářním křídle z Křečova*.²⁷ Obuv světice obvykle zůstává skryta pod dlouhým šatem, někdy jsou vidět alespoň špičky bot. Ve 14. i 15.

století jsou zobrazovány boty úzké a špičaté, v 16. století boty s širší oblou špičkou.

Nimbus, koruna a účes

Označení nimbem přísluší všem světeckým postavám, proto je mimo sochařská a některá uměleckořemeslná díla běžnou součástí zobrazení sv. Kateřiny. Vyskytuje se jak ve formě plného kruhu, tak jako jednoduchá či dvojitá kružnice za hlavou světice. Kruh svatozáře je buď vyplněn jednou barvou, nebo je ornamentálně zdobený, u deskových maleb často rytím a puncováním. Kromě žlutých a zlatých se místy vyskytne i nimbus jiné barvy, např. červený, modrý nebo zelený. Bez nimbu vystupuje dívka ve *Franusově kancionálu*.²⁸

Koruna je atributem příslušníků královského rodu, ale také symbolem panenství a věčné slávy. V celém sledovaném období se mezi českými památkami vyskytuje jen několik výjimek, kdy koruna na hlavě sv. Kateřiny chybí. Výběhy koruny mají různé tvary – listové, trojlisté, liliovité. Někdy se střídají vysoké výběhy s nižšími. Mnohdy je zlatá koruna zdobená barevnými kameny a perlami. Na nejstarším dochovaném zobrazení doplňuje korunu vnitřní zlatá poduška.²⁹ Zajímavá je zelená listová koruna na hlavě sv. Kateřiny na iluminaci ve *Velislavově bibli*,³⁰ navíc doplněná o červenou čelenku. Kombinace koruny a čelenky byla podrobněji zkoumána na deskových obrazech Madon české provenience z doby Karla IV.³¹ Čelenka i koruna může odkazovat na její panenství. Koruny krásnoslohových soch se vyznačují vysokými čelenkami. Zvláštní tvar koruny nese na hlavě socha sv. *Kateřiny z Horažďovicka*,³² ojedinelá je také koruna sv. *Kateřiny z Litoměřicka*³³ s vysokým liliovitým výběhem na čelní straně. Sv. Kateřina i sv. Barbora z křídel *Svatokateřinského oltáře*³⁴ jsou po vzoru mariánské ikonografie korunovány anděly. Zvláště od konce 15. století panuje v utváření korun velká různorodost.

Bez koruny vystupuje sv. Kateřina na deskové malbě Mistra Theodorika,³⁵ která byla podřízena celkovému programu výzdoby kaple sv. Kříže, kde byl jedinou korunovanou postavou sv. Karel

Veliký.³⁶ Dále korunu na hlavě nenese světice ve scéně Stětí na nástěnné malbě ve Vlašimské kapli svatovítské katedrály³⁷ a pravděpodobně chybí i na nástěnné malbě v Nebovidech u Brna,³⁸ a to jak ve dvou horních pásech narativního cyklu, tak u samostatně stojící postavy na vítězném oblouku. Kolem roku 1480 je sv. Kateřina na Destičce z Litoměřic zobrazena pouze s čelenkou.³⁹ Ani dívka z *Franusova kancionálu*⁴⁰ není označena korunou a na dalších dvou památkách 1. čtvrtiny 16. století nahrazuje korunu čepec.⁴¹

Rozpuštěné dlouhé vlasy charakterizují sv. Kateřinu jako pannu. Bývají sčesány z čela dozadu přes uši nebo volně splývají přes ramena a často sahají až do pasu. Jsou téměř výhradně plavé, více či méně nakadeřené. Kromě koruny nebývá její hlava jinak ozdobena, ale existuje několik výjimek. Například sv. Kateřina z *Oltáře svatobarborského*⁴² má kolem hlavy pletenec z vlasů omotaný páskou, na *Kasuli z Rokycan*⁴³ má na rozpuštěných vlasech nasazen bílý turban. Účes ze spletených vlasů zdobí hlavu světice na stříbrném monile,⁴⁴ náušky se objevují na skráních sv. Kateřiny z křídla *Oltáře křivoklátského*,⁴⁵ složitě kadeře věncí hlavu dívky z bordury *Franusova kancionálu*.⁴⁶ Vlasy spletené na uších má i Kateřina z *Oltářního křídla se sv. Kryštofem*.⁴⁷ Spirálovitě zatočené pramínky vlasů spadají přes ramena sv. Kateřiny z křídla *Týnského oltáře*.⁴⁸ Hlavu světice z *Oltářního křídla mosteckého*⁴⁹ kryje zvláštní čepec s hřebenem, připomínajícím korunu. Krátce střižené vlasy a náušky zdobí hlavu sv. Kateřiny na křídle oltáře z Plzeňska⁵⁰ a čepec místo koruny má Kateřina z *Oltáře vintířovského*.⁵¹

Kniha

K nejstarším atributům sv. Kateřiny patří kniha - kodex, odkazující na její učenost a mučednictví.⁵² Od poloviny 13. století je střídána kolem, tedy specifictějším atributem.⁵³ Přesto najdeme ještě okolo roku 1340 zavřenou knihu v levé ruce sv. Kateřiny na nástěnné malbě v Holubicích⁵⁴ a na počátku 15. století u *Sv. Kateřiny z Karlštejna*.⁵⁵ Od 80. let 15. století se stává opět oblíbeným atributem poté, co bylo rozbité kolo umístěno k nohám světice,

a ruce se tak uvolnily pro další atribut. Do konce první čtvrtiny 16. století se zavřená kniha objeví ještě pětkrát, otevřená sedmkrát (z toho čtyřikrát je sv. Kateřina zobrazena jako čtoucí⁵⁶). Ve třech případech představuje otevřená kniha jediný doplňkový atribut k meči.

Palmová ratolest

Palmová ratolest je znamením vítězství a obecným atributem mučedníků. Jako atribut sv. Kateřiny je na středověkých památkách české provenience zobrazována do konce 60. let 14. století, i když od konce 13. století je vlastně anachronismem, neboť v této době již byla nahrazována mečem.⁵⁷ Celkem je vyobrazena v ruce světice pouze na pěti památkách. V *Olomouckém breviáři*⁵⁸ drží sv. Kateřina dlouhou zelenou ratolest v levé ruce, na okně ze Slivence⁵⁹ v ruce pravé. Ratolest v pravé ruce světice ve *Velislavově bibli*⁶⁰ i na deskové malbě s *Madonou mezi sv. Kateřinou a Markétou*⁶¹ podléhá značné stylizaci – je abstrahována do jakési řady žlutých lupenů. Karlštejnský obraz sv. Kateřiny od Mistra Theodorika⁶² předkládá nejzajímavější řešení, kdy světice drží v pravé ruce s palmovou ratolestí současně i meč. Palmová ratolest je zde však zobrazena se zřejmou snahou po unifikaci řady šesti svatých panen-mučednic, mezi které je obraz v kapli sv. Kříže zařazen.

Meč

Jelikož byla sv. Kateřina podle legendy popravena mečem, stal se tento jedním z jejích hlavních a nejcharakterističtějších atributů. Od konce 13. století postupně na vyobrazeních nahrazoval palmovou ratolest a spolu s kolem utvořil typickou dvojici atributů. V českém středověkém umění je sv. Kateřina jedinou světící tradičně zobrazovanou s mečem. Jen výjimečně se s tímto atributem můžeme setkat také u sv. Barbory nebo sv. Lucie.⁶³

Zobrazení meče jsou ovlivněna dobově užívanými typy. Ve 14. století se délka meče rovná maximálně polovině výšky postavy. Pro zvýraznění však může být naddimenzován (*Misál Jana ze Středy*⁶⁴).

Hlavice má převážně oblý diskovitý tvar, záštita je rovná nebo mírně prohnutá, poměrně široká čepel se směrem k hrotu zužuje. Meče s velmi úzkou čepelí byly zřejmě používány jako bodné zbraně⁶⁵ (nástěnná malba v Libiši⁶⁶). Ojedinělé je zobrazení tesáku na rámu *Madony z Vyššího Brodu*⁶⁷ z doby po roce 1420. Od 2. poloviny 15. století bývá zobrazován celkově mohutnější meč dvouruční: čepel i jílec meče se výrazně prodlužuje, hlavice má často hruškový tvar, záštita může být rovná nebo esovitá.⁶⁸

Nejčastěji je sv. Kateřina vyobrazena s taseným mečem v pravé nebo levé ruce. Poprvé se meč, směřující hrotem dolů, objevuje kolem roku 1340 v pravici svaté panny na nástěnné malbě v Brandýse nad Labem⁶⁹ a snad také v Holubicích,⁷⁰ kde pro fragmentárnost malby není dobře čitelný. Jedná se o nejběžnější typ s oblibou zobrazovaný v celém sledovaném období. Světice se obvykle o meč jednou rukou opírá, přičemž jej může držet za sloupek jílice, přidržovat za záštitu nebo mít ruku položenou shora na hlavici. Meč je narozdíl od kola vždy zobrazován v ruce nezahalené. Jedinou výjimku představuje *Křídlo oltáře z Konopiště*⁷¹ (po roce 1490), kde světice přidržuje meč přes cíp pláště.

Meč svisle u boku, případně šikmo před tělem hrotem dolů tedy drží sv. Kateřina celkem na sedmi památkách 14. století a podle pozice ruky je předpokládáno jeho původní umístění na dvou dalších.⁷² V 1. polovině 15. století se tento typ vyskytuje šestkrát a dvakrát je předpokládán. Zvláštností je meč opřený hlavici o zem a přidržovaný za hrot na nástěnné malbě v hradní kapli na Zvíkově⁷³ (po roce 1440). Ve 2. polovině 15. století je zaznamenán sedmnáctkrát a v 1. čtvrtině 16. století ještě šestnáctkrát. V tomto posledním období už naprosto převládá nad jinými možnostmi zobrazení. Na čtyřech vyobrazeních je dokonce jediným atributem světice.⁷⁴ Velký dvouruční meč někdy světice drží oběma rukama.⁷⁵ Triumfálně pozdvihnutý meč s hrotem mířícím vzhůru byl poprvé namalován po roce 1364 v *Misálu Jana ze Středy*.⁷⁶ Takto vertikálně umístěný se objevuje ještě na nástěnné malbě v Drásově,⁷⁷ na malbách Mistra třeboňského oltáře⁷⁸ a naposledy kolem roku 1410

na rámu *Madony z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích*.⁷⁹ Stejné držení meče můžeme předpokládat i u *Sv. Kateřiny z Jihlavy*,⁸⁰ jejíž levá ruka se však nedochovala.

V 60. letech 14. století se vyvinul vzácný typ zobrazení s mečem držným za čepel nebo hrot jílcem nahoru, obvykle opřeným o rameno nebo předloktí. Meč se tak podobá kříži. První příklad a zároveň výjimku představuje deskový obraz od Mistra Theodorika.⁸¹ Neobvyklé je zobrazení meče v pochvě v pravé ruce sv. Kateřiny, když v téže ruce navíc svírá palmovou ratolest. Obdobně se meč v pochvě vyskytuje ještě na nástěnné malbě v Lučici.⁸² V ostatních případech pravděpodobně drží světice přímo za ostří meč tasaný.⁸³ Jedná se o nástěnné malby v Poříčí nad Sázavou⁸⁴ a ve Starém Městě u Bruntálu,⁸⁵ pečeť mistra Jana Husa⁸⁶ a naposledy tento typ najdeme na křížku z konce 15. století.⁸⁷ K této skupině by snad bylo možné volně přiřadit i sv. Kateřinu s tesákem položeným v dlani z rámu *Madony z Vyššího Brodu*.⁸⁸

Na nástěnné malbě v Černvíru⁸⁹ ze 70. až 80. let 14. století drží světice v levé ruce jílec meče a jeho čepel má opřenu o rameno (hrot míří šikmo vzhůru). Toto schéma pak známe z řady dalších památek.⁹⁰ Ve druhé polovině 15. století tvoří zvláštní skupinu tři památky,⁹¹ kde sv. Kateřina drží tasaný meč v pravé ruce hrotem vzhůru a šikmo od těla.

Poslední možností zobrazení meče jako atributu je jeho položení k nohám světice. Existují pouze tři příklady takového umístění. Z počátku 15. století pochází iluminace *Madona v rajské zahradě*,⁹² kde sv. Kateřina klečí na meči a kole. Na *Oltáři svatobarborském*⁹³ z doby kolem roku 1480 leží meč na zemi částečně skrytý pod šaty sedící světice. Vyskytuje se i u nohou stojící sv. Kateřiny z *Křídla oltáře křivoklátského*⁹⁴ po roce 1490.

Z celkového počtu devadesáti devíti samostatných zobrazení chybí meč pouze na dvanácti, nedochoval se sice ještě na dalších šesti památkách, ale například podle polohy ruky můžeme usuzovat na jeho původní umístění.

Kolo

Druhým základním rozlišovacím znakem je kolo, které v ikonografii sv. Kateřiny asi od poloviny 13. století nahrazuje knihu.⁹⁵ Symbolizuje stroj určený k mučení sv. Kateřiny, který byl podle legendy sestaven z kol posetých noži a hřeby, ale po Kateřinině modlitbě byl zázračným zásahem z nebe rozbit. Jako atribut bývá zobrazováno dřevěné loukoťové kolo s různým počtem paprsků, někdy s výběžky - noži po obvodu. Zvláštností italského umění je zobrazování kola s klikou hřídele,⁹⁶ jež však v českém umění nenajdeme.

Nejstarší dochovanou českou památkou s tímto atributem je *Okno ze Slivence*⁹⁷ z 2. čtvrtiny 14. století, kde světice v plášťem zahalené levici pozvedá malé hladké kolo. Stejně schéma vidíme i na nástěnné malbě v Brandýse nad Labem.⁹⁸ Ve *Velislavově bibli*⁹⁹ se opakuje s tím rozdílem, že z obvodu kola vystupují zahnuté nože. Zahalená pravá nebo levá ruka, pozdvihující malé kolo se do konce 15. století objeví už jen devětkrát, častěji je kolo drženo v ruce obnažené. V rukách však světice pozvedá celé ozubené nebo hladké kolo často. Asi od 2. poloviny 15. století osmkrát drží kolo rozbité, přičemž dvakrát oběma rukama.¹⁰⁰ Obvyklé je držení kola zesponu, ale vyskytují se i jiné možnosti uchopení. V *Antifonáři vyšehradské kapituly*¹⁰¹ drží sv. Kateřina kolo zesponu pravou rukou zahalenou a shora levou obnaženou. Sv. Kateřina z nástěnné malby v Lučici¹⁰² drží kolo za jeden z paprsků, Sv. *Kateřina z Boletic*¹⁰³ shora za loukoť, Sv. *Kateřina z Litoměřicka*¹⁰⁴ má kolo vklíněno pod pravou paží, její ruka se však nedochovala. Světice z *Oltáře s Madonou mezi světlicemi*¹⁰⁵ skrývá pod plášťem levou ruku položenou shora na ráfku kola. Shora drží malé kolo také sv. Kateřina na *Monile s kamejí*,¹⁰⁶ na *Pacifikálu z Plzně*¹⁰⁷ a na reliéfu z Plzeňska.¹⁰⁸

Jindy může být na zemi, po boku světice, postaveno velké kolo. První velké kolo najdeme v *Misálu Jana ze Středy*,¹⁰⁹ kde stojí u levé nohy sv. Kateřiny a ona je přidržuje. Na nástěnné malbě v Drásově¹¹⁰ stojí po levém boku svaté panny velké ozubené kolo. Sv. Kateřina z *Třeboňského oltáře*¹¹¹ přidržuje pravou rukou kolo

s drobnými noži, postava z rámu *Madony Aracoeli*¹¹² kolo hladké. První zlomené kolo, navíc opatřené výraznými zuby, stojí u pravé nohy *Sv. Kateřiny ze sv. Tomáše*¹¹³ z doby kolem roku 1390. O velké kolo, částečně skryté pod pláštěm, se opírá *Sv. Kateřina z Jihlavy*,¹¹⁴ světice na rámu *Madony z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích*¹¹⁵ i na rámu *Madony z Vyššího Brodu*.¹¹⁶ U levého boku si velké kolo přidržuje sedící sv. Kateřina na medailonu v *Graduálu z Luzernu*.¹¹⁷ Dále se velké (u boku stojící) kolo objevuje na dalších čtyřech vyobrazeních.¹¹⁸

Poslední ikonografickou možností je položení kola na zem. Část kola s drobnými noži vidíme pod nohama klečící světice na iluminaci s *Madonou v rajské zahradě*¹¹⁹ z doby kolem roku 1415, podobně částečně skryté pod cípem šatů u nohou sedící sv. Kateřiny z *Oltáře svatobarborského*¹²⁰ kolem roku 1480. Kolo nebo jeho části se dále nachází u nohou sv. Kateřiny v souboru *Destiček se světlicemi z Litoměřic*,¹²¹ u *Sv. Kateřiny z Hlíny*,¹²² na *Monile s obrázkem sv. Kateřiny*,¹²³ na *Oltáři velmistra Puchnera*,¹²⁴ *Epitafu hlubockém*,¹²⁵ *Křídle oltáře křivoklátského*,¹²⁶ na *Svatokateřinském oltáři v Chrudimi*,¹²⁷ na reliéfu se sv. Kateřinou z Národní galerie z doby kolem roku 1500,¹²⁸ kde je její meč zabodnut mezi paprsky kola, a do konce 1. čtvrtiny 16. století se vyskytuje ještě na devíti památkách.

Triumfální pozvednutí kola v zahalené ruce, či jeho držení přes cíp pláště je zřejmě povyšuje jako předmět, jehož prostřednictvím byl vykonán zázrak před zraky pohanů a byla tak demonstrována Boží moc. Naopak rozbité kolo, navíc umístěné k nohám či pod nohy světice má pravděpodobně vyjadřovat pošlapání světských (pohanských) nástrah a vítězství křesťanské víry.

Kolo je natolik specifické,¹²⁹ že v šesti případech je jediným atributem sv. Kateřiny. V celkovém počtu samostatných zobrazení chybí pouze desetkrát. Nedochovalo se v ruce *Sv. Kateřiny z Karlštejna*,¹³⁰ ale původně snad do její pravice náleželo.

Císař

Od poloviny 13. století se jako další individuální atribut objevuje u nohou sv. Kateřiny přemožený císař Maxentius, v legendě vylíčený jako její mučitel.¹³¹ Touto postavou se vyjadřují podobné konotace jako u kola položeného na zemi, tedy triumf víry nad světskou mocí. Podobně se postavy přemožených protivníků vyskytují i u jiných světců.¹³² V českém umění je prvním známým příkladem této ikonografie nástěnná malba v Nebovidech¹³³ ze 70. – 80. let 14. století, kde pod nohama světice rozpoznáváme do oblouku vyklenuté drobné tělo a vpravo císařovu korunovanou hlavu. Nad císařem stojí i o něco mladší postavy sv. Kateřiny na nástěnných malbách v pražském kostele sv. Apolináře¹³⁴ a v kostele sv. Markéty v Lučici.¹³⁵

Z poslední třetiny 14. století známe několik plastických zobrazení sv. Kateřiny s císařem Maxentiem: reliéf na jednom ze svorníků klenby celestinského kostela v Metách,¹³⁶ sošku z petrského portálu kolínského dómu¹³⁷ nebo alabastrovou sochu, jejímž autorem je André Beauneveu¹³⁸ a která mohla být vzorem pro některé mladší české památky. Na počátku 15. století tvoří postava císaře podnoží dřevěných soch sv. Kateřiny z Karlštejna,¹³⁹ z Boletic¹⁴⁰ a z Horažďovicka.¹⁴¹ Císař vždy leží otočený hlavou doleva, je korunovaný a jeho tvář zdobí plnovous. Postoj světice je poněkud labilnější a vidíme špičku obuvi její předsunuté levé nohy. U karlštejnské sochy leží císař s nohama skrčenýma pod tělem, levou rukou opřenou o předloktí a pravou podpírající hlavu s pohledem upřeným před sebe. Pod boletickou sv. Kateřinou leží na pravém boku, opřený o skrčenou levou nohu a pravý loket, na levé ruce se vzpírá a obrací tvář k divákovi. Císař pod sv. Kateřinou z Horažďovicka je poněkud statictější, leží na břiše s nohama nataženýma, zapřený o obě předloktí. Na kruchtě kostela sv. Víta v Českém Krumlově najdeme další nástěnnou malbu se sv. Kateřinou stojící na císaři Maxentiovi.¹⁴² Jeho šroubovitý pohyb je ještě výraznější než u sochy z Boletic. Tentokrát leží na levém boku, vzpírá se na obou rukách a pohledem se obrací ke světici.

V 15. století je postava císaře někdy zobrazována v obranném gestu a s vlastní zbraní,¹⁴³ avšak z českého umění tento typ není znám. Na *Kasulovém kříži z Rokycan*¹⁴⁴ z konce 15. století spí pod nohama světice císař v modrém plášti. Leží na pravém boku s pravou rukou pod hlavou a levou před tělem. Sv. Kateřina ho levou nohou překračuje. Pravé křídlo *Oltáře velmistra Puchnera*¹⁴⁵ zobrazuje císaře u nohou sv. Kateřiny v aktivním pohybu. Plazí se po zemi v zeleném plášti a nohavicích a žlutých botách, pod jeho nohou vidíme část zlomeného kola. Tvář s bílým vousem obrací doleva k výjevu na protějším křídle. Poslední zobrazení císaře pod nohama sv. Kateřiny najdeme na reliéfu z počátku 16. století.¹⁴⁶ Šaty světice jsou na pravé straně poodhrnuty a objevuje se zde vousatá hlava císaře, upírající pohled na diváka. Postava se opírá o levé předloktí, prsty se dotýká hrotu Kateřinina meče. Celkem tedy existuje pro sledované období deset příkladů této ikonografie, která největší oblibu zaznamenala na nástěnných malbách poslední čtvrtiny 14. a sochařských dílech první čtvrtiny 15. století.

Jiné atributy

Prsten v ruce sv. Kateřiny na *Epitafu hlubockém*¹⁴⁷ je zcela ojedinělým atributem, který se jinak vyskytuje jen ve scéně Zasnoubení. Světice pozvedá zlatý kroužek mezi palcem a ukazováčkem levé ruky. Na *Křídle oltáře křivoklátského*¹⁴⁸ drží sv. Kateřina v levé ruce kulovitý předmět velikosti jablka a pravou ruku na něj klade shora. Význam tohoto předmětu je nejasný.

5.1.2. Reprezentativní zobrazení

V rámci katalogu se vyskytuje několik zobrazení, která byla věnována pouze sv. Kateřině. To znamená, že zde světice vystupuje samostatně bez doprovodu jiných světců, ani není známo umělecké dílo, které by k danému tvořilo protějšek, či skupina památek, ke které by náleželo. Jedná se především o sochy a některá díla uměleckého řemesla. Do této kategorie tedy můžeme zařadit

Ostensorium sv. Kateřiny,¹⁴⁹ *Pečeť Jindřicha, probošta augustiniánského kláštera v Lanškrouně*,¹⁵⁰ sochy sv. Kateřiny z Jihlavy,¹⁵¹ Karlštejna,¹⁵² Boletic¹⁵³ a Horažďovicka,¹⁵⁴ *Pečeť mistra Jana Husa*,¹⁵⁵ sošku Sv. Kateřiny z Hostinného,¹⁵⁶ Sv. Kateřinu z Hlíný¹⁵⁷ a *Monile s obrázkem sv. Kateřiny*.¹⁵⁸

Významná jsou také obrazová pole a iniciály v rukopisech, kde vystupuje sv. Kateřina samostatně. Zde však malby patří do kontextu dalších iluminací v rámci rukopisů. Můžeme zmínit iniciálu I(n civitate) v *Olomouckém breviáři*¹⁵⁹ ze 3. čtvrtiny 13. století, jako nejstarší zobrazení sv. Kateřiny v českém prostředí, iniciálu T(radunt annales ystorie) v *Liber viaticu Jana ze Středy*,¹⁶⁰ iniciálu G(audeamus) v *Misálu Jana ze Středy*¹⁶¹ a iniciálu V(irginis) v *Breviariu monasterii s. Georgij*.¹⁶² Samostatně je sv. Kateřina představena také na tištěném obrázku v *Liber precum*.¹⁶³

Zvláštní skupinu představují zobrazení sv. Kateřiny s klečícími prosebníky. Poprvé se s tímto výjevem v českém prostředí setkáme ve *Velislavově bibli*¹⁶⁴ z doby kolem roku 1340. Za legendou o sv. Václavovi je na posledním foliu v dolní polovině stránky zobrazen Velislav, jak se nápisovou páskou s textem „*S(anc)ta Katerina exaudi famulu(m) tuu(m) Vellizlau(m)*“ obrací ke stojící světici. Obdobný obraz najdeme například na nástěnné malbě z roku 1331 v kostele sv. Blažeje v Řezně¹⁶⁵ nebo ve francouzských rukopisech ze 14. století.¹⁶⁶

Z postavy donátora na nástěnné malbě v kostele Nanebevzetí P. Marie v Černvíře¹⁶⁷ zbyl vlevo od postavy sv. Kateřiny jen erb a fragment drapérie. Z 15. století není v českém umění známo vyobrazení sv. Kateřiny s prosebníkem, ze západoevropského jich však známe několik. Ve druhé třetině 15. století vznikla francouzská kniha hodinek,¹⁶⁸ ve které se nachází iluminace s klečící ženou, jež se ke sv. Kateřině obrací s prosbou „*Sancta katherina o(ra) p(ro) n(obis)*“. Prosebník klečí také před sv. Kateřinou na stříbrném monile ze Svatovítského pokladu z 1. poloviny 16. století.¹⁶⁹ Kolem výjevu se klikatí nápisová páska s textem „*O SANCTTA KANERINA ORA PO ME PEOATORE THOMA*“.

Prosebníky najdeme i na jiných uměleckých dílech se sv. Kateřinou, obracejí se ale většinou k Madoně nebo jiné zobrazené postavě. Někdy sv. Kateřina stojí za zády prosebníků a doporučuje je Panně Marii nebo Kristu.¹⁷⁰

5.1.3. Zobrazení s dalšími světeckými postavami

Zobrazení s Pannou Marií

Velký význam mělo zobrazování s Madonou, neboť se sv. Kateřina v její blízkosti objevuje asi na jedné třetině z celkového počtu katalogizovaných památek, přičemž musíme ještě počítat s tím, že řada dochovaných křídel se sv. Kateřinou byla původně součástí mariánských oltářů. Sv. Kateřina často stojí po boku Madony, ve dvou případech dokonce představuje její protějšek, a to na nástěnných malbách v Nebovidech¹⁷¹ a v Libiši¹⁷² (poslední čtvrtina 14. století). V Nebovidech stojí sv. Kateřina na evangelijní straně vítězného oblouku, Madona na epištolní. V Libiši patří epištolní strana vítězného oblouku postavě sv. Kateřiny a protější stranu zaujímá P. Marie Ochránitelka. Sv. Kateřina byla od poslední čtvrtiny 14. do poslední čtvrtiny 15. století pravidelně zobrazována na rámech mariánských deskových obrazů. Poprvé po roce 1380 na rámu *Madony Aracoeli*¹⁷³ a poté ještě šestkrát.¹⁷⁴ Přímo do obrazové plochy byla spolu se sv. Dorotou vtažena na *Švamborském Navštívení P. Marie*¹⁷⁵ z doby po roce 1450.

Virgines capitales

Sv. Kateřina platila za největší ze svatých panen, je proto základním členem skupiny *Virgines capitales*, do níž se řadí ještě sv. Barbora a sv. Markéta. Všechny tři zároveň patří do skupiny Čtrnácti svatých pomocníků.¹⁷⁶ Od 14. století doplňuje trojici sv. Dorota a dohromady tyto svaté panny a mučednice raně křesťanské doby tvoří skupinu *Quattuor virgines capitales*, která od raného 15. století často doprovází Madonu ve scénách *Virgo inter virgines*.¹⁷⁷ Příkladem takového zobrazení může být střední deska křídlového oltáře od

německého mistra z roku 1410-1440.¹⁷⁸ Často je součástí těchto scén Zasnoubení sv. Kateřiny.

V českém umění jsou všechny čtyři svaté panny vyobrazeny na nástěnných malbách v Drásově¹⁷⁹ (po roce 1370), na rámu *Madony Aracoeli*,¹⁸⁰ kolem Madony na ramenech pektorálního křížku z počátku 15. století,¹⁸¹ na rámu *Madony z Vyššího Brodu*,¹⁸² *Assumpty Lannovy*,¹⁸³ *Madony Lannovy*,¹⁸⁴ *Vyšebrodské Madony svatovítského typu*,¹⁸⁵ *Madony vídeňské*,¹⁸⁶ kolem roku 1480 spolu se sv. Voršilou a Apolenou ve scénách *Virgo inter virgines* na *Oltáři svatobarborském*¹⁸⁷ a *Oltáři s Madonou mezi světlicemi*¹⁸⁸, bez Madony pak na *Kasulovém kříži z Rokycan*,¹⁸⁹ mezi *Čtrnácti svatými pomocníky z Rožmberka*¹⁹⁰ a kolem Ukřižovaného na *Pacifikálu z Plzně*¹⁹¹ (kolem roku 1500). Protějškovou postavou ke sv. Kateřině je obvykle sv. Barbora.

Jindy je sv. Kateřina zobrazena jen s jednou (případně dvěma) ze svatých panen. Se svatou Dorotou zřejmě poprvé kolem roku 1340 na nástěnné malbě v kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem,¹⁹² a poté ještě třináctkrát. Třikrát jsou spolu vyobrazeny v rukopisech: v iniciále „V“ v *Antifonáři vyšehradské kapituly*¹⁹³ (kolem 1365-1370), na celostránkové iluminaci v *Českých modlitbách Jana z Rožmberka*¹⁹⁴ (kolem roku 1450) a v iniciále G(audeamus) v *Graduálu z Louky*¹⁹⁵ z roku 1499.

Se sv. Markétou se poprvé vyskytuje kolem roku 1360 na desce s *Madonou mezi sv. Kateřinou a Markétou*.¹⁹⁶ Na reversu desky s Olivetskou horou *Třeboňského oltáře*¹⁹⁷ doplňuje dvojici sv. Máří Magdaléna. S dalšími postavami jsou zobrazeny na nástěnných malbách v kostele sv. Apolináře v Praze,¹⁹⁸ na *Monstranci z Velké Bíteše*,¹⁹⁹ na nástěnné malbě v hradní kapli na Zvíkově²⁰⁰ a na pektorálním křížku z druhé poloviny 15. století.²⁰¹ Protějškovou dvojici tvoří na oltářních křídlech z Konopiště²⁰² a z Křečova.²⁰³

Sv. Barbora se vyskytuje se sv. Kateřinou mimo skupinu *Quattuor virgines capitales* poprvé kolem roku 1390 jako protějšek sochy ze Svatého Tomáše.²⁰⁴ Do konce první čtvrtiny 16. století jsou spolu zobrazeny ještě v rámci dalších dvaatřiceti památek české

provenience. Sv. Barbora tvoří protějškovou sochu ke Sv. *Kateřině z Litoměřicka*,²⁰⁵ *Sv. Kateřině z Plzně*²⁰⁶ a *Sv. Kateřině z jižní Moravy*.²⁰⁷ Od konce 15. století jsou také oblíbenou dvojicí na oltářních křídlech.²⁰⁸ Společně jsou namalovány na jednom křídle *Oltáře litoměřického*.²⁰⁹

Četnost zobrazení se sv. Barborou je srovnatelná se zobrazováním s Madonou. Vznik ustálené dvojice sv. Kateřina – sv. Barbora můžeme v českém umění sledovat od konce 14. století, s velkým nárůstem obliby jejich společného zobrazení na konci 15. století. Spolu jsou zobrazovány často také v evropském umění, především německém a vlámském. Jako příklad můžeme uvést křídlový oltář z Kolína nad Rýnem z doby kolem roku 1330,²¹⁰ oltář od Mistra sv. Veroniky z let 1400-1415,²¹¹ desku s Ukřižováním vlámského mistra z doby kolem roku 1415,²¹² *Triptych Sforza* od Rogiera van der Weyden z roku 1460²¹³ nebo oltář od Lucase Cranacha staršího z roku 1508.²¹⁴ Přiřazování těchto dvou světic k sobě zapříčinila zřejmě podobnost legend a zejména blízkost jejich svátků v kalendáři na přelomu liturgického roku (sv. Kateřina 25. listopadu, sv. Barbora 4. prosince). Pro objasnění příčiny tak velké četnosti společných zobrazení by bylo nutné detailnější studium kultu obou světic.

Zobrazování s jinými světcí a světicemi

Sv. Kateřina byla zobrazována i s dalšími dobově oblíbenými světcí a světicemi. Ze svatých panen častěji například se sv. Anežkou, Voršilou a Apolenou, dále se sv. Alžbětou Durynskou nebo sv. Vojtěchem (případně jiným svatým biskupem²¹⁵). V přiřazování těchto postav však nelze vysledovat dlouhodobější trend. Několikrát se také nachází v blízkosti Ukřižovaného nebo Bolestného Krista.

5.2. Cykly a izolované scény

V českém středověkém umění se dochovaly tři cykly ze života sv. Kateřiny Alexandrijské,²¹⁶ ale žádný z nich bohužel není kompletní. Z legendárních cyklů se vyčlenily některé výjevy, které byly prezentovány samostatně. V umění českých zemí jsou to pouze scény Zasnoubení a Mučení sv. Kateřiny.

5.2.1. Cykly

Výtvarná zpracování legendárních pašijí sv. Kateřiny se od 12. století objevují především v umění francouzském, anglickém a německém. Ze 13. století pochází například deska ze Sinaje²¹⁷ s obrazem sv. Kateřiny a výjevy z jejího života i obdobně řešená desková malba z Pisy.²¹⁸ V polovině 13. století vznikl známý cyklus nástěnných maleb v Soestu.²¹⁹ Od druhé čtvrtiny 14. století jsou do cyklů zařazovány také scény týkající se Kateřiny konverze.²²⁰

Nejstarší dochovaný cyklus v českých zemích byl vytvořen v mediu nástěnné malby v románském kostelíku²²¹ v jihočeském Hosíně²²² kolem poloviny 14. století, přičemž v této době bylo v evropském umění známo již přes padesát cyklů ze života sv. Kateřiny.²²³ Vzor, ze kterého by hosínské malby přímo vycházely, není znám. Výjevům z legendy o sv. Kateřině na severní stěně odpovídá cyklus ze života sv. Markéty na straně jižní. Malby jsou zde uspořádány do tří horizontálních pásů. Z horního pásu se na severní stěně nedochovalo nic, střední i spodní pás byly poškozeny mladší úpravou okenního otvoru. Původně snad mohla být v horním pásu namalována jedna scéna, ve středním dvě a v dolním čtyři. Z dochovaných fragmentů lze hypoteticky určit v prostředním pásu vpravo scénu Disputace s učenci, v dolním pásu pak zleva scény: Sv. Kateřina ve vězení, Sv. Kateřina před císařem Maxentiem, Mučení koly a Stětí sv. Kateřiny. V poslední scéně se objevuje anděl odnášející její duši. Dochovaly se zde tedy pouze scény z pašijí.

Další svatokateřinský cyklus byl odhalen na severní stěně lodi kostela sv. Kříže v Nebovidech u Brna.²²⁴ Malby zde vznikly v 70. – 80. letech 14. století. Legenda se opět rozvíjí ve třech horizontálních pásech, ale postupuje zdola nahoru. Sled výjevů je porušen pozdějším zaklenutím a prolomením okenního otvoru. Dochovaly se zde fragmenty asi deseti poměrně výpravných scén. Ve spodním pásu jsou představeny scény z Kateřiny konverze. V prvním dochovaném obrazovém poli vlevo dole je znázorněn průvod jezdců na koních, který přechází ve scénu Kateřina na návštěvě u poustevníka. Zřejmě i následující scéna se odehrává před poustevníkovým obydlím (věží) a snad představuje Poučování o víře, kdy poustevník ukázal Kateřině obraz Madony, v dalším poli je pravděpodobně vyobrazeno Povolání (křest) Kateřiny. Na první scéně ve středním pásu zřejmě Kateřina vystupuje proti modlářství. Pokud byl dále vpravo vyobrazen i císař, mohlo by jít o scénu Kateřina napomíná císaře Maxentia a usvědčuje ho z bludu. Následuje fragment s postavami učenců ze scény Disputace a Kateřina před císařem Maxentiem. V horním pásu je první alespoň částečně dochovanou scénou Mučení koly, ze Stětí světičky zůstala jen postava kata. Poslední scéna vpravo nahoře představuje Pohřeb Kateřiny na hoře Sinaj.

Z 15. století není znám žádný svatokateřinský cyklus z českého prostředí, v evropském umění jich však najdeme celou řadu. Například v *Hodinkách vévody z Berry* (New York, The Metropolitan Museum of Art, 54.1.1)²²⁵ ilustruje legendu o sv. Kateřině jedenáct obrazů. Na nástěnných malbách v římském kostele S. Clemente²²⁶ se objevuje cyklus složený z pěti obrazů. Další cykly s různým počtem scén jsou zobrazeny v knižních malbách převážně francouzského původu,²²⁷ na nástěnných malbách v Itálii a Německu a na křídlových oltářích především německé a anglické provenience.²²⁸

Třetí cyklus ze života sv. Kateřiny v českém středověkém umění se připisuje Mistru litoměřického oltáře a jeho dílně.²²⁹ Desky, které snad původně patřily k svatokateřinskému oltáři, vznikly kolem roku

1515. Dochovala se jedna oboustranně malovaná deska a čtyři malované jednostranně. Zobrazené scény by podle legendy bylo možné seřadit a interpretovat takto: Kateřina rozjímá nad svou moudrostí a krásou,²³⁰ Kateřina na návštěvě u poustevníka,²³¹ Služebnictvo oznamuje Kateřině císařovo nařízení o uctívání model,²³² Kateřina usvědčuje císaře Maxentia z bludu,²³³ Umučení Kateřiny,²³⁴ Pohřeb Kateřiny.²³⁵ Cyklus by mohl být doplněn nejméně o dvě další scény, vztahující se k jejím pašijím, například Disputaci, Bičování nebo Věznění, a snad také o Mystické zasnoubení s Kristem.

Všechny tři cykly ze života sv. Kateřiny jsou dochovány fragmentárně. Nejstarší cyklus v Hosíně mohl obsahovat sedm, cyklus v Nebovidech deset a *Svatokateřinský oltář* nejméně osm scén. Řadí se tedy mezi středně dlouhé cykly. Jejich vzájemnou provázanost vylučuje velká časová i teritoriální vzdálenost. V Hosíně jsou dochovány pouze fragmenty pašijových scén, dva další cykly obsahují i scény týkající se Kateřininy konverze. Pro žádný z nich se nepodařilo nalézt odpovídající textovou ani obrazovou předlohu. Spojení se staročeskými legendami nelze vzhledem k fragmentárnosti cyklů prokázat.

5.2.2. Scény Zasnoubení sv. Kateřiny

Scéna Zasnoubení, velmi oblíbená v rámci legendárních cyklů, byla často zobrazována také samostatně. Největší popularitě se těšila od první čtvrtiny 14. století v italském umění. Mystický sňatek může sv. Kateřina na vyobrazeních uzavírat s Kristem jako malým dítětem nebo jako dospělým mužem. Obě ikonografické možnosti se během 14. století rozvíjejí paralelně, i když první je mnohem častější a v dalších staletích naprosto převažuje.²³⁶ Sv. Kateřina je v těchto scénách obvykle označena svými atributy, stejně jako v samostatných zobrazeních. Zasnoubení sv. Kateřiny s dospělým Kristem maloval například v roce 1340 Barna da Siena²³⁷. Lorenzo Veneziano v roce 1360 namaloval běžnější Zasnoubení s Kristem-

dítětem²³⁸, které najdeme také v italském rukopise *Zlaté legendy* ze 14. století.²³⁹

Ve středověkém umění českých zemí se v rámci kateřinských cyklů tato scéna nedochovala, i když původně mohla být jejich součástí. Izolovaných scén napočítáme do konce první čtvrtiny 16. století pouze pět. Vždy v nich vystupuje Madona s dítětem. Nejstarší zobrazení najdeme na foliu 204r ve *Svatojiřském breviáři*²⁴⁰ z konce 14. století, kde Ježíšek podává klečící Kateřině pravou ruku, obrací se přitom ale na matku, podobně jako na desce Lorenza Veneziana. Další scénu Zasnoubení nalezneme na přídeštní rukopisu *Varia scripta mixta iuridica atque antihussitica*²⁴¹ z poloviny 15. století. Zde na tištěném obrázku sedí v oktagonální zahradě obehnané zídou Madona a kolem ní osm svatých panen. Sv. Kateřina klečí po pravici Madony a Ježíšek jí navléká prsten.

V 15. a 16. století se Zasnoubení sv. Kateřiny často odehrává mimo legendární cykly v rámci scény *Virgo inter virgines*, což vidíme také například na desce maďarského mistra z roku 1500,²⁴² či na obraze Lucase Cranacha z doby kolem roku 1516.²⁴³ Může být také součástí jiných scén typu *Sacra Conversazione* s dalšími světci a donátory. Jako příklad tohoto pojetí můžeme uvést deskový obraz Michelina da Besozzo z doby kolem roku 1420,²⁴⁴ oltář Hanse Memlinga z let 1474-1479,²⁴⁵ obraz Gerarda Davida z let 1505-1510,²⁴⁶ obraz Lorenza Lotta z let 1506-1507²⁴⁷ nebo kresbu Albrechta Dürera z doby kolem roku 1521.²⁴⁸ Zobrazení samotné scény bez doprovodných postav je méně časté.²⁴⁹

První desková malba se scénou Zasnoubení v českém prostředí vznikla kolem roku 1500 v dílně Mistra královéhradeckého oltáře.²⁵⁰

Ve středu desky stojí Madona, po její pravici sv. Barbora, po levici sv. Kateřina, které Ježíšek navléká prsten na pravou ruku. Na monile z roku 1513²⁵¹ doprovází scénu Zasnoubení postava klečícího prosebníka. Sv. Kateřina stojí opět po levici Madony, nahý Ježíšek se k ní natahuje a vkládá jí do pravé ruky velký prsten. Vznik *Oltáře se Zasnoubením sv. Kateřiny*²⁵² se klade do doby před rokem 1520. Nepochybně se jeho autor inspiroval asi o deset let starším tzv.

Kurfiřtřským oltářem Lucase Cranacha.²⁵³ Samotné Zasnoubení se odehrává na střední desce za přítomnosti sv. Barbory. Sv. Kateřina s prstenem na ukazováčku pravé ruky sama navléká Ježíškovi v průsvitné košilce prsten na pravou ruku, zatímco on se obrací ke sv. Barboře. Na oboustranně malovaných křídlech jsou představeny další čtyři svaté panny.

Ve všech pěti scénách, dochovaných ve středověkém umění českých zemí, se tedy sv. Kateřina vždy zasnubuje s Ježíšem jako dítětem za přítomnosti jeho matky Marie. Scénu třikrát doprovází sv. Barbora, jednou spolu s dalšími svatými pannami. V jednom případě jsou spolu se sv. Kateřinou zobrazeny další dvě ženské postavy a archanděl Michael, jednou světici doprovází klečící prosebník. Dvakrát je světice zobrazena jako klečící, dvakrát jako stojící a jednou v polopostavě. Ve čtyřech případech je označena mečem a kolem, v jednom pouze mečem.

5.2.3. Scény Mučení sv. Kateřiny

Samostatné scény Mučení sv. Kateřiny se v evropském umění objevují již od 12. století. Scénami Mučení se rozumí jednak tzv. Zázrak s koly, tedy okamžik, kdy byla Kateřina přivedena před mučící stroj z ozubených kol a ten se po její modlitbě rozpadl (byl zničen ohněm z nebe nebo anděly, přičemž zemřelo množství přihlížejících lidí), jednak Stětí světice. Často jsou obě události spojeny do jedné scény, případně doplněny dalšími: odnesení duše světice anděly do nebe, přenesení těla na horu Sinaj.

Scény Mučení jsou zobrazeny na deseti památkách českého středověku. Na nástěnných malbách v podvěží holubického kostela z doby kolem roku 1340 se objevuje pouze Stětí sv. Kateřiny.²⁵⁴ Kromě káta stojí za zády doprava otočené klečící světice také císař Maxentius se skupinou ozbrojených vojáků. Časově blízké holubickým jsou nástěnné malby v německém Wienhausen,²⁵⁵ bohužel poškozené pozdějšími přemalbami, kde se za scénou Stětí objevuje i rozpadlý mučící stroj. Mučení sv. Kateřiny je vyobrazeno

v jednom poli s Mučením sv. Markéty a postavy jsou označeny nápisy.

Stětí světice najdeme také na nástěnné malbě z let 1378-1379 ve Vlašimské kapli v katedrále sv. Víta v Praze.²⁵⁶ Klečící světice je opět otočená doprava, kat stojí vpravo mírně v pozadí a pozvedá meč. Z doby kolem roku 1400 pochází iniciála S(anc[ta] kath[arina]) vyřiznutá z antifonáře českého původu.²⁵⁷ V její dolní části se odehrává Stětí sv. Kateřiny. Zcela vlevo vidíme hořící kola na dřevěné konstrukci jako odkaz na zázrak, který Kateřinu zachránil před mučením, uprostřed klečí doprava otočená světice a před ní stojí hned dvě postavy katů. První z nich pozvedá meč k úderu, druhý scéně přihlíží. V horní části iniciály se objevuje anděl s duší světice, podobně jako v závěru hosínského cyklu. V kapli sv. Kateřiny pod kostelem sv. Štěpána v Kouřimi je na nástěnných malbách z počátku 15. století Mučení světice rozděleno do dvou scén.²⁵⁸ Jedna znázorňuje Zázrak s koly, druhá Stětí sv. Kateřiny. V první z nich se vlevo za zády klečící sv. Kateřiny objevuje císař a jeho prefekt, vpravo pod koly pak dvě mužské postavy. Ve druhé vystupuje zřejmě opět prefekt a nad klečící světici se rozmachuje kat. Nepřehledné množství postav se objevuje na zadní straně tzv. *Desky z Náměště*²⁵⁹ z doby před polovinou 15. století. Uprostřed stojící postavu světice můžeme ztotožnit se sv. Kateřinou, postavu jezdce na koni s císařem Maxentiem. Oheň sršící z nebe by se mohl vztahovat k Zázraku s koly a výjev s katem a dvěma korunovanými postavami snad k následné popravě císařovny a místodržícího Porfyria.

V 15. století se scény Mučení sv. Kateřiny často objevují ve francouzských rukopisech. Pouze scéna Stětí byla vyobrazena v knize hodinek z Rennes (Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 34),²⁶⁰ kde na klečící světici a kata s tesákem shlíží polopostava Boha Otce a dva andělé. Zázraku s koly byla věnována strana v *Knize hodinek Etienna Chevaliera* (Chantilly, Musée Condé).²⁶¹ Výpravnou scénu, v níž anděl rozbíjí stroj složený ze čtyř kol, doplňují dole tři medailony s dalšími scénami ze života sv. Kateřiny:

Disputace s učenci, Upálení učenců a Stětí sv. Kateřiny. Scéna Zázrak s koly, namalovaná stylem en grisaille, byla použita také jako ilustrace rukopisu Zlaté legendy z Flander (Mâcon, Bibliothèque Municipale, ms. 0003).²⁶² Ve francouzském breviáři (Clermont-Ferrand, Bibliothèque Municipale, ms. 0059)²⁶³ je v jednom obrazovém poli namalován vlevo Zázrak s koly a vpravo Stětí. Kniha hodinek (Tours, Bibliothèque Municipale, ms. 0227),²⁶⁴ která vznikla zřejmě v Paříži mezi lety 1480-1490 spojuje obě scény do jedné. Výjev je zredukován na postavu kata a popravované světice, vpravo pod rozbitými koly leží těla dvou pacholků. Domek v pozadí má snad představovat vězení. Podobná iluminace se nachází i v breviáři z Rouen (Besançon, Bibliothèque Municipale, ms. 0069).²⁶⁵ Do doby kolem roku 1500 se datuje další francouzská kniha hodinek (Praha, Národní knihovna, VI.D.25)²⁶⁶ se scénou Zázrak s koly, kde za klečící Kateřinou stojí císař, který v úleku upustil žezlo a s dalšími lidmi přihlíží zkáze, kterou na mučidla sesílá anděl s mečem.

Zobrazení Mučení sv. Kateřiny najdeme i na řadě německých památek z přelomu 15. a 16. století. Na vnitřní straně levého křídla Oltáře sv. Quirinia z Bad Wimpfen je v reliéfu představeno Stětí světice před mučícím strojem,²⁶⁷ v pozadí ukládají andělé její tělo do sarkofágu na hoře Sinaj. Albrecht Dürer vytvořil dřevořez s tématem Mučení sv. Kateřiny v letech 1497-1498.²⁶⁸ Vidíme na něm doleva otočenou klečící Kateřinu před hořícími koly a za ní kata, který právě tasí meč. Jezdec na koni je zřejmě Maxentius, postavy v pozadí se snaží uniknout ohnivé bouři. Lukas Cranach starší namaloval v první čtvrtině 16. století Mučení sv. Kateřiny několikrát. Z roku 1504 pochází drastická scéna pod bouřlivým nebem,²⁶⁹ kde v popředí klečí čelem k rozpadajícím se mučidlům Kateřina, kat ji zezadu drží za bradu a tasí meč k popravě. Pozadí je tvořeno změtí lidských a koňských těl. Podobný výjev vidíme i na střední desce oltáře z drážďanské galerie z roku 1506.²⁷⁰ Mírnější verze Stětí sv. Kateřiny vznikla v roce 1515.²⁷¹ V popředí klečí Kateřina, za ní stojí kat a oběma rukama odhrnuje vlasy z její šíje. Vlevo přihlíží skupina

jezdců s císařem Maxentiem, vpravo skupina vojáků. Scéna Zázrak s koly se odehrává v drobném měřítku v pravém horním rohu.

V českém umění se od poslední čtvrtiny 15. století objevují podobně pojatá zobrazení, vykazují však převážně nižší uměleckou úroveň. V letech 1475-1480 vznikla nástěnná malba se scénou Mučení sv. Kateřiny v kapli sv. Barbory ve františkánském klášteře v Plzni.²⁷² Do jednoho obrazu je zahrnut odkaz na Zázrak s koly (vlevo v pozadí) i Stětí sv. Kateřiny, které se odehrává v popředí. Světice klečí otočená doleva, za ní stojící kat pozvedá tesák k úderu. Scénu v pozadí doplňuje postava císaře a asi čtyři další mužské postavy, jedna z nich skrčená pod rozpadajícími se koly. Podobně byly zřejmě obě scény spojeny do jedné i na nástěnné malbě v Hašplířské kapli chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře.²⁷³ Na dochovaném fragmentu vidíme jen část doleva otočené klečící světice, vlevo rozpadající se kola a kolem nich množství těl, vpravo část postavy kata. O Pohřeb sv. Kateřiny je obohacena ilustrace *Pasionálu* z roku 1495.²⁷⁴ Uprostřed dřevořezu klečí Kateřina otočená vpravo, vlevo za ní stojí napřažený kat a přihlížející císař. Vpravo uvádí pachole do chodu dvě kola na hřídeli, zatímco za ním už leží těla usmrcená nebeskými plameny. V pozadí v pravém horním rohu se odehrává Pohřeb sv. Kateřiny na hoře Sinaj.²⁷⁵ Naopak pouze scéna Stětí je vyobrazena na *Svatokateřinském oltáři* z Chrudimi z doby kolem roku 1500.²⁷⁶ Výjev je zredukován na postavu doleva otočené klečící světice a napřahujícího se kata. Nad hlavou sv. Kateřiny se vznášejí dva andělé, zřejmě připravení odnést její duši. Po roce 1507 byla vymalována tzv. Proboštská kaple ve věži kapitulního dvorce v Brně.²⁷⁷ Mezi nástěnnými malbami se objevuje i medailon s Umučením sv. Kateřiny. Scéna je pojatá podobně jako ve františkánském klášteře v Plzni, jen s tím rozdílem, že je zde naznačen výhled do krajiny a přihlížející postavy jsou statictější. Mučení světice se tedy od druhé čtvrtiny 14. století objevuje ve středověkém umění českých zemí desetkrát. Často je Stětí světice propojené s odkazem na scénu Zázrak s koly, navíc jednou s odnesením duše světice do nebe a jednou s pohřbením těla na

hoře Sinaj. Pouze na nástěnných malbách v Kouřimi se Zázrak s koly a Stětí odehrává ve dvou samostatných obrazech. Zcela zvláštní zobrazení svatokateřinských pašijí představuje tzv. *Deska z Náměště*. V ostatních případech ve scéně vždy vystupuje klečící světice a kat, často také císař Maxentius a další přihlížející postavy.

Poznámky

¹ Případně drží podkasanou sukni. K aranžování plášťů a kurtoazním gestům viz *Kybalová 2001*, s. 97-101

² Kat. č. 39

³ Kat. č. 59

⁴ Kat. č. 12

⁵ Kat. č. 7

⁶ Kat. č. 14

⁷ Kat. č. 17

⁸ Kat. č. 18

⁹ Kat. č. 21

¹⁰ Kat. č. 23

¹¹ Kat. č. 35

¹² Kat. č. 39

¹³ Jde o rámy těchto obrazů: *Madona z Vyššího Brodu* (kat. č. 42), *Rám relikviáře z Roudnice* (kat. č. 43), *Assumpta Lannova* (kat. č. 49), *Madona Lannova* (kat. č. 50), *Madona vídeňská* (kat. č. 57).

¹⁴ Kat. č. 45

¹⁵ Kat. č. 54

¹⁶ Kat. č. 80

¹⁷ Tak je tomu například na *Oltáři z Duban* (kat. č. 56), na *Destičkách se sveticemi z Litoměřic* (kat. č. 60), na *Oltáři s Madonou mezi sveticemi* (kat. č. 61), u *Sv. Kateřiny z Hlíny* (kat. č. 62), na *Monile s obrázkem sv. Kateřiny* (kat. č. 64) i na dalším stříbrném monile z 1. poloviny 16. století (kat. č. 87).

¹⁸ *Oltář svatobarborský* (kat. č. 59), *Kasulový kříž z Rokycan* (kat. č. 63), *Oltář velmistra Puchnera* (kat. č. 65), *Epitaf hlubocký* (kat. č. 66), *Křídlo oltáře senomatského* (kat. č. 69), *Křídlo oltáře z Konopiště* (kat. č. 71).

¹⁹ Kat. č. 76

²⁰ *Oltářní křídla se sv. Kryštofem a Šebestiánem* (kat. č. 88), *Oltářní křídla mokropeská* (kat. č. 92), *Oltář vintířovský* (kat. č. 96).

²¹ *Kybalová 2001*, s. 91-92, 97-99

²² Kat. č. 1

²³ Kat. č. 9

²⁴ Kat. č. 31

²⁵ Kat. č. 39

²⁶ Kat. č. 80

²⁷ Kat. č. 79

²⁸ Kat. č. 86

²⁹ Kat. č. 1

³⁰ Kat. č. 5

³¹ *Černý 1998*

³² Kat. č. 34

³³ Kat. č. 41

³⁴ Kat. č. 76

³⁵ Kat. č. 11

³⁶ *Srov. Katalog Praha 2006a*, s. 119

³⁷ Kat. č. 109

³⁸ Kat. č. 16

³⁹ Kat. č. 60

⁴⁰ Kat. č. 86

⁴¹ Kat. č. 91, 96

⁴² Kat. č. 59

⁴³ Kat. č. 63

⁴⁴ Kat. č. 87

⁴⁵ Kat. č. 70

⁴⁶ Kat. č. 86

⁴⁷ Kat. č. 88

⁴⁸ Kat. č. 89

-
- ⁴⁹ Kat. č. 91
⁵⁰ Kat. č. 94
⁵¹ Kat. č. 96
⁵² Srov. *RDK* (Joseph Braun, Buch als Attribut, in: *RDK*, sv. 2, sl. 1339-1340)
⁵³ Srov. *LCI* 7 1994, sl. 290
⁵⁴ Kat. č. 4
⁵⁵ Kat. č. 28
⁵⁶ Kat. č. 59, 69, 71, 76
⁵⁷ Srov. *LCI* 7 1994, sl. 290. Jen ve francouzském umění je po celý středověk běžně zobrazována palmová ratolest současně s mečem. Např. Kniha hodiněk Françoise de Dinan, Sv. Kateřina (f. 78r), kolem roku 1435 (a kolem 1455), Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 34. [172]
⁵⁸ Kat. č. 1
⁵⁹ Kat. č. 2
⁶⁰ Kat. č. 5
⁶¹ Kat. č. 6
⁶² Kat. č. 11
⁶³ Sv. Lucie bývá zobrazována s hrdlem probodnutým mečem. K záměně se sv. Kateřinou došlo např. v katalogu *Od gotiky k renesanci. Katalog Brno – Olomouc 1999 II* (Chamonikolasová), kat. 226c, s. 445
⁶⁴ Kat. č. 10
⁶⁵ *Dějiny hmotné kultury 1/2 1985*, s. 724
⁶⁶ Kat. č. 21
⁶⁷ Kat. č. 42. Tesák bývá někdy zobrazován jako katův nástroj ve scénách Stětí sv. Kateřiny (kat. č. 111b, 113).
⁶⁸ Typologie středověkých mečů: *Dějiny hmotné kultury 1/2 1985*, s. 722-725; Seitz 1965, s. 133-137.
⁶⁹ Kat. č. 3
⁷⁰ Kat. č. 4
⁷¹ Kat. č. 71
⁷² Kromě nástěnné malby v Brandýse nad Labem ještě na *Náhrobku sv. Ludmily*.
⁷³ Kat. č. 45
⁷⁴ Sv. *Kateřina z Plzně* (kat. č. 68), *Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka* (kat. č. 72), *Oltářní křídla křečovská* (kat. č. 79), *Fragment desky z Doudleb* (kat. č. 82).
⁷⁵ Tak jej vidíme na dřevěném reliéfu z Národní galerie (kat. č. 77), na *Fragmentu desky z Doudleb* (kat. č. 82), na dřevěném reliéfu z Plzeňska (kat. č. 94) a na *Oltáři vintířovském* (kat. č. 96).
⁷⁶ Kat. č. 10
⁷⁷ Kat. č. 14
⁷⁸ Kat. č. 18, 19
⁷⁹ Kat. č. 33
⁸⁰ Kat. č. 27
⁸¹ Kat. č. 11
⁸² Kat. č. 23. V jiném postavení se naposledy meč v pochvě objevuje na počátku 16. století na nástěnné malbě v hradní kapli na Cuknštejně.
⁸³ Z vyobrazení není patrné, zda je meč v pochvě.
⁸⁴ Kat. č. 13
⁸⁵ Kat. č. 24
⁸⁶ Kat. č. 37
⁸⁷ Kat. č. 75
⁸⁸ Kat. č. 42
⁸⁹ Kat. č. 15
⁹⁰ Najdeme ho na pektorálním křížku z počátku 15. století (kat. č. 30) a v *Graduálu z Luzernu* (kat. č. 35), v první polovině 15. století ještě na *Rámu relikviáře z Roudnice* (kat. č. 43) a *Ostatkovém kříži z Domažlicka* (kat. č. 47). Po polovině století se vyskytuje na rámu *Assumpty Lannovy* (kat. č. 49), na tzv. *Švamborském Navštívení P. Marie* (kat. č. 52), na *Oltáři z Duban* (kat. č. 56), rámu *Madony vídeňské* (kat. č. 57) i na nástěnné malbě ve františkánském klášteře v Plzni (kat. č. 58). Kolem roku 1500 se toto schéma opakuje na monile s kamejí (kat. č. 74),

Pacifikálu z Plzně (kat. č. 78), na *Oltárním křídle z Křečova* (kat. č. 79) a naposled na *Monstranci z Popic u Znojma* (kat. č. 90).

⁹¹ *Madona Lannova* (kat. č. 50), *České modlitby Jana z Rožmberka* (kat. č. 51), *Kasulový kříž z Rokycan* (kat. č. 63).

⁹² Kat. č. 39

⁹³ Kat. č. 59

⁹⁴ Kat. č. 70

⁹⁵ Srov. *LCI 7 1994*, sl. 290. Od konce 15. století se tyto atributy někdy objevují na vyobrazeních současně.

⁹⁶ Např. Taddeo Gaddi, *Triptych*, 1333, 62 x 22 cm (křídla), Berlín, Staatliche Museen. [171]

⁹⁷ Kat. č. 2

⁹⁸ Kat. č. 3

⁹⁹ Kat. č. 5

¹⁰⁰ Nástěnná malba v kapli sv. Jana Křtitele v Olomouci (kat. č. 80), *Monstrance z Březníku* (kat. č. 97).

¹⁰¹ Kat. č. 12

¹⁰² Kat. č. 23

¹⁰³ Kat. č. 29

¹⁰⁴ Kat. č. 41

¹⁰⁵ Kat. č. 61

¹⁰⁶ Kat. č. 74

¹⁰⁷ Kat. č. 78

¹⁰⁸ Kat. č. 95

¹⁰⁹ Kat. č. 10

¹¹⁰ Kat. č. 14

¹¹¹ Kat. č. 18

¹¹² Kat. č. 19

¹¹³ Kat. č. 20

¹¹⁴ Kat. č. 27. S touto sochou úzce souvisí socha sv. Kateřiny z varšavského muzea, volněji socha sv. Kateřiny z ptujského muzea, která se kola dotýká přímo, a sv. Kateřina z Vídně, která se však pravou rukou opírá o meč, v levé nese malé kolo.

Sv. Kateřina z Dolního Slezska, kolem roku 1400, vápenec, v. 86,5 cm, Warszawa, Muzeum Narodowe, inv. č. 457. [173] Srov. *Katalog Praha 2006b*, kat. č. 1.2.35

Sv. Kateřina z Velika Nedelja, kolem 1410-1415, vápenec, v. 94 cm, Ptuj, Pokrajinski muzej. [174] Srov. *Katalog Köln 1978-1980*, s. 445-446

Sv. Kateřina, 1415, Vídeň, dóm sv. Štěpána. Srov. *Katalog Wien 1991*, s.81

¹¹⁵ Kat. č. 33

¹¹⁶ Kat. č. 42

¹¹⁷ Kat. č. 35

¹¹⁸ Kat. č. 47, 51, 55 a 93.

¹¹⁹ Kat. č. 39

¹²⁰ Kat. č. 59

¹²¹ Kat. č. 60

¹²² Kat. č. 62

¹²³ Kat. č. 64

¹²⁴ Kat. č. 65

¹²⁵ Kat. č. 66

¹²⁶ Kat. č. 70

¹²⁷ Kat. č. 76

¹²⁸ Kat. č. 77

¹²⁹ S kolem mohou být zobrazováni další čtyři světci, s rozbitým však pouze sv. Kateřina. Srov. *LCI 8 1994*, s. 19*

¹³⁰ Kat. č. 28

¹³¹ Srov. *LCI 7 1994*, sl. 290

¹³² Viz rejstřík atributů: *LCI 8 1994*, s. 21*

¹³³ Kat. č. 16

¹³⁴ Kat. č. 22

¹³⁵ Kat. č. 23

¹³⁶ Svorník z celestinského kostela v Metách, 1371-1376, Mety, Musées de Metz.

[167] Srov. *Katalog Köln 1978-1980*, s. 273-274

¹³⁷ Sv. Kateřina, 1380-1385, Kolín nad Rýnem, Dóm, Petrský portál (západní).

[168] Srov. *Katalog Köln 1978-1980*, s. 159-167

¹³⁸ André Beauneveu, Sv. Kateřina, 1372-1373, alabastr, 185 cm, Kortrijk, Onze-Lieve-Vrouwekerk. [169] Srov. *Katalog Köln 1978-1980* (Didier - Steyaert), s. 81

¹³⁹ Kat. č. 28

¹⁴⁰ Kat. č. 29

¹⁴¹ Kat. č. 34

¹⁴² Kat. č. 40

¹⁴³ Např. Vlámský mistr, Ukřížování se sv. Kateřinou a Barborou, kolem 1415, desková malba, 70,5 x 141 cm, Bruggy, Museum Sint-Salvator. [164] Srov. *Katalog Köln 1978-1980* (Didier - Steyaert), s. 96-97

Kniha hodinek z Paříže, sv. Kateřina (f. 202), 1470, knižní malba, Chambéry, Bibliothèque Municipale, ms. 0001. [170]

¹⁴⁴ Kat. č. 63

¹⁴⁵ Kat. č. 65

¹⁴⁶ Kat. č. 84

¹⁴⁷ Kat. č. 66

¹⁴⁸ Kat. č. 70

¹⁴⁹ Kat. č. 17

¹⁵⁰ Kat. č. 25

¹⁵¹ Kat. č. 27

¹⁵² Kat. č. 28

¹⁵³ Kat. č. 29

¹⁵⁴ Kat. č. 34

¹⁵⁵ Kat. č. 37

¹⁵⁶ Kat. č. 48

¹⁵⁷ Kat. č. 62

¹⁵⁸ Kat. č. 64

¹⁵⁹ Kat. č. 1

¹⁶⁰ Kat. č. 9

¹⁶¹ Kat. č. 10

¹⁶² Kat. č. 32

¹⁶³ Kat. č. 67

¹⁶⁴ Kat. č. 5

¹⁶⁵ Sv. Kateřina s donátorem, 1331, nástěnná malba, Řezno, St. Blasius, jižní boční loď. [153]

¹⁶⁶ Například: Kniha hodinek pro Catherine de Montbozon, Sv. Kateřina s donátorkou (f. 142v), před rokem 1398, knižní malba, Vesoul, Bibliothèque Municipale, ms. 0027. [154]

Bartholomaeus de Sancto Concordio, Suma de casibus conscientiae, Sv. Kateřina s řeholníky (f. 001), 14. století, knižní malba, Alençon, Bibliothèque Municipale, ms. 0138. [155]

¹⁶⁷ Kat. č. 15

¹⁶⁸ Kniha hodinek, Sv. Kateřina s donátorkou (f. 26), 2. třetina 15. století, knižní malba, Châlons-en-Champagne, Bibliothèque Municipale, ms. 0334. [156]

¹⁶⁹ Kat. č. 87

¹⁷⁰ Na olomouckém obraze *Ecce homo s donátory* (kat. č. 98) stojí sv. Kateřina za zády jedné z klečících žen. Pro srovnání můžeme uvést několik příkladů ze zahraniční produkce:

Kniha hodinek z Rouen, Madona se sv. Kateřinou a donátorkou (p. 329), 1460-1470, Aix-en-Provence, Bibliothèque Municipale, ms. 0022. [157]

Hans Memling, Triptych rodiny Donne, kolem roku 1475, desková malba, 70,5 x 70,5 cm (střed), 70,5 x 30,5 cm (křídla), Londýn, National Gallery. [158]

Mistr svatojiřské legendy, Oltářní křídlo se sv. Kateřinou, donátorem a osmi syny, kolem 1475-1480, desková malba, 77 x 31 cm, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz-Museum, inv. č. 126. [159]

Mistr bartolomějského oltáře, Triptych rodiny Holzhausen, pravé křídlo, po roce 1500, desková malba, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz-Museum, inv. č. 0881.

[160]

¹⁷¹ Kat. č. 16

¹⁷² Kat. č. 21

¹⁷³ Kat. č. 19

¹⁷⁴ Rám *Madony z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích* (kat. č. 33), *Madony z Vyššího Brodu* (kat. č. 42), *Assumpty Lannovy* (kat. č. 49), *Madony Lannovy* (kat. č. 50), *Vyšebrodské Madony svatovítského typu* (kat. č. 54) a *Madony vídeňské* (kat. č. 57).

¹⁷⁵ Kat. č. 52

¹⁷⁶ Srov. *LCI 8 1994*, sl. 573

¹⁷⁷ Srov. *LCI 8 1994*, sl. 573-574

¹⁷⁸ Německý mistr, Triptych *Madona se sveticemi*, 1410-1440, desková malba, 36 x 40 cm (střední deska), Berlín, Staatliche Museen. [161]

¹⁷⁹ Kat. č. 14

¹⁸⁰ Kat. č. 19

¹⁸¹ Kat. č. 30

¹⁸² Kat. č. 42

¹⁸³ Kat. č. 49

¹⁸⁴ Kat. č. 50

¹⁸⁵ Kat. č. 54

¹⁸⁶ Kat. č. 57

¹⁸⁷ Kat. č. 59

¹⁸⁸ Kat. č. 61

¹⁸⁹ Kat. č. 63

¹⁹⁰ Kat. č. 72

¹⁹¹ Kat. č. 78

¹⁹² Kat. č. 3

¹⁹³ Kat. č. 12

¹⁹⁴ Kat. č. 51

¹⁹⁵ Kat. č. 73

¹⁹⁶ Kat. č. 6

¹⁹⁷ Kat. č. 18

¹⁹⁸ Kat. č. 22

¹⁹⁹ Kat. č. 38

²⁰⁰ Kat. č. 45

²⁰¹ Kat. č. 53

²⁰² Kat. č. 71

²⁰³ Kat. č. 79

²⁰⁴ Kat. č. 20

²⁰⁵ Kat. č. 41

²⁰⁶ Kat. č. 68

²⁰⁷ Kat. č. 99

²⁰⁸ *Senomatských* (kat. č. 69), *křivoklátských* (kat. č. 70), *se sv. Kryštofem a Šebestiánem* (kat. č. 88), *týnských* (kat. č. 89), *mosteckých* (kat. č. 91) a *mokropeských* (kat. č. 92). V nízkých reliéfech vystupují na křídlech dvou oltářů z Plzeňska (kat. č. 94, 95) a po roce 1520 byly vyobrazeny na pevných křídlech *Oltáře vintířovského* (kat. č. 96).

²⁰⁹ Kat. č. 93

²¹⁰ Křídlový oltář s Ukřížováním, vnější strany křídél: *Zvěstování P. Marii se sv. Kateřinou a Barborou*, kolem 1330, desková malba, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz Museum, inv. č. 0001. [162]

²¹¹ Mistr sv. Veroniky, Triptych, 1400-15, tempera na dřevě, 58,9 x 39,5 cm (střed), 59,1 x 19,9 cm (křídla), Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz Museum [163]

²¹² Vlámský mistr, *Ukřížování se sv. Kateřinou a Barborou*, kolem 1415, desková malba, 70,5 x 141 cm, Bruggy, Museum Sint-Salvator. [164] Srov. *Katalog Köln 1978-1980* (Didier - Steyaert), s. 96-97

-
- ²¹³ Rogier van der Weyden, Triptych Sforza, kolem 1460, olej na dubovém dřevě, 53,7 x 44,8 (střední deska), 53,7 x 19 cm (křídla), Brusel, Musées Royaux des Beaux-Arts. [165]
- ²¹⁴ Lucas Cranach starší, Oltář Viléma II. Hessenského, kolem 1508, desková malba, 38 x 25 cm (střed), 39 x 10 cm (křídla), Kassel, Staatliche Museen. [166]
- ²¹⁵ V úvahu připadá zejména sv. Mikuláš, jehož jméno spolu s Kateřiným zaznívá v několika patrociniiích (viz 3. kapitola).
- ²¹⁶ Nástěnná malba se scénou Mučení sv. Marie pod řetězem (*Mašín 1954*, s. 58-59), která byla součástí narativního cyklu, zřejmě nezobrazuje sv. Kateřinu. Bití holemi se skutečně v některých verzích kateřinské legendy vyskytuje jako alternativa bičování, jeho zobrazení však není v legendárních cyklech 12. ani 13. století známo (Srov. Schill 2005, s. 163-165). Ze třetí čtvrtiny 13. století navíc známe jediné zobrazení sv. Kateřiny v umění českých zemí (kat. č. 1).
- Chybně byly určeny scény z křídel *Oltáře z Mostiště* (*Katalog Brno – Olomouc II 1999*, kat. č. 206), které se nevztahují k legendě o sv. Kateřině ani o sv. Agátě, ale zobrazují čtyři události ze života sv. Markéty.
- ²¹⁷ Ikona se sv. Kateřinou a scénami z jejího života, rané 13. století, tempera a zlacení na dřevě, 75,3 x 51,4 cm, Sinaj, klášter sv. Kateřiny. [118]
- ²¹⁸ Ikona se sv. Kateřinou a scénami z jejího života, pozdní 13. století, tempera na dřevě, 100 x 115 cm, Pisa, Museo Nazionale di San Matteo. [119]
- ²¹⁹ Svatokateřinský cyklus, kolem roku 1260, nástěnné malby, Soest, S. Maria zur Höhe. [120]
- ²²⁰ Např. Mistr sv. Cecilie, Oltář sv. Kateřiny, 14. století, New York, Coll. Hearst. [121]
- ²²¹ Dnes se jedná o východní kapli přivtělenou k novorománskému kostelu sv. Petra a Pavla. Srov. *Pavelec 1996*, s. 77
- ²²² Kat. č. 100
- ²²³ Srov. *Schill 2005*, Anhang F, s. 362-364
- ²²⁴ Kat. č. 101
- ²²⁵ Bratři z Limburka, *Les Belles Heures du Duc de Berry*, 1405-1408/09, tempera a zlacení na pergamenu, New York, The Metropolitan Museum of Art, klášterní sbírka, 1954 (54.1.1). [122]
- ²²⁶ Masolino da Panicale, Svatokateřinský cyklus, nástěnné malby, 1428-30, Řím, S. Clemente. [123]
- ²²⁷ Například čtyři scény jsou vyobrazeny v knize hodinek z Le Mans, šest v knize hodinek z Rennes. Kniha hodinek, 1435-1440, tempera na pergamenu, Le Mans, Bibliothèque Municipale, ms. 0688, f. 033v, 034v, 035v, 036v. [124]
- Kniha hodinek, kolem roku 1455, tempera na pergamenu, Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 1509. [125]
- ²²⁸ Peter Schill uvádí v katalogu disertační práce přes osmdesát svatokateřinských cyklů v západoevropském umění 15. století. Srov. *Schill 2005*, Anhang F, s. 367-371
- ²²⁹ Kat. č. 102
- ²³⁰ *Sv. Kateřina se zrcadlem*, kat. č. 102e. Pravděpodobně jediný známý příklad této ikonografie, pokud nepočítáme poněkud nejasnou scénu z nebovidského cyklu, představuje Deska z Bát. Mistr z Bát, Dva výjevy ze života sv. Kateřiny, kolem roku 1420, Ostřihom, Keresztény Múzeum, inv. č. 54.2. [126]
- ²³¹ *Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka*, kat. č. 102f
- ²³² *Čtoucí sv. Kateřina*, kat. č. 102a
- ²³³ *Sv. Kateřina před císařem Maxentiem*, kat. č. 102c
- ²³⁴ *Umučení sv. Kateřiny*, kat. č. 102b
- ²³⁵ *Pohřeb sv. Kateřiny*, kat. č. 102d
- ²³⁶ Peter Schill v katalogu své disertační práce eviduje v samostatných scénách Zasnoubení pro 14. století sedm zobrazení s dospělým Kristem a třicet tři s dítětem. *Schill 2005*, Anhang B, s. 263-281
- ²³⁷ Barna da Siena, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1340, desková malba, Boston, Museum of Fine Arts. [127]

-
- ²³⁸ Lorenzo Veneziano, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1360, desková malba, 93 x 58 cm, Benátky, Gallerie dell'Accademia. [128]
- ²³⁹ Jacobus de Voragine, Legenda aurea, iniciála F se Zasnoubením sv. Kateřiny (f. 381v), 14. století, knižní malba, Beaune, Bibliothèque Municipale, ms. 0022. [129]
- ²⁴⁰ Kat. č. 103
- ²⁴¹ Kat. č. 104
- ²⁴² Maďarský mistr, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1500, desková malba, 101,5 x 73 cm, Budapešť, Magyar Nemzeti Galéria. [130]
- ²⁴³ Lucas Cranach starší, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1516, desková malba, 67,5 x 47,3 cm, Budapešť, Szépművészeti Múzeum. [131]
- ²⁴⁴ Michelino da Besozzo, kolem roku 1420, desková malba, 75 x 58 cm, Siena, Pinacoteca Nazionale. [132]
- ²⁴⁵ Hans Memmling, Oltář svatých Janů, 1474-1479, olej na dubové desce, 173,6 x 173,7 cm (střední deska), 176 x 78,9 cm (křídla), Bruggy, Memlingmuseum, Sint-Janshospitaal. [133]
- ²⁴⁶ Gerard David, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1505-1510, olej na dřevěné desce, 106 x 144 cm, Londýn, National Gallery. [134]
- ²⁴⁷ Lorenzo Lotto, 1506-1507, olej na dřevěné desce, 70 x 90 cm, Mnichov, Alte Pinakothek. [135]
- ²⁴⁸ Albrecht Dürer, 1521, perokresba, 252 x 387 mm, Chantilly, Musée Condé. [136]
- ²⁴⁹ Takové řešení najdeme například na vitrajích norimberského kostela St. Lorenz. Peter Hemmel von Andlau, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1481, vitraj, Norimberk, St. Lorenz. [137]
- ²⁵⁰ Kat. č. 105
- ²⁵¹ Kat. č. 106
- ²⁵² Kat. č. 107
- ²⁵³ Lucas Cranach starší, tzv. Kurfiřtý oltář, kolem roku 1510, olej na lipové desce, 104 x 90 cm (střed) Dessau, Staatliche Galerie, inv.č. 7. [138]
- ²⁵⁴ Kat. č. 108
- ²⁵⁵ Mučení sv. Kateřiny, kolem roku 1330, nástěnná malba, Wienhausen, kostel Panny Marie (bývalý klášterní kostel cisterciáček). *Schill 2005*, Anhang B, kat. 57-12. [139]
- ²⁵⁶ Kat. č. 109
- ²⁵⁷ Kat. č. 110
- ²⁵⁸ Kat. č. 111a, b
- ²⁵⁹ Kat. č. 112
- ²⁶⁰ Kniha hodinek Françoise de Dinan, Stětí sv. Kateřiny (f. 81r), kolem roku 1435 (a kolem 1455), Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 34. [141]
- ²⁶¹ Jean Fouquet, Mučení sv. Kateřiny, 16,5 x 12,1 cm, miniatura z Knihy hodinek Etienna Chevaliera, 1452-1456, tempera a zlacení na pergamenu, Chantilly, Musée Condé. [142]
- ²⁶² Jacobus de Voragine, Legenda aurea, Zázrak s koly (f. 71), kolem roku 1470, Mâcon, Bibliothèque Municipale, ms. 0003. [143]
- ²⁶³ Breviář z jihozápadní Francie, Mučení sv. Kateřiny (f. 352v), kolem roku 1472, Clermont-Ferrand, Bibliothèque Municipale, ms. 0059. [144]
- ²⁶⁴ Kniha hodinek, Mučení sv. Kateřiny (f. 160v), kolem 1480-1490, Tours, Bibliothèque Municipale, ms. 0227. [145]
- ²⁶⁵ Breviář z Rouen, Mučení sv. Kateřiny (p. 854), před 1498, Besançon, Bibliothèque Municipale, ms. 0069. [146]
- ²⁶⁶ Kniha hodinek ze severní Francie, Zázrak s koly (f. 159r), kolem roku 1500, Praha, Národní knihovna, VI.D.25. [147]
- ²⁶⁷ Oltář sv. Quirinia, kolem 1490-1500, Bad Wimpfen, kostel P. Marie. [148]
- ²⁶⁸ Albrecht Dürer, Mučení sv. Kateřiny, 1497-98, dřevořez, 387 x 284 mm, Karlsruhe, Staatliche Kunsthalle. [149]
- ²⁶⁹ Lucas Cranach starší, Mučení sv. Kateřiny, 1504-1505, desková malba, 112 x 95 cm, Budapešť, Sbirka reformované církve. [150]

²⁷⁰ Lucas Cranach starší, Mučení sv. Kateřiny, 1506, deskový oltář, 127 x 139,5 cm (střední deska), Drážďany, Gemäldegalerie Alte Meister, inv. č. 1906. [151]

²⁷¹ Lucas Cranach starší, Stětí sv. Kateřiny, 1515, desková malba, 84 x 58 cm, Arcidiecézní muzeum Kroměříž, KE 2371, O 268. [152]

²⁷² Kat. č. 113

²⁷³ Kat. č. 114

²⁷⁴ Kat. č. 115

²⁷⁵ Odkaz na tuto událost se objevuje také na obraze Stětí sv. Kateřiny od Lorenza Monaca, či na oltáři z Bad Wimpfen (viz výše).

Lorenzo Monaco, Stětí sv. Kateřiny, 1390-1395, predela oltáře z kostela S. Gaggio ve Florencii, tempera a zlacení na dřevě, 43,5 x 58 cm, Berlín, Staatliche Museen, N. 1063. Srov. *Schill 2005*, Anhang B, kat. č. 57-18. [140]

²⁷⁶ Kat. č. 116

²⁷⁷ Kat. č. 117

6. Vývoj ikonografie sv. Kateřiny v českém středověkém umění, chronologický přehled

Ačkoli se kult sv. Kateřiny v českých zemích rozvíjí už od druhé čtvrtiny 12. století, první obrazové svědectví můžeme spojit až s třetí čtvrtinou 13. století, kdy byla stojící postava sv. Kateřiny namalována v *Olomouckém breviáři*.¹ Světice stojící v iniciále I(n civitate) na foliu 312v nese jen obecné atributy: korunu na rozpuštěných vlasech a palmovou ratolest, které ji spolu se zdobným oděvem charakterizují jako královskou dceru, pannu a mučednici.² Že se jedná o sv. Kateřinu, je možné vyčíst až z následujícího textu. Pro 13. století je to zřejmě jediné dochované vyobrazení této světice v umění českých zemí. Ve druhé polovině 13. století se kult sv. Kateřiny v Olomouci těšil značné oblibě, neboť se její jméno objevuje zapsané v kalendářích a několikrát jako patrocinium,³ proto nepřekvapuje, že první vyobrazení pochází právě z Olomouce.

Ve druhé čtvrtině 14. století se počet dochovaných jednotlivých zobrazení sv. Kateřiny rozrostl o čtyři. Do této doby se řadí *Okno ze Slivence*,⁴ nástěnné malby v kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem,⁵ v kostele Narození P. Marie v Holubicích⁶ a iluminace *Velislavovy bible*.⁷ Přestože se jedná o shodně datované památky z pražské oblasti, jejich vzory byly zřejmě odlišné, neboť ikonograficky jsou poměrně různorodé. Z atributů byla využita palmová ratolest v kombinaci s kolem hladkým i ozubeným, meč jednou v kombinaci se zavřenou knihou, podruhé s kolem. Shoda panuje pouze v tom, že palmová ratolest nebo meč jsou drženy v pravé ruce, kolo vždy v zahalené levé ruce.

Velislavova bible končí vyobrazením se sv. Kateřinou, před níž klečí Velislav, snad ztotožnitelný se stejnojmenným pražským kanovníkem a notářem Jana Lucemburského.⁸ Na nástěnných malbách v Holubicích, jejichž objednavatelem byl zřejmě pražský kanovník Tamm z Pluhu,⁹ je poprvé kromě stojící postavy sv. Kateřiny představena i scéna z legendy, konkrétně Stětí sv. Kateřiny.¹⁰

Z doby kolem poloviny 14. století pochází nejstarší dochovaný cyklus scén ze života sv. Kateřiny na nástěnných malbách v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně na Českobudějovicku.¹¹ Pravděpodobně z cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně pochází *Madona se sv. Kateřinou a Markétou*,¹² první desková malba s obrazem sv. Kateřiny, která vznikla kolem roku 1350. Ve 3. čtvrtině 14. století prudce narůstá počet památek se zobrazením sv. Kateřiny v pražské oblasti. Zvláště zdůrazněna je reliéfní postava sv. Kateřiny na *Náhrobku sv. Ludmily*¹³ v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě. Na nástěnné malbě je představena dokonce na oltářní menze soukromé oratoře Karla IV. na Karlštejně¹⁴ a v místní kapli sv. Kříže ještě na jednom z deskových obrazů Mistra Theodorika.¹⁵ Jan ze Středy si nechal její obraz vymalovat ve dvou rukopisech¹⁶ a také *Antifonář vyšehradské kapituly*¹⁷ obsahuje iniciálu se sv. Kateřinou a Dorotou. Posledních třicet let 14. století se vyznačuje vznikem velkého množství nástěnných maleb s obrazy sv. Kateřiny v kostelních interiérech ve středních Čechách a v okolí Brna. Na nástěnných malbách ze 70. - 80. let 14. století v lodi kostela sv. Kříže v Nebovidech u Brna se kromě samostatné postavy sv. Kateřiny¹⁸ vyskytuje i poměrně rozsáhlý, avšak fragmentárně dochovaný cyklus ze svatokateřinské legendy.¹⁹ Scéna Stětí světice byla na objednávku Jana Očka z Vlašimi namalována na západní stěně tzv. Vlašimské kaple v katedrále sv. Víta v letech 1378-1379.²⁰ Kolem roku 1380 bylo zhotoveno *Ostensorium sv. Kateřiny*,²¹ chované ve Svatovítském pokladu. V této době působil také Mistr třeboňského oltáře, který sv. Kateřinu spodobnil na reversu desky s Kristem na hoře Olivetské *Třeboňského oltáře*,²² pocházejícího z klášterního kostela sv. Jiljí augustiniánů-kanovníků v Třeboni a na rámu *Madony Aracoeli*,²³ určené zřejmě pro katedrálu sv. Víta. První socha sv. Kateřiny v českém prostředí pochází z doby kolem roku 1390 z osady Svatý Tomáš v okrese Český Krumlov.²⁴ Pečeť s obrazem sv. Kateřiny používal Jindřich, probošt augustiniánského kláštera v Lanškrouně.²⁵ Zavěšena je například na listině z roku 1398.

Z konce 14. století známe nejstarší zobrazení scény Zasnoubení sv. Kateřiny, a to ze *Svatojiřského breviáře*.²⁶

Z druhé poloviny 14. století se tedy dochovaly dva svatokateřinské cykly, dvě scény Mučení, jedna scéna Zasnoubení a celkem dvacet samostatných zobrazení sv. Kateřiny, z nich čtyři na deskových malbách, devět na nástěnných, tři v rukopisech, jedna dřevěná socha, kamenný reliéf, zlatnická práce a pečeť. Podle dochovaných památek lze soudit, že sv. Kateřina byla oblíbenou světicí pražského dvora a augustiniánských klášterů. Několik památek se dochovalo na Moravě, především v okolí Brna. Oproti první polovině 14. století je památek se zobrazením sv. Kateřiny dokonce šestkrát více, což je však částečně způsobeno celkovým nárůstem uměleckých objednávek v době Karla IV. Kromě starších typů zobrazení atributů, se objevují i nové. Poprvé se v tomto období vyskytuje velké kolo, stojící při boku světice a meč držený hrotem vzhůru. Jindy může mít světice meč opřený čepelí o rameno nebo jej držet za čepel (případně v pochvě). Palmovou ratolest najdeme už pouze na dvou památkách, knihu na žádné. Nově je zobrazována postava císaře pod nohama světice a rozbité kolo.

Kolem roku 1400 byl vyzdoben antifonář, z nějž byla později vyříznuta iniciála s vyobrazením Mučení sv. Kateřiny.²⁷ To se, rozdělené do dvou scén, objevuje na počátku 15. století i na nástěnných malbách v kryptě kostela sv. Štěpána v Kouřimi.²⁸ Počátek 15. století je také dobou vzniku řady soch: *Sv. Kateřiny z Jihlavy*,²⁹ *Sv. Kateřiny z Karlštejna*,³⁰ *Sv. Kateřiny z Boletic*³¹ a *Sv. Kateřiny z Horažďovicka*.³² Do první čtvrtiny 15. století se datují iluminace s postavou sv. Kateřiny v rukopisech: *Breviář Benedikta z Valdštejna*,³³ *Breviář svatojiřského kláštera*,³⁴ *Graduál z Luzernu*,³⁵ a také iluminace s výjevem *Madona v rajské zahradě*.³⁶ Ze stejné doby pocházejí i deskové obrazy *Madony z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích*³⁷ a *Madony z Vyššího Brodu*,³⁸ na jejichž rámech je Sv. Kateřina namalována. Zajímavou památkou je *Pečeť mistra Jana Husa*³⁹ s obrazem sv. Kateřiny, která byla přivešena k listině z 19. dubna 1411, již se zakládá kolej sv. Hedviky při

Univerzitě Karlově. Pravděpodobně před rokem 1420 vznikla nástěnná malba se sv. Kateřinou na kruchtě kostela sv. Víta v Českém Krumlově,⁴⁰ asi o dvacet let později byla s dalšími světicemi zobrazena v lodi téhož kostela⁴¹ a také v hradní kapli na Zvíkově.⁴² Zřejmě mezi lety 1440-1445 byla namalována tzv. *Deska z Náměště*⁴³ s Mučením sv. Kateřiny, jen volně inspirovaným legendou.

Z první poloviny 15. století jsou známy celkem tři scény Mučení sv. Kateřiny a dvacet tři památek s nescénickými zobrazeními, z toho sedm soch, čtyři nástěnné malby, čtyři iluminace, tři deskové malby, tři zlatnické práce, jedna textilie a jedna pečeť. Navzdory husitským bouřím, je počet dochovaných památek srovnatelný s předchozím obdobím. Velké procento památek tohoto období pochází, kromě pražského centra, z Českých Budějovic, Českého Krumlova a okolí těchto měst. Kombinace a podoba atributů se neliší od předchozího půlstoletí. V jednom případě drží světice v ruce knihu.

V polovině 15. století byl vytvořen kolorovaný dřevořez, na němž je scéna *Virgo inter virgines* spojena se Zasnoubením sv. Kateřiny.⁴⁴ V době kolem roku 1450 vznikly deskové obrazy *Assumpta Lanno*⁴⁵ a *Madona Lanno*,⁴⁶ na jejichž rámech mezi dalšími postavami vystupuje i sv. Kateřina. Přímou v obrazové ploše se sv. Kateřina a sv. Dorota vyskytují na o něco mladším tzv. *Švamborském Navštívení P. Marie*.⁴⁷ A v téže době se tato dvojice panen objevuje v *Českých modlitbách Jana z Rožmberka*.⁴⁸ Ve třetí čtvrtině 15. století najdeme sv. Kateřinu ještě na rámu *Vyšebrodské Madony svatovítského typu*⁴⁹ a *Madony vídeňské*,⁵⁰ se třemi světci na *Křídle oltáře z Bystřice u Kadaně*⁵¹ a na levém křídle *Oltáře z Duban*,⁵² kde v rámci křídlových oltářů vystupuje poprvé samostatně. V kapli sv. Barbory plzeňského františkánského kláštera je na nástěnných malbách z let 1475-1480 vyobrazena hned dvakrát - v donátorské scéně⁵³ a ve scéně Mučení sv. Kateřiny.⁵⁴ *Oltář svatobarborský*⁵⁵ z doby kolem roku 1480 přináší řadu ikonografických inovací. Jedná se o scénu *Virgo inter virgines*, v níž je sv. Kateřina zobrazena z profilu jako sedící dívka v módním

kostýmu, odpovídajícím době vzniku oltáře, čte v otevřené knize, kterou drží oběma rukama, meč a zlomené kolo leží u jejích nohou. V poslední čtvrtině 15. století je sv. Kateřina představena ještě na dalších sedmi deskových malbách, převážně oltářních křídlech. Na *Kasulovém kříži z Rokycan*⁵⁶ z let 1480-1500 stojí sv. Kateřina uprostřed, doprovázená postavami dalších pěti svatých panen v ramenech kříže. V osmdesátých letech vznikla dřevěná socha *Sv. Kateřiny z Hlíny*,⁵⁷ kolem roku 1490 *Sv. Kateřiny z Plzně*⁵⁸ a rokem 1493 je datován dřevěný reliéf *Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka*.⁵⁹ V roce 1493 bylo také namalováno Mučení sv. Kateřiny v Hašplířské kapli kutnohorské sv. Barbory.⁶⁰ Roku 1495 byl použit dřevoryt s toutéž scénou k výzdobě *Pasionálu*.⁶¹

Pokud tedy zrekapitulujeme výskyt zobrazení sv. Kateřiny v českém umění druhé poloviny 15. století, napočítáme tři scény Mučení, jednu scénu Zasnoubení a dvacet sedm samostatných zobrazení. Postava sv. Kateřiny se mimo scény z legendy objevuje na patnácti deskových malbách, dvou knižních, jedné nástěnné, na čtyřech zlatnických pracích, jedné textilií, jednom dřevořezu, jednom dřevěném reliéfu a dvakrát jako dřevěná socha. Dochované památky tohoto období pocházejí převážně z jižních, středních, západních a severních Čech. Ve zobrazení atributů převažuje meč opřený hrotem o zem a rozbité kolo, často položené na zemi. S oblibou je v rukách světice zobrazována zavřená nebo otevřená kniha.

Kolem roku 1500 vznikl *Svatokateřinský oltář v Chrudimi*, kde je proti postavě sv. Kateřiny v horní části levého křídla,⁶² namalováno její Stětí.⁶³ Z téže dílny vzešla i tzv. *Deska pouchobradská* se Zasnoubením sv. Kateřiny.⁶⁴ Po roce 1507 bylo v tzv. Proboštské kapli ve dvoře probošta a kapituly v Brně v jednom z medailonů na nástěnných malbách vyobrazeno Mučení sv. Kateřiny.⁶⁵ Na *Monile* z roku 1513⁶⁶ je sv. Kateřina zobrazena ve scéně Zasnoubení, které přihlíží klečící prosebník. Mistr litoměřického oltáře je autorem *Oltářních křídel týnských*⁶⁷ z doby po roce 1510 i tzv. *Svatokateřinského oltáře*,⁶⁸ který byl namalován kolem roku 1515 a dochovaly se z něj čtyři desky malované jednostranně a jedna

oboustranná, tedy celkem šest scén z legendy o sv. Kateřině. Před rokem 1520 vznikl Oltář se Zasnoubením sv. Kateřiny.⁶⁹ Dřevěná socha *Sv. Kateřiny z jižní Moravy*⁷⁰ byla vytvořena pravděpodobně mezi lety 1520-1530.

Na konci sledovaného období, v první čtvrtině 16. století, zaznamenáváme nárůst počtu především scénických zobrazení sv. Kateřiny. Z tohoto krátkého časového úseku se dochovala část svatokateřinského cyklu, tři scény Zasnoubení a dvě scény Mučení. Samostatných zobrazení je dvacet čtyři, z toho polovina připadá na oltářní křídla (osm malovaných, čtyři reliéfní), dvě na další deskové malby, dvě na nástěnné malby, knižní malba je jedna, zlatnických prací se dochovalo pět, dále jedna textilie a jedna socha. Památky pocházejí téměř z celého území Čech, několik jich je z Moravy (převážně jižní). Výběr a podoba atributů se shoduje s předchozím obdobím.

Poznámky

¹ Kat. č. 1

² Podobně je sv. Kateřina vyobrazena na jednom z oken štrasburské katedrály.

Srov. *Schill 2005*, kat. č. C 41

³ Viz 3. kapitola.

⁴ Kat. č. 2

⁵ Kat. č. 3

⁶ Kat. č. 4

⁷ Kat. č. 5

⁸ Srov. Velislavova bible in: *Manuscriptorium*

⁹ Srov. *Pechová 1957*, s. 230

¹⁰ Kat. č. 108

¹¹ Kat. č. 100

¹² Kat. č. 6

¹³ Kat. č. 7

¹⁴ Kat. č. 8

¹⁵ Kat. č. 11

¹⁶ Kat. č. 9 a 10

¹⁷ Kat. č. 12

¹⁸ Kat. č. 16

¹⁹ Kat. č. 101

²⁰ Kat. č. 109

²¹ Kat. č. 17

²² Kat. č. 18

²³ Kat. č. 19

²⁴ Kat. č. 20

²⁵ Kat. č. 25

²⁶ Kat. č. 103

²⁷ Kat. č. 110

²⁸ Kat. č. 111

²⁹ Kat. č. 27

³⁰ Kat. č. 28

³¹ Kat. č. 29

³² Kat. č. 34

³³ Kat. č. 31

³⁴ Kat. č. 32

³⁵ Kat. č. 35

³⁶ Kat. č. 39

³⁷ Kat. č. 33

³⁸ Kat. č. 42

³⁹ Kat. č. 37

⁴⁰ Kat. č. 40

⁴¹ Kat. č. 44

⁴² Kat. č. 45

⁴³ Kat. č. 112

⁴⁴ Kat. č. 104

⁴⁵ Kat. č. 49

⁴⁶ Kat. č. 50

⁴⁷ Kat. č. 52

⁴⁸ Kat. č. 51

⁴⁹ Kat. č. 54

⁵⁰ Kat. č. 57

⁵¹ Kat. č. 55

⁵² Kat. č. 56

⁵³ Kat. č. 58

⁵⁴ Kat. č. 113

⁵⁵ Kat. č. 59

⁵⁶ Kat. č. 63

-
- 57 Kat. č. 62
 - 58 Kat. č. 68
 - 59 Kat. č. 72
 - 60 Kat. č. 114
 - 61 Kat. č. 115
 - 62 Kat. č. 76
 - 63 Kat. č. 116
 - 64 Kat. č. 105
 - 65 Kat. č. 117
 - 66 Kat. č. 106
 - 67 Kat. č. 89
 - 68 Kat. č. 102
 - 69 Kat. č. 107
 - 70 Kat. č. 99

7. Závěr

7.1. Shrnutí k počátkům kultu sv. Kateřiny Alexandrijské

Legenda o sv. Kateřině Alexandrijské, domnělé mučednici počátku 4. století, vznikla v syrsko-palestinské oblasti pravděpodobně v 7. nebo 8. století, přičemž z 8. - 9. století pocházejí první textová a obrazová svědectví kultu v Byzanci a v západní Evropě. Během 11. století se kult šířil zejména na území Itálie, Francie, Anglie a Německa. V té době se do západní Evropy dostaly ostatky sv. Kateřiny a byly jí zde zasvěcovány první kostely. Od 13. století se předpokládá rozšíření kultu v celé Evropě. Legenda, která původně obsahovala pouze události týkající se mučení sv. Kateřiny, byla ve 13. století rozšířena o příběh Kateřiny konverze a v 15. století o líčení událostí před narozením světice a z jejího dětství.

Navzdory dlouholeté tradici v západoevropských zemích, pronikl kult sv. Kateřiny do českých zemí ve 12. století patrně z Východu, a to nejprve na Moravu. Jméno světice se poprvé objevuje v titulu znojenské rotundy, kde pravděpodobně roku 1134 doplnilo starší mariánské patrocinium.¹ Je možné, že v Olomouci byl kult sv. Kateřiny zaveden za biskupa Jindřicha Zdíka v souvislosti s jeho cestami do Palestiny. V kalendáři *Olomouckého kolektáře* je však jméno světice připisem až z konce 12. nebo počátku 13. století. Řada svědectví kultu sv. Kateřiny ze 13. století, zejména patrocinií a zápisů v kalendářích, pochází z Olomouce, ale objevují se i v Praze a dalších místech Čech, Moravy a Slezska. Do konce 13. století je sv. Kateřině v českých zemích zasvěceno na čtyřicet kostelů. Osobní jméno Kateřina je doloženo nejprve ve vyšších společenských vrstvách, posléze i ve městech. Na počátku 14. století se těžiště kultu přesouvá do Čech.

Karel IV., pro nějž měl kult sv. Kateřiny především osobní význam, se v projevech úcty k této světici zřejmě nelišil od svých současníků na jiných evropských dvorech.² Pod vlivem francouzského a italského prostředí sv. Kateřinu přirozeně zařadil mezi

nejvýznačnější světice. Svatou pannu neopomenul v programu výzdoby Karlštejna a zasvětil jí klášter na Novém Městě pražském. Byl mimo jiné iniciátorem překladu *Zlaté legendy*, staročeského *Pasionálu*, který končí kapitolou o sv. Kateřině, a snad i česky psané veršované legendy. Částečně se na šíření kultu projevilo i založení pražského vysokého učení, neboť sv. Kateřina byla tradičně vzývána jako patronka univerzit a vzdělanců, zejména teologů a filozofů.³ Sv. Kateřinu ctili také Karlovi blízcí spolupracovníci: Arnošt z Pardubic, Jan ze Středy, Jan Očko z Vlašimi.

Ze třetí čtvrtiny 14. století pochází ještě jedna česky psaná legenda, *Umučení sv. Kateřiny*, která však nedosahuje vytříbenosti formy dvou předchozích. Od druhé poloviny 14. století postupně přestává být kateřinská úcta záležitostí aristokracie, vysokého kléru a klášterů a na šíření kultu a objednávkách uměleckých děl se začínají podílet i příslušníci nižší šlechty a měšťanstva. Do měst a na venkov proniká jméno Kateřina, které se v dalších staletích těší velké oblibě a zaznívá i v názvech několika obcí. Poté, co byl v průběhu 14. století snížen náskok západoevropských zemí s mnohem delší tradicí úcty ke sv. Kateřině, je další vývoj kultu srovnatelný s těmito zeměmi. Sv. Kateřina se v 15. a 16. století stává jednou z nejoblíbenějších a tím pádem i nejzobrazovanějších světic.

7.2. Shrnutí k vývoji ikonografie

Nejstaršími dochovanými památkami s vyobrazením samostatné postavy sv. Kateřiny jsou nástěnné malby z 8. - 10. století v kostelech v Římě, v kapadockých centrech a v neapolských katakombách. Světice je na nich představena v byzantském dvorském oděvu a označena obvykle pouze korunou, případně malým křížem a nápisy. Ikonografie se ani v průběhu 11. a 12. století, kdy vznikají další památky v Byzanci i v západní Evropě, výrazně nemění. Z 12. století se dochovala první narativní zobrazení ze života sv. Kateřiny. Od konce 12. století je samostatná postava světice zobrazována s palmovou ratolestí a knihou. V průběhu 13.

století je postupně kniha nahrazována malým kolem a palmová ratolest mečem. Možné kombinace jsou tedy: palmová ratolest - kniha, palmová ratolest - kolo, meč - kniha, meč - kolo. Od 13. století může být pod nohama světice jako další atribut umístěna postava císaře Maxentia. Z první poloviny 14. století jsou známa první zobrazení Zasnoubení sv. Kateřiny v Itálii, kde se toto obrazové téma těšilo i v dalších staletích značné popularitě, a posléze i v dalších oblastech.

Ikonografie se ve 13. a 14. století rozrůžňuje podle jednotlivých zemí. V italském umění je světice nejčastěji představena s drobnou palmovou ratolestí v kombinaci s knihou nebo kolem, které bývá opatřeno klikou hřídele. Typickým znakem francouzského umění je zobrazování světice v módním dvorském kostýmu a s mnoha atributy - v jednom obraze se může vyskytnout současně palmová ratolest, meč, kniha i kolo. V německém umění je nejprve s oblibou zobrazována v rukách světice dlouhá palmová ratolest a malé kolo, posléze kolo s mečem.

V umění českých zemí se ve sledovaném období, to je od třetí čtvrtiny 13. století do první čtvrtiny 16. století, dochovalo nejméně devadesát devět samostatných zobrazení sv. Kateřiny Alexandrijské, tři narativní cykly, pět scén Zasnoubení a deset scén Mučení sv. Kateřiny.⁴ Jsou zastoupena všechna umělecká media: malba knižní, desková i nástěnná, plastika,⁵ umělecké řemeslo a grafika.

V *Olomouckém breviáři* byla v umění českých zemí sv. Kateřina zobrazena poprvé, i když pouze s obecnými atributy - ve dvorském oděvu, s korunou na hlavě a palmovou ratolestí v ruce. S pražským centrem je spojeno všech pět památek se zobrazením světice z druhé čtvrtiny 14. století: okno ze Slivence, nástěnné malby v kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem a v kostele Narození P. Marie v Holubicích, *Velislavova bible* a deska s *Madonou mezi sv. Kateřinou a Markétou*. Na nástěnných malbách v Holubicích se objevuje i první scéna z legendy, a to Stětí sv. Kateřiny. Objednateli byli pravděpodobně ve všech případech příslušníci vyššího kléru. Ikonografická různorodost těchto raných památek

svědčí o tom, že vycházely z několika vzorů. V úvahu připadají památky německého umění. Z doby kolem poloviny století pocházejí nástěnné malby v jihočeském Hosíně s nejstarším dochovaným svatokateřinským cyklem v českých zemích.

K vývoji ikonografie sv. Kateřiny v umění českých zemí lze souhrnně říci, že samostatně stojící světice je od počátku zobrazována s korunou na hlavě, do poloviny 14. století s kolem v jedné a palmovou ratolestí nebo mečem v druhé ruce. Malé kolo může být hladké nebo ozubené a vždy je drženo v zahalené ruce, meč je opřený hrotem o zem. Výjimečně je místo kola zobrazena zavřená kniha. Od poloviny století se postupně vytrácí palmová ratolest, zato se rozšířily možnosti zobrazení meče a kola. Meč může být zobrazen v pochvě, může být držen za hrot nebo čepel nebo směřovat hrotem vzhůru. Kolo, které světice drží rukou zahalenou nebo obnaženou, může být zobrazeno jako rozbité, o velké kolo se světice jednou rukou opírá. Nově je od tohoto období zobrazována postava císaře pod nohama světice. V poslední čtvrtině století vznikla na území Čech a Moravy řada nástěnných maleb s obrazy světice, mezi nimi i poměrně rozsáhlý cyklus ze života sv. Kateřiny v Nebovidech u Brna. Z konce 14. století se dochovalo nejstarší vyobrazení Mystického zasnoubení v *Žaltáři svatojiřského kláštera*.

Od první čtvrtiny 15. století je často zobrazeno kolo horizontálně položené na zemi a v rukách světice zavřená nebo otevřená kniha. Možnosti zobrazení meče se postupně omezily na meč zapřený hrotem o zem nebo opřený čepelí o rameno, případně položený u nohou. Pravidelně se sv. Kateřina v průběhu celého sledovaného období objevuje v přítomnosti P. Marie, obvykle s dalšími svatými pannami, nejčastěji pak ve dvojici se sv. Barborou.

Určitou zvláštností českého prostředí je velká škála způsobů držení meče zejména ve druhé polovině 14. a první polovině 15. století. Pro zobrazení meče v pochvě, jak se objevuje na desce Mistra Theodorika a na nástěnných malbách v Lučici, nebyly nalezeny paralely v cizích oblastech. Značně nezvyklé je také jeho držení za čepel či hrot, kdy meč připomíná kříž. Dalším zajímavým jevem jsou

narážky na mariánskou ikonografii v případě *Velislavovy bible* a *Svatokateřinského oltáře* od Mistra královéhradeckého oltáře.

Ve srovnání se západoevropskými zeměmi se v umění českých zemí dochovalo poměrně málo narativních zobrazení. Ikonografie izolovaných scén, tedy Mučení a Zasnoubení sv. Kateřiny, se od produkce jiných zemí výrazně neliší. Zásadní odklon od tradičního pojetí představuje pouze tzv. *Deska z Náměště*. Určení předloh obrazových cyklů ztěžuje jejich fragmentárnost. Nezvyklé jsou scény spodního pásu nástěnných maleb v Nebovidech i některé obrazy *Svatokateřinského oltáře* od Mistra litoměřického oltáře a jeho dílny, například *Čtoucí sv. Kateřina* a *Sv. Kateřina se zrcadlem*. Souvislost se staročeskými legendami nelze prokázat.

7.3. Další možnosti bádání

Předkládaná práce shrnuje základní poznatky k počátkům vývoje kultu a ikonografie sv. Kateřiny v českých zemích na základě dochovaných textových pramenů a památek výtvarného umění do počátku 16. století. V této zajímavé problematice se otevírají další badatelská témata. Mimo jiné by bylo možné zkoumat konkrétnější symboliku různě zobrazovaných atributů, především několika způsobů držení meče, a blíže se zabývat přebíráním některých motivů mariánské ikonografie. Dalším tématem by bylo zjištění možných významů zobrazení světice bez koruny. Pro objasnění příčin četnosti zobrazování se sv. Barborou by bylo potřeba dalšího průzkumu kultu obou světic. V neposlední řadě se otevírá cesta ke sledování proměn kultu a ikonografie sv. Kateřiny v dalších staletích.

Poznámky

¹ Zároveň se do Znojma mohly dostat i ostatky svěťice. *Konečný 2005*, s. 72–75

² Srov. *Katalog Praha 2006a*, s. 142

³ Narozdíl například od univerzity pařížské nebo sienské, které mají obraz svěťice i na pečeti (Srov. *Krejčík 1998*, s. 255-256, 259), zaujal místo oficiálního patrona pražské univerzity sv. Václav.

⁴ Katalog byl sestavován se snahou o shromáždění všech památek se zobrazením sv. Kateřiny ve středověkém umění českých zemí. Nebyla zařazena některá vyobrazení svěťic, u nichž se nedochovaly atributy. O další rozšíření katalogu by se mohly postarat dosud nepublikované památky.

⁵ Nedochovala se však žádná architektonická plastika.

Prameny a literatura

Prameny:

Bláhová 1987

Marie Bláhová (ed.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987

Jarník 1894

Jan Urban Jarník (ed.), *Dvě verše starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské*, Praha 1894

Mašek – Pavel – Vidmanová 2000

Richard Mašek – Jakub Pavel – Anežka Vidmanová (eds.), *Karel IV., literární dílo*, Praha 2000

Ordo Missae 1969

Ordo Missae rubricae et calendarium Romanum, Bratislava 1969

Patera 1887

Adolf Patera, Zbytky staročeských rýmovaných legend o sv. Kateřině a sv. Margaretě ze XIV. století, *Časopis Musea Království českého*, roč. 61, 1887, s. 204-222

Petrů 1999

Eduard Petrů (ed.), *Život svaté Kateřiny*, novočeský překlad: Jiří Pelán, Praha 1999

Spina 1913

Franz Spina (ed.), *Die alttschechische Katharinenlegende der Stockholm-Brünner Handschrift*, Praha 1913

Vidmanová 1984

Jakub de Voragine, Svatá Kateřina, in: Anežka Vidmanová (ed.), *Jakub de Voragine, Legenda aurea*, překlad: Václav Bahník, Anežka Vidmanová, Praha 1984, s. 264–271

Vilikovský 1946

Jan Vilikovský (ed.), *Legenda o svaté Kateřině*, Praha 1946

*Literatura:***Bartlová 2001**

Milena Bartlová, *Poctivé obrazy: deskové malířství v Čechách a na Moravě 1400-1460*, Praha 2001

BibISS 3 1966

Bibliotheca sanctorum III, Roma 1966

Bistřický 1976

Jan Bistřický, Dedikační obraz olomouckého kolektáře, *Umění XXIV*, 1976, s. 407-416

Brodský 2000

Pavel Brodský, *Katalog iluminovaných rukopisů knihovny Národního muzea v Praze*, Praha 2000

Černý 1998

Pavol Černý, Některé nové aspekty ikonografie Panny Marie s děckem v českém umění doby Karla IV., in: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Philosophica – Aesthetica, 16, Historia artium, 2*, Olomouc 1998, s. 65-79

Černý 1999

Pavol Černý, Hagiografická zobrazení ve středověké knižní malbě Českých zemí, in: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, VII* (ed. Jitka Sládková), Brno 1999

DČVU 1/1 1984

Rudolf Chadraba (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1/1, Od počátku do konce středověku*, Praha 1984

DČVU 1/2 1984

Rudolf Chadraba (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1/2, Od počátku do konce středověku*, Praha 1984

Dějiny české literatury I 1959

Josef Hrabák – Jan Mukařovský (ed.), *Dějiny české literatury I, Starší česká literatura*, Praha 1959

Dějiny hmotné kultury 1/2 1985

Josef Petrář (ed.), *Dějiny hmotné kultury 1/2, Kultura každodenního života od 13. do 15. století*, Praha 1985

Denkstein – Matouš 1953

Vladimír Denkstein - František Matouš, *Jihočeská gotika*, Praha 1953

Doskočil 1959

Karel Doskočil, Vývoj cisiojánu u nás, in: *Sborník historický VI*, Praha 1959, s. 97-170

Doskočil 1962

Karel Doskočil, Zdomácnění jména Kateřina v českých zemích, *Listy filologické*, roč. 85, 1962, s. 136–150

Dvorské kaple 2003

Jiří Fajt (ed.), *Dvorské kaple vrcholného a pozdního středověku a jejich umělecká výzdoba, sborník příspěvků z mezinárodního symposia, Klášter sv. Anežky České, 23. 9. - 25. 9. 1998, Praha 2003*

Eörsi 1984

Anna Eörsi, *Die Malerei der internationalen Gotik*, Budapest 1984

Fajt – Gottfried – Royt 1998

Jiří Fajt – Libor Gottfried – Jan Royt, *Posvátné prostory hradu Karlštejna*, Praha 1998

Fajt – Chlumská 2006

Jiří Fajt – Štěpánka Chlumská, *Čechy a střední Evropa 1200–1550, dlouhodobá expozice Sbírký starého umění Národní galerie v Praze v klášteře sv. Anežky České, Praha 2006*

Fajt – Royt 1999

Jiří Fajt – Jan Royt, *Hrad Karlštejn*, Praha 1999

Fischer 1982

Herbert Fischer, *Stab und Schwert als Gegensatzpaar der Rechtssymbolik*, in: *Forschungen zur Rechtsarchaologie und Rechtlichen Volkskunde*, Zürich 1982, s. 3-31

Fišer 1996

František Fišer, *Karlštejn, Vzájemné vztahy tří karlštejnských kaplí*, Kostelní Vydří 1996

Gerát 2001

Ivan Gerát, *Stredoveké obrazové témy na Slovensku*, Bratislava 2001

Gotická nástěnná malba 1958

Jaroslav Pešina (ed.), *Gotická nástěnná malba v zemích českých. Díl 1, 1300-1350*, Praha 1958

Günther 1994

Jorn Günther, *Mittelalterliche Handschriften und Miniaturen*, Hamburg 1994

Hlobil 1985

Ivo Hlobil, Gotický náhrobek sv. Ludmily na Pražském hradě, *Umění XXXIII*, 1985, s. 377–402

Hlobil - Petruš 1992

Ivo Hlobil - Eduard Petruš, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992

Hofstätter 1985

Hans H. Hofstätter, Heilige und Nothelfer: Katharina von Alexandrien, *Das Münster XXXVIII*, 1985, s. 51–54

Hrubý 2003

Vladimír Hrubý, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491–1548, malířství a sochařství*, Pardubice 2003

Chadraba 1971

Rudolf Chadraba, *Staroměstská mostecká věž a triumfální symbolika v umění Karla IV.*, Praha 1971

Chalupová 2006

Kateřina Chalupová, *Zobrazení sv. Kateřiny Alexandrijské ve středověkém umění českých zemí* (postupová práce), katedra DVU, FF UPOL, Olomouc 2006

Chamonikolasová 1992

Kaliopi Chamonikolasová, *Gotika, Katalog expozice Moravské galerie v Brně*, Brno 1992

Chlumská – Šefců – Třeštková 1999

Štěpánka Chlumská – Radka Šefců – Anna Třeštková, *Obrázky z legendy o sv. Kateřině Alexandrijské, Mistr Litoměřického oltáře a jeho dílna*, Praha 1999

Kane 2000

Eileen Kane, *The Saint Catherine Chapel in the Church of San Clemente – Rome*, Roma 2000

Katalog Brno – Olomouc 1999

Od gotiky k renesanci, výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 (kat. výst.), II-IV, Moravská galerie v Brně - Muzeum umění Olomouc 1999

Katalog Köln 1978-1980

Anton Legner (ed.), *Die Parler und der schöne Stil 1350-1400* (kat. výst.), I-IV, Museum Schnütgen Köln 1978-1980

Katalog Olomouc 2006

Pavol Černý (ed.), *Du bon du coeur, poklady francouzského středověkého umění v českých a moravských sbírkách*, Muzeum umění Olomouc - Arcidiecézní muzeum 2006

Katalog Praha 1970

České umění gotické 1350–1420 (kat. výst.), Praha 1970

Katalog Praha 1995-1996

Jiří Fajt (ed.), *Gotika v západních Čechách 1230-1530* (kat. výst.), I-III, Národní galerie v Praze 1995-1996

Katalog Praha 1997

Jiří Fajt (ed.), *Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV., umělecká výzdoba posvátných prostor hradu Karlštejna* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1997

Katalog Praha 2006a

Jiří Fajt (ed.), *Karel IV., císař z Boží milosti* (kat. výst.), Obrazárna Pražského hradu - The Metropolitan Museum of Art, New York; Praha 2006

Katalog Praha 2006b

Andrzej Niedzielenko – Vít Vlášek (eds.), *Slezsko, perla v České koruně* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 2006

Katalog Wien 1991

Helmut Zilk (ed.), *Vídeňská gotika, 152. mimořádná výstava Historického muzea města Vídně, Sochy, sklomalby a architektonická plastika z dómu Sv. Štěpána ve Vídni* (kat. výst.), Národní galerie v Praze - Historisches Museum der Stadt Wien; Wien 1991

Katedrála sv. Víta 1994

Anežka Merhautová (ed.), *Katedrála sv. Víta v Praze*, Praha 1994

Kesner – Kotrbová 1988

Ladislav Kesner – Marie Kotrbová, *České umění gotické*, in: *Staré české umění, Sbírky Národní galerie v Praze, Jiřský klášter*, Praha 1988, s. 49–97

Klípa 2001

Jan Klípa, *Místo litoměřických destiček se světicemi v produkci dílny Mistra Svatojiřského oltáře*, in: Jaromír Homolka (ed.), *Gotické umění a jeho historické souvislosti I*, Ústí nad Labem 2001, s. 361-373

Knoflíček 2005

Tomáš Knoflíček, *Nástěnná malba na Moravě a ve Slezsku za vlády Lucemburků* (dizertační práce), katedra DVU, FF UPOL, Olomouc 2005

Kohout 2001

Štěpán Kohout, *Sbírka rukopisů Metropolitní kapituly Olomouc, Soupis iluminací 10.-18. století*, Opava 2001

Konečný 2005

Lubomír Jan Konečný, *Románská rotunda ve Znojmě*, Brno 2005

Koschaker 1939

Paul Koschaker, *Festschrift Paul Koschaker III*, Weimar 1939

Kotrba 1940

Viktor Kotrba, *Nástěnné malby v Lučici, Zprávy památkové péče IV*, Praha 1940, s. 117-119

Kramář 1937

Vincenc Kramář, *Madona se sv. Kateřinou a Markétou Městského musea v Českých Budějovicích*, Praha 1937

Krása 1990

Josef Krása, *České iluminované rukopisy 13.-16. století*, Praha 1990

Krejčík 1998

Tomáš Krejčík, *Pečeť v kultuře středověku*, Šenov u Ostravy 1998

Kutal 1962

Albert Kutal, *České gotické sochařství 1350-1450*, Praha 1962

Kutal – Líbal – Matějček 1949

Albert Kutal - Dobroslav Líbal - Antonín Matějček, *České umění gotické. I, Stavitelství a sochařství*, Praha 1949

Kybalová 1996

Ludmila Kybalová, *Dějiny odívání, Renesance*, Praha 1996

Kybalová 2001

Ludmila Kybalová, *Dějiny odívání, Středověk*, Praha 2001

LCI 7, 8 1994

Engelbert Kirschbaum (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Bd. 7, Bd. 8, Freiburg – Wien - Rom 1994

Lehár 1983

Jan Lehár, *Drahé Izaldy napitie*, in: Jan Lehár, *Nejstarší česká epika*, Praha 1983, s. 158–185

LThK 5 1996

Walter Kasper (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche, Bd. 5*, Freiburg 1996

Majer 2004

David Majer, *Náměštšská deska. Přehled dosavadního stavu poznání s přihlédnutím k ikonografickému programu* (postupová práce), katedra TDVU, FF UPOL, Olomouc 2004

Martan 1996

Alois Martan, *Restaurování nástěnných maleb v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně*, *Zprávy památkové péče 3/1996, roč. LVI*, 1996, s. 84-85

Martirologio de Usuardo 1998

Maria Rosa Ferrer i Dalgà et al., *Martirologio de Usuardo*, Barcelona 1998

Mašín 1954

Jiří Mašín, *Románská nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, Praha 1954

Matějček 1950

Antonín Matějček, *Česká malba gotická, Deskové malířství 1350-1450*, Praha 1950

Matouš 1975

František Matouš, *Mittelalterliche Glasmalerei in der Tschechoslowakei*, Praha 1975

Mitteuropäische Schulen I 1997

Andreas Fingernagel – Martin Roland et al., *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek, Mitteleuropäische Schulen I (ca. 1250-1350)*, Wien 1997

Mitteuropäische Schulen II 2002

Andreas Fingernagel – Katharina Hranitzky et al., *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek, Mitteleuropäische Schulen II (ca. 1350-1410)*, Wien 2002

Mitteuropäische Schulen III 2004

Ulrike Jenni - Maria Theisen et al., *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek, Mitteleuropäische Schulen III (ca. 1350-1400)*, Wien 2004

Müller 1995

Jan Müller, Poznámky k nástěnné malbě pozdního krásného slohu v Českém Krumlově (1410-50), *Výběr, časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, roč. 32, České Budějovice 1995, s. 280-283

Neuwirth 1897

Josef Neuwirth, *Das Braunschweiger Skizzenbuch eines mittelalterlichen Malers*, Praha 1897

Oakeshott 1964

Ewart Oakeshott, *The Sword in the Age of Chivalry*, London 1964

Pakosta 1993

Oldřich Pakosta, Pečeť Jindřicha, probošta augustiniánského kláštera v Lanškrouně na litomyšlské listině z roku 1398, in: *Vlastivědný sborník Okresního archivu v Ústí nad Orlicí*, č. 4, Ústí nad Orlicí 1993, s. 10-13

Panorama české literatury 1994

Josef Galík - Lubomír Machala – Eduard Petrů et al., *Panorama české literatury*, Olomouc 1994

Pavelec 1996

Petr Pavelec, Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně, *Zprávy památkové péče 3/1996*, roč. 56, 1996, s. 77-84

Pavelec 2006

Petr Pavelec, Nástěnné malby v interiéru kaple nad severní předsíní kostela sv. Víta v Českém Krumlově, *Umění LIV*, 2006, s. 518-523

Pechová 1957

Oliva Pechová, Gotické nástěnné malby v Holubicích, *Zprávy památkové péče XVII*, 1957, s. 227–235

Pek 2007

Tomáš Pek, Objev, obnova a restaurování gotické kaple na tvrzi Cuknštejn na Českobudějovicku, *Zprávy památkové péče* 2/2007, roč. 67, 2007, s. 97-104

Pešina 1950

Jaroslav Pešina, *Česká malba pozdní gotiky a renesance: deskové malířství 1450-1550*, Praha 1950

Pešina 1958a

Jaroslav Pešina, K činnosti dílny Mistra svatojiřského, *Umění* V, 1958, s. 158-166

Pešina 1958b

Jaroslav Pešina, *Mistr Litoměřický*, Praha 1958

Pešina 1967

Jaroslav Pešina, Paralipomena k dějinám českého malířství pozdní gotiky a renesance, *Umění* XIII, 1967, s. 217-252, 325-367

Pešina 1975

Jaroslav Pešina, Kateřinský cyklus litoměřického mistra, *Umění* XXIII, 1975, s. 219–225

Petráň 1983

Josef Petráň, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948)*, Praha 1983

Petrů 1972

Eduard Petrů, Nebezpečí přímého výkladu a legenda o sv. Kateřině, in: Eduard Petrů, *Zašifrovaná skutečnost, Deset otázek a odpovědí na obranu literární medievalistiky*, Ostrava 1972, s. 36–48

Petrů 1996a

Eduard Petrů, Symbolika drahokamů a barev v Životě svaté Kateřiny, in: Eduard Petrů, *Vzdálené hlasy, Studie o starší české literatuře*, Olomouc 1996, s. 81–87

Petrů 1996b

Eduard Petrů, Obraz světice v legendách českého středověku, in: *Žena – jazyk – literatura, Sborník z mezinárodní konference*, Ústí nad Labem 1996, s. 14–19

Plátková 1980

Zuzana Plátková, Nástěnné malby v kostele sv. Jakuba v Libiři, in: *Acta universitatis carolinae philosophica et historica 4*, Praha 1980, s. 137-181

Podlaha – Šittler 1903

Antonín Podlaha – Eduard Šittler, *Soupis památek historických a uměleckých, Poklad svatovítský*, Praha 1903

Pozdně gotické umění 1985

Jaromír Homolka – Josef Krása et al., *Pozdně gotické umění v Čechách (1471-1526)*, Praha 1985

Royt 2002

Jan Royt, *Středověké malířství v Čechách*, Praha 2002

Seitz 1965

Heribert Seitz, *Blankwaffen : Geschichte und Typenentwicklung im Kulturbereich. 1, Von der prähistorischen Zeit bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Braunschweig 1965

Schill 2005

Peter Schill, *Ikongraphie und Kult der hl. Katharina von Alexandrien im Mittelalter, Studien zu den szenischen Darstellungen aus der Katharinenlegende* (disertační práce), Ludwig-Maximilians-Universität München, München 2005

Schmidt 2001

Victor M. Schmidt, *Painting and Individual Devotion in Late Medieval Italy, The Case of Saint Catherine of Alexandria*, in: Andrew Ladis – Shelley E. Zuraw (eds.), *Visions of Holiness, Art and Devotion in Renaissance Italy*, Georgia 2001

Spěváček 1979

Jiří Spěváček, *Karel IV., Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979

Stehlíková 2003

Dana Stehlíková, *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*, Praha 2003

Stejskal 2003

Karel Stejskal, *Dějiny umění, Umění na dvoře Karla IV.*, Praha 2003

Svatoš 1995

Michal Svatoš, *Dějiny univerzity Karlovy I, 1347/48-1622*, Praha 1995

Štefanová 1985

Milena Štefanová, *Figurálně zdobené rámy českých gotických obrazů*, *Umění XXXIII*, 1985, s. 315–329

Švábenský 1959

Mojmír Švábenský, *Augustiniánské kláštery*, I. díl, Brno 1959

Švec 1990

Jiří Švec, Terakotová soška sv. Kateřiny z Hostinného, *Umění XXXVIII*, 1990, s. 478-479

Tammen 2003

Silke Tammen, Der Bildzyklus der Heiligen Katharina von Alexandrien in den „Belles Heures“ des Duc de Berry: zur Wahrnehmung des sinnlichen Heiligenkörpers, *Das Mittelalter VIII*, 1, 2003, s. 118–140

Umělecké památky Čech 1977-1982

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech, Díl 1-4*, Praha 1977-1982

Umělecké památky Moravy a Slezska 1994-1999

Bohumil Samek (ed.), *Umělecké památky Moravy a Slezska, Díl 1-2*, Praha 1994-1999

Umělecké památky Prahy I. 1996

Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy, Díl 1, Staré Město, Josefov*, Praha 1996

Umělecké památky Prahy II. 1998

Růžena Baťková (ed.), *Umělecké památky Prahy, Díl 2, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1)*, Praha 1998

Umělecké památky Prahy III. 1999

Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy, Díl 3, Malá Strana*, Praha 1999

Urbánková 1957

Emma Urbánková, *Rukopisy a vzácné tisky pražské Univerzitní knihovny*, Praha 1957

Vidmanová 1998

Anežka Vidmanová, *Legenda aurea a Čechy*, in: Anežka Vidmanová (ed.), *Jakub de Voragine, Legenda aurea*, překlad: Václav Bahník, Anežka Vidmanová, Irena Zachová, Praha 1998, s. 9–36

Volrábová 2001

Alena Volrábová, *Sv. Kateřina Alexandrijská – ješitná, čistá, moudrá či jaká vlastně?*, Ikonografické poznámky ke svatokateřinskému cyklu Mistra litoměřického oltáře, *Umění XLIX*, 2001, s. 124–131

Votoček 1983

Otakar Votoček, *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Sběrka starého umění*, Ústí nad Labem 1983

Všetečková 1999a

Zuzana Všetečková, *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách, Průzkumy památek, roč. 6*, Praha 1999

Všetečková 1999b

Zuzana Všetečková, *Středověké nástěnné malby v kostele sv. Víta v Českém Krumlově, Průzkumy památek II, roč. 6*, Praha 1999, s. 87-94

Všetečková 2002

Zuzana Všetečková, *Gotické nástěnné malby v kostele sv. Apolináře v Praze*, in: Dalibor Prix (ed.), *Pro arte, Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2002, s. 157-168

Internetové zdroje:

Bildindex

Bildindex der Kunst und Architektur, <http://www.bildindex.de>,
vyhledáno 1. 3. 2008

Byzantium

The Metropolitan Museum of Art, Special Exhibitions: Byzantium,
Faith and Power,
http://www.metmuseum.org/special/Byzantium/byzantium_splash.htm,
vyhledáno 18. 3. 2008

Enluminures

Enluminures, <http://www.enluminures.culture.fr>, vyhledáno 1. 3. 2008

Katalog pečetí

Katalog pečetí, pečetidel a sbírkových odličků,
<http://database.aipberoun.cz/pecete/engine/pecete.cg2>, vyhledáno 20. 2.
2008

Manuscriptorium

Manuscriptorium, <http://www.manuscriptorium.com>, vyhledáno 5. 3.
2008

RDK

Reallexikon zur Deutschen Kunstgeschichte,
<http://rdk.zikg.net/gsd/cgi-bin/library.exe>, vyhledáno 14. 6. 2008

Web Gallery

Web Gallery of Art, <http://www.wga.hu>, vyhledáno 1. 3. 2008

Seznam vyobrazení

A) Tištěná příloha

(Čísla vyobrazení odpovídají katalogovým číslům.)

1. Iniciála I(n civitate), sv. Kateřina, Olomoucký breviář (f. 312v), 3. čtvrtina 13. století, tempera a zlacení na pergamenu, 15,5 x 3,5 cm, Olomouc, Metropolitní kapitula, CO 44. Foto: Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc
2. Okno ze Slivence, detail postavy sv. Kateřiny, 2. čtvrtina 14. století, barvené tavené sklo, malba černou barvou, kovová montáž, Praha, Uměleckoprůmyslové muzeum, inv. č. 58959. Foto: převzato z *Matouš 1975*, obr. 65
3. Madona se světicemi, detail postavy sv. Kateřiny, kolem roku 1340, nástěnná malba, Brandýs nad Labem, kostel sv. Vavřince, severní strana presbytáře. Foto: převzato z *Všetečková 1999*, obr. 2, detail
4. Madona se sv. Kateřinou a sv. Vojtěchem, detail postavy sv. Kateřiny, kolem roku 1340, nástěnná malba, Holubice, kostel Narození Panny Marie, západní stěna podvěží. Foto: převzato z *Všetečková 1999*, obr. 19, detail
5. Kanovník Velislav klečí před sv. Kateřinou, detail postavy sv. Kateřiny, Velislavova bible (f. 188r), kolem roku 1340, kolorovaná kresba na pergamenu, Praha, Národní knihovna České republiky, XXIII. C. 124. Foto: převzato z *Manuscriptorium*, Velislavova bible, s. 379, detail

6. Madona se sv. Kateřinou a Markétou, detail postavy sv. Kateřiny, kolem roku 1350, Tempera a zlacení na dřevěné podložce potažené plátnem, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie, inv. č. O/1. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006a*, s. 50, obr. II.11, detail
7. Náhrobek sv. Ludmily, detail postavy sv. Kateřiny ze severní strany tumb, 3. čtvrtina 14. století, opuka, Praha, bazilika sv. Jiří na Pražském hradě, jižní chórová kaple. Foto: převzato z *Hlobil 1985*, s. 387, obr. 12
8. Sv. Kateřina, kolem roku 1360, nástěnná malba, Karlštejn, kaple Ostatků Utrpení Páně, pravá boční strana oltářní mensy. Foto: převzato z *Katalog Praha 1997*, s. 107, obr. 25
9. Iniciála T(radunt annales ystorie), sv. Kateřina, Liber viaticus Jana ze Středy (f. 287r), kolem roku 1360 (před 1364), tempera a zlacení na pergamenu, Praha, Knihovna Národního muzea v Praze, XIII A 12. Foto: převzato z *Manuscriptorium*, Liber viaticus, s. 575, detail
10. Iniciála G(audeamus), sv. Kateřina, Misál Jana ze Středy (f. 192r), kolem roku 1365, tempera a zlacení na pergamenu, Praha, Knihovna Metropolitní kapituly u Sv. Víta, cim. 6. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006a*, s. 185
11. Mistr Theodorik, Sv. Kateřina, 1365-1367, olejová tempera na bukové desce, 115 x 86,9 cm; Karlštejn, kaple sv. Kříže, inv. č. KA 3751. Foto: převzato z *Royt 2002*, s. 74
12. Iniciála V, Sv. Kateřina a sv. Dorota, Antifonář vyšehradské kapituly, sv. 3, (f. 389r), 1365-1370, tempera a zlacení na pergamenu, Vorau, Stiftsbibliothek, Cod. 259/3. Foto: Ústav dějin umění AV ČR

13. Sv. Kateřina, kolem roku 1370, nástěnná malba, Poříčí nad Sázavou, kostel sv. Petra, východní stěna lodi. Foto: převzato z *Všetečková 1999*, s. 139, obr. 115
14. Sv. Kateřina, po roce 1370, nástěnná malba, Drásov, kostel Povýšení sv. Kříže, okenní špaleta. Foto: převzato z *Knoflíček 2005*, obr. 98
15. Sv. Kateřina, 70.-80. léta 14. století, nástěnná malba, Černvír, kostel Nanebevzetí Panny Marie, severní stěna presbytáře. Foto: převzato z *Knoflíček 2005*, obr. 29
16. Sv. Kateřina, 70.-80. léta 14. století, nástěnná malba, Nebovidy, kostel sv. Kříže, evangelijní strana vítězného oblouku. Foto: autorka
17. Ostensorium sv. Kateřiny, detail postavy sv. Kateřiny, kolem roku 1380, zlacené stříbro, Praha, Metropolitní kapitula u sv. Víta, inv. č. HS 03351 (F) K 27, Foto: převzato z *Katalog Praha 2006a*, s. 168, detail
18. Mistr treboňského oltáře, Oltář treboňský, Sv. Kateřina, Máří Magdalena a Markéta (vnitřní strana desky s Kristem na hoře Olivetské), detail postavy sv. Kateřiny, kolem roku 1380, tempera na smrkové desce, po obou stranách potažené plátnem, Praha, Národní galerie, inv. č. O 476. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006a*, s. 503, detail
19. Mistr treboňského oltáře s dílnou, Madona Aracoeli, detail postavy sv. Kateřiny, 1385-1390, tempera a zlacení na lipové desce, potažené pergamenem a plátnem, Praha, Národní galerie, inv. č. O 1457. Foto: převzato z *Royt 2002*, s. 100, detail

20. Sv. Kateřina ze Svatého Tomáše, kolem 1380-1390, lipové dřevo, v. 89 cm, Český Krumlov, Regionální muzeum, inv. č. 1050. Foto: převzato z *Historie sochařství v regionu Český Krumlov*, <http://www.ckrumlov.cz/obr/mesto/soucas/2811b.jpg>, vyhledáno 1. 6. 2006
21. Sv. Kateřina, před rokem 1391, nástěnná malba, Libiř, kostel sv. Jakuba, epištolní strana vítězného oblouku. Foto: převzato z *Plátková 1980*, obr. 23
22. Neznámá světice, sv. Kateřina, sv. Markéta, 90. léta 14. století, nástěnná malba, Praha, kostel sv. Apolináře, severní stěna lodi. Foto: převzato z *Všetečková 2002*, s. 158, obr. 1, detail
23. Sv. Kateřina, 90. léta 14. století, nástěnná malba, Lučice, kostel sv. Markéty, severní stěna presbytáře. Foto: převzato z *Kotrba 1940*, s. 117, detail
24. Sv. Kateřina, 90. léta 14. století, nástěnná malba, Staré Město u Bruntálu, kostel Neposkvrněného početí P. Marie, západní stěna dnešní sakristie. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 77, detail
25. Pečeť Jindřicha, probošta augustiniánského kláštera v Lanškrouně, 1398, černý a přírodní vosk, 5 x 3 cm, Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, sbírka Archiv města Litomyšle, odd. Ia – listiny, inv. č. 20. Foto: převzato z *Pakosta 1993*, s. 13
26. Sv. Kateřina, kolem roku 1400, nástěnná malba, Stínava, kostel Povýšení sv. Kříže, špaleta závěrového okna. Foto: převzato z *Knoflíček 2005*, obr. 215

27. Mistr Krumlovské Madony, Sv. Kateřina, 1402 (?), opuka, v. 116 cm, Jihlava, farní kostel sv. Jakuba. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 273, obr. 126
28. Sv. Kateřina z Karlštejna, počátek 15. století, lipové dřevo, v. 100 cm, Karlštejn, hrad. Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*
29. Sv. Kateřina z Boletic, počátek 15. století, lipové dřevo, v. 33 cm, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie. Foto: převzato z *Denkstein – Matouš 1953*, obr. 22
30. Pektorální křížek, revers, počátek 15. století, stříbro, ryté, v. 10,7 cm, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 24. Foto: převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, obr. 115, detail
31. Sv. Kateřina, 1. desetiletí 15. století, Breviř Beneše z Valdštejna (f. 366v), pergamen, Praha, Národní knihovna České republiky, VI. G.6. Foto: převzato z *Manuscriptorium, Breviář Benedikta z Valdštejna*, s. 738, detail
32. Iniciála V(irginis), Sv. Kateřina, 1. desetiletí 15. století, Breviarium monasterii s. Georgii (f. 309v), pergamen, Praha, Národní knihovna České republiky, XIII. C. 1a. Foto: převzato z *Manuscriptorium, Breviarium monasterii s. Georgii*, s. 626
33. Sv. Kateřina, detail rámu obrazu Madony z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích, kolem roku 1410, tempera na dřevěné desce, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie. Foto: Ústav dějin umění AV ČR
34. Sv. Kateřina z Horažďovicka, kolem roku 1410, lipové dřevo, v. 134,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. P 4250. Foto: převzato z *Kesner – Kotrbová 1988*, obr. 133 (stranově převráceno)

35. Mistr antverpské bible, Sv. Kateřina, detail rámu úvodní strany Graduálu z Luzernu (f. 1r), kolem roku 1410, tempera a plátkové zlato na pergamenu, Luzern, Zentral- und Hochschulbibliothek, P. 19. fol. Foto: převzato z *Martirologio de Usuardo 1998*, s. 119, detail
36. Perlová pretexta se sv. Anežkou, Madonou a sv. Kateřinou, detail postavy sv. Kateřiny, 1. čtvrtina 15. století, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 162. Foto: převzato z *Dějiny hmotné kultury 1/2 1985*, s. VI, detail
37. Pečeť mistra Jana Husa, 1411, vosk, Praha, Archiv Univerzity Karlovy, listina sign. I/61. Foto: převzato z *Petráň 1983*, obr. 14
38. Monstrance z Velké Bíteše, detail s postavou sv. Kateřiny a Máří Magdalény, před rokem 1414 (úpravy 1473), stříbro, Velká Bíteš, Městské muzeum, inv. č. H 200. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 546, obr. 261, detail
39. Madona v Rajské zahradě, detail s postavou sv. Kateřiny, kolem roku 1415, tempera a zlacení na pergamenu, Innsbruck, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, inv. č. Gem 54. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006*, s. 247, detail
40. Sv. Kateřina, před rokem 1420 (nebo kolem roku 1450?), nástěnná malba, cca 100 x 50 cm, Český Krumlov, kostel sv. Víta, kruchta. Foto: převzato z Historie malířství ve městě Český Krumlov, <http://www.ckrumlov.cz/obr/mesto/histor/2549b.jpg>, vyhledáno 10.4. 2006
41. Sv. Kateřina z Litoměřicka, kolem roku 1420, dřevo, v. 93 cm, Litoměřice, Severočeská galerie výtvarného umění, inv. č. OML: 318, SG: D-006. Foto: převzato z *Votoček 1983*, obr. 5

42. Sv. Kateřina, detail rámu Madony z Vyššího Brodu, po roce 1420, tempera a zlacení na lipové desce z obou stran potažené plátnem, 98,5 x 76 cm, Vyšší Brod, klášter cisterciáků. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006b*, obr. 1. 5. 10., detail
43. Sv. Kateřina, detail Rámu relikviáře z Roudnice, po roce 1430, tempera a zlacení na lipové desce, 30 x 28 cm, Nelahozeves, Středočeská galerie, inv. č. M 354. Foto: převzato z *Matějček 1950*, obr. 232, detail
44. Sv. Kateřina, detail nástěnné malby se sv. Anežkou, Alžbětou, Kateřinou a Barborou, kolem roku 1440, Český Krumlov, kostel sv. Víta, severní stěna lodi. Foto: převzato z *Všetečková 1999b*, s. 92, obr. 7
45. Sv. Kateřina, detail nástěnné malby se sv. Markétou, Barborou, Kateřinou, Voršilou a Apolenou, po roce 1440, Zvíkov, hradní kaple sv. Václava, severní stěna. Foto: převzato z *Dvorské kaple 2003*, s. 238, obr. 239, detail
46. Sv. Kateřina ze Stařechovic, 1440-1450, lipové dřevo, v. 54 cm, Stařechovice, kostel Narození P. Marie. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 282, obr. 176
47. Sv. Kateřina, detail Ostatkového kříže z Domažlicka, 1448, měď, Praha, Uměleckoprůmyslové muzeum, inv. č. 20 629. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. LXXXIX, detail
48. Sv. Kateřina z Hostinného, před polovinou 15. století, terakota, v. 37 cm, Trutnov, Muzeum Podkrkonoší. Foto: převzato z *Švec 1990*, s.478

49. Sv. Kateřina, detail rámu Assumpty Lannovy, kolem roku 1450, tempera na borové desce, potažené plátnem, 41,5 x 31,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 495. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 5, detail
50. Sv. Kateřina, detail rámu Madony Lannovy, kolem roku 1450, tempera na borové desce, potažené plátnem, 50,5 x 38,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 494. Foto: převzato z *Matějček 1950*, obr. 268, detail
51. Sv. Dorota a Kateřina, České modlitby Jana z Rožmberka (f. 55r), kolem roku 1450, Praha, Národní knihovna České republiky, XVII.J.8. Foto: převzato z *Manuscriptorium*, Modlitby, s. 114
52. Sv. Kateřina, detail obrazu Navštívení P. Marie zv. Švamberské, po roce 1450, tempera na lipové desce, potažené plátnem, Praha, Národní galerie, inv. č. O 673. Foto: převzato z *Matějček 1950*, obr. 273, detail
53. Sv. Kateřina, detail reversu Pektorálního křížku, 2. polovina 15. století, zlacené stříbro, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 70. Foto: převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, obr. 116, detail
54. Sv. Kateřina, detail rámu Vyšebrodské Madony svatovítského typu, kolem roku 1460, tempera na dřevěné desce, Vyšší Brod, klášter cisterciáků. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 9, detail
55. Sv. Kateřina, detail Křídla oltáře z Bystřice u Kadaně, kolem roku 1460, tempera a zlacení na dřevěné desce, Litoměřice, Severočeská galerie výtvarného umění. Foto: převzato z Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, http://www.galerie-ltm.cz/stala_exp_7_max.htm, vyhledáno 19.7. 2006

56. Sv. Kateřina, vnitřní strana levého křídla Oltáře z Duban, kolem roku 1470, tempera na lipové desce, křídlo 118 x 51 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 8638. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 13
57. Sv. Kateřina, detail rámu Madony vídeňské, kolem roku 1470, tempera na lipové desce potažené plátnem, Vídeň, Kunsthistorisches Museum, Gal. Nr. 1783. Foto: převzato z *Obr. 51: Matějček 1950*, obr. 276, detail
58. Sv. Kateřina, detail Votivního obrazu Anny Černochové, 1475-1480, nástěnná malba, Plzeň, františkánský klášter, kaple sv. Barbory. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. XXXV, detail
59. Sv. Kateřina, detail střední desky Oltáře svatobarborského, kolem roku 1480, tempera na dřevěné desce, Kutná Hora, chrám sv. Barbory. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 30, detail
60. Sv. Kateřina ze souboru Destiček se sveticemi z Litoměřic, kolem roku 1480, tempera na dřevěné desce, Litoměřice, biskupská rezidence. Foto: převzato z *Klípa 2001*, s. 372, obr. 4
61. Sv. Barbora, Kateřina a Apolena, detail střední desky Oltáře s Madonou mezi sveticemi zv. Triptych thunovský, kolem roku 1480, tempera na lipové desce potažené plátnem, Praha, Národní galerie, O 1414. Foto: autorka
62. Sv. Kateřina z Hlíny, 80. léta 15. století, lipové dřevo, v. 90 cm, pochází z kostela sv. Kunhuty v Hlíně (okr. Brno-venkov), církevní sbírka. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 366, obr. 176

63. Sv. Kateřina, detail Kasulového kříže z Rokycan, kolem 1480-1500, výšivka zlatými dracouny, hedvábí, v. 126 cm, Plzeň, Depozitář biskupství plzeňského. Foto: převzato z *Obr. 56: Katalog Praha 1995-1996*, s. CXX
64. Revers Monile s obrázkem sv. Kateřiny, 1480-1500, stříbro, průměr 9,5 cm, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 71. Foto: převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, s. 113, obr. 102, detail
65. Mistr křížovnického oltáře, Oltář velmistra Puchnera, Sv. Kateřina, 1482, tempera na lipové desce potažené plátnem, 175 x 44,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 1248. Foto: převzato z *Fajt – Chlumská 2006*, s. 93, obr. 116b
66. Sv. Kateřina, detail desky s Assumptou Epitafu hlubockého, 1486, tempera na dřevěné desce, Hluboká nad Vltavou, zámecká kaple. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 46, detail
67. Sv. Kateřina, Liber precum (přední přidešti), 1488, tisk na papíře, Praha, Národní knihovna České republiky, VII G 9a. Foto: převzato z *Manuscriptorium*, Liber precum, s. 2
68. Sv. Kateřina z Plzně, kolem roku 1490, lipové dřevo, v. 52,8 cm, Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 3 040 Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. CLVIII
69. Sv. Kateřina, vnější strana levého křídla Oltáře senomatského, po roce 1490, tempera na dřevěné desce, 137 x 35 cm, *Rakovník, městské muzeum*. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 56

70. Sv. Kateřina, vnitřní strana pravého křídla Oltáře křivoklátského, po roce 1490, tempera na dřevěné desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 133 x 53 cm, Křivoklát, hradní muzeum. Foto: převzato z *DČVU 1/2 1984*, obr. 431

71. Sv. Kateřina, křídlo oltáře z Konopiště, po roce 1490, tempera na dřevěné desce, 106,5 x 44,5 cm, Konopiště, zámecká kaple. Foto: převzato z *Pozdně gotické umění 1985*, s. 333

72. Sv. Kateřina, detail reliéfu Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka, 1493, lipové dřevo, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie Foto: převzato z *Denkstein – Matouš 1953*, obr. 49, detail

73. Iniciála G(audeamus), Sv. Kateřina a Dorota, Graduál z Louky, letní část (f. 272), 1499, malba a zlacení na pergamenu, 98 x 108 mm, Olomouc, Vědecká knihovna, M IV 1. Foto: převzato z *Manuscriptorium, Graduale monasterii O. Praem. Lucensis prope Znojmo*, s. 275

74. Sv. Kateřina, detail Monile s kamejí, konec 15. století, stříbro, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 69. Foto převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, obr. 98, detail

75. Křížek, revers, konec 15. století, stříbro, zlacené, ryté, rozměry 7,1 x 5,35 cm, *Praha, Svatovítský poklad, inv. č.138*. Foto: převzato z *Obr. 68: Podlaha – Šittler 1903*, obr. 118, detail

76. Sv. Kateřina, detail Svatokateřinského oltář, kolem roku 1500, tempera na dřevěné desce, Chrudim, kostel sv. Kateřiny. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 70, detail

77. Sv. Kateřina, kolem roku 1500, lipové dřevo, reliéf, v. 50 cm, š. 35 cm, hl. 5,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. P 7847. Foto: autorka
78. Sv. Kateřina, detail Pacifikálu z Plzně, kolem roku 1500, zlacené stříbro, Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 17 704. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. 500, obr. 613, detail
79. Sv. Kateřina, vnější strana levého křídla oltáře z Křečova, kolem roku 1500, tempera na dřevěné desce, 114 x 30 cm, Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 6 091. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. LIII
80. Sv. Kateřina, kolem roku 1500 (?) a po roce 1517, nástěnná malba, fresco-secco, Olomouc, kaple sv. Jana Křtitele při křížové chodbě dómu sv. Václava. Foto: autorka
81. Sv. Kateřina, detail Kasule s Assumptou, světcí a světicemi, přelom 15. a 16. století, hedvábí, výšivka zlatým dracounem a hedvábím, Brno, Moravská galerie, inv. č. 27.412. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 601, obr. 346, detail
82. Fragment desky se sv. Kateřinou a Dorotou z Doudleb (okr. České Budějovice), počátek 16. století, tempera na dřevěné desce, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie. Foto: převzato z *Denkstein – Matouš 1953*, obr. 137
83. Sv. Kateřina, počátek 16. století, nástěnná malba, Cuknštejn, hradní kaple. Foto: převzato z *Pek 2007*, s. 102, obr. 14, detail
84. Sv. Kateřina, 1500-1510, dřevo, 58 x 25,5 cm, nízký reliéf, částečně dochovaná polychromie, Praha, Národní galerie, inv. č. P 5892. Foto: autorka

85. Sv. Kateřina, detail Monstrance z Malesic u Stříbra, 1503, stříbro, Malesice, římskokatolická farnost (zapůjčeno do Národní galerie v Praze, inv. č. VP 662). Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. XCII, detail
86. Sv. Kateřina, Kancionál královéhradecký zv. Franusův (f. 87v), 1505, malba a zlacení na pergamenu, Hradec Králové, Muzeum východních Čech, II A 6. Foto: převzato z *Manuscriptorium*, Kancionál Franusův, s. 176
87. Sv. Kateřina s donátorem, revers Monile, 1. polovina 16. století, stříbro, průměr 9,7 cm, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 75. Foto: převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, s.121, obr. 109, detail
88. Sv. Kateřina, detail vnější strany oltářního křídla se sv. Kryštofem, kolem roku 1510, tempera na lipové desce, Praha, Národní galerie, inv. č. VO 1262-1263. Foto: převzato z *Obr. 79: Pešina 1950*, obr. 170, detail
89. Mistr litoměřického oltáře, Sv. Kateřina, vnitřní strana levého oltářního křídla týnského, po roce 1510, tempera na lipové desce potažené plátnem, 267 x 88 cm, Praha, Muzeum hlavního města Prahy, (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 10423). Foto: převzato z *Fajt – Chlumská 2006*, s. 118, obr. 156a
90. Monstrance z Popic u Znojma, detail s postavou sv. Kateřiny, 1512, stříbro, Praha, Pokladnice Řádu Křížovníků s červenou hvězdou. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 559, obr. 276, detail
91. Sv. Kateřina, vnější strana pravého oltářního křídla z Mostu, kolem roku 1520, tempera na smrkové desce, 161 x 61 cm, Most, Městské muzeum. Foto: převzato z *Kybalová 1996*, s. 49

92. Sv. Kateřina, levé oltářní křídlo mokropeské, kolem roku 1520, tempera na lipové desce, 124 x 41,8 cm, Horní Mokropsy (okr. Praha-západ), farní kostel sv. Václava. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 205
93. Mistr I.W., Sv. Kateřina a Barbora, vnitřní strana oltářního křídla se sv. Václavem oltáře litoměřického, kolem roku 1520, tempera na smrkové desce, 73,5 x 52 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 1258. Foto: autorka
94. Sv. Kateřina z Plzeňska, kolem roku 1520, dřevěný reliéf, 100 x 33 cm (bez rámu), Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 5 187. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. CLXXXV
95. Sv. Kateřina z Plzeňska, kolem roku 1520, dřevěný reliéf, 110 x 36 cm (bez rámu), Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 5 076. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, obr. 1113
96. Sv. Kateřina, levé pevné křídlo Oltáře vintířovského, po roce 1520, tempera na dřevěné desce, 113 x 30 cm, Vintířov u Kadaně, kostel sv. Markéty. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 162, detail
97. Sv. Kateřina, detail Monstrance z Březníku, 1522, stříbro, církevní sbírka. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 565, obr. 280, detail
98. Ecce homo s donátory, detail se sv. Kateřinou, 1523, malba na dřevěné desce, Olomouc, kostel sv. Mořice, sakristie. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 452, obr. 358, detail
99. Sv. Kateřina z jižní Moravy (?), kolem 1520-1530, lipové dřevo, v. 109 cm, Ostrava, Ostravské muzeum, inv. č. 3462. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 440, obr. 223b

100. Svatokateřinský cyklus, kolem poloviny 14. století, nástěnné malby, Hosín, kostel sv. Petra a Pavla, východní pole severní stěny.

Foto: převzato z *Pavelec 1996*, obr. 3

101. Svatokateřinský cyklus, 70.-80. léta 14. století, nástěnné malby, Nebovidy, kostel sv. Kříže, severní stěna lodi. Foto: autorka

a) Severní stěna lodi, Svatokateřinský cyklus

b) Jezdci na koních

c) Kateřina na návštěvě u poustevníka

d) Předání obrazu s Madonou/ Kateřinin sen?

e) Povolání Kateřiny

f) Kateřina povzbuzuje lid ve víře

g) Disputace s filozofy

h) Kateřina před císařem Maxentiem

i) Mučení Kateřiny (zázrak s koly)

j) Stětí Kateřiny

k) Andělé pohřbívají Kateřinu na hoře Sinaj

102. Mistr litoměřického oltáře, tzv. Svatokateřinský oltář, kolem roku 1515, olejová tempera na lipovém dřevě. Foto: převzato

z *Chlumská – Šefců – Třeštíková 1999*, obr. 1–4, 6, 7

a) Čtoucí sv. Kateřina, 76,5 x 44 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 12306

b) Umučení sv. Kateřiny, 76,5 x 44 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 12306

c) Sv. Kateřina před císařem Maxentiem, 77 x 44,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 17425

d) Pohřeb sv. Kateřiny, 77 x 44,5 cm, Praha, Národní galerie, inv. č. O 17426

e) Sv. Kateřina se zrcadlem, 70,5 x 45,5 cm, Sweinfurt (SRN), Soukromá sbírka G. Schäfera, inv. č. 4190

f) Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka, 70 x 45,5 cm, Sweinfurt (SRN), Soukromá sbírka G. Schäfera, inv. č. 4190

103. Zasnoubení sv. Kateřiny, Svatojiřský breviář, konec 14. století, pergamen, Vídeň, Rakouská národní knihovna, Cod. 1939. Foto: Ústav dějin umění AV ČR

104. Madona mezi svěřicemi, *Varia scripta mixta iuridica atque antihussitica* (přední příděští), polovina 15. století, kolorovaný dřevořez, 28 x 20 cm, Olomouc, Metropolitní kapitula, C.O. 530. Foto: Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

105. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Assumpta mezi sv. Barborou a Kateřinou zv. Deska pouchobradská, kolem roku 1500, olejová tempera na dřevěné desce, rozměry 145 x 110 cm, Chrudim, Římskokatolická farnost – arciděkanství (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 23/2000). Foto: převzato z *Fajt – Chlumská 2006*, s. 124, obr. 132

106. Monile, 1513, zlacené stříbro, Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 4. Foto: převzato z *Podlaha – Šittler 1903*, s. 104, obr. 92

107. Oltář se zasnoubením sv. Kateřiny, před rokem 1520, malba na lipové desce, rozměry: střední deska 120 x 93 cm, křídla 120 x 46,5 cm, Praha, Metropolitní kapitula u Sv. Víta (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 1264-1266). Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 207

108. Stětí sv. Kateřiny, po roce 1340, nástěnná malba, Holubice, kostel Narození P. Marie, severní stěna podvěží. Foto: převzato z *Pechová 1957*, s. 229, obr. 9

109. Stětí světice, 1378-1379, nástěnná malba, Praha, katedrála sv. Víta, Vlašimská kaple, západní stěna. Foto: převzato z *Bildindex*, obj 20369158

110. Stětí sv. Kateřiny, kolem roku 1400, pergamen, iniciála vyřiznutá z antifonáře, 235 x 220 mm. Foto: převzato z *Günther 1994*, s. 142

111. Mučení sv. Kateřiny, počátek 15. století, nástěnné malby, Kouřim, kostel sv. Štěpána, kaple sv. Kateřiny, jižní strana. Foto: autorka

a) Zázrak s kolem

b) Stětí sv. Kateřiny

112. Mistr olomouckého oltáře, Mučení sv. Kateřiny (revers Desky z Náměště), 1440-1445?, tempera a zlacení na smrkové desce, oboustranně potažené plátnem, 87,7 x 95 cm, Brno, Moravská galerie, inv. č. A 38. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 299, obr. 136

113. Mučení sv. Kateřiny, 1475-1480, nástěnná malba, Plzeň, františkánský klášter, kaple sv. Barbory. Foto: převzato z *Katalog Praha 1995-1996*, s. XXXV

114. Mučení sv. Kateřiny, po roce 1493, nástěnná malba, Kutná Hora, chrám sv. Barbory, Hašplířské kaple, západní stěna. Foto: převzato z Josef Ehm – Jaromír Homolka – Jaroslav Pešina, *České gotické umění*, Praha 1977, obr. 62

115. Mučení sv. Kateřiny, 1495, dřevořez, 83 x 145 mm, (f. ee 1b) Jacobus de Voragine, Pasionál čili Život a umučení všech svatých mučedníků, *Tiskař Pražské bible, 254 ff., Praha, Urb-XXV. Obr. 121: http://www.clavmon.cz/clavis/sttisky/repertorium/images/42D3_132.jpg*, vyhledáno 15.3.2006

116. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Svatokateřinský oltář v Chrudimi, kolem roku 1500, tempera na dřevěné desce, střed 262

x 222 cm, křídla 262 x 110 cm, Chrudim, kostel sv. Kateřiny. Foto: převzato z *Pešina 1950*, obr. 70

117. Mučení sv. Kateřiny, po roce 1507, nástěnná malba, Brno, bývalý dvůr probošta a kapituly, Muzejní 2. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, s. 218, obr. 92

B) Elektronická příloha

118. Ikona se sv. Kateřinou a scénami z jejího života, rané 13. století, tempera a zlacení na dřevě, 75,3 x 51,4 cm, Sinaj, klášter sv. Kateřiny. Foto: převzato z *Byzantium*

119. Ikona se sv. Kateřinou a scénami z jejího života, pozdní 13. století, tempera na dřevě, 100 x 115 cm, Pisa, Museo Nazionale di San Matteo. Foto: převzato z *Byzantium*

120. a) - d) Svatokateřinský cyklus, nástěnné malby, kolem roku 1260, Soest, S. Maria zur Höhe. Foto: převzato z *Bildindex*

121. Mistr sv. Cecílie, Oltář sv. Kateřiny, 14. století, New York, Coll. Hearst. Foto: převzato z *Bib/SS 3 1966*, sl. 955-956

122. a) - k) Bratři z Limburka, Les Belles Heures du Duc de Berry, 1405-1408/09, tempera a zlacení na pergamenu, New York, The Metropolitan Museum of Art. Foto: převzato z *Gebroeders Van Limburg*, <http://www.gebroedersvanlimburg.nl>, vyhledáno 18. 5. 2008

123. Masolino da Panicale, Svatokateřinský cyklus, nástěnné malby, 1428-30, Řím, S. Clemente. Foto: převzato z *Kane 2000*, s. 19

124. a) - d) Kniha hodinek, 1435-1440, tempera na pergamenu, Le Mans, Bibliothèque Municipale, ms. 0688, f. 033v, 034v, 035v, 036v. Foto: převzato z *Enluminures*

125. a) - f) Kniha hodinek z Nantes, kolem roku 1455, tempera na pergamenu, Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 1509. Foto: převzato z *Bildindex*

126. a) - b) Mistr z Bát, Dva výjevy ze života sv. Kateřiny, kolem roku 1420, Ostřihom, Keresztény Múzeum, inv. č. 54.2. Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*

127. Barna da Siena, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1340, desková malba, Boston, Museum of Fine Arts. Foto: převzato z *Web Gallery*

128. Lorenzo Veneziano, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1360, desková malba, 93 x 58 cm, Benátky, Gallerie dell'Accademia. Foto: převzato z *Web Gallery*

129. Jacobus de Voragine, Legenda aurea, iniciála F se Zasnoubením sv. Kateřiny (f. 381v), 14. století, knižní malba, Beaune, Bibliothèque Municipale, ms. 0022. Foto: převzato z *Enluminures*

130. Maďarský mistr, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1500, desková malba, 101,5 x 73 cm, Budapešť, Magyar Nemzeti Galéria. Foto: převzato z *Web Gallery*

131. Lucas Cranach starší, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1516, desková malba, 67,5 x 47,3 cm, Budapešť, Szépművészeti Múzeum. Foto: převzato z *Web Gallery*

132. Michelino da Besozzo, kolem roku 1420, desková malba, 75 x 58 cm, Siena, Pinacoteca Nazionale. Foto: převzato z *Web Gallery*

133. Hans Memmling, Oltář svatých Janů, 1474-1479, olej na dubové desce, 173,6 x 173,7 cm (střední deska), 176 x 78,9 cm (křídla), Bruggy, Memlingmuseum, Sint-Janshospitaal. Foto: převzato z *Web Gallery*

134. Gerard David, Zasnoubení sv. Kateřiny, 1505-1510, olej na dřevěné desce, 106 x 144 cm, Londýn, National Gallery. Foto: převzato z *Web Gallery*

135. Lorenzo Lotto, 1506-1507, olej na dřevěné desce, 70 x 90 cm, Mnichov, Alte Pinakothek. Foto: převzato z *Web Gallery*

136. Albrecht Dürer, 1521, perokresba, 252 x 387 mm, Chantilly, Musée Condé. Foto: převzato z *Web Gallery*

137. Peter Hemmel von Andlau, Zasnoubení sv. Kateřiny, kolem roku 1481, vitraj, Norimberk, St. Lorenz. Foto: převzato z *Web Gallery*

138. Lucas Cranach starší, tzv. Kurfiřtský oltář, kolem roku 1510, olej na lipové desce, 104 x 90 cm (střed) Dessau, Staatliche Galerie, inv.č. 7. Foto: převzato z *Bildindex*

139. Mučení sv. Kateřiny, kolem roku 1330, nástěnná malba, Wienhausen, kostel Panny Marie. Foto: převzato z *Bildindex*

140. Lorenzo Monaco, Stětí sv. Kateřiny, 1390-1395, predela oltáře z kostela S. Gaggio ve Florencii, tempera a zlacení na dřevě, 43,5 x 58 cm, Berlín, Staatliche Museen, N. 1063. Foto: převzato z *Web Gallery*

141. Kniha hodinek Françoise de Dinan, Stětí sv. Kateřiny (f. 81r), kolem roku 1435 (a kolem 1455), Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 34. Foto: převzato z *Bildindex*

142. Jean Fouquet, Mučení sv. Kateřiny, 16,5 x 12,1 cm, miniatura z Knihy hodinek Etienna Chevaliera, 1452-1456, tempera a zlacení na pergamenu, Chantilly, Musée Condé. Foto: převzato z *Bildindex*

143. Jacobus de Voragine, *Legenda aurea*, Zázrak s koly (f. 71), kolem 1470, Mâcon, Bibliothèque Municipale, ms. 0003. Foto: převzato z *Enluminures*
144. Breviář z jihozápadní Francie, Mučení sv. Kateřiny (f. 352v), kolem roku 1472, Clermont-Ferrand, Bibliothèque Municipale, ms. 0059. Foto: převzato z *Enluminures*
145. Kniha hodinek, Mučení sv. Kateřiny (f. 160v), kolem 1480-1490, Tours, Bibliothèque Municipale, ms. 0227. Foto: převzato z *Enluminures*
146. Breviář z Rouen, Mučení sv. Kateřiny (p. 854), před 1498, Besançon, Bibliothèque Municipale, ms. 0069. Foto: převzato z *Enluminures*
147. Kniha hodinek ze severní Francie, Zázrak s koly (f. 159r), kolem roku 1500, Praha, Národní knihovna, VI.D.25. Foto: převzato z *Manuscriptorium*
148. Oltář sv. Quirinia, kolem 1490-1500, Bad Wimpfen, kostel P. Marie. Foto: převzato z *Bildindex*
149. Albrecht Dürer, Mučení sv. Kateřiny, 1497-98, dřevořez, 387 x 284 mm, Karlsruhe, Staatliche Kunsthalle. Foto: převzato z *Web Gallery*
150. Lucas Cranach starší, Mučení sv. Kateřiny, 1504-1505, desková malba, 112 x 95 cm, Budapešť, Sběrka reformované církve. Foto: převzato z *Web Gallery*
151. Lucas Cranach starší, Mučení sv. Kateřiny, 1506, deskový oltář, 127 x 139,5 cm (střední deska), Drážďany, Gemäldegalerie Alte Meister, inv. č. 1906. Foto: převzato z *Web Gallery*

152. Lucas Cranach starší, Stětí sv. Kateřiny, 1515, desková malba, 84 x 58 cm, Arcidiecézní muzeum Kroměříž, KE 2371, O 268. Foto: převzato z *Katalog Brno – Olomouc 1999*, kat. č. 355, s. 450
153. Sv. Kateřina s donátorem, 1331, nástěnná malba, Řezno, St. Blasius, jižní boční loď. Foto: převzato z *Bildindex*
154. Kniha hodinek pro Catherine de Montbozon, Sv. Kateřina s donátorkou (f. 142v), před rokem 1398, knižní malba, Vesoul, Bibliothèque Municipale, ms. 0027. Foto: převzato z *Enluminures*
155. Bartholomaeus de Sancto Concordio, Suma de casibus conscientiae, Sv. Kateřina s řeholníky (f. 001), 14. století, Alençon, Bibliothèque Municipale, ms. 0138. Foto: převzato z *Enluminures*
156. Kniha hodinek, Sv. Kateřina s donátorkou (f. 026), 2. třetina 15. století, knižní malba, Châlons-en-Champagne, Bibliothèque Municipale, ms. 0334. Foto: převzato z *Enluminures*
157. Kniha hodinek z Rouen, Madona se sv. Kateřinou a donátorkou (p. 329), 1460-1470, Aix-en-Provence, Bibliothèque Municipale, ms. 0022. Foto: převzato z *Enluminures*
158. Hans Memling, Triptych rodiny Donne, kolem roku 1475, desková malba, 70,5 x 70,5 cm (střed), 70,5 x 30,5 cm (křídla), Londýn, National Gallery. Foto: převzato z *Web Gallery*
159. Mistr svatojiřské legendy, Oltářní křídlo se sv. Kateřinou, donátorem a osmi syny, kolem 1475-1480, desková malba, 77 x 31 cm, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz-Museum, inv. č. 126. Foto: převzato z *Bildindex*

160. Mistr bartolomějského oltáře, Triptych rodiny Holzhausen, pravé křídlo, po roce 1500, desková malba, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz-Museum, inv. č. 0881. Foto: převzato z *Bildindex*

161. Německý mistr, Triptych Madona se svěřicemi, 1410-1440, desková malba, 36 x 40 cm (střední deska), Berlín, Staatliche Museen. Foto: převzato z *Web Gallery*

162. Křídlový oltář s Ukřižováním, vnější strany křidel: Zvěstování P. Marii se sv. Kateřinou a Barborou, kolem 1330, desková malba, Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz-Museum, inv. č. 0001. Foto: převzato z *Bildindex*

163. Mistr sv. Veroniky, Triptych, 1400-1415, tempera na dřevě, 58,9 x 39,5 cm (střed), 59,1 x 19,9 cm (křídla), Kolín nad Rýnem, Wallraf-Richartz Museum. Foto: převzato z *Web Gallery*

164. Vlámský mistr, Ukřižování se sv. Kateřinou a Barborou, kolem 1415, desková malba, 70,5 x 141 cm, Bruggy, Museum Sint-Salvator. Foto: převzato z *Web Gallery*

165. Rogier van der Weyden, Triptych Sforza, kolem 1460, olej na dubovém dřevě, 53,7 x 44,8 (střed), 53,7 x 19 cm (křídla), Brusel, Musées Royaux des Beaux-Arts. Foto: převzato z *Web Gallery*

166. Lucas Cranach starší, Oltář Viléma II. Hessenského, kolem 1508, desková malba, 38 x 25 cm (střed), 39 x 10 cm (křídla), Kassel, Staatliche Museen. Foto: převzato z *Web Gallery*

167. Svorník z celestinského kostela v Metách, 1371-1376, kamenný reliéf, Metz, Musées de Metz. Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*, s. 273

168. Sv. Kateřina, 1380-1385, kamenná socha, Kolín nad Rýnem, Dóm, Petrský portál (západní). Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*, s. 167

169. André Beauneveu, Sv. Kateřina, 1372-1373, alabastr, 185 cm, Kortrijk, Onze-Lieve-Vrouwekerk. Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*, s. 80

170. Kniha hodinek z Paříže, Sv. Kateřina (f. 202), 1470, knižní malba, Chambéry, Bibliothèque Municipale, ms. 0001. Foto: převzato z *Enluminures*

171. Taddeo Gaddi, Triptych, 1333, 62 x 22 cm (křídla), Berlín, Staatliche Museen. Foto: převzato z *Web Gallery*

172. Kniha hodinek Françoise de Dinan, Sv. Kateřina (f. 78r), kolem roku 1435 (a kolem 1455), Rennes, Bibliothèque Municipale, ms. 34. Foto: převzato z *Bildindex*

173. Sv. Kateřina z Dolního Slezska, kolem roku 1400, vápenec, v. 86,5 cm, Warszawa, Muzeum Narodowe, inv. č. 457. Foto: převzato z *Katalog Praha 2006a*, s. 322

174. Sv. Kateřina z Velika Nedelja, kolem 1410-1415, vápenec, v. 94 cm, Ptuj, Pokrajinski muzej. Foto: převzato z *Katalog Köln 1978-1980*, T - 136

Summary

This study focusses on the cult and representations of Saint Catherine of Alexandria in the art of the Czech lands during the Middle Ages, the scope reaching from the earliest known image in the late 13th century until ca. 1525. Based on a collection of 99 representations of the saint as a standing figure, 3 pictorial cycles of the legend of Saint Catherine and 15 isolated scenes, the development of the iconography is being retracted in relation to contemporary textual records, legends and devotion to the saint such as church dedication and relics. Particular chapters cover: the emergence of the saint's legend and the development of the cult and iconography in general, the development of the cult in the Czech lands in consideration of the veneration for Saint Catherine in the era of Charles IV., the analyse of the three Old Czech legends from the second half of the 14th century, particular features of the saint's iconography in the Czech lands, the chronological review of the catalogued representations. The development of the cult and iconography is being compared with other countries, especially German lands, Italy and France. A main benefit of this study lies in the catalogue volume, where all the images of the standing saint, picture cycles and isolated scenes are presented and described.

As a result of these analyses and comparisons there is a discovery, that the first evidences of the cult of saint in the Czech lands comes from the 12th century, almost three hundred years after its reception in the Western Europe. The time-delay is evident till the second half of the 14th century. Early images of standing saint come from the third quarter of the 13th century and the second quarter of the 14th century from Olomouc and Prague. In the second quarter of the 14th century originate also the first narative representations based on the legend. Era of the Charles IV ment the new impulsion for the veneration of Saint Catherine. There are three Old Czech legends

extant from this time and many representations. The cult of the saint rises in the 15th and 16th century.

Iconography of the saint was received mainly from German lands. She is always represented with crown, till the half of the 14th century usually with palm and small wheel in her hands, then with wheel and sword in various forms, sometimes with book or emperor Maxentius. Saint Catherine is frequently represented with Virgin Mary, Saint Barbara and other saint virgins. Special features of the saint's iconography in the Czech lands mean many types of holding the sword, twice represented even in scabbard, and some components of Marian iconography. Compared to other European countries there are not many extant narrative representations. All the three pictorial cycles, each with 6-10 scenes, are fragmentar and there is probably no connection between them and the Old Czech legends. As isolated are presented just scenes of Saint Catherine's torture and Mystic marriage.

I. Katalog

I. Katalog

Následující katalogová část je rozdělena do tří oddílů. První oddíl zahrnuje jednotlivě zobrazené postavy sv. Kateřiny. Druhý oddíl obsahuje obrazové cykly ze života světice. Třetí oddíl se věnuje derivátům z těchto cyklů, izolovaným scénám. Je rozdělen na dvě části. První část obsahuje scény Zasnoubení sv. Kateřiny, druhá scény Umučení sv. Kateřiny. V rámci těchto tematických celků jsou památky řazeny chronologicky.

A) Jednotlivá zobrazení

A) Jednotlivá zobrazení

1. Olomoucký breviář (*Breviarium Olomucense, pars aestiva*)

Olomouc, 3. čtvrtina 13. století

Pergamen, 355 ff., rozměry 43 x 31 cm.

Olomouc, Státní okresní archiv, Metropolitní kapitula, CO 44

Na foliu 312v začíná legenda sv. Kateřiny iniciálou I(n civitate) se stojící postavou této světice (15,5 x 3,5 cm). Sv. Kateřina stojí v červeném rámu iniciály na suppedaneu před zlaceným pozadím, její hlavu obklopuje velký modrý nimbus. Vysoká koruna s poduškou je zdobena třemi liliovitými výběhy. Světle hnědé vlasy jí spadají zpod koruny kaskádovitě na ramena. Světice je oděna do zeleného spodního šatu se zlatě lemovaným výstřihem, přes nějž má přehozený růžový svrchní plášť, v pase podkasaný, se zlatým spodním lemem a vzorem z bílých a černých teček. Prsty pravé ruky elegantně přidržuje šňůrku mezi dvěma kruhovými sponami pláště (Tasselmantel), zatímco v levé ruce drží dlouhou palmovou ratolest.

Literatura:

Kohout 2001, s. 18-19

2. Sv. Kateřina ze Slivence

Praha, 2. čtvrtina 14. století

Barvené tavené sklo, malba černou barvou, kovová montáž.

Rozměry 66 x 18 cm.

Pochází z kostela Všech svatých v Praze - Slivenci.

Praha, Uměleckoprůmyslové muzeum, inv. č. 58959

Okno ze Slivence se skládá z několika částí, které spolu nejsou současné. Jako nejstarší se jeví levá a střední část s postavami dvou apoštolů, Ukřižovaného a sv. Kateřiny. Pravá dolní polovina s Bolestným Kristem vznikla v 70. letech 14. století, horní polovina se sv. Petrem pak kolem roku 1390.

Sv. Kateřina stojí na soklíku ve spodní polovině střední části okna (pod Ukřižovaným). Je podána jako dívka s dlouhými světlými vlasy, na nichž spočívá nízká koruna zdobená listovými výběhy. Oděna je do zeleného spodního šatu s ozdobnými lemy, z větší části krytého červeným svrchním pláštěm. V zahalené levici drží světiče drobné kolo, v pravici má palmovou ratolest. Pozadí tvoří rozety a listy vinné révy s úponky.

Literatura:

Matouš 1975, s. 75–79

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 492

3. Nástěnné malby v kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem (okr. Praha - východ), Madona se sveticemi

Kolem roku 1340

Na severní stěně presbytáře kostela sv. Vavřince se zachoval mariánsko-christologický cyklus, na severní stěně lodi obraz Madony se sv. Kateřinou a neurčenou sveticí, následuje fragmentárně dochovaný obraz tří světic, sv. Kryštof, rám tvořený Arma Christi a části narativního cyklu.

I z neúplného obrazu Madony mezi sveticemi lze vyčíst, že po levici Madony stála sv. Kateřina. Její hlava se sice nedochovala, ale je bezpečně určitelná podle atributů – malého kola v zahalené levé ruce a meče, směřujícího hrotem dolů, v pravici. Kateřina je oblečena do světlého spodního šatu, přes který z levého ramene na pravé předloktí splývá zelený plášť. Postava světiče na levé straně je téměř nečitelná. Snad by se podle fragmentu košíku mohlo jednat o sv. Dorotu.

Některé scény narativního cyklu snad zpodobňují členy mlynářské rodiny, kteří klečí před sochou své patronky, sv. Kateřiny. Interpretace těchto výjevů je však nejednoznačná.

Literatura:

Všetečková 1999, s. 10–14

4. Nástěnné malby v kostele Narození P. Marie v Holubicích (okr. Praha - západ), Madona se sv. Kateřinou a sv. Vojtěchem

Kolem roku 1340

V roce 1957 restaurovaly D. Feldová a V. Šenkýřová.

V podvěží kostela v Holubicích byly roku 1957 odkryty raně gotické nástěnné malby. Na severní stěně se objevují scény Kamenování sv. Štěpána a Stětí sv. Kateřiny (kat. č. 108), doplněné polopostavou sv. Jeronýma a nápisem S. Augustinus. Na západní stěně je zobrazena Madona mezi sv. Kateřinou a sv. Vojtěchem, po stranách s polopostavami sv. Barbory (?) a sv. Otýlie. Na jižní stěně se zachovaly fragmenty postavy sv. Biskupa a polopostavy sv. Ambrože. Na východní stěně zůstal drobný fragment Ukřižování. Výzdobu doplňovaly heraldické znaky v klenebních polích, mezi nimi i znak Arnošta z Pardubic.

Sv. Kateřina stojí na čestném místě, po pravici Madony. Na dlouhých světlých vlasech má posazenu nízkou korunu s trojlisty. Její zelené spodní šaty zakrývá z větší části červený plášť (Tasselmantel) s páskou pod krkem, spojující spony na ramenech. Světice drží v levé ruce zavřenou knihu, pravici se pravděpodobně opírala o meč. Pohledem se obrací na Madonu, která se však sklání ke svému dítěti.

Literatura:

Pechová 1957

DČVU 1/2 1984 (Stejskal), s. 305

Všetečková 1999, s. 30–34

5. Velislavova bible

Praha, kolem roku 1340

Pergamen, 188 ff., rozměry 31 x 24,5 cm.

Praha, Národní knihovna České republiky, XXIII. C. 124

Na foliu 188r, na samém konci rukopisu (za svatováclavskou legendou), je v dolní polovině, pod scénou Pohřeb sv. Václava, zobrazen kanovník Velislav, klečící před sv. Kateřinou. Scénu lemují dva stromy.

Světice se pohledem obrací na Velislava, který ji vzývá slovy uvedenými v nápisové pásce: „*S(anc)ta Katerina exaudi famulu(m) tuu(m) Vellizlau(m)*“. Páska vychází z Velislavových sepjatých rukou a rozvíjí se směrem doleva. Na dlouhých vlnitých vlasech má světice nasazenu červenou čelenku a přes ni zelenou listovou korunu. V pravici drží stylizovanou palmovou ratolest, v zahalené levé ruce nese malé kolo se zahnutými noži po obvodu. Na sobě má dlouhý zelený surkot a přes ramena přehozený růžový svrchní plášť s tmavomodrým rubem.

Literatura:

DČVU 1/1 1984 (Stejskal), s. 309

Manuscriptorium, Velislavova bible

6. Madona se sv. Kateřinou a Markétou

Praha (?), kolem roku 1350

Tempera se zlacením na dřevěné podložce (smrk) potažené plátnem, rozměry 101,5 x 95 cm. Na obou stranách deska seříznuta.

Pochází pravděpodobně z cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně.

Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie, inv. č. O/1

Ve středu obrazu sedí Madona s dítětem na vysokém, architektonicky pojatém trůně. Vpravo od trůnu stojí sv. Markéta s křížem v pravé, palmovou ratolestí v levé ruce a drakem u nohou. Sv. Kateřina stojí na levé straně, tedy na čestném místě po pravici

Madony. Na vlnitých světlých vlasech má korunu se střídajícími se vysokými a nízkými trojlístými výběhy. Je oblečena do těsného růžového spodního šatu (cotte), červeného surkotu a tmavě zeleného pláště (Tasselmantel) s jasně červeným rubem, který na hrudi spíná zlatá páska se střapci. V levé ruce drží malé ozubené kolo, v pravé stylizovanou dlouhou palmovou ratolest. Sv. Kateřina pohledem sleduje Madonu, hrající si s dítětem.

Literatura:

Kramář 1937

Matějček 1950, kat. č. 18

Katalog Praha 1970, kat. č. 300, s. 217

Katalog Praha 2006a (Fajt), s. 50, 53

7. Náhrobek sv. Ludmily

Praha, 3. čtvrtina 14. století

Opuka.

Praha, jižní chórová kaple baziliky sv. Jiří na Pražském hradě

Vlastní gotická tumba se skládá z profilovaného soklu, reliéfně zdobené skříně a víka, na němž leží reliéfní figura sv. Ludmily. Do delších stran skříně jsou vloženy obdélné reliéfní výplně o rozměrech 100 x 195 cm. Na severní i jižní straně tumby se nachází pět reliéfních postav světců. Na severní straně stojí světci (zleva: mnich-mučedník, sv. Václav?, sv. Kateřina, sv. Jiří?, sv. Zikmund?) na soklech pod arkádou s oslími hřbety. Arkády jižní strany se vyznačují plaménkovými motivy. Postavy světců (zleva: sv. Benedikt?, sv. Voršila?, sv. Vojtěch?, bl. Mlada?, sv. Jeroným) zde vystupují přímo z reliéfní základny.

Sv. Kateřina je zvlášť zdůrazněna. Stojí totiž uprostřed strany obrácené do presbytáře baziliky na výjimečně zdobeném soklíku. Její hlava je nepůvodní, byla doplněna při restaurátorském zásahu v 50. letech 19. století. Světice je však bezpečně určitelná podle malého

kola, které drží před tělem v levé ruce. Pravou rukou se snad opírala o hlavici meče.

Literatura:

Hlobil 1985, s. 377–402

Katalog Praha 2006a, s. 110, 140

8. Nástěnné malby v tzv. kapli sv. Kateřiny na Karlštejně, Sv. Kateřina

Kolem roku 1360

V kapli se na severní stěně nacházejí hlavy sedmi českých patronů, na čelní stěně oltářního výklenku trůnící Madona, adorovaná císařem Karlem IV. a Annou Svidnickou, vpravo sv. Petr a vlevo sv. Pavel, ve vrcholu výklenku je namalován Veraikon. Nástěnný obraz sv. Kateřiny se nachází na pravé boční straně oltářní mensy. Čelní stěnu zaujímá Ukřižování, protějšek světice na levé boční straně se nedochoval.

Stojící sv. Kateřina je oblečena do přiléhavých růžových šatů a tmavomodrého pláště, na prsou svázaného šňůrkou. Na rozpuštěných světlých vlasech má nasazenu korunu s trojlisty. V prstech pravé ruky nese malé ozubené kolo, levicí se opírá o meč. Tato malba má snad korespondovat s malbami v oltářním výklenku, kde je na pravé boční straně namalován sv. Petr a před trůnem Madony klečící Karel IV.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 258, s. 188

DČVU 1/1 1984 (Dvořáková), s. 313

Katalog Praha 1997, s. 107

Hana Hlaváčková, Karlštejn (okr. Beroun) – hrad, in: *Všetečková 1999, s. 39–63*

Stejskal 2003, s. 104

9. Liber viaticus Jana ze Středy

Praha, kolem roku 1360 (před 1364)

Pergamen, 319 ff., rozměry 42,5 x 31 cm.

Praha, Knihovna Národního muzea v Praze, XIII A 12

V části rukopisu, která obsahuje proprium de sanctis (199v – 289v), je na foliu 287r v iniciále T(radunt annales ystorie) vyobrazena z ánfasu polopostava sv. Kateřiny s bílou korunou na hlavě a malým kolem v levé ruce. Oblečena je do zelených spodních šatů a růžového pláště, sepnutého na hrudi červenou sponou, které se dotýká levou rukou.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 349, s. 266–268

DČVU 1/2 1984 (Krása), s. 408-410

Brodský 2000, kat. č. 137, s. 158-163

Katalog Praha 2006a (Fajt), kat. č. 14, s. 96-98

Manuscriptorium, Liber viaticus

10. Misál Jana ze Středy

Praha, kolem roku 1365

Pergamen, 235 ff., 44,5 x 32 cm.

Praha, Knihovna metropolitní kapituly u Sv. Víta, cim. 6

Na foliu 192r je v iniciále G(audeamus), nadepsané červeně „Katherine virginis,“ namalována z ánfasu stojící sv. Kateřina v modrém plášti s červeným rubem, pod kterým má oblečeny fialové spodní šaty. Na vlnitých světlých vlasech má posazenu korunu s trojlisty. Velký meč, který drží v pravé ruce, míří hrotem vzhůru. Její levá ruka spočívá na velkém kole. Zelené pozadí je zdobeno rozvilinami.

Literatura:

Katalog Praha 1970 (Krása), kat. č. 352, s. 270–271

Katalog Praha 2006a (Hlaváčková), kat. č. 58, s. 185

11. Mistr Theodorik, Sv. Kateřina

Praha, 1365-1367

Olejová tempera na bukové desce, rozměry 115 x 86,9 cm; rám bez relikviářového otvoru.

Karlštejn, kaple sv. Kříže, inv. č. KA 3751

Deska se sv. Kateřinou je jedním z obrazů, určených k výzdobě karlštejnské kaple sv. Kříže, konkrétně severovýchodního okenního výklenku, kde je umístěna v řadě svatých panen. Sv. Kateřina se natáčí hlavou mírně doprava. Na hlavě nemá korunu, je prostovlasá. Rozpuštěné světlé vlasy jí splývají přes ramena. Na sobě má ornamentálně zdobené modré šaty s plastickými aplikacemi. V pravé ruce drží dva atributy současně: palmovou ratolest a meč v hnědočervené pochvě, směřující hrotem dolů a rovněž zdobený aplikacemi. V levici drží drobné kolo se zuby po obvodu. Odchyly od běžné ikonografie jsou zřejmě způsobeny snahou o jednotné zobrazení šesti svatých panen-mučednic. Všechny jsou prostovlasé a v jedné ruce drží palmovou ratolest.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 303, s. 219-221

DČVU 1/1 1984 (Dvořáková), s. 319-326

Katalog Praha 1997, s. 414

Katalog Praha 2006a, s. 116-119

12. Antifonář vyšehradské kapituly

Praha, 1365-1370

Tempera a zlacení na pergamenu.

Vorau, Stiftsbibliothek, Cod. 259/3

V iniciále „V“ na foliu 389r jsou spodobně dvě světice – Kateřina a Dorota. Vlevo umístěná polopostava sv. Kateřiny nese na rozpuštěných vlnitých vlasech korunu, obrací se ke sv. Dorotě s věncem a košíkem. Malé kolo, které drží zespodu zahalenou levou rukou, přidržuje pravíci shora. Oblečená je do spodního šatu a pláště přehozeného přes pravé rameno.

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Krása), s. 412

Katalog Praha 2006a (Hlaváčková), kat. č. 62, s. 189

13. Nástěnné malby v kostele sv. Petra v Poříčí nad Sázavou (okr. Benešov), Sv. Kateřina

Kolem roku 1370

Nástěnné malby románského kostela v Poříčí nad Sázavou pocházejí ze dvou časových vrstev. Starší vrstvu představují malby v apsidě: Majestas Domini, fragmenty symbolů Evangelistů a christologického a legendárního cyklu. V lodi se nachází mladší Zvěstování P. Marii a Sv. Kateřina.

Postava sv. Kateřiny se natáčí k divákovi levým bokem. Na hlavě má posazenu korunu s trojlisty, tělo halí zelený plášť s červeným rubem. Na pravém předloktí má položeno malé kolo, v levici drží za čepel meč (hrotem dolů), který opírá o rameno a který takto připomíná kříž.

Literatura:

DČVU 1/1 1984 (Stejskal), s. 344

Všetečková 1999, s. 137–140

14. Nástěnné malby v kostele Povýšení sv. Kříže v Drásově (okr. Brno - venkov), Sv. Kateřina

Po roce 1370

Nástěnné malby se dochovaly v presbytáři. Na severní stěně je to ve čtyřech pásech christologický cyklus, Umučení deseti tisíců rytířů a pod ním hlavy apoštolů, na jižní stěně opět ve čtyřech pásech mariánsko-christologický cyklus, Umučení sv. Erasma. Na závěrových stěnách a v okenních špaletách se dochovala řada světic, z nichž jsou podle atributů určitelné: sv. Anna Samatřetí, sv. Anežka římská, sv. Veronika, sv. Apolena, sv. Voršila, sv. Helena, sv. Alžběta durynská, sv. Barbora, sv. Dorota, sv. Máří Magdalena, sv. Lucie, sv. Markéta a sv. Kateřina. V záklencích oken se objevují polopostavy proroků.

Sv. Kateřina je zobrazena jako dívka s korunou na rozpuštěných vlasech, v červených spodních šatech a tmavém plášti s červeným rubem. Pravou rukou ukazuje na meč držený v ruce levé. Široký meč směřuje hrotem vzhůru. Vpravo, u nohou světice, se zřejmě nacházelo velké kolo.

Literatura:

Knoflíček 2005, kat. č. 11

15. Nástěnné malby v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Černvíře (okr. Brno – venkov), Sv. Kateřina

70. - 80. léta 14. století

Nástěnné malby se dochovaly v presbytáři, což je původně dvouapsidová pozdně románská centrála. Na severní stěně je to Průvod tří králů a nad ním sv. Kateřina a Dorota s donátory, na východním ostění neurčená světecká postava. Ve východní apsidě se ve dvou pásech nachází pašijový cyklus, v konše Nanebevzetí P. Marie. V západní apsidě je namalován Bolestný Kristus mezi P. Marií a Janem Křtitelem a P. Marie Ochránitelka, v konše Smrt P. Marie.

Sv. Kateřina je zobrazena jako doleva natočená stojící postava s červeným nimbem, s korunou na hlavě, v červených šatech a tmavém plášti. Na pláštěm zahalené levici spočívá malé kolo,

v druhé ruce drží krátký meč a opírá jej o rameno. Vlevo od světice se zachoval erb donátora a fragmenty draperie.

Literatura:

Knoflíček 2005, kat. č. 8

16. Nástěnné malby v kostele sv. Kříže v Nebovidech (okr. Brno – venkov), Sv. Kateřina

70. - 80. léta 14. století

Na severní stěně lodi se nacházejí výjevy z legendy sv. Kateřiny (kat. č. 101), na jižní se dochovala scéna Narození jako fragment mariánsko-christologického cyklu a část bitevní scény. Na vítězném oblouku na evangelijní straně je namalována sv. Kateřina a nad ní fragment erbu, na epištolní Madona a nad ní znak Ješka z Křížinkova. Vnitřní plochu vítězného oblouku zdobí polopostavy proroků. Na jižní i severní stěně a na vnitřní straně vítězného oblouku jsou doplněny konsekrační kříže.

Jako vyústění svatokateřinského cyklu, probíhajícího na severní stěně lodi, se na evangelijní straně vítězného oblouku nachází na modrém pozadí namalovaná samostatně stojící postava sv. Kateřiny. Charakterizuje ji světlý nimbus kolem hlavy se žlutými vlasy, koruna není patrná (srov. její vyobrazení v druhém pásu legendárního cyklu). Ve shodě se spodním pásem legendy je oblečena do modrých spodních šatů a světlého pláště. Pozdviženou pravíci ukazuje zřejmě na malé kolo, které drží před tělem v levé ruce. Pod jejíma nohama se rýsuje ležící figura přemoženého císaře, z něhož se nejlépe dochovala shora nahlížená koruna. Jako Kateřinin protějšek se na epištolní straně vítězného oblouku objevuje Madona s horizontálně položeným dítětem.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Vítovský), kat. č. 060, s. 191–192

Knoflíček 2005, kat. č. 21

17. Ostensorium sv. Kateřiny

Praha, kolem roku 1380

Zlacené stříbro, horský křišťál, v. 44,5 cm, max. š. 14 cm.

Praha, Metropolitní kapitula u sv. Víta, inv. č. K 27

Ostensorium má tvar monstrance gotických forem. Ve středu se nachází vodorovně položený křišťálový válec, v němž lze spatřit ostatky zabalené do kousků látek a označené cedulkami. Na jedné z nich čteme nápis „S. CATHERINAE“. Nad tímto válcem stojí na soklíku soška sv. Kateřiny. Na hlavě nese málo členěnou korunu, na její zahalené levici spočívá malé kolo, opatřené po obvodu výraznými zahnutými noži, pravou rukou se opírá o meč.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 84, s. 91

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 468

Katalog Praha 2006a (Timmermann), kat. č. 53, s. 168

18. Mistr treboňského oltáře, Oltář treboňský, deska s Kristem na hoře Olivetské, vnitřní strana: Sv. Kateřina, Máří Magdalena a Markéta

Praha, kolem roku 1380

Tempera na smrkové desce, po obou stranách potažené plátnem, rozměry 133 x 92 cm.

Pochází z kostela sv. Jiljí při augustiniánském klášteře v Třeboni.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 476

Na druhé straně desky s Kristem na hoře Olivetské jsou na zlatém pozadí namalovány arkády s postavami tří světic. Zleva je to sv. Kateřina, sv. Máří Magdalena a sv. Markéta.

Hlava sv. Kateřiny je ozdobena bohatou korunou s liliovitými výběhy. Světlé vlasy spadají přes záda. Oblečena je do úzkých modrých šatů, které má v pase stažené a přes něž má přehozen svrchní plášť téže barvy s tmavě šedým rubem. Lemy jejího šatu jsou zlaté, plášť

je sepnut na hrudi ozdobnou sponou ve tvaru kvadrilobu. Pravicí sv. Kateřina přidržuje velké kolo s drobnými hroty po obvodu, které stojí vedle ní, částečně skryto za jejím tělem. V levici pozvedá meč, jehož hrot míří kolmo vzhůru.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 307, s. 223-226

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 375-377

Katalog Praha 2006a (Fajt), kat. č. 171, s. 502-504

19. Mistr třeboňského oltáře s dílnou, Madona Aracoeli

Praha, 1385-1390

Tempera a zlacení na lipové desce, potažené pergamenem a plátnem, rozměry 92,5 x 69 cm.

Pravděpodobně pochází z katedrály sv. Víta v Praze.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 1457

Rám tohoto obrazu je zdoben deseti postavami. Na levé liště shora jsou to: prorok David, sv. Kateřina, sv. Markéta, sv. Voršila a prorok Jeremiáš; na pravé liště shora: prorok Izaiáš, sv. Barbora, sv. Dorota, sv. Apolena a prorok Ezechiel.

Sv. Kateřina je zde jen jakousi obdobou téže postavy z Třeboňského oltáře (kat. č. 18). Opět se jedná o štíhlou dívku s korunou na dlouhých světlých vlasech, oblečenou do modrých šatů a pláště, jehož rub je tentokrát červený. Stejným způsobem přidržuje pravicí velké kolo a stejně také v levici pozvedá meč. Jejím protějškem je na pravé straně sv. Barbora s věží v obou rukách.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 312, s. 228-229

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 379

Štefanová 1985

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 32

Katalog Praha 2006a (Fajt), s. 158

20. Sv. Kateřina ze Svatého Tomáše

Jižní Čechy, kolem 1380-1390

Lipové dřevo, v. 89 cm, záda vyhloubena, hroty koruny a levá ruka ulomeny, polychromie původní.

Pochází z osady Svatý Tomáš, obec Přední Výtoň, okres Český Krumlov.

Český Krumlov, Regionální muzeum, inv. č. 1050

Tmavovlasá štíhlá světice nese na hlavě korunu s ulámanými výběhy. Na sobě má zlatavé spodní šaty a přes ně přehozený načervenalý plášť s tmavomodrým rubem. Šaty zdobí na hrudi čtyřlístá kytka. Meč, opřený hrotem o zem, přidržuje Kateřina pravou rukou za záštitu. Po jejím pravém boku stojí na zemi větší zlomené kolo s několika ostrými zuby. Kateřinina levice se nedochovala. Pravděpodobně jí přidržovala plášť nad pasem. Protějšek k soše sv. Kateřiny tvoří sv. Barbora, jež drží oběma rukama malou věž.

Literatura:

Kutal 1962, s. 156

Katalog Praha 1970, kat. č. 184, s. 145

DČVU 1/1 1984 (Kutal), s. 261-262

21. Nástěnné malby v kostele sv. Jakuba v Libiši (okr. Mělník), Sv. Kateřina

Před rokem 1391

Kostel v Libiši je celý vyzdoben nástěnnými malbami. Nachází se zde christologický cyklus, velké množství světeckých postav a řada dalších výjevů. Čelní stranu vítězného oblouku zdobí v horní části kompozice s Pannami moudrými a pošetilými, pod ní se na evangelijní straně objevuje P. Marie Ochránitelka s dítětem a na straně epištolní sv. Kateřina.

Sv. Kateřina je natočena doleva, směrem do lodi a ke svému protějšku, P. Marii. Obě tyto postavy stojí v iluzivně malované

architektuře, tvořené obdélně orámovaným obloukem s kružbami. Sv. Kateřina má na světlých vlasech posazenu korunu s ostrými výběhy, zakončenými drobnými trojlísty. Oblečena je do červeného pláště s bílými lemy. Na zahalené pravici nese menší kolo, v levé ruce drží meč, který hrotem směřuje diagonálně před tělem k její pravé noze.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 283, s. 199-200

Plátková 1980, s. 137-181

DČVU 1/1 1984 (Stejskal), s. 346

Všetečková 1999, s. 102-115

22. Nástěnné malby v kostele sv. Apolináře v Praze (Nové Město), sv. Kateřina

90. léta 14. století

Na severní stěně kostela je vymalován pás dvanácti stojících svetic s Pannou Marií Ochránitelkou uprostřed. Rozměr pásu je 230 x 850 cm. Světice vlevo představují zřejmě svaté vdovy nad polopostavami svých manželů, světice vpravo pak svaté panny nad schoulenými postavami pokořených pohanských panovníků. První sveticí vpravo od Panny Marie je sv. Anežka Římská, druhou nelze přesně určit, třetí je zřejmě sv. Lucie, čtvrtou sv. Kateřina, pátou sv. Markéta a šestou sv. Barbora. Sv. Kateřina se tělem natáčí doprava, pohled však směřuje přes rameno zpět. Na hlavě má posazenu liliovitou korunu, oblečena je v jasně zeleném šatu. Meč v její pravé ruce směřuje k zemi, v levé ruce drží malé kolo. Mužská postava pod jejíma nohama představuje císaře Maxentia.

Literatura:

Všetečková 2002

23. Nástěnné malby v kostele sv. Markéty v Lučici (okr. Havlíčkův Brod), Sv. Kateřina

90. léta 14. století

Malby prvního pole severní stěny presbytáře lučického kostela byly zřejmě rozděleny do tří horizontálních pásů. V horním se zachovalo Zvěstování Panně Marii, ve středním obraz Madony s klečícím donátorem a sv. Kateřina, ze spodního pásu se dochovala jen korunovaná hlava další světice.

Sv. Kateřina (v. 170 cm) stojí v odděleném obrazovém poli vpravo od výjevu s Madonou. Je natočena ze tří čtvrtin, na hlavě má korunu, v pravé ruce svírá malé kolo, levou drží špičku meče, který opírá o rameno (podobně kat. č. 13). Nezvyklé je zobrazení meče v pochvě, dosud známé jen z deskové malby Mistra Theodorika (kat. č. 11). Pod nohama světice se krčí drobná postava císaře. Kateřina je oblečena ve světlém šatu a tmavém plášti sepnutém na hrudi velkou sponou tvaru kytky.

Literatura:

Kotrba 1940

24. Nástěnné malby v kostele Neposkvrněného početí P. Marie ve Starém Městě u Bruntálu, Sv. Kateřina

90. léta 14. století

Nástěnné malby se nacházejí v dnešní sakristii, která byla původně závěrem gotického kostela. Na klenbě je namalován Poslední soud a symboly Evangelistů s nápisovými páskami. Na západní stěně (vítězném oblouku) se objevují sv. Barbora a Kateřina, na severní stěně Klanění tří králů a na východní stěně rytá mužská hlava. Fragmenty malířské výzdoby se dochovaly i v okenních špaletách, na klenebních žebrech a konzolách.

Sv. Kateřina je vyobrazena vpravo na čelní straně vítězného oblouku. Stojí jakoby na bílém oblaku před žlutooranžovým pozadím,

členěným tmavšími vířícími liniemi. Na rozevlátých světlých vlasech má nasazenu korunu s vysokými výběhy, ukončenými trojlisty. Za hlavou světice se objevuje nimbus tmavé barvy. Její spodní šaty i plášť jsou tmavě zelené. V pravé ruce drží menší kolo. Meč, směřující jílcem vzhůru, má opřený o pravé předloktí a drží jej až za samý hrot (podobně jako kat. č. 23). Téměř zrcadlový protějšek sv. Kateřiny tvoří sv. Barbora, která však místo kola nese v jedné ruce věž.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Všetečková), kat. č. 17, s. 71-78

Knoflíček 2005, kat. č. 27

25. Pečeť Jindřicha, probošta augustiniánského kláštera v Lanškrouně

Čechy, 1398

Černý a přírodní vosk, rozměry 5 x 3 cm.

Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, sbírka Archiv města Litomyše, odd. Ia – listiny, inv. č. 20

Pečeť pochází ze smlouvy, kterou dne 19. 8. 1398 uzavřel litomyšlský biskup Jan IV. Železný s kapitulou, zastoupenou proboštem Jindřichem. V opisu mandorlovité pečeti čteme: S. HENRICI. PPOSYM. MONASTII. LANCZCR. V pečetním poli stojí sv. Kateřina s korunou na hlavě, s kolem posázeným noži v levé ruce a mečem skloněným k zemi v pravé.

Literatura:

Pakosta 1993

Katalog pečetí

26. Nástěnné malby v kostele Povýšení sv. Kříže ve Stínavě (okr. Prostějov), Sv. Kateřina

Kolem roku 1400

Ve špaletě závěrového okna presbytáře se dochovaly malby s postavami sv. Vojtěcha (?) a sv. Kateřiny.

Před červeným pozadím, zdobeným rozvilinovým ornamentem, stojí světice v tmavých zelenomodrých spodních šatech a světlejším plášti, jenž na hrudi spíná spona. Na hlavě má korunu, v levé ruce malé kolo, v pravé meč. Jejím protějškem je žehnající biskup s mitrou na hlavě a berlou v ruce, snad sv. Vojtěch.

Literatura:

Knoflíček 2005, kat. č. 28

27. Mistr Krumlovské Madony, Sv. Kateřina z farního kostela sv. Jakuba v Jihlavě

Praha, 1402 (?)

Opuka, v. 116 cm, zezadu opracovaná, chybí levá ruka, drobnější poškození na koruně, pravé ruce a dalších místech, zbytky staré polychromie a zlacení.

Jihlava, farní kostel sv. Jakuba

Sv. Kateřina je v této soše představena jako štíhlá dívka bohatých světlých vlasů, na nichž má nasazenu vysokou korunu (s ulámanými výběhy). Oblečena je do bílého spodního roucha a dlouhého bílého pláště s modrým rubem a zlatými lemy, který je na hrudi sepnut sponou ve tvaru kvadrilobu. Pláštěm je částečně zakryt její atribut, velké kolo, o které se opírá pravou rukou. Levá ruka s předpokládaným dalším atributem chybí. Nejspíše v ní mohla držet meč obrácený hrotem vzhůru stejně jako sv. Kateřina z *Misálu Jana ze Středy* (kat. č. 10), Kateřiny Mistra třeboňského oltáře (kat. č. 18, 19) nebo o něco mladší sv. Kateřina na rámu *Madony z Českých*

Budějovic (kat. č. 33). Totéž platí i pro v mnohém shodnou sochu sv. Kateřiny ze Slezska.

Literatura:

Katalog Praha 1970 (Kutal), kat. č. 199, s. 153

Katalog Köln 1978-1980 (Homolka), s. 688

DČVU 1/1 1984 (Kutal), s. 270

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Chamonikolasová), kat. č. 126, s. 273-274

Katalog Praha 2006a (Chamonikolasová), s. 322

Katalog Praha 2006b (Hlobil), kat. č. 1.2.36, s. 66

28. Sv. Kateřina z Karlštejna

Praha, počátek 15. století

Lipové dřevo, v. 100 cm, zezadu opracovaná, chybí atribut v pravé ruce, zbytky původní polychromie.

Karlštejn, hrad

Sv. Kateřina z Karlštejna je prvním sochařským příkladem u nás, kdy světice stojí na přemoženém císaři. Starší použití této ikonografie známe jen z nástěnné malby (kat. č. 16, 22, 23). Kateřina má na hlavě vysokou zdobenou korunu s trojlístými výběhy. Její světlé vlasy jsou dlouhé a vlnité. Na sobě má spodní červené šaty a přes ně přehozený bílý plášť s modrým rubem a zlatými lemy. V levé ruce nese zavřenou knihu, do níž založila ukazovák, prsty pravé ruky snad držela malé kolo, podobně jako *Sv. Kateřina z Boletic* (kat. č. 29). Pod jejíma nohama se břichem k zemi krčí menší přemožený císař, který si pravicí podepírá hlavu, ozdobenou korunou a dlouhým šedým plnovousem. Oblečen je v červeném kabátci a nohavicích.

Literatura:

Kutal 1962, s. 157

Katalog Praha 1970 (Kutal), kat. č. 227

Katalog Köln 1978-1980 (Homolka), s. 694

DČVU 1/1 1984 (Kutal), s. 276

29. Sv. Kateřina z Boletic (okr. Český Krumlov)

Jižní Čechy, počátek 15. století

Lipové dřevo, v. 33 cm, upravená hlava, chybí levá ruka, bez polychromie.

Pochází z farního kostela sv. Mikuláše v Boleticích.

Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie

I v tomto případě je světice znázorněna, jak triumfuje nad svým mučitelem. S velkou pravděpodobností nesla na dlouhých vlasech korunu. Její oděv se skládá ze spodního šatu a pláště, na hrudi sepnutého. Prsty pravé ruky drží shora drobné kolo. V nedochované levé ruce zřejmě držela další atribut, snad knihu jako *Sv. Kateřina z Karlštejna* (kat. č. 28), s níž se shoduje v základním rozvržení. Pod jejíma nohama leží na pravém boku malá figura císaře s korunou na hlavě, delšími vlasy a plnovousem a rukama složenýma před tělem.

Literatura:

Denkstein – Matouš 1953, kat. č. 27

Kutal 1962, s. 151

30. Pektorální křížek

Čechy, počátek 15. století

Stříbro, ryté, v. 10,7 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 24

Křížek se závěskem je po obou stranách zdoben figurálními náměty. Ramena křížku ukončují trojlisty. Uprostřed přední strany vidíme Krista na kříži, kterého v trojlístech doprovázejí symboly Evangelistů

s prázdnými nápisovými páskami. Nahoře je to orel, vpravo býk, dole člověk a vlevo lev. Střed zadní strany zdobí postava Madony s dítětem, obklopená čtyřmi polopostavami světic, vkomponovanými do trojlistů. Nahoře se nachází sv. Kateřina, vpravo sv. Dorota, dole sv. Markéta a vlevo sv. Barbora. Je zde tedy pohromadě skupina *Quattuor virgines capitales*.

Sv. Kateřina je umístěna proti symbolu Evangelisty Jana z přední strany. Světice se natáčí doprava. Z korunované hlavy splývají dlouhé vlnité vlasy. Na pláštěm zahalené pravici spočívá malé kolo, v levici drží jílec meče, jehož čepel si opírá o rameno. Ikonograficky se nejvíce blíží nástěnné malbě z Černvíru (kat. č. 15).

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 135, s. 125-126

Katalog Praha 2006b, s. 139

31. Breviř Beneše z Valdštejna

Praha, 1. desetiletí 15. století

Pergamen, 602 ff., rozměry 17,5 x 13 cm.

Pochází z kláštera augustiniánů-kanovníků v Třeboni.

Praha, Národní knihovna České republiky, VI. G. 6

Vlevo dole na foliu 366v je v obdélném rámci vyobrazena sv. Kateřina, světlovlasá štíhlá dívka, stojící před zeleným pozadím se zlatými rozvilinami. Její hlavu zdobí zlatá koruna a žlutá svatozář vyšrafovaná červenými liniemi. Oblečena je do šedých spodních šatů a pláště stejné barvy, z rubu červeného. Atributy jsou namalovány tak, jako by se jich téměř nedotýkala. Na pravé ruce nese menší kolo, levou přidrhuje meč, opřený hrotem o zem. Sv. Kateřina svůj pohled upírá vpravo nahoru, jakoby k protějšší stránce (f. 367r), kde je zobrazena sv. Barbora s věží.

Literatura:

Urbánková 1957, s. 20

Katalog Praha 1970 (Krása), kat. č. 394, s. 298-299

Manuscriptorium, Breviář Benedikta z Valdštejna

32. Breviarium monasterii s. Georgii

Praha, 1. desetiletí 15. století

Pergamen, 463 ff., rozměry 32 x 24,5 cm.

Praha, Národní knihovna České republiky, XIII. C. 1a

Sv. Kateřina je zobrazena v iniciále V(irginis) na foliu 309v. Stojí před modro-zlatým pozadím, na hlavě má vysokou korunu a dozadu stažené světlé vlasy. Oděna je do šatů a pláště zelené barvy. Na její zahalené levici spočívá malé kolo, v pravici drží meč, směřující hrotem k zemi.

Literatura:

Manuscriptorium, Breviarium monasterii s. Georgii

33. Madona z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích

Jižní Čechy, kolem roku 1410

Tempera na dřevěné desce, rozměry 95,5 x 74 cm.

Pochází ze špitálního kostelíka sv. Trojice v Českých Budějovicích.

Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie

Obraz Madony s dítětem byl opatřen figurálně zdobeným rámem. V horní polovině se objevují patroni českých zemí, dolní lišta je pak věnována pěti svatým pannám. V pravém dolním rohu stojí sv. Barbora s věží, v levém sv. Kateřina.

Doleva natočená postava sv. Kateřiny je oblečena do zeleného pláště s červeným rubem. Její hlavu zdobí světlé vlasy, rytá koruna a svatozář. Levou rukou se opírá o velké kolo, částečně zakryté pláštěm, pravicí pozvedá meč, jehož hrot míří kolmo vzhůru.

Literatura:

Denkstein – Matouš 1953, kat. č. 20

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 387

Štefanová 1985

Katalog Praha 2006b, obr. 1. 5. 10./1

34. Sv. Kateřina z Horažďovicka

Jižní Čechy, kolem roku 1410

Lipové dřevo, v. 134,5 cm, vzadu vyhloubeno, chybí část levé ruky, drobná poškození, polychromie se nedochovala.

Pochází pravděpodobně z jižních Čech.

Praha, Národní galerie, inv. č. P 4250

Jedná se opět o Kateřinu triumfující nad pohanským císařem. Světiče má na hlavě korunu, vlasy sčesané dozadu. Její dlouhé spodní šaty kryje zčásti svrchní plášť sepnutý na hrudi. O pravé předloktí opírá malé původně ozubené kolo. Část levé ruky, kterou se pravděpodobně opírala o meč, chybí. Pod jejíma nohama leží na břiše malá postava císaře, obrácená hlavou doleva. Císař se zvedá na předloktí. Oblečen je v dlouhém plášti, na hlavě má korunu, jeho tvář zdobí plnovous.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 233, s. 167

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 133, s. 89

35. Mistr antverpské bible se spolupracovníkem, Graduál z Luzernu

Praha, kolem roku 1410

Tempera a plátkové zlato na pergamenu, 237 ff., 61 x 41 cm.

Pochází z českého mužského kláštera cisterciáků.

Luzern, Zentral- und Hochschulbibliothek, Ms. P. 19. 2

Bohatou výzdobu úvodní strany (f. 1r) tvoří iniciála A(d te levavi animam meam) s eucharistickým mlýnem, doplněná v rozích polopostavami proroků a medailony Hospodina, sv. Řehoře, sv. Jeronýma, sv. Doroty, sv. Kateřiny a sv. Alžběty v borduře.

Medailon se sv. Kateřinou je umístěn na rámu stránky vpravo dole. Korunovaná světice, oblečená do červených šatů s bílým rubem, sedí na louce, pohled upírá k výjevu v iniciále, pravou rukou drží před tělem meč a opírá jej o rameno. U jejího levého boku stojí větší kolo, které levou rukou přidržuje.

Literatura:

Katalog Praha 1970 (Krása), kat. č. 384, s. 292-293

Martirologio de Usuardo 1998, obr. 119

Katalog Praha 2006a (Studničková), kat. č. 188, s. 524-525

36. Perlová pretexta s Madonou mezi sv. Kateřinou a Anežkou

Praha, 1. čtvrtina 15. století

Vyšívaná textilie zdobená hedvábím a perličkami, rozměry 22 x 39 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 162

Na jedné části z čtyřdílného souboru výšivek, které sloužily k výzdobě mešních rouch, vidíme polopostavu Madony s dítětem v náručí, po jejíž pravici se nachází sv. Anežka Římská s beránkem, po levici pak sv. Kateřina. Celý obraz byl vytvořen z drobných perliček, podložených v místě draperií barevným hedvábím. Inkarnáty a vlasy tvoří hustá výšivka. Pozadí je vyšito zlatými listovými ornamenty. Sv. Kateřina, která se natáčí k Panně Marii, je s rozpuštěnými vlasy a korunou na hlavě charakterizována jako panna a královská dcera. Levou ruku tiskne k hrudi, na její zahalené pravici spočívá větší kolo.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 262-265, s. 174-175

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 482

Dějiny hmotné kultury 1/2 1985, s. VI

37. Pečeť mistra Jana Husa

Praha, 1411

Vosk.

Praha, Archiv Univerzity Karlovy, listina sign. I/61

Kruhová pečeť mistra Jana Husa je přivěšena k listině z 19. dubna 1411, kterou se zakládá kolej královny Hedviky. V opisu čteme: S. MAGISTRI. IOHANNIS. HVS. Ve středu pečetě je vyobrazena polopostava sv. Kateřiny s korunou na hlavě, malým ozubeným kolem v levé (zahalené?) ruce a mečem, který drží za čepel (hrotem dolů) v ruce pravé. Jde o ikonografický typ, jaký známe z některých nástěnných maleb (kat. č. 13, 23, 24).

Literatura:

Petráň 1983, obr. 14

Svatoš 1995, s. 299

38. Monstrance z Velké Bíteše

Brno (?), před rokem 1414 (úpravy 1473)

Stříbro lité, tepané, zlacené, lunula zlatá, skleněné kameny, horský křišťál, v. 85,7 cm, max. š. 27,5 cm. Opravována v letech: 1651, 1770, 1970.

Pochází pravděpodobně z Brna.

Velká Bíteš, Městské muzeum, inv. č. H 200

Architektura monstrance je ukončena věžičkou, pod níž stojí Bolestný Kristus. V osmi architektonických nikách po stranách kruhové schránky stojí figurky světců: vpředu zleva sv. Petr, sv. Jan Křtitel, sv. Ondřej a Madona s dítětem, vzadu zleva sv. Kateřina, sv.

Máří Magdaléna (nepůvodní), sv. Markéta, sv. biskup (Vojtěch nebo Mikuláš?).

Postavička sv. Kateřiny s korunou na hlavě, částí velkého kola pod pravou rukou a dlouhým mečem, o který se opírá levicí, byla umístěna do levé niky na zadní straně monstrance.

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 623

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Stehlíková), kat. č. 261, s. 545-546

Katalog Praha 2006a (Boehm), kat. č. 112, s. 305-306

39. Madona v Rajské zahradě

Praha, kolem roku 1415

Tempera a zlacení na pergamenu, přilepeno na dřevěnou desku, rozměry 26,4 x 19,8 cm.

Pochází z Prahy.

Innsbruck, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, inv. č. Gem 54

Scéna s Madonou mezi světicemi byla vkomponována do kvadrilobu, jehož okolí zdobí zlaté rozviliny s růžovobílými a modrými květy. V Rajské zahradě, na niž z oblaku shlíží Bůh Otec doprovázený červenými anděly, sedí mezi liliemi Madona s dítětem na klíně. Matka i dítě drží v ruce rozkvetlou větvíčku. Nad hlavou Marie se vznášejí dva andělé s velkou korunou a holubice Ducha svatého. Další čtyři andělé ukazují Ježíškovi otevřenou knihu, ten však svou pozornost věnuje sv. Barboře, která před ním klečí se sepnutýma rukama, věnečkem na hlavě a s věží za zády. Zprava scéně přihlíží klečící sv. Kateřina s rukama zkříženými na prsou. Na dlouhých světlých vlasech má nasazenu vysokou korunu, ukončenou trojlístými výběžky. Na sobě má zlatý plášť s modrým rubem, vzorovaný pětilístými květy a na hrudi sepnutý ozdobnou sponou tvaru čtyřlístu. Pod pláštěm jsou částečně skryty její atributy: kolo s drobnými zahnutými noži a krátký meč. Žena klečící mezi světicemi není označena nimbem, avšak podle mrzáka, který ujídá z její mísy,

by se mohlo jednat o sv. Alžbětu Durynskou nebo (i vzhledem k o něco menšímu měřítku) o donátorku představenou s atributy této světice.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 390, s. 296-297

Katalog Praha 2006a (Chapuis), kat. č. 83, s. 247-248

40. Nástěnné malby na kruchtě kostela sv. Víta v Českém Krumlově, Sv. Kateřina

Před rokem 1420

V literatuře se objevují různé názory na datování této malby – od doby kolem roku 1410 (Všetečková 1999b) až po dobu kolem roku 1450 (Pavelec 2006). Vzhledem ke stylovým i ikonografickým odlišnostem jiné nástěnné malby se sv. Kateřinou v tomtéž kostele (kat. 44), bude zřejmě vhodnější přiklonit se ke staršímu datování. Sv. Kateřina nese na mírně skloněné hlavě vysokou korunu s trojlistými výběhy, dlouhé světlé vlasy jí sahají až k předloktí. Oblečena je do modrých spodních šatů, vysoko přepásaných žlutým páskem, a volného zeleného pláště s červenou rubovou stranou. Na levé ruce nese malé kolo, v pravici drží krátký meč, mířící hrotem šikmo k zemi. Způsob držení meče je sice nezvyklý, celkově však kompozice připomíná vyobrazení světice v rukopisech 1. desetiletí 15. století (kat. 31, 32). Pod jejíma nohama se dochoval fragment figurky císaře v červeném plášti. Pololežící císař se vzpíná na rukou a obrací svou vousatou tvář ke světici. Císař pod nohama sv. Kateřiny je typickým atributem počátku 15. století. Podobným způsobem je zobrazen např. u sv. Kateřiny z Boletic (kat. 29).

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 288, s. 201

DČVU 1/1 1984 (Stejskal), s. 353

Müller 1995

Všetečková 1999b

Pavelec 2006

41. Sv. Kateřina z Litoměřicka

Severní Čechy, kolem roku 1420

Dřevo, v. 93 cm, zadní strana plochá, částečně zachovaná původní polychromie, zčásti na plátěném podkladu, chybí levá ruka, soklík poškozený.

Pochází snad z Pavlovic u Doks.

Litoměřice, Severočeská galerie výtvarného umění, inv. č. OML: 318, SG: D-006

Socha sv. Kateřiny je nápadná zejména vysokým trojlístým výběhem koruny. Dlouhé vlasy spadají světlici na ramena. Spodní šat zelené barvy je v pase přepásán stuhou. Z ramen volně splývá temně modrý plášť se zbytky zlacení a červeným rubem. Levá ruka se nedochovala, pravá přidržuje v podpaží malé kolo. Protějšek ke sv. Kateřině tvoří socha sv. Barbory se shodně tvarovanou korunou a věží v levé ruce.

Literatura:

Votoček 1983

DČVU 1/1 1984 (Kutal), s. 280

42. Madona z Vyššího Brodu

Jižní Čechy, po roce 1420

Tempera, lipové dřevo z obou stran potažené plátnem, rozměry 98,5 x 76 cm. V roce 1985 restaurovala V. Frömlová.

Pochází pravděpodobně z klášterního kostela Nanebevzetí P. Marie ve Vyšším Brodě.

Vyšší Brod, klášter cisterciáků

Na původním malovaném rámu jsou na levé liště shora: sv. Apolena, Markéta, Šimon; na pravé liště shora: sv. Kateřina, Barbora a klečící donátor; na horní liště se objevují tři polopostavy andělů s nápisovými páskami a na dolní liště zleva sedm polopostav světců: sv. Václav, Jiří, Voršila, Dorota, Prokop, Jan Křtitel a Jiljí.

Hlavní místa na rámu zaujímají čtyři svaté panny, vpravo sv. Apolena a Markéta, vlevo sv. Kateřina a Barbora. Všechny mají na dlouhých dozadu sčesaných vlasech posazenu korunu, zdobenou barevnými kameny, podobně jako Madona. Tělo sv. Kateřiny halí temně modrý plášť, z rubu červený, sepnutý pod krkem ozdobnou sponou. V pravé dlani má diagonálně položený tesák, levou rukou přidržuje přes cíp pláště velké kolo. Nejvíce se podobá postavě sv. Kateřiny z rámu *Madony svatotrojické* (kat. 33).

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 226, s. 146–148

Denkstein – Matouš 1953, kat. č. 33

Katalog Köln 1978-1980 (Pešina), s. 772

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 388

Štefanová 1985

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 46

Bartlová 2001, s. 232-236

Katalog Praha 2006b, kat. č. 1. 5. 10., s. 125-126

43. Rám relikviáře z Roudnice

Střední Čechy, po roce 1430

Tempera a zlacení na lipové desce, rozměry 30 x 28 cm, relikviář ve středu je mladší. V roce 1978 restauroval M. Hamsík.

Nelahozeves, Středočeská galerie, inv. č. M 354

Na každé liště rámu je po jedné postavě. Nahoře polopostava Bolestného Krista, vpravo sv. Kateřina, dole polopostava sv. Petra s klíčem a nápisovou páskou, vlevo sv. Dorota s košíkem. Všechny postavy kromě Krista stojí na tmavomodrých mracích se zlatými hvězdami.

Hlavu sv. Kateřiny zdobí koruna s trojlisty a barevnými kameny, dlouhé dozadu stažené vlasy splývají na ramena. Oděna je do hnědého spodního šatu a červeného pláště s olivově zeleným rubem. V pravici drží malé kolo, v levici meč, jehož čepel opírá o rameno. Způsobem držení atributů se nejvíce podobá sv. Kateřině na Pektorálním křížku z počátku 15. století (kat. 30).

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 245, s. 162–163

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 393

Štefanová 1985

Bartlová 2001, s. 213-214

**44. Nástěnné malby v lodi kostela sv. Víta v Českém Krumlově,
Sv. Kateřina**

Kolem roku 1440

Orámovaná nástěnná malba se čtyřmi světlicemi (rozměry asi 200 x 160 cm) se nachází na severní stěně kostela. Na žlutém terénu stojí zleva sv. Anežka s beránkem, sv. Alžběta Durynská s mísou a žebřákem, sv. Barbora s kalichem a sv. Kateřina. Všechny tři svaté panny mají na hlavách koruny s trojlistými výběhy. Sv. Kateřina je lehce natočena levým bokem, levou rukou ukazuje na meč ve své pravé ruce, jehož hrot míří k malému kolu na zemi.

Literatura:

Všetečková 1999b

45. Nástěnné malby v hradní kapli na Zvíkově, Sv. Kateřina

Po roce 1440

Technika Secco-fresco. V 70. letech 20. století restauroval K. Mezera.

Kaple sv. Václava je zdobena řadou nástěnných maleb. Ve východním poli severní stěny je nahoře vyobrazeno Umučení sv. Šebestiána, pod ním se nachází pás světic označených nápisy a stojících na iluzivních konzolách – zleva je to sv. Markéta (Sancta Margareta), Barbora (Scta Barbara), Kateřina (Scta Catharina), Voršila (Scta Ursula) a Apolena (Scta Appolonia). Sv. Kateřina se natáčí doprava ke sv. Voršile. Oděna je do světlého spodního šatu a sytě červeného pláště. Na hlavě má korunu, její světlé vlasy sahají až pod pás. V levé ruce drží malé kolo, meč u její pravé nohy je umístěn zcela netypicky tak, že hlavice je opřena o zem a hrot míří vzhůru.

Literatura:

Zuzana Všecková, Malířská výzdoba hradní kaple na Zvíkově jako ohlas dvorských kaplí vrcholného středověku: otázka objednavatele a datování, in: *Dvorské kaple 2003*, s. 450-457

46. Sv. Kateřina ze Stařehovic (okr. Prostějov)

Morava, 1440-1450

Lipové dřevo, v. 54 cm, vzadu vyhloubeno, nedochovaný atribut v levé ruce, drobná poškození, polychromie odstraněna.

Stařehovice, kostel Narození P. Marie

Socha sv. Kateřiny byla původně součástí stařehovické archy, tvořené sochou Madony a pravděpodobně čtyřmi menšími sochami světců, z nichž se kromě Kateřiny dochovala ještě sv. Barbora a sv. Jan Křtitel.

Sv. Kateřina má na hlavě korunu, vlasy shrnuté za ušima a spadající na ramena. Spodní šaty v pase stahuje dlouhý opasek, plášť je na

hrudi sepnut dvěma knoflíčky. Pravou rukou drží u těla malé kolo, meč v levé ruce se nedochoval.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Hlobil), kat. č. 176, s. 281–283

47. Ostatkový kříž z Domažlicka

Západní Čechy, 1448

Měď, litá, prořezávaná, rytá, zbytky zlacení, dřevo, rozměry 39 x 11,3 cm; signován a datován na noze „Niclas Reich (Rokcz?) 1448“

Praha, Uměleckoprůmyslové muzeum, inv. č. 20 629

Na přední straně se nachází Kristův korpus, pod ním sv. Kateřina, Dorota (?) a anděl s nápisovou páskou, na zadní straně ryté figurky andílků. Sv. Kateřina má na hlavě korunu, v pravici opřené o rameno drží krátký meč, u její levé nohy stojí oblouk velkého kola.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Stehlíková), kat. č. 72, s. 496

48. Sv. Kateřina z Hostinného

Severovýchodní Čechy (?), před polovinou 15. století

Terakota modelovaná z volné ruky, v. 37 cm, původní polychromie se nedochovala.

Trutnov, Muzeum Podkrkonoší

Soška neznámého původu představuje rustikálně pojatou postavu sv. Kateřiny s korunou na hlavě, dlouhými vlasy a bohatě řaseným šatem. Oba hlavní atributy drží poměrně nezvykle před tělem. V levé ruce je to část zlomeného kola, v pravé meč směřující hrotem k zemi.

Literatura:

Švec 1990

49. Assumpta Lannova

Jižní Čechy, kolem roku 1450

Tempera na borové desce, potažené plátnem, rozměry 41,5 x 31,5 cm. Pochází z jižních Čech.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 495

Obraz Assumpty se dochoval v původním rámu s malovanými polopostavami světců a světic na tmavomodrých obláčcích zdobených hvězdami. Na levé liště shora jsou to: sv. Markéta, Apolena, Jenovefa?, donátorský pár a sv. Máří Magdalena; na pravé liště shora: sv. Dorota, Anežka, Voršila, Klára a Jeroným; na horní liště sv. Kateřina a Barbora; na dolní liště sv. Anna Samatřetí.

Horní řadu tedy tvoří quattuor virgines capitales (Markéta, Kateřina, Barbora, Dorota). Sv. Kateřina se zdobnou korunou na hlavě a dlouhými vlasy je zahalena do temně modrého pláště s červeným rubem. Hlavu sklání k levému rameni, pohled očí však směřuje na druhou stranu. V pravici drží o rameno opřený meč, levicí objímá malé kolo.

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 272, s. 183–184

Pešina 1950, kat. č. 18

Štefanová 1985

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 60

Bartlová 2001, s. 385

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 86

Katalog Praha 2006b, obr. 1. 5. 14./ 2

50. Madona Lannova

Jižní Čechy, kolem roku 1450

Tempera na borové desce, potažené plátnem, rozměry 50,5 x 38,5 cm, poškozená malba. Pochází z jižních Čech.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 494

Rám tohoto obrazu zdobí opět polopostavy světců a světic. Na levé liště shora jsou to: sv. Barbora, Dorota, Ludmila a Petr; na pravé liště shora: sv. Kateřina, Markéta, Maří Magdaléna a Kryštof; na horní liště sv. Apolena a na dolní erb s okřídleným šípem. Opět jsou zde pohromadě quattuor virgines capitales. Doleva natočená polopostava sv. Kateřiny se objevuje na obláčku v pravém horním rohu, proti sv. Barboře. Kateřininu hlavu zdobí koruna, šaty má v pase přepásané. V pravici pozvedá meč, jehož hrot odklání šikmo od těla. Na levé ruce nese malé kolo.

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 274, s. 185-186

Pešina 1950, kat. č. 19

Štefanová 1985

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 61

Bartlová 2001, s. 384-385

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 89

51. České modlitby Jana z Rožmberka

Jižní Čechy (?), kolem roku 1450

Pergamen, 128 ff., rozměry 12,5 x 10 cm.

Praha, Národní knihovna České republiky, XVII.J.8

V původní části rukopisu (24r – 125r), českých modlitbách, určených pro Jana z Rožmberka, jsou na foliu 55r v modrém obdélném rámu namalovány před zeleným pozadím dvě světice: vlevo Dorota a vpravo Kateřina, tedy stejná dvojice jako např. v *Antifonáři vyšehradské kapituly* (kat. 12).

Na Kateřinině hlavě se dochoval fragment koruny. Dlouhé světlé vlasy jí spadají na záda. Spodní červený šat má vysoko přepásaný, červený plášť se zeleným rubem a tenkým zlatým lemem spíná na hrudi ozdobná zlatá spona. Meč pozvedá v pravé ruce a jeho hrot míří šikmo od těla, o velké kolo se opírá levou rukou.

Literatura:

Urbánková 1957, s. 22

Manuscriptorium, Modlitby XVII.J.8

52. Navštívení P. Marie zv. Švamborské

Jižní Čechy (?), po roce 1450

Tempera na lipové desce, potažené plátnem, rozměry 57,5 x 57,5 cm. Pochází pravděpodobně z jižních Čech.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 673

Obraz je zasazen v rámu zdobeném světeckými postavami. Na levé liště shora jsou to: sv. Jan Evangelista, Ondřej, Markéta a Marek; na pravé liště shora: anděl (symbol sv. Matouše), sv. Bartoloměj, Apolena a Lukáš; na horní liště sv. Jan Křtitel a Jeroným, na dolní sv. Cecílie a Klára. Přímo v obraze pak samotnou scénu Navštívení P. Marie doprovází na levé straně postava sv. Doroty a napravo sv. Kateřina. Uprostřed klečí donátor se znakem pánů ze Švamberka. Sv. Kateřina se velmi podobá postavě z *Rámu relikviáře z Roudnice* (kat. 43), kde je jejím protějškem také sv. Dorota. Pohled sv. Kateřiny směřuje ven z obrazu. Její hlavu zdobí koruna, světlé vlasy jí spadají na záda. Na sobě má vysoko přepásané modrozelené šaty a červený plášť s tmavě hnědým rubem. V pravé ruce nese malé kolo, v levé meč, jehož čepel si opírá o rameno.

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 278

Pešina 1950, kat. č. 22

Štefanová 1985

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 73

Bartlová 2001, s. 280-282

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 92

53. Pektorální křížek

Čechy, 3. čtvrtina 15. století

Zlacené stříbro, ryté, rozměry 13,7 x 11,7 cm

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 70 (Metropolitní kapitulou u sv. Víta zapůjčeno do Národní galerie, VP 10658)

Křížek má všechna čtyři ramena zakončena trojlísty. Přední i zadní stranu křížku zdobí ryté postavy. Na přední straně uprostřed je zobrazen Kristus na kříži, nad ním polopostava žehnajícího Boha Otce, vlevo P. Marie a vpravo sv. Jana Evangelisty. Na zadní straně uprostřed se nachází křížový otvor krytý kříšťálem, kolem polopostavy v čtyřlístém orámování: nahoře Madona s dítětem, vpravo sv. Kateřina, vlevo sv. Barbora, dole sv. Markéta.

Sv. Kateřina představuje rub obrazu sv. Jana Evangelisty. Kateřina má na hlavě nasazenu korunu, v pláštěm zahalené pravici drží malé zlomené kolo, v levici meč (hrotem dolů), z kterého vidíme jen horní část.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 136, s. 126

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 106

54. Vyšebrodská Madona svatovítského typu

Jižní Čechy, kolem roku 1460

Tempera na dřevěné desce, rozměry 78 x 68 cm.

Vyšší Brod, bývalá klášterní galerie

Jedná se o obraz Madony s drobnou klečící figurkou donátora. Rám je figurálně zdobený. Na horní liště přinášejí dva andělé Madoně korunu, polopostavy andělů se pak objevují ve středech bočních lišt a na dolní liště, kde je mezi dvěma anděly zobrazena polopostava sv. Vojtěcha. Do čtyř rohů byly umístěny Quattuor virgines capitales, tedy nahoře vlevo Dorota, vpravo Markéta, dole vlevo Kateřina a vpravo Barbora. Svěťice stojí na malovaných konzolkách. Sv.

Kateřina s korunou na hlavě a dozadu staženými vlasy je oblečena do světlých spodních šatů zdobených výrazným rostlinným ornamentem a tmavého pláště, pod krkem sepnutého. Pravicí objímá malé kolo, levicí se opírá o meč.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 25

Štefanová 1985

55. Křídlo oltáře z Bystřice u Kadaně

Severní Čechy, kolem roku 1460

Tempera a zlacení na dřevěné desce, rozměry 168 x 72 cm.

Pochází z Bystřice u Kadaně.

Litoměřice, Severočeská galerie výtvarného umění

Na původně levém křídle rozebraného oltáře jsou v horní polovině zobrazeni sv. Erasmus a Blažej, v dolní sv. Kateřina a sv. Jiří. Sv. Kateřina je jako jediná natočená frontálně a upírá pohled na diváka. Zpod její koruny splývají velmi dlouhé vlasy. Oblečena je v hladkých červených spodních šatech s tenkými bílými lemy a červeném plášti tmavého rubu, s lemy zlatými a zdobnou sponou pod krkem. Pravou rukou přidržuje zároveň velké kolo (s větší částí skryté za ní) i dvouruční meč s dlouhým jílcem, na který levou rukou ukazuje.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 40

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 579

56. Levé křídlo oltáře z Duban

Čechy, kolem roku 1470

Tempera na lipové desce, rozměry: 118 x 51 cm.

Pochází z filiálního kostela sv. Petra a Pavla v Dubanech u Litoměřic.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 8638

Oltář tvoří střední deska s Assumptou v květnici, dvě oboustranně malovaná křídla a predela s Veraikonem. Vnitřní stranu pravého křídla zaujímá sv. Barbora s věží a mečem, vnější P. Maria přijímající zvěstování. Na vnitřní straně levého křídla je namalována sv. Kateřina, na vnější zvěstující anděl. Sv. Kateřina stojí na trávníku natočena doprava k hlavnímu výjevu oltáře. Na hlavě má zdobnou korunu s členitými listovými výběhy, její dlouhé světlé vlasy sahají téměř až na zem. Celá postava je zahalena do tmavého pláště s jasně červeným rubem. Na zahalené levici spočívá malé kolo, v pravé ruce drží o rameno opřený meč.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 27–32

Fajt – Chlumská 2006, s. 146

57. Madona vídeňská

Jižní Čechy, kolem roku 1470

Tempera na lipové desce potažené plátnem (zadní strana potažena pergamenem), oboustranně malovaná deska, rozměry 33,5 x 26,5 cm. Zakoupeno roku 1878 v Českém Krumlově.

Vídeň, Kunsthistorisches Museum, Gal. Nr. 1783

Na zadní straně desky je v červeném rámu namalován Veraikon, na přední straně je zobrazena Madona a na rámu osm polopostav světic na obláčkách: na horní liště zleva sv. Markéta, sv. Máří Magdalena a sv. Apolena, na levé sv. Dorota, na pravé sv. Kateřina a na dolní liště zleva sv. Voršila, sv. Alžběta a sv. Barbora. Kateřina má na dlouhých světlých vlasech nasazenu korunu zdobenou barevnými kameny, na sobě červené spodní šaty a plášť s modrým rubem a zlatým lemem. V pravé ruce drží malé kolo, v levé meč, který čepelí opírá o rameno. Typově se shoduje s vyobrazeními světice na rámech jiných obrazů (kat. 43, 49, 52).

Literatura:

Matějček 1950, kat. č. 281, s. 192-193

Pešina 1950, kat. č. 21

Štefanová 1985

Bartlová 2001, s. 385-387

58. Nástěnné malby v kapli sv. Barbory ve františkánském klášteře v Plzni, Votivní obraz Anny Černochové

1475–1480

Fresco-secco.

Pozdně gotická kaple sv. Barbory je součástí ambitu františkánského klášteřa. Námětem malířské výzdoby kaple je legenda o sv. Barboře, dále jsou to proroci, symboly evangelistů a andělé s hudebními nástroji (na klenbě), votivní obraz Anny Černochové a menší votivní obraz sv. Barbory v závěru svatobarborského cyklu.

Na votivním obraze Anny Černochové stojí jako první zleva sv. Kateřina. V pravé ruce drží meč, který opírá o rameno, v levé ruce část malého zlomeného kola. Na hlavě má korunu, dlouhé světlé vlasy jí spadají na záda. Oblečena je do spodního červeného šatu, přes který má přehozený olivový plášť. Vpravo od Kateřiny stojí P. Marie nebo sv. Anna (jako patronka donátorky), která doporučuje klečící Annu Černochovou Bolestnému Kristu. Na nápisové pásce čteme: „*Anna Černochová, matka, na čest bratří. Smiluj se nade mnú, Pane, pro tvé svaté rány*“. Zcela vpravo pak stojí sv. Barbora s palmovou ratolestí a věží. Barbora pravou rukou ukazuje k výjevu v kápi klenebního pole, kde dva andělé nesou korunu, nad níž je monogram IHS.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Royt), kat. č. 26, s. 444–447

59. Mistr svatojiřského oltáře - dílna, Oltář svatobarborský

Čechy, kolem roku 1480

Tempera na dřevěné desce, rozměry: střed 141 x 108 cm, křídla 141 x 53 cm.

Kutná Hora, chrám sv. Barbory, Smíškovská kaple

Jedná se o trojdílný oltář se středovým obrazem Madony mezi světicemi a dvěma oboustranně malovanými pohyblivými křídly. V horní části vnitřní strany levého křídla Zvěstování P. Marii, v dolní Zasnoubení P. Marie, na vnější straně sv. Pavel. Na vnitřní straně pravého křídla nahoře Navštívení P. Marie, dole Narození Krista, na vnější straně sv. Petr.

Uprostřed střední desky trůní Madona s dítětem, které navléká prsten vpravo sedící Barboře. Za Madonou stojí další čtyři světice: Markéta, Apolena, Voršila a Dorota. Vlevo dole pak sedí zády otočená čtoucí sv. Kateřina. Její hlavu vidíme z profilu. Vlasy má spleteny do věnce omotaného páskou a na něm nasazenu korunu s listovými výběhy. Oblečena je do tmavých spodních šatů a módního vzorovaného světlého živůtku se sníženým pasem, krátkými rukávy a ozdobnými lemy. Za jejími zády leží na zemi meč a kolo, částečně zakryté dlouhými šaty. Kniha byla dosud v českých zemích opomíjeným atributem sv. Kateřiny (jen kat. 4, 29), otevřená se objevuje poprvé.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 61–65

Pešina 1958a

Pešina 1967

Klípa 2001

60. Mistr svatojiřského oltáře – dílna, Destičky se sveticemi z Litoměřic

Čechy, kolem roku 1480

Tempera na dřevěné desce, čtyři destičky o rozměrech 60,3 x 22,5 cm, okraje seříznuty.

Litoměřice, biskupská rezidence

Z původního oltáře se dochovaly jen čtyři destičky se postavami světic - sv. Barborou, Dorotou, Voršilou, Kateřinou. Sv. Kateřina stojí frontálně na trávniku před puncovaným zlatým pozadím. Místo koruny má nad čelem posazenu pouze jednoduchou čelenku a vlnité vlasy jí spadají přes ramena. Na sobě má spodní šaty s kožešinovými lemy a plášť olemovaný dvojitou zlatou linkou. Levou rukou přidržuje před tělem s cípem pláště i zavřenou knihu. Pravou rukou se opírá o meč. Pod nohama jí leží část velkého zlomeného kola s noži po obvodu.

Literatura:

Pešina 1958a

Pešina 1967

Klípa 2001

61. Mistr svatojiřského oltáře - dílna, Oltář s Madonou mezi sveticemi zv. Triptych thunovský

Praha (?), kolem roku 1480

Tempera na lipové desce potažené plátnem, rozměry: střed 129 x 101,5 cm, křídla 129 x 50,5 cm. Pochází pravděpodobně z Prahy.

Praha, Národní galerie, O 1414, O 1415, O 1416

Uprostřed střední desky sedí Madona a kolem ní jsou rozmístěny světičky. Zleva doprava je to: sv. Barbora, Kateřina, Apolena, Voršila, Dorota a Markéta. Na vnitřních stranách křídel jsou namalovány scény ze života P. Marie, na vnějších sv. Petr a Pavel.

Sv. Kateřina s křehkou korunou na rozpuštěných vlasech je oděna do volného červeného spodního roucha a pláště stejné barvy. Pravicí ukazuje na dítě, levici položenou na malém kole skrývá pod pláštěm. Kolem je protažen i meč, z něhož vidíme jen část jílce.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 66–70

Pešina 1958a

Pešina 1967

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 582

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 68

Klípa 2001

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 112

62. Sv. Kateřina z Hlíny

Morava, 80. léta 15. století

Lipové dřevo, v. 90 cm, vzadu vyhloubeno, novodobá polychromie.

Pochází z kostela sv. Kunhuty v Hlíně (okr. Brno-venkov).

Církevní sbírka

Sv. Kateřina má na hlavě jen nízkou korunu, bohaté dlouhé vlasy jí splývají přes ramena. Vysoko převázané spodní šaty kryje plášť, jehož široký cíp má přetažený před tělem. Na její pravé ruce leží otevřená kniha, levou přidržuje meč, opřený hrotem o zem. U jejích nohou je položena část loukotě zlomeného kola, částečně ukryta pod šaty. Postojem i rozmístěním atributů připomíná deskovou malbu se sv. Kateřinou z Litoměřic (kat. 60).

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Homolka), s. 548

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Chamonikolasová), kat. č. 176, s. 366–367

63. Kasulový kříž z Rokycan

Západní Čechy (?), kolem 1480-1500

Výšivka zlatými dracouny, hedvábí, v. 126 cm. Podle nizozemské předlohy (?).

Pochází z děkanského kostela v Rokycanech.

Plzeň, Depozitář biskupství plzeňského

Tradiční kompozice Virgo inter Virgines s P. Marií obklopenou světlicemi je zde obměněna tak, že střed zaujímá postava sv. Kateřiny, doprovázená dalšími světlicemi v ramenech kříže. Nahoře je to Dorota, vlevo Barbora, vpravo Markéta, dole Apolena a Voršila. Kateřina má na dlouhých světlých vlasech posazen bílý turban s ozdobou tvaru hvězdy nad čelem a na něm křehkou korunu s listovými výběhy. Oblečena je do žlutozelených šatů volného střihu s rozšířenými rukávy a červeného pláště s modrým rubem pod krkem sepnutého. V pravici pozvedá meč, jehož hrot míří šikmo vzhůru, na zahalené levici nese mohutné kolo. Totéž držení atributů známe z rámu *Madony Lannovy* (kat. 50). Pravou nohou překračuje drobnou postavičku císaře. Ten leží na pravém boku se zavřenýma očima, s korunou na hlavě a v modrém rouchu.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Samohýlová – Stehlíková), kat. č. 219, s. 570

64. Monile s obrázkem sv. Kateřiny

Čechy, 1480-1500

Stříbro, lité, ryté, průměr 9,5 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 71

Přední stranu šestilaločného monile zdobí lité polopostavy andělů a tyrolské granáty kolem schránky s relikviemi. Na zadní straně je vyryta postava sv. Kateřiny, stojící na louce. Hlavu Kateřiny zdobí koruna s mohutnými listovými výběhy a spletené vlasy rámuující tváře,

na sobě má těsné spodní šaty a bohatě našasený dlouhý plášť, jehož cíp před pasem přidržuje pravou rukou, v které zároveň svírá zavřenou knihu. Levou rukou se opírá o meč. Na zemi před ní leží kolo. Skladbou atributů se podobá sv. Kateřině z deskové malby z Litoměřic (kat. 60).

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 116, s. 114

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 615

Stehlíková 2003, s. 313

65. Mistr křížovnického oltáře, Oltář velmistra Puchnera, Sv. Kateřina

Praha (?), 1482

Tempera na lipové desce potažené plátnem, rozměry 175 x 44,5 cm, původně pravé pevné křídlo archy; ve spodní části pokračuje nápis z křídla se sv. Barborou.

Pochází z klášterního kostela křížovníků v Praze.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 1248

Křídlo se sv. Kateřinou bylo původně součástí oltáře, z něhož se dochovaly ještě čtyři oboustranně malované desky a jednostranně malované křídlo se sv. Barborou a velmistrem Mikulášem Puchnerem (protějškový obraz ke sv. Kateřině).

Vpravo natočená sv. Kateřina s pohledem upřeným na diváka ukazuje pravicí na klečícího purkmistra na protějším obraze. Stojí na šachovnicové podlaze před pozadím zdobeným zlaceným brokátovým vzorem. Na dlouhých světlých vlasech má posazenu korunu s liliovitými výběhy, na sobě žluté spodní šaty (cotte) s volnými rukávy, tmavé svrchní šaty (surkot) bohatě zdobené zlatým vegetabilním ornamentem a jasně červený plášť s tenkým zlatým olemováním. Levou rukou přidržuje dlouhý meč, zapřený hrotem o zem. U nohou Kateřiny leží na břichu postavička císaře v olivově zeleném kabátci, úzkých nohavicích stejné barvy a vysokých žlutých

botách, s korunou na hlavě, bílými vlasy a bradkou. Císař zvedá hlavu a snaží se vzepřít na rukách. Pod jeho nohama leží na zemi část rozbitého kola.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 72–81

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 582

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 76

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 116b

66. Epitaf hlubocký

Čechy, 1486

Tempera na dřevěné desce, dvě desky vzniklé pravděpodobně rozříznutím oboustranně malovaného epitafu, rozměry desky s Ukřižováním: 124 x 88 cm, rozměry desky s Assumptou: 118 x 87 cm.

Hluboká nad Vltavou, zámecká kaple

Na původně vnitřní (?) straně desky je zobrazena Assumpta mezi sv. Kateřinou a Bartolomějem s klečícím donátorem, na původně vnější (?) straně Ukřižování s klečícím donátorem.

Na šachovnicové podlaze před pozadím s plastickým vzorem (ptáci v dubovém listoví) stojí vlevo sv. Kateřina a obrací se k Madoně. V prstech levé ruky drží prstýnek, což je atribut mimo scénu Zasnoubení značně neobvyklý. Levou rukou přidržuje dlouhý meč. Její hlavu zdobí mohutná koruna, dlouhé vlnité vlasy splývají přes ramena. Oblečena je do spodních šatů a honosného brokátového pláště s rozšířenými rukávy. Na zemi před ní leží zlomené kolo.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 82–83

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 582

67. Liber precum

Čechy, 1488

254 ff., rozměry 14,5 x 10 cm

Praha, Národní knihovna České republiky, VII G 9a

Na předním přidešti (FS) je přilepen na papíře tištěný obrázek sv. Kateřiny, později doplněný barvami a písmenem „K“. Doprava natočená světice s korunou s trojlísty na rozpuštěných vlasech se levicí opírá o dlouhý meč. Přes vysoko přepásané šaty má přehozený dlouhý plášť, jehož cíp si přidržuje pravou rukou na bříše. Vlevo za ní se nad zemí „vznáší“ část malého rozbitého kola.

Literatura:

Manuscriptorium, Liber precum

68. Sv. Kateřina z Plzně

Plzeň, kolem roku 1490

Lipové dřevo, v. 52,8 cm, vzadu opracováno, mladší polychromie a zlacení.

Pochází z kostela sv. Bartoloměje v Plzni.

Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 3 040

Sv. Kateřina s listovou korunou na rozpuštěných vlasech je oblečena do vysoko přepásaných spodních šatů a přes ramena přehozeného pláště, jehož cíp přidržuje levou rukou. Pravicí se opírá o meč. Protějšek ke sv. Kateřině tvoří soška sv. Barbory s věží a palmovou ratolestí.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Chlíbec), kat. č. 321, s. 740

69. Křídla oltáře senomatského

Západní Čechy (?), po roce 1490

Tempera na dřevěné desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry 137 x 35 cm.

Pochází z kostela sv. Vavřince v Senomatech u Rakovníka.

Rakovník, městské muzeum

Na vnitřní straně levého křídla nahoře Zvěstování P. Marii, dole Narození Krista, na vnější straně je namalována Sv. Kateřina. Protějšek představuje oltářní křídlo se sv. Barborou na vnější straně, Navštívením P. Marie v horní a Klaněním tří králů v dolní části vnitřní strany.

Sv. Kateřina stojí na šachovnicové podlaze natočena mírně doprava. Na vlnitých vlasech má posazenu korunu. Její šaty se spodním kožešinovým lemem kryje pláštěm s límcem zdobeným drahými kameny a sponou s andělem. Světice čte v otevřené knize, kterou drží v levé ruce, pravou se opírá o meč.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 93-96

70. Křídla oltáře křivoklátského

Čechy, po roce 1490

Tempera na dřevěné desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 133 x 53 cm.

Pochází ze hřbitovního kostela sv. Petra a Pavla v Křivoklátě.

Křivoklát, hradní muzeum

Na vnitřní straně původně levého křídla oltáře je namalována sv. Barbora, na vnitřní straně pravého křídla se objevuje sv. Kateřina, na vnější sv. Markéta.

Kateřina se zadumaným výrazem stojí na kachlíkové podlaze natočená doleva. Vlasy má nad ušima svázané do sítky a na tomto čepcovitém účesu nasazenu listovou korunu. Přes spodní šaty má

oblečen plášť s černým límcem sepnutý pod krkem. V levé dlani má kulovitý útvar (jablko?), pravou ruku drží nad ním. U jejích nohou leží pod pláštěm téměř ukrytý meč a kusy zlomeného kola.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 220–223

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 584

71. Křídla oltáře z Konopiště

Čechy, po roce 1490

Tempera na dřevěné desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 106,5 x 44,5 cm.

Konopiště, zámecká kaple

Na vnitřní straně původně levého křídla je představena sv. Markéta, na vnější sv. Jan, na vnitřní straně pravého křídla sv. Kateřina, na vnější sv. Jakub Větší.

Čtoucí sv. Kateřina stojí na šachovnicové podlaze, pozadí tvoří zavěšená drapérie a v horní části jakýsi baldachýn z větví. Natočena je mírně doleva. Na dlouhých světlých vlasech nese korunu. Na spodních šatech má oblečeny podkasané svrchní a přes ramena přehozený světlý plášť. V pravici drží otevřenou knihu, levicí přidržuje přes cíp pláště dlouhý meč.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 228–231

Pozdně gotické umění 1985 (Pešina), s. 334

72. Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka

Jižní Čechy, 1493

Lipové dřevo, reliéf; v. 139 cm.

Pochází ze zrušené kaple sv. Kateřiny v Rožmberku.

Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie

Reliéf je komponován jako čtverec s dvěma soustřednými kruhy. Uprostřed trůní na duze Kristus, v kruhu kolem něj jsou vyobrazeny polopostavy čtrnácti svatých pomocníků, rohy vyplňují symboly čtyř evangelistů. Nahoře je v kruhu mezi světci umístěna velká nápisová páska, od níž nalevo stojí sv. Kateřina oblečená ve volném spodním šatu a vysoko přepásaném surcotu s krátkými rukávy, s nízkou korunou na rozpuštěných vlasech a mečem (hrotem dolů) v pravé ruce. Levou rukou ukazuje na pásku.

Literatura:

Denkstein – Matouš 1953, kat. č. 76, s. 99

73. Graduál z Louky, letní část

Louka u Znojma, 1499

Pergamen a papír, 254 ff., rozměry 57 x 41 cm.

Pochází z premonstrátského kláštera v Louce u Znojma.

Olomouc, Vědecká knihovna, M IV 1

V části *commune sanctorum* (f. 188–297) jsou na foliu 272 v iniciále G(audeamus) vyobrazeny sv. Kateřina a sv. Dorota. Sv. Kateřina stojí vlevo natočená mírně doprava. Zpod koruny jí na záda splývají bohaté světlé vlasy. Přes modrý spodní šat má oblečen plášť zelené barvy s červeným límcem a zlatými lemy. Na levé ruce pozvedá malé kolo, pravou přidrží meč, zapřený hrotem o kamenitou zem. Postoj světice připomíná podstatně starší památku – nástěnnou malbu z Libiše (kat. 21).

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Krása), s. 610

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Černý), kat. č. 258, s. 520–521

Graduál z Louky, *Graduale monasterii O. Praem. Lucensis prope*

Znojmo, pars aestivalis, <http://dig.vkol.cz/dig/miv1/popis.htm>,

vyhledáno 19. 4. 2008

74. Monile s kamejí

Čechy, konec 15. století

Stříbro, tepané, lité, ryté, sklo; průměr 9,5 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 69

Přední stranu kruhového relikviáře zdobí tepané akantové listy a lité žaludy. V zaskleném otvoru uprostřed jsou uloženy relikvie. Do středu zadní strany je vložena kamej, kolem ní jsou vyryty čtyři figurky. Nahoře je to trůnící madona s dítětem, vpravo Kateřina, dole anděl držící roušku s Veraikonem a vlevo sv. Barbora. Frontálně zobrazená sv. Kateřina nese v levé ruce kolo (drží shora za loukoť), pravou pozvedá před tělem meč.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č.115, s. 113–114

75. Křížek

Čechy, konec 15. století

Stříbro, zlacené, ryté, rozměry 7,1 x 5,35 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č.138

Na přední straně je rytý obraz Krista na kříži, na obdélníkovitě rozšířených koncích ramen pak polopostavy andělů s nástroji umučení. Na zadní straně uprostřed Madona s dítětem, na jehož ruku přilétá ptáček, nahoře polopostava sv. Kryštofa, vlevo sv. Vojtěcha, vpravo sv. Kateřiny, dole sv. Jiří. Kateřina v zahalené pravici pozvedá malé kolo, levou rukou drží hrot meče (jílcem

nahoru). Odkazuje k podstatně starším vyobrazením světice – stejná ikonografie naposledy na Pečeti mistra Jana Husa (kat. 37).

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č.138, s. 128

76. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Svatokateřinský oltář

Východní Čechy, kolem roku 1500

Tempera na dřevěné desce, střed 262 x 222 cm, křídla 262 x 110 cm, predela 37 x 280 cm.

Chrudim, kostel sv. Kateřiny

Oltář se skládá ze střední části, dvou pohyblivých oboustranně malovaných křídel a predely. Dva malovaní andělé na střední desce původně tvořili doplněk k dnes ztracené řezbářské výzdobě. Na vnějších stranách křídel pašijové výjevy: Bičování Krista, Kristus před Pilátem, Ukřižování, Kristus na hoře Olivetské. Na predele Kristus mezi apoštoly. Na vnitřní straně levého křídla je v horní části zobrazena sv. Kateřina, v dolní sv. Dorota, na vnitřní straně pravého křídla v horní části Stětí sv. Kateřiny (kat. č. 116), v dolní části sv. Barbora.

Sv. Kateřina z levého křídla se velmi podobá sv. Barboře z pravého. Obě jsou korunovány dvěma anděly, v levé ruce drží otevřenou knihu a v pozadí za nimi stojí věž. Barbora drží v pravici kalich, zatímco Kateřina se opírá o meč. Navíc za Kateřinou leží na pravé straně velké kolo.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 133–138

77. Sv. Kateřina

Čechy, kolem roku 1500

Lipové dřevo, reliéf, v. 50 cm, š. 35 cm, hl. 5,5 cm. V letech 1987-88 restauroval V. Stádník.

Praha, Národní galerie, inv. č. P 7847

Ve velmi plochém reliéfu je představena sv. Kateřina sedící na lavici kryté polštářem. Natočena je mírně doprava. Na rozpuštěných vlasech má nasazenu nízkou korunu, na sobě olivově zelené spodní šaty a objemný plášť se zbytky zlacení. Oběma rukama drží u pravého boku meč, jehož hrot je zabodnut v kole, po kterém zároveň šlape levou nohou. Reliéf byl původně zřejmě výplní oltářního křídla. Protějškem by mohl být obdobný reliéf se sv. Dorotou ze sbírek Národní galerie (inv. č. P 5425).

Literatura:

Nepublikováno.

78. Pacifikál z Plzně s rytým Ukřižováním a polopostavami apoštolů a světic

Západní Čechy, kolem roku 1500

Stříbro, lité, tepané, ryté, zlacené, křišťálové sklo; v. 33,5 cm, dolní š. 15,5 cm, horní š. 15,1 cm.

Západočeské muzeum v Plzni, inv. č. 17 704

Na rubové straně kříže vyrytý ukřižovaný Kristus, na koncích ramen polopostavy světic: nahoře sv. Barbora, vlevo sv. Kateřina, vpravo sv. Markéta, dole sv. Dorota. Na lící straně se nacházejí ryté polopostavy apoštolů: nahoře sv. Matěj, vlevo apoštol bez atributů, vpravo sv. Bartoloměj, dole sv. Tomáš nebo Juda.

Sv. Kateřina je zde vyobrazena na čestném místě, po Kristově pravici. Stejně jako zbylé tři světice nemá nimbus. Na hlavě má korunu, dlouhé rozpuštěné vlasy, v levici drží tasený meč, který opírá

o rameno, v pravici drží shora za loukot' malé kolo. Přes volné spodní šaty má oblečen plášť, pod krkem sepnutý sponou.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Stehlíková), kat. č. 78, s. 500

79. Křídla oltáře z Křečova

Západní Čechy, kolem roku 1500

Tempera na dřevěné desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 114 x 30 cm.

Pochází z farního kostela sv. Petra a Pavla v Křečově u Kralovic (okr. Plzeň-sever).

Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 6 091, 6 092

Obě desky, pocházející z kostela sv. Petra a Pavla v Křečově, jsou oboustranně malované. Na vnější straně levého křídla je zobrazena sv. Kateřina, vnější strana pravého představuje sv. Markétu. Na vnitřních stranách se nacházejí fragmenty blíže neurčených světeckých postav.

Sv. Kateřina má na hlavě korunu, dlouhé vlnité vlasy jí spadají přes ramena. V pravici drží meč, který opírá o rameno. Je oblečena do prostého žlutého spodního šatu, který má v pase přepásaný a jehož límec a rukávy zdobí lem s písmeny nejasného významu („ANES“ a „OPM“?). Přes ramena má přehozený červený plášť se zeleným rubem, jehož cíp si přidržuje levicí na břicho. Pohled upírá vpravo (zřejmě k dnes ztracenému hlavnímu výjevu oltáře). Pozadí tvoří zelený, ornamentálně zdobený koberec, za hlavou pak tmavý pás se zlatými hvězdami a s baldachýnem z propletených suchých větví.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 224-227

Katalog Praha 1995-1996 (Royt), kat. č. 43, s. 462–463

80. Nástěnné malby v kapli sv. Jana Křtitele v Olomouci, Sv. Kateřina

Kolem roku 1500 (?) a po roce 1517

Fresco-secco. V letech 1982-1984 restaurovali: F. Sysel, M. Trizuljaková, M. Dočekalová.

Olomouc, kaple sv. Jana Křtitele při křížové chodbě dómu sv. Václava

Na východní stěně kaple je zobrazeno Zvěstování P. Marii, na severní Zvěstování sv. Anně, na jižní pak Zmrtvýchvstalý Kristus, kterému P. Maria, sv. Jan Křtitel a Jan Evangelista doporučují klečícího kanovníka Václava z Moštěnic. Na klenbě jsou na iluzivních konzolách namalováni světci a světice: Kordula, Kristýn, Václav, Ludmila, Barbora, Dorota, Kateřina a Voršila. Nad nimi se vznášejí andělé s nástroji Kristova umučení.

Sv. Kateřina je zobrazena na severní straně východního pole klenby otočená doleva. Je představena jako světlovlasá dívka s korunou na hlavě a hnědočerveným nimbem. Oblečena je do růžových spodních šatů s černým límcem a do okrového pláště s kožešinovým rubem a prostřiženými visutými rukávy. Před sebou drží v obou rukách malé zlomené kolo s velkými zahnutými noži po obvodu.

Literatura:

Hlobil - Petrů 1992, s. 160-162

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Hlobil), kat. č. 329, s. 419

81. Kasule s Assumptou, světci a světlicemi

Jižní Morava, přelom 15. a 16. století

Hedvábí, výšivka zlatým dracounem a hedvábím, rozměry 130 x 80 cm.

Pochází z katedrály sv. Petra a Pavla v Brně.

Brno, Moravská galerie, inv. č. 27.412

Na vertikálním břevnu dorzálního kříže jsou v polích (architektonicky pojatých nikách) pod sebou zobrazeny: Assumpta, sv. Kateřina a sv. Barbora; na ramenech kříže sv. Petr (vlevo) a sv. Pavel (vpravo).

Sv. Kateřina s červeným nimbem, korunou a rozpuštěnými vlasy je oblečena do červených, vysoko přepásaných šatů a zlatozeleného pláště, který má přehozený přes pravé rameno a jehož cíp si přidržuje na břicho levou rukou (původně v ní snad držela ještě otevřenou knihu). Pravicí se opírá o meč. Na zemi, u její pravé nohy leží část malého ozubeného kola.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999, kat. č. 346, s. 600–602

82. Fragment desky se sv. Kateřinou a Dorotou z Doudleb (okr. České Budějovice)

Jižní Čechy, počátek 16. století

Tempera na dřevěné desce, v. 70 cm, malba na mnoha místech odpadaná.

Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie

Vlevo je frontálně vyobrazena sv. Kateřina s korunou na dlouhých vlasech a zasněným pohledem. Z jejího světlého spodního šatu vidíme široké rukávy, surkot je zdoben rostlinným dekorem, svrchní plášť spíná na hrudi čtyřlístá spona. Světice se oběma rukama opírá o dlouhý meč.

Literatura:

Denkstein – Matouš 1953, kat. č. 86, s. 115

83. Nástěnné malby v kapli na tvrzi Cuknštejn, Údolí u Nových Hradů (okr. České Budějovice), sv. Kateřina

Počátek 16. století

Z původní hradní kaple se dochovaly tři stěny s nástěnnými malbami. Na západní je to Umučení sv. Šebestiána a tři erby, na severní osm světeckých postav, na východní Madona, Ukřižování a dvě světecké postavy v okenních špaletách. V pohledově pravé špaletě okna východní stěny je vyobrazena sv. Kateřina. Na závojem kryté hlavě má nasazenu korunu, oblečena je do vysoko přepásaného spodního šatu se širokými rukávy a světlého pláště sepnutého sponou. Levou rukou se opírá o ovinutý meč (v pochvě?), jehož hrot směřuje do středu rozbitého kola.

Literatura:

Pek 2007

84. Sv. Kateřina

Čechy, 1500-1510

Dřevo, 58 x 25,5 cm, nízký reliéf, částečně dochovaná polychromie.

Praha, Národní galerie, inv. č. P 5892

Nízký reliéf představující sv. Kateřinu byl původně zřejmě součástí křídlového oltáře. Světice se natáčí mírně doprava. Na dlouhých vlnitých vlasech má posazenu nízkou korunu. Spodní šat zelené barvy kryje zlatý plášť s červeným rubem. Pravou rukou tiskne k hrudi otevřenou knihu, levá ruka se opírá o meč. Vpravo u nohou světice vykukuje zpod pláště vousatá hlava císaře Maxentia, který se levou rukou dotýká hrotu jejího meče.

Literatura:

Nepublikováno.

85. Monstrance z Malesic u Stříbra

Západní Čechy (?), 1503

Korpus: západní Čechy nebo Norimberk

Noha: Norimberk, 1503

Stříbro, zčásti zlacené, lité, tepané, stříhané, opakní smalt, sklo a lunula novodobé; v. 73,5 cm, š. 20,5 cm, značeno na okraji nohy kontrolní městskou značkou Norimberka (stranově obrácené N v oválu); pražským repuncem a osvobozovací značkou z r. 1809, na noze erb měšťana Šafránka z Poutnova a v Malesicích. Pochází pravděpodobně z kostela v Malesicích u Stříbra nebo Žákavy u Malesic.

Malesice, římskokatolická farnost (zapůjčeno do Národní galerie v Praze, inv. č. VP 662)

Na pilířcích figurky světců: sv. Jakub Větší, sv. Petr, sv. Kateřina, sv. Jiří, sv. biskup (Vojtěch?), sv. Šebestián, sv. biskup (Prokop?), sv. Kryštof, sv. Pavel, sv. Barbora. Na víčku schránky Assumpta.

Kateřina stojí před levým pilířkem architektury monstrance na tenkém sloupku. V levici drží malé zlomené kolo, pravicí se opírá o meč. Na protější straně jí odpovídá figurka sv. Pavla, rovněž s mečem.

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 614

Katalog Praha 1995-1996 (Stehlíková), kat. č. 79, s. 501

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 140

86. Kancionál královéhradecký zv. Franusův

Hradec Králové, 1505

Pergamen, 367 ff., rozměry 66 x 43 cm.

Hradec Králové, Muzeum východních Čech, II A 6

V části Proprium missae (f. 45r–118r) je na foliu 87v v iniciále G vyobrazena Smrt P. Marie. V borduře v levém dolním rohu jsou mezi akantovými listy namalovány tři dívky.

Stojící dívka se světlými kadeřemi, oblečená ve spodních žlutých a vysoko přepásaných svrchních zelených šatech s prostřihovanými rukávy a dlouhou vlečkou je podle zlomeného kola, které stojí u její levé nohy, určitelná jako sv. Kateřina. Další dvě dívky nelze ztotožnit se světicemi.

Literatura:

Pozdně gotické umění 1985 (Krása), s. 437–439

Manuscriptorium, Kancionál Franusův

87. Monile

Čechy, 1. polovina 16. století

Stříbro, některé části zlacené, křišťál, průměr 9,7 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 75

Ve středu přední strany monile tvaru kvadrilobu jsou v kruhovém otvoru krytém křišťálem uloženy relikvie. Okolí je zdobeno drahými kameny, plastickými květy a listy. Zadní stranu vyplňuje rytý obrázek se sv. Kateřinou a před ní klečícím donátorem.

Kateřina stojí vlevo na trávě v šatech vysoko přepásaných a s korunou posazenou na dlouhých vlasech. Pravou rukou přidržuje u pasu vykasané svrchní šaty, levou se opírá o meč. U jejích nohou leží půlkruh zlomeného kola. Zprava se k ní obrací klečící mužská postava se sepnutýma rukama a se znakem na erbovním štítku. Kolem postav se vine páska s nápisem „O SANCTTA KANERINA ORA PO ME PEOATORE THOMA“.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 122, s. 121–122

88. Oltářní křídla se sv. Kryštofem a Šebestiánem

Čechy (?), kolem roku 1510

Tempera na lipové desce, na vnitřní straně potažené plátnem, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 190 x 67,5 cm.

Pochází z kostela sv. Jiří na Hradčanech.

Praha, Národní galerie, inv. č. VO 1262-1263

Z původně trojdílného oltáře se dochovala dvě pohyblivá křídla. Levé má na vnitřní straně namalovaného sv. Kryštofa, na vnější sv. Kateřinu (nahore) a Martina (dole). Na vnitřní straně pravého je vyobrazen sv. Šebestián, na vnější sv. Barbora (nahore) a Jiří (dole). Všechny postavy jsou zobrazeny před krajinným pozadím.

Sv. Kateřina je spodobněna jako mírně doprava natočená zasněná dívka s korunou na hlavě a tmavými vlasy, svázanými do krátkého účesu. Oblečena je do šatů s černými lemy a prostřihy na ramenech a loktech, s pláštěm přehozeným přes levé rameno a pravé předloktí. V levé ruce nese zavřenou knihu, pravou přidržuje meč s esovitou záštitou, hrotem zapřený o zem. V pravém dolním rohu leží na zemi část zlomeného kola.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 311–314

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 589

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 80, 81

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 149

89. Mistr litoměřického oltáře, Oltářní křídla zv. Týnská

Praha (?), po roce 1510

Tempera na lipové desce potažené plátnem, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 267 x 88 cm.

Praha, Muzeum hlavního města Prahy (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 10422-10423)

Obě rozměrné desky byly původně pohyblivými křídly oltáře. Na vnitřní straně pravého křídla je namalována sv. Kateřina, na vnější straně sv. Petr (nahore) a Ondřej (dole). Na vnitřní straně levého je zobrazena sv. Barbora, na vnější straně sv. Pavel (nahore) a Jakub Větší (dole).

Sv. Kateřina se natáčí doprava, na hlavě má nasazenu korunu, dlouhé vlasy jí ve spirálovitých pramenech spadají přes ramena. Oblečena je ve žlutých spodních šatech a tmavě zeleném surkotu s krátkými rukávy a kožešinovým spodním lemem. Dekolt částečně kryje průsvitná rouška. Přes pravé rameno má přehozený světle červený plášť a jeho cíp přetažený před tělem. Z cípu u jejího pravého boku visí střepec. Na levé ruce drží otevřenou knihu, pravou se opírá o dlouhý meč. Běžovou barvou je za ní naznačen neutrální prostor, v horní třetině přecházející ve zlacený brokátový vzor.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 255-258

Pešina 1958b

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 594

Pozdně gotické umění 1985 (Pešina), s. 367

Kesner – Kotrbová 1988, kat. č. 86, 87

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 156

90. Monstrance z Popic u Znojma

Jižní Morava (Znojmo?), 1512

Stříbro, lité, tepané, místy zlacené, sklo, lunula zlatá, v. 93 cm.

Praha, Pokladnice Řádu Křižovníků s červenou hvězdou

V třípatrové architektuře monstrance se ve spodním patře nachází válcová schránka s lunulou, nesenou andělem, po stranách pod baldachýny stojí dva andělé s Arma Christi a zcela u vnějšího kraje figurky sv. Barbory (vlevo) a Kateřiny (vpravo). V dalším patře ve

věžici stojí svatý král (Zikmund?), nad ním Kristus Trpitel a na úplném vrcholu je umístěn krucifix. Sv. Kateřina je znázorněna s korunou na hlavě, velkým mečem opřeným o rameno v pravé ruce a zlomeným kolem v levé.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Stehlíková), kat. č. 276, s. 559-560

91. Oltářní křídla mostecká

Severozápadní Čechy, kolem roku 1520

Tempera na smrkové desce, dvě oboustranně malované desky, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 161 x 61 cm.

Most, Městské muzeum

Z původního oltáře se dochovalo levé křídlo se sv. Barborou na vnější straně, Zvěstováním P. Marii v horní a Narozením Krista v dolní části vnitřní strany a pravé křídlo se sv. Kateřinou na vnější straně, Navštívením P. Marie v horní a Obřezáním Krista v dolní části vnitřní strany.

Světice jsou oblečeny v honosných oděvech. Sv. Kateřina má vlasy skryty pod ozdobným čepcem s přívěsky, na krku náhrdelník. Přes bílou spodní košili má oblečeny tmavě zelené šaty s červeným rubem, s těsným šněrovaným živůtkem, výraznou dekoltaží a prostřihovanými rukávy. Levicí se opírá o meč, jehož hrot je zabodnut v části zlomeného kola, ležícího před ní na zemi. Pozadí tvoří zlatý vzorovaný závěs, nad hlavou světice se klene baldachýn ze suchých větví.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 338-341

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 595

92. Oltářní křídla mokropeská

Praha (?), kolem roku 1520

Tempera na lipové desce, dvě desky, snad vnější strany původně oboustranně malovaných křídel oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: křídlo se sv. Kateřinou 124 x 41,8 cm, křídlo se sv. Barborou 125 x 44 cm.

Horní Mokropsy (okr. Praha-západ), farní kostel sv. Václava

Na levém oltářním křídle je namalována před krajinným pozadím stojící sv. Kateřina s korunou na dlouhých světlých vlasech, v šatech vysoko přepásaných ozdobným pásem a se zdobným lemem výstřihu. Přes ramena má přehozený plášť. Levicí se opírá o dlouhý meč, v pravici drží zavřenou knihu. U jejích nohou leží část zlomeného ozubeného kola. Protějšek tvoří křídlo se sv. Barborou.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 361–362

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 595

93. Mistr I.W., Oltář litoměřický, deska se sv. Václavem

Severozápadní Čechy, kolem roku 1520

Tempera na smrkové desce, oboustranně malovaná deska, původně horní polovina levého křídla neúplně zachovaného oltáře, jehož střed je ztracen; rozměry: 73,5 x 52 cm. V roce 1937 restauroval A. Bělohoubek.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 1258

Na vnitřní straně původního oltářního křídla jsou namalovány sv. Kateřina a Barbora, na vnější fragment postavy sv. Václava. V Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích se nachází pravé křídlo tohoto oltáře se sv. Zikmundem na vnější straně, se sv. Voršilou a Anežkou v horní části a sv. Apolenou a Kristýnou v dolní části vnitřní strany.

Hlava sv. Kateřina se nedochovala, avšak v místě hlavy je patrná rytá koruna. Světice se natáčí doprava ke sv. Barboře. Její oděv se skládá z jednoduchých přepásaných červených spodních šatů a pod krkem sepnutého zeleného pláště s bílým rubem. Levou rukou se Kateřina opírá o meč, pravou o velké kolo se zahnutými noži po obvodu, z větší části skryté za jejím tělem. Pozadí je v horní čtvrtině zdobeno zlaceným tlačeným vzorem.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 370–373

94. Sv. Barbora a Kateřina z Plzeňska

Plzeňsko, kolem roku 1520

Dřevo, reliéf, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen, rozměry 100 x 33 cm (bez rámu), mladší polychromie, novogotický rám.

Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 5 186, 5 187

Reliéf se sv. Kateřinou tvořil původně pravé křídlo oltářní archy. Lehce vlevo nakloněná sv. Kateřina má posazenu nízkou korunu s trojlísty na krátkých vlasech krytých náušky. Oblečena je ve vysoko přepásaných šatech se zlatými lemy na rukávech a v plášti přehozeném přes ramena, s cípem přetaženým před tělem. Dlouhý meč, opřený hrotem o zem, drží před tělem oběma rukama. Její protějšek na levém křídle představuje sv. Barbora s kalichem.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Fajt), kat. č. 428, s. 831

95. Sv. Kateřina a Barbora z Plzeňska

Plzeňsko, kolem roku 1520

Dřevo, reliéf, původně křídla oltáře, jehož střed je ztracen, rozměry 110 x 36 cm, 112 x 38 (bez rámu), mladší polychromie, novogotický rám.

Plzeň, Západočeské muzeum, inv. č. 5 076, 5 077

Sv. Kateřina je tentokrát představena na levém křídle, náležejícím původně k rozměrnému oltáři. Světice robustní postavy je oblečena do šatů se šněrovacím živůtkem, přes něž má přehozen plášť. Na dlouhých vlasech má nasazenu korunu s trojlístými výběhy. O dlouhý meč se opírá pravou rukou, v levé drží shora malé zlomené kolo. Protějšek k ní tvoří sv. Barbora s věží a kalichem z pravého oltářního křídla.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Fajt), kat. č. 433, s. 837

96. Oltář vintířovský

Severozápadní Čechy, po roce 1520

Tempera na dřevěné desce, křídlový šestidílný oltář s dvěma oboustranně malovanými pohyblivými křídly a dvěma pevnými, malovanými po jedné straně, s půlkruhovým nástavcem a predelou, střed chybí, pevná křídla nahoře seříznuta; rozměry: pohyblivá křídla 113 x 44 cm, pevná křídla 113 x 30 cm, nástavec 65 x 50 cm, predela 35 x 150,5 cm.

Vintířov u Kadaně, kostel sv. Markéty

Na vnitřní straně levého pohyblivého křídla Narození Krista (nahoře) a Klanění tří králů (dole), na vnější straně sv. Václav. Na vnitřní straně pravého Zvěstování P. Marii (nahoře) a Navštívení P. Marie (dole), na vnější straně sv. Vít. Na nástavci je namalován Křest Kristův, na predele andělé s hlavou Jana Křtitele na míse a po stranách znak Appela z Vitzthumu a Perglerů z Perglasu.

Na levém pevném křídle oltáře je vyobrazena stojící, doprava natočená sv. Kateřina bez koruny, s dlouhými vlasy, zakrytými na temeni malým čepečkem. Na sobě má šaty s odlišeným živůtkem a na loktech prostřiženými rukávy, přes ramena přehozený plášť se vzorovaným rubem. Oběma rukama se opírá o meč. Před ní na zemi

leží část zlomeného kola se zahnutými noži po obvodu. Na protějším pevném křídle je vyobrazena sv. Barbora s kalichem.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 293–300

DČVU 1/2 1984 (Pešina), s. 595

97. Monstrance z Březníku

Jižní Morava (Brno?), 1522

Stříbro, lité, tepané, nodus zlacený, sklo, lunula zlatá, rozměry 112 x 24 cm.

Církevní sbírka

Monstrance je zdobena figurkami světců. Na sloupcích pod baldachýny stojí dvě větší figurky: sv. Jan Křtitel (?) a archanděl Michael. Pod střední věžičkou se nachází figurka Assumpty, na vrcholu pak krucifix. Po stranách jsou rozestavěny čtyři menší figurky: sv. Jiří, Kateřina, Barbora a Kryštof.

Sv. Kateřina stojí na sloupku nad sv. Janem Křtitelem, proti sv. Barboře. Na hlavě má korunu a oběma rukama drží před tělem část velkého zlomeného kola.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Stehlíková), kat. č. 280, s. 564

98. Ecce homo s donátory

Olomouc, 1523

Malba na dřevěné desce, rozměry 122,8 x 113 cm, horní a dolní okraj seříznut.

Olomouc, kostel sv. Mořice, sakristie

Scéna se odehrává v nádvoří Pilátova paláce. Ve středu je zobrazen Pilát se spoutaným Ježíšem, v popředí klečí čtyři donátoři – vlevo

dvě mužské postavy doprovázené sv. Bartolomějem, vpravo dvě ženy se sv. Kateřinou a Voršilou.

Sv. Kateřina má dlouhé světlé vlasy a na nich posazenu zdobnou korunu s čtyřlístou kytkou nad čelem. Je oblečena v tmavých spodních šatech, červeno-zlatém surkotu se zvýšeným pasem a olivově zeleném plášti se zlatým olemováním, na hrudi svázaném šňůrkou. Pravicí se opírá o meč. Na schodu za ní stojí zlomené kolo se zahnutými noži.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Černý), kat. č. 358, s. 452

99. Sv. Kateřina z jižní Moravy (?)

Jižní Morava (?), kolem 1520-1530

Lipové dřevo, v. 109 cm, zezadu ploché, nepůvodní polychromie a zlacení, chybí dva prsty pravé ruky, jílec meče, tři cípy koruny, atribut v levé ruce(?).

Ostrava, Ostravské muzeum, inv. č. 3462

Sv. Kateřině spadají zpod koruny na ramena prameny dlouhých vlasů. Oblečena je do šatů se zvýšeným pasem a ozdobnými lemy, přes ramena má přehozený bohatě našasený plášť s cípem přetaženým před tělem. Pravou rukou se opírá o dlouhý meč. V napřážené levé ruce nejspíš držela další atribut, snad malé kolo, podobně jako *Sv. Kateřina z Boletic* (kat. 29). Protějškem je socha sv. Barbory s kalichem a tesákem.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Chamonikolasová), kat. č. 223b, s. 438-439

B) Cykly

B) Cykly

100. Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně (okr. České Budějovice), Svatokateřinský cyklus

Kolem poloviny 14. století

Podkresba rytá, kresba červenou rudkou nebo černě, malba technikou secco v barevné škále: červená, černá, okrová.

Součástí novorománského hosínského kostela je na východní straně románská kaple, původně samostatný kostelík. Zde se na stěnách i klenbě dochovaly gotické nástěnné malby. V apsidě se objevuje Nejsvětější Trojice se třemi světci a třemi anděly, nad vítězným obloukem Veraikon, na jižní stěně výjevy z legendy o sv. Markétě a muž u pulpitu. Klenbu zdobí hvězdy a postavy andělů. Ve východním poli severní stěny se nacházejí výjevy z legendy o sv. Kateřině. Malby v tomto poli byly poškozeny dodatečným prolomením okenního otvoru. Jsou rozvrženy do tří pásů, z nichž se dochovala malá část středního a podstatná část dolního. Při porovnání s legendou sv. Markéty na protější stěně lze usuzovat, že se i zde v horním pásu nacházel jeden výjev. Ve středním pásu nalevo se dochoval blíže neurčený fragment. Uprostřed se snad i původně nacházelo menší okno a malby zde nebyly. Vpravo se pak objevuje scéna s nejméně třemi sedícími, živě gestikulujícími postavami bez nimbů, z nichž jedna měla korunu, a fragment další postavy. Mohlo by jít o Kateřininu disputaci s učenci. Domek v dolním pásu vlevo, v němž vidíme polopostavu světice, by mohl představovat vězení. Vpravo od domku se nachází nejasný fragment, dále pak zbytky dvou nebo tří sedících a jedné stojící postavy. Tato scéna může znázorňovat poslední předvolání Kateřiny před císaře. Následuje fragment ozubeného (a zřejmě hořícího) kola na kůlu a zcela vpravo výjev Stětí sv. Kateřiny, téměř totožný s lépe dochovaným Stětím sv. Markéty na protější stěně. Vlevo stojí kat, který cípem látky utírá zkrvavený meč. Před ním klečí světice se

sepjatýma rukama a už rozřatou řijí. Nad ní se vznáší anděl, který do roušky zachytává její duši v podobě nahé postavičky s nimbem. Můžeme předpokládat, že cyklus zobrazoval jen scény Umučení sv. Kateřiny. Mohl v tom případě vycházet ze *Zlaté legendy* nebo jiného, nejspíše latinského textu. Český překlad legendy v té době pravděpodobně ještě neexistoval. O odnesení duše světice andělem není v žádné z českých svatokateřinských legend zmínka.

Literatura:

Martan 1996

Pavelec 1996 (tam i další lit.)

101. Nástěnné malby v kostele sv. Kříže v Nebovidech (okr. Brno – venkov), Svatokateřinský cyklus

70. - 80. léta 14. století

Na severní stěně lodi se nacházejí výjevy z legendy sv. Kateřiny, na jižní se dochovala scéna Narození jako fragment mariánsko-christologického cyklu a část bitevní scény. Na vítězném oblouku na evangelijní straně je namalována sv. Kateřina (kat. č. 16) a nad ní fragment erbu, na epištolní Madona a nad ní znak Ješka z Křižinkova. Vnitřní plochu vítězného oblouku zdobí polopostavy proroků. Na jižní i severní stěně a na vnitřní straně vítězného oblouku jsou doplněny konsekrační kříže.

Nejspodnější část severní stěny lodi pokrývá iluzivně malovaná drapérie, oddělená od legendárního cyklu žluto-červenou zalamanou stuhou. Cyklus ze života sv. Kateřiny se rozvíjí ve třech pásech. Vyprávění postupuje zdola nahoru a zleva doprava. Úvodní scéna vlevo dole chybí, další je značně poškozená. Dochovala se na ní městská brána, z které vyjíždí skupina jezdců na koních, doprovázená bílým psem. Mezi jezdci je i postava s pozdviženým ukazováčkem pravé ruky podobná Kateřině z dalších scén, avšak bez koruny, a za ní pravděpodobně ještě jedna ženská postava. Tento průvod má snad znázorňovat výpravu Kateřiny a její matky

k moudrému poustevníkovi. Následuje scéna s návštěvou u poustevníka. Kateřinu doprovází panoš s koněm, ona sama stojí před kamennou věží, z jejíhož okna vyhlíží poustevník v hnědé kutně. Kateřina s listovou korunou na hlavě a dlouhými žlutými vlasy drží v levé ruce oválný předmět, zřejmě zrcadlo, v kterém se shlíží a rozjímá nad svou krásou a moudrostí. Oblečena je do tmavomodrého spodního šatu a světlého pláště. V další scéně se objevují fragmenty dvou postav – jedné sedící na kopečku pod stromem a druhé stojící (nebo část poustevníkovy věže?). Sedící postavou by podle oblečení mohla být Kateřina. Snad se jedná o předání obrazu s Madonou Kateřině, případně o Kateřinin první sen. V následující scéně se před poustevníkovou věží, z jejíhož okna visí červená drapérie, tísni skupinka světlavlasých dívek. Mezi nimi je korunou označena Kateřina, která na sebe ukazuje levicí. Tento obraz pravděpodobně představuje křest nebo spíše povolání Kateřiny. V následujících scénách je již označena nimbem, poprvé na druhém výjevu středního pásu (první opět chybí). Zde, oblečená v těsné zelené cotte a světlém surkotu, hovoří před městskou bránou ke skupině lidí, za jejími zády stojí žena v černých šatech. Mezi Kateřinou a mladíkem v tmavém kabátci stál pravděpodobně sloup s vystaveným bůžkem. Kateřina zřejmě nabádá lid k vytrvalosti ve víře, když jej císař Maxentius nutí uctívat modly. Na fragmentu další scény je představena skupina starců – učenců, kteří přijeli disputovat s Kateřinou. Tento výjev je přerušen druhotně prolomeným oknem. Následuje závěrečný obraz středního pásu s císařem sedícím se zkříženýma nohama na kamenném trůně. Bohužel se nedochovala jeho hlava. Kateřinu v zeleném plášti přivádí před císaře skupina vojáků, z nichž jeden na ni ukazuje prstem. Mezi vojáky stojí ještě jedna žena v zelených šatech (císařovna?). Horní pás cyklu je poškozen nejvíce. Fragment první dochované scény zobrazuje obnaženou postavu, klečící před dřevěným kulem s částí kola. Kateřina se zde modlí, aby byla kola na svědectví pohanům zničena. Vousatý muž s částí meče na dalším výjevu je kat z jinak nedochované scény Stětí světice. Poslední scénou horního pásu

a celého cyklu je Pohřeb sv. Kateřiny, podle legendy uskutečněný anděly na hoře Sinaj. Anděl se zelenými křídly klade bíle oděné tělo do perspektivně podaného sarkofágu zdobeného kazetováním. Další anděl mává nad mrtvým tělem kadidelnicí.

Z dochovaných staročeských legend popisuje Kateřininu konverzi jen *Život svaté Kateřiny*, není však pravděpodobné, že by malby vycházely právě z tohoto textu, mezi jehož specifika patří popis druhého snu Kateřiny a bičování světice. Spíše jde o převedení obecnější verze legendy. Knoflíček (2005) upozorňuje na rozdělení do tří pásů v souvislosti se třemi fázemi života světice. Dolní pás se věnuje její konverzi. Kateřina zde ještě vystupuje bez nimbu, jako pohanka. Jen v tomto pásu je patrná koruna na její hlavě. Střední pás vyplňují její rozhovory s pohany, při nichž osvědčuje svou víru. Horní pás zachycuje její mučení a smrt. Mění se i oblečení světice: v dolním pásu je oděna modro-bíle, ve středním zeleně a v horním nakonec bíle. Scén, které by mohly doplnit chybějící místa, je poměrně velké množství, nabízí se například Výchova Kateřiny, Mystické zasnoubení, Bičování, Věznění.

Literatura:

Umělecké památky Moravy a Slezska II. 1999, kat. č. 610, s. 644-647

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Vítovský), kat. č. 060, s. 191–192

Knoflíček 2005, kat. č. 21, s. 216–228 (tam i další lit.)

102. Mistr litoměřického oltáře, tzv. Svatokateřinský oltář

Kolem roku 1515

Pochází pravděpodobně z Prahy.

Z deskového oltáře, pomocně označovaného jako *Svatokateřinský*, se dochovala jedna oboustranně malovaná deska a čtyři malované jednostranně.

Dochované obrazy:

a) Čtoucí sv. Kateřina/ b) Umučení sv. Kateřiny

Olejová tempera, lipové dřevo, rozměry 76,5 x 44 cm, síla desky 7-8 mm, oboustranně malovaná deska.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 12306

c) Sv. Kateřina před císařem Maxentiem

Olejová tempera, lipové dřevo, rozměry 77 x 44,5 cm, síla desky 1-4 mm.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 17425

d) Pohřeb sv. Kateřiny

Olejová tempera, lipové dřevo, rozměry 77 x 44,5 cm, síla desky 1-4 mm.

Praha, Národní galerie, inv. č. O 17426

e) Sv. Kateřina se zrcadlem

Olejová tempera, lipové dřevo, rozměry 70,5 x 45,5 cm, síla desky 5-7 mm.

Sweinfurt (SRN), Soukromá sbírka G. Schäfera, inv. č. 4190

f) Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka

Olejová tempera, lipové dřevo, rozměry 70 x 45,5 cm, síla desky 5-7 mm.

Sweinfurt (SRN), Soukromá sbírka G. Schäfera, inv. č. 4190

Desky tvořily (pohyblivá) křídla oltáře. V původní podobě se dochovala jen jedna oboustranně malovaná deska, jednostranně malované desky jsou výsledkem druhotných úprav (podélné rozříznutí), přičemž desky c) a d) tvořily jednu oboustrannou. Můžeme předpokládat, že malované byly i druhé strany desek e) a f). Dále chybí střed oltáře, případně predela, nástavec a další (pevná) křídla.

Podle sledu událostí v legendě by měly být obrazy seřazeny nejspíše takto: *Sv. Kateřina se zrcadlem* (e), *Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka* (f), *Čtoucí sv. Kateřina* (a), *Sv. Kateřina před císařem Maxentiem* (c), *Umučení sv. Kateřiny* (b), *Pohřeb sv. Kateřiny* (d).

Sv. Kateřina vystupuje na všech šesti obrazech bez nimbu, jako světlolasá dívka v přepásaných červených šatech se zlatými lemy na živůtku a dekoltem krytým průsvitnou rouškou (na jednotlivých obrazech se proměňuje jen podoba jejich rukávů). Dlouhé světlé vlasy má rozpuštěné, jen na obraze *Sv. Kateřina před císařem Maxentiem* svázané do krátkého účesu kolem uší. Podoba koruny je na jednotlivých obrazech obměňována (na obraze *Umučení sv. Kateřiny* bez zavěšených perel), pouze na obraze *Pohřeb sv. Kateřiny* nahrazuje korunu černá čelenka.

Výjev *Sv. Kateřina se zrcadlem* je zasazen do interiéru paláce s výhledem do krajiny. Za Kateřinou, která v levé ruce pozvedá oválné zrcátko, stojí její matka v černo-žlutých šatech a korunou (s křížkem na vrcholu vysokých kamár) na zahalené hlavě. V pozadí vystupují ještě dvě ženské a jedna mužská postava. Zřejmě se jedná o scénu, kdy matka přemlouvá Kateřinu ke sňatku s císařovým synem. Ona se však, vědoma si své krásy a moudrosti, rozhoduje zachovat panenství.

Matka doprovází Kateřinu také na obraze *Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka*. V lesnaté krajině se skálou, u níž se tísni malý domek, sedí muž prošedivělých vlasů a vousů, oblečený ve světle hnědé kutně, který ukazuje klečící Kateřině obraz Assumpty s dítětem. Výjev opět doplňují tři doprovodné postavy (služebnictvo).

Do sledu událostí je těžké zařadit obraz netypického námětu *Čtoucí sv. Kateřina*, jenž má snad představovat Kateřinu vzdělávající se ve víře a služebnictvo, které jí právě oznamuje císařovo nařízení o uctívání model. Může jít také o okamžik před předvoláním k disputaci. Scéna se odehrává v interiéru paláce, oknem je vidět krajina se dvěma hrady.

Následuje obraz *Sv. Kateřina před císařem Maxentiem*. V palácovém interiéru sedí vlevo na trůně císař v zeleném plášti podšitým

kožešinou, s bílým turbanem a vysokou korunou (téměř totožnou s korunou Kateřininy matky) na hlavě. V pravé ruce drží žezlo a levou ukazuje na sloup se zlatou sochou bůžka. Stojící Kateřina míří pravým ukazováčkem na císaře. Za císařem postávají dva pištcí, za Kateřinou pak dvě dvorní dámy a nad nimi v okně ještě dva diskutující muži. Jde o scénu, kdy Kateřina usvědčuje císaře z bludu modloslužby a poučuje ho o víře.

Umučení sv. Kateřiny je scéna, odehrávající se v exteriéru, kde v popředí klečí Kateřina se sepnutýma rukama otočená doprava k dřevěné konstrukci s částí hořícího ozubeného kola, které bylo zasaženo ohněm z nebe, což vyděsilo opodál stojícího muže v červeném turbanu a s hůlkou v ruce. Za dívkou stojí vousatý kat v tmavě zeleném plášti, s bílou točenicí na hlavě, levou rukou drží dívčiny dlouhé vlasy. Meč, který zřejmě svírá v pravé ruce, je skryt za jeho tělem. Za katem přihlíží scéně ještě jeden muž s vysokým žlutým turbanem.

Jako poslední článek obrazového cyklu následuje *Pohřeb sv. Kateřiny*. Čtyři andělé, odlišení barvou rouch i křídel, kladou Kateřinino bezvládné tělo do diagonálně umístěného kamenného sarkofágu.

Výběr scén není úplně typický. Cyklus by bylo možné doplnit dalšími obrazy (snad ztracené): jako střed oltáře by v úvahu připadalo Mystické zasnoubení, pro druhou stranu desky e) nejspíše Disputace s učenci nebo Věznění, pro druhou stranu desky f) Bičování světice nebo Mučení císařovny a Porfyria. Tak by se čtyři obrazy na oltářních křídlech věnovaly Kateřinině konverzi (například na vnitřní straně) a další čtyři jejím pašijím (vnější strana). Jako textová předloha pro tento obrazový cyklus se nabízí legenda *Život svaté Kateřiny*. Nemůžeme to však s jistotou tvrdit, neboť na dochovaných deskách nejsou zobrazeny scény pro tuto českou verzi legendy typické.

Literatura:

Pešina 1958

Pešina 1975

Chlumská – Šefců - Třeštíková 1999 (tam i další lit.)

Volrábová 2001

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 157

C) Izolované scény

C) Izolované scény

1) Scény Zasnoubení sv. Kateřiny

103. Svatojiřský žaltář

Praha, po roce 1386

Pergamen.

Pochází z kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.

Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1939

Na foliu 204r v borduře pod nápisem „*Paradisi gauua*“ se nachází kolorovaná perokresba znázorňující Zasnoubení sv. Kateřiny. Výjev se odehrává v chrámě, jehož vchod střeží anděl s mečem (archanděl Michael). Sv. Kateřina spolu se dvěma ženskými postavami s rouškami na hlavách pokleká před trůnící Madonou a podává pravou ruku Ježíškovi, který k ní natahuje levici, ale pohledem se obrací na matku. Kateřina je označena svatozáří, na rozpuštěných vlasech má posazenu korunu a levou rukou se opírá o meč, na němž je zřejmě navlečeno malé kolo. Přes světlý spodní šat má oblečen tmavý plášť, sepnutý na hrudi sponou. Madona sedí na bohatě zdobeném trůně s kružbami, v levici drží vladařské jablko. Pravou rukou přidržuje na klíně nahého Ježíška.

Zobrazená scéna se jeví jako kombinace obou snů, vylíčených v *Životě sv. Kateřiny*. Jako v prvním snu je zobrazen Ježíš jako malé dítě, které nechce ukázat Kateřině svou tvář. K druhému snu odkazuje zasazení do honosného interiéru, Madona sedící na trůně a samotné zasnoubení, vyjádřené podáním rukou.

Literatura:

Mitteleuropäische Schulen III 2004 (Jenni), kat. č. 18, s. 104-106

104. Varia scripta mixta iuridica atque antihussitica

Morava (?), polovina 15. století

Pergamen, na přideštích nalepeny dřevořezy, 171 ff., rozměry 30 x 25 cm.

Olomouc, Metropolitní kapitula, C.O. 530

Přidešti tohoto rukopisu jsou zdobena kolorovanými a zlacenými dřevořezy. Námětem obrazu na předním přidešti je Madona mezi sveticemi (28 x 20 cm), na zadním Klanění tří králů (21 x 13,5 cm).

Výjev s Madonou mezi sveticemi (*Virgo inter virgines*) je zasazen do zahrady obehnané nízkou cihlovou zídkou s otevřenou dřevěnou brankou. Madona s dítětem sedí uprostřed, kolem jsou usazeny sv. Dorota s košíkem, sv. Barbora s věží, sv. Markéta s drakem, sv. Apolena s kleštěmi, sv. Agáta se svící, sv. Voršila se šípem, sv. Anežka s beránkem a sv. Kateřina, které nahý Ježíšek právě navléká prsten na prsteníček pravé ruky. Kateřina má na krátkém účesu nasazenu korunu s trojlísty, na sobě má jednoduché vysoko přepásané růžové šaty, u nohou položené kolo a v levici drží meč. Nad zahradou se vznášejí tři andělé, kteří přinášejí sveticím květinové věnce.

Literatura:

Kohout 2001, s. 62

105. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Assumpta mezi sv. Barborou a Kateřinou zv. Deska pouchobradská

Chrudim (?), kolem roku 1500

Olejová tempera na dřevěné desce, rozměry 145 x 110 cm.

Pochází pravděpodobně z některého kostela v Chrudimi.

Chrudim, Římskokatolická farnost – arciděkanství (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 23/2000)

Deska s Assumptou mezi sv. Barborou a Kateřinou původně představovala asi střed křídlového oltáře. Uprostřed obrazu stojí na

srpku měsíce Madona s dítětem, po její pravici se nachází sv. Barbora s věží, po levici pak sv. Kateřina s částí ozubeného kola u nohou a dlouhým mečem směřujícím hrotem k zemi v levé ruce. Ke Kateřině se natáčí Ježíšek v růžové košilce a na prostředníček pravé ruky jí navléká prsten. Kateřina má na hlavě listovou korunu, vlnité světlé vlasy jí sahají až do pasu. Oblečena je do modrozelených šatů, přepásaných zlatým páskem, s červeno-bílým živůtkem a červenými manžetami na rukávech. Lícni strana pláště, na hrudi sepnutého, má barvu červenou, na rubu se střídá žlutá a růžová. Je zde představeno podobné obrazové schéma jako u Assumpty mezi sv. Kateřinou a Bartolomějem z *Epitafu Hlubockého* (kat. č. 66).

Literatura:

Pešina 1950, s. 111

Fajt – Chlumská 2006, kat. č. 132

106. Monile

Praha, 1513

Zlacené stříbro, nasazeno na noze bývalého ciboria z roku 1602, v. 37 cm.

Praha, Svatovítský poklad, inv. č. 4

Přední stranu monile zaujímá reliéfně pojatý krucifix, stříhané stříbrné ozdoby a drahokamy. Plochá zadní strana je pojednána rytou kresbou s námětem Zasnoubení sv. Kateřiny. Vlevo stojí Madona s korunou na hlavě, na rukách drží nahé dítě, které se natahuje ke Kateřině a oběma rukama jí předává velký prsten. Ta ho přijímá do pravé ruky, levou přidržuje dlouhý meč s esovitou záštitou, opřený špičkou o zem. Vlevo za světlicí je vidět část menšího ozubeného kola. Kateřina má na rozpuštěných vlasech nasazenu korunu s liliovitými výběhy, oblečena je do bohatě řasených šatů s prostřihovanými rukávy, krk a ramena kryje široký límec. K levému boku světlice se tiskne klečící postava kanovníka. Pod výjevem umístěný znakový štítek nese letopočet 1513 a písmena FIP.

Literatura:

Podlaha – Šittler 1903, kat. č. 103

DČVU 1/2 1984 (Poche), s. 615

107. Oltář se Zasnoubením sv. Kateřiny

Praha, před rokem 1520

Malba na lipové desce, rozměry: střední deska 120 x 93 cm, křídla 120 x 46,5 cm.

Pochází ze zrušeného kláštera benediktinek sv. Jiří v Praze 4.

Praha, Metropolitní kapitula u Sv. Víta (zapůjčeno do Národní galerie, inv. č. VO 1264-1266)

Na střední desce je představena polopostava Madony s dítětem oblečeným v průsvitné košilce a usazeným na polštářku, které je z pravé strany přidržováno sv. Barborou. Zatímco se Ježíšek obrací k Barboře, vlevo stojící sv. Kateřina drží jeho pravou ruku a na palec mu navléká prsten. Obě světice mají na hlavách koruny. Kateřina má vlasy sepnuty do krátkého účesu, na sobě šaty s širokými rukávy a vzorovaným živůtkem, dekolt kryje rouška. U jejího pravého boku vidíme dlouhou rukojeť meče. Na to, že se stala Kristovou nevěstou, odkazuje prsten na ukazováčku její pravé ruky. Před sv. Barborou stojí kalich s hostií a za jejími zády se tyčí věž.

Křídla oltáře jsou malována oboustranně. Na vnitřních stranách jsou vyobrazeny sv. Dorota a sv. Markéta, na vnějších sv. Anežka a sv. Apolena. Na otevřeném oltáři tedy vystupují čtyři svaté panny s Madonou ve scéně Virgo inter virgines.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 363-367, s. 128-129

2) Scény Mučení sv. Kateřiny

108. Nástěnné malby v kostele Narození P. Marie v Holubicích (okr. Praha - západ), Stětí sv. Kateřiny

Kolem roku 1340

V roce 1957 restaurovaly D. Feldová a V. Šenkýřová.

Sv. Kateřina je v podvěží holubického kostela vyobrazena celkem dvakrát. Jednou jako stojící postava na západní stěně spolu s Madonou a sv. Vojtěchem (kat. č. 4), podruhé ve scéně z jejího umučení na severní stěně. Úzké okno uprostřed severní stěny odděluje dvě scény: vlevo je to Kamenování sv. Štěpána, vpravo Stětí sv. Kateřiny, zcela vpravo se pak nachází polopostava sv. Jeronýma.

Stětí sv. Kateřiny se odehrává v mělkém prostoru s hnědočerveným krystalickým terénem. Vpravo klečí se sepnutýma rukama Kateřina. Na dlouhých vlnitých vlasech má nasazenu listovou korunu, z ramen splývá plášť (Tasselmantel) zelenomodré barvy se světlým vzorovaným rubem, na prsou sepnutý přezkou. Na kopečku za jejími zády stojí kat v podkasané sukničce a úzkých nohavicích, který oběma rukama pozvedá meč a napřahuje se, aby jí setnul hlavu. Za katem se tísní císař Maxentius v čele skupiny ozbrojených vojáků. Císař má na sobě dlouhou sukničce a hermelínový plášť, rukavice, na hlavě korunu a u pasu zavěšenou dýku. V levé ruce drží žezlo, pravou rukou s pozvednutým ukazováčkem dává rozkaz katovi. Všechny postavy jsou obuty do bot s prodlouženou špičkou, což odpovídá módě kolem poloviny 14. století. Nad skupinou vojáků se dochoval fragment latinského nápisu.

Literatura:

Pechová 1957

Všetečková 1999, s. 30-34 (tam i další lit.)

109. Nástěnné malby v tzv. Vlašimské kapli v katedrále sv. Víta v Praze, Stětí světice

1378-1379

Vlašimská kaple v pražské katedrále nese svůj název podle arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, který ji nechal vyzdobit v 70. letech 14. století. Nástěnné malby jsou pravděpodobně dílem Mistra Osvalda. Na východní stěně je to výjev Křest sv. Otýlie (s klečícím Janem Očkem z Vlašimi jako kardinálem), na západní zleva sv. Vojtěch, Kristus Trpitel (s klečícím Janem Očkem z Vlašimi jako arcibiskupem) a Stětí světice.

Světice, zobrazená v okamžiku popravu, bývá tradičně považována za sv. Kateřinu, patronku univerzit. Snad proto, že pražští metropolitě byli kancléři Karlovy univerzity. Kateřina klečí se sepnutýma rukama a skloněnou hlavou (bez koruny), obrácená čelem doprava. Dlouhé světlé vlasy splývají na záda. Červené spodní šaty těsně obepínají poměrně mohutné tělo, od půlky zad kryté ještě shrnutým červeným pláštěm s tmavomodrým rubem. Vpravo před světící a jakoby v pozadí stojí menší postava kata v těsném zeleném kabátci a nohavicích, s kloboukem téže barvy, zvedá obě ruce s mečem nad levé rameno a chystá se ji stít.

Literatura:

Katalog Praha 1970, kat. č. 275, s. 196 (tam i další lit.)

DČVU 1/1 1984 (Stejskal), s. 336-338

Katedrála sv. Víta 1994 (Všetečková), s. 117-118

Stejskal 2003, s. 190

110. Umučení sv. Kateřiny

Čechy, kolem roku 1400

Pergamen, iniciála vyříznutá z antifonáře, 235 x 220 mm.

Do dolní části iniciály S(anc[ta] kath[arina]) byla umístěna scéna Stětí sv. Kateřiny. Zcela vlevo za světící hoří dřevěná konstrukce se

dvěma koly posetými noži. Klečící Kateřina je otočena vpravo, před tělem pozvedá sepnuté ruce. Na spletených vlasech má nasazenu křehkou korunu, její tělo halí tmavý plášť se světlým rubem. Proti ní stojí vousatý kat v čapce, krátkém kabátci, úzkých nohavicích a špičatých botách, který se levou rukou dotýká její hlavy, v pravé ruce drží nad hlavou meč připravený k úderu. Postava za jeho zády (druhý kat?) přihlíží se založenýma rukama a mečem zapřeným o zem. V horní polovině iniciály spatřujeme anděla, který na bílé roušce odnáší Kateřininu duši v podobě nahé figurky s korunou na rozpuštěných vlasech a s rukama sepnutýma.

Literatura:

Günther 1994, kat. č. XXV, s. 141-144

111. Nástěnné malby v kapli sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána v Kouřimi (okr. Kolín)

Počátek 15. století

Kaple sv. Kateřiny je vlastně kryptou pod kostelem sv. Štěpána, vybudovanou na půdorysu oktogonu s centrálně umístěným svazkovým pilířem. Nástěnné malby zde byly objeveny v 90. letech 20. století. Na klenbě byli odkryti andělé s hudebními nástroji, na jižní straně se v prvním poli od západu nachází Ukřižování, v druhém a třetím poli pak scény ze života sv. Kateřiny, Zázrak s koly a Stětí. Ve středu druhého jižního pole vidíme na travnatém terénu před hnědočerveným pozadím dvě velká kola na pilířích, po obvodu posetá noži. Vlevo klečí Kateřina se sepnatýma rukama, otočená směrem k rozpadajícím se kolům. Na světlých vlasech měla pravděpodobně posazenu korunu, oblečena je v těsných zelených šatech s výrazným dekoltem, pod boky má shrnutý zelený plášť se světlým rubem. Za ní stojí dva muži. První má světlé vlasy a vousy, je oděn do krátkého kabátce s ozdobným opaskem, přes ramena má přehozený dlouhý světlý plášť. Na hlavě měl korunu či čapku a v pravé ruce žezlo nebo hůlku. K němu se z levé strany naklání

muž v krátkém zeleném kabátci a zelených nohavicích, se špičatou čapkou na hlavě. Scéna vychází pravděpodobně z vyprávění *Pasionálu*, kde prefekt radí císaři Maxentiovi, aby dal sestrojít kola posetá pilami a hřeby a mučil jimi Kateřinu. Ta pokleká před mučícím nástrojem a prosí Pána, aby jej rozbil, načež jsou kola rozbita takovým náparem, že zahynou čtyři tisíce přihlížejících pohanů. Pod koly skutečně rozeznáme dvě bezvládně ležící těla.

Sousední pole bylo poškozeno pekováním. Dobře čitelná je vlevo stojící postava muže (prefekta?) v zeleném oblečení, podobná té z předchozího výjevu. Ze zachovaných fragmentů je možné vyvodit, že uprostřed stojí kat, rovněž v zeleném, s velkým zahnutým mečem (tesákem), který drží oběma rukama nad hlavou a chystá se jím stít hlavu světice, klečící před ním opět otočená doprava a oblečená v šatech zelené barvy.

Literatura:

Všetečková 1999, s. 69-70

112. Mistr olomouckého oltáře, Mučení sv. Apoleny, revers Mučení sv. Kateřiny (Deska z Náměště)

Morava, 1440-1445?

Tempera a zlacení na smrkové desce, oboustranně potažené plátnem, rozměry 87,7 x 95 cm; deska na pravém okraji seříznuta; stříbrné pozadí „zadní“ strany nedochováno.

Brno, Moravská galerie, inv. č. A 38.

Oboustranně malovaná deska mohla být snad součástí oltářního křídla. Ikonografické určení výjevů obou stran je nejasné. „Přední“ strana je tradičně považována za Mučení sv. Apoleny, jde však o nakupení různých martyrií z různých legend (Majer 2004). Nepřehledná je i „zadní“ strana, nazývaná Mučení sv. Kateřiny. Uprostřed stojí světice s nimbem a korunou na hlavě. Má dlouhé světlé vlasy, na sobě tmavomodré vysoko přepásané šaty a plášť stejné barvy se zlatým olemováním a červeným rubem. Světice se

natáčí doprava, v pravé ruce drží nápisovou pásku s latinským textem *Ecce videte potenciam dei mei*, který v překladu zní *Hle, vidíš sílu Boha mého*. Levou ruku pozvedá k hrudi. Z levé strany přijíždí císař (Maxentius) na bílém koni. Kolem hlavy má uvázanu červeno-zelenou točenici a na ní nasazenu bohatě zdobenou korunu. Má ryšavé vlasy i vousy a vzteklý výraz ve tváři. Oblečený je do dlouhého červeného pláště s širokým zlatým olemováním výstřihu a červených bot s dlouhou špičkou. Pravou rukou drží otěže, levou ukazuje na kata, který stojí po levici Kateřiny. Kat v zeleném kabátci se zdobným pásem pozvedá oběma rukama meč. Před ním klečí tři postavy: v popředí královna s uťatou hlavou, za ní král a za ním dívka. Bezhlavá královna se sepjatýma rukama má na sobě zelený plášť se žlutým rubem. Z jejího krku stříkají proudy krve, stejně jako z uťaté hlavy, ležící před ní na zemi. Smrtelně bledou hlavu zdobí bílý závoj a koruna. Před královniným tělem se rozvíjí nápisová páska s textem *Suscipe domine deus spiritum nostrum*, v překladu *Přijmi, Pane Bože, naši duši*. Klečící král se velmi podobá jezdcovi na koni, liší se vlastně jen tvarem koruny, délkou vlasů a bílým rubem pláště. Se sepnutýma rukama a odevzdaným výrazem ve tváři očekává smrt. Za ním klečící světlovlasá dívka v tmavomodrém plášti se poněkud podobá sv. Kateřině, nemá však nimbus ani korunu. V pozadí vpravo vidíme muže v tmavozeleném kabátci a čapce, s rukama svázanýma za zády, vlevo od něj pak hlavu starce a ženy. Nad nimi vyhlíží z oblaku anděl v červeném šatu, přijímající královninu duši v podobě nahého dítěte. Pozadí v levé části obrazu vyplňují hlavy mužů, koní a za císařem opět téměř totožná korunovaná hlava, tentokrát však s mrtvolným výrazem. Pod břichem císařova koně stahují okřídlené ďáblové do ohnivé jámy muže ve špičatém zeleném klobouku. Pod tímto výjevem čteme nápis *Heu nobis, heu nobis*, v překladu *Běda nám, běda nám*. Z oblaku v levém horním rohu srší oheň. Nápisová páska hlásá *Ignis accensus est in furore meo*, v překladu *Zapálený oheň je v zuřivosti mé*.

Z kateřinských legend lze vyvodit, že na levé straně jsou ohněm z nebe zasaženi pohané, kteří chtěli přihlížet mučení Kateřiny koly.

Jezdec je císař Maxentius, který ve vzteku nechává stít císařovnu a později také místodržícího Porfyria, zde tedy představeného jako krále. Císařovnu před smrtí povzbuzovala Kateřina, po smrti její duši odnesli do nebe andělé.

Výjevy nelze přímo ztotožnit s konkrétní českou legendou, mají spíše předlohu v některé latinské legendě nebo jsou legendou jen volně inspirovány. Ostatní výjevy a postavy nelze vůbec z textu legendy objasnit. Chamonikolasová (1992) uvažuje o tom, že zde nejde jen o ilustraci legendy, ale spíše o její využití pro vyjádření dobově aktuálního obsahu, čemuž napovídá tvář císaře, podobající se Zikmundu Lucemburskému, což mohlo být přáním objednavatelů – prohusitsky orientovaných pánů z Kravař. Chamonikolasová také upozornila na apokalyptické narážky v obraze.

Literatura:

Katalog Praha 1970, s. 272

DČVU 1/1 1984 (Pešina), s. 393

Chamonikolasová 1992, kat. č. 11

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Bartlová), kat. č. 136, s. 298-299

Bartlová 2001, s. 299-305

Majer 2004

113. Nástěnné malby v kapli sv. Barbory ve františkánském klášteře v Plzni, Mučení sv. Kateřiny

1475-1480

Fresco – secco. V letech 1900-1903 opraveny G. Mikschem, 1958-1959 částečně restaurovány J. Králem, 1976-1979 V. Bergerem a J. Látalem.

Hlavní část výzdoby kaple představuje svatobarborská legenda na severní a západní stěně složená z třidvaceti epizod. Na posledním obraze je vylíčeno stětí světice. Podle mučícího nástroje s ozubenými koly v pozadí, který je ničen plameny z nebe, se zde nejedná o Barboru, ale o sv. Kateřinu, která je v kapli spolu se sv.

Annou, Bolestným Kristem a sv. Barborou vyobrazena ještě v donátorské scéně (kat. č. 58).

V popředí klečí Kateřina se sepnutýma rukama a dlouhými světlými vlasy. Vpravo za ní vidíme drobnou rozkročenou figurku kata v kabátci ke kolenům a červených nohavicích. U pravého boku má zavěšenu pochvu zahnutého meče (tesáku), který drží oběma rukama za hlavou a chystá se jím seknout. Všemu přihlíží císař – vousatý muž s korunou na hlavě, hůlkou v ruce a v červeném plášti – a tři další postavy, vyjadřující různými gesty strach z ohně, který srší z nebe na kola.

Literatura:

Katalog Praha 1995-1996 (Royt), kat. č. 26, s. 444–447

114. Nástěnné malby západní stěny Hašplířské kaple v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, Mučení sv. Kateřiny

Po roce 1493

Nad pásem konsekračních křížů jsou namalováni dva havíři s vladislavským erbem, znakem Kutné Hory a dvěma havířskými znaky (rumpál a zkřížená kladívka na modrých štítech). Nad nimi se dochovalo obrazové pole s fragmentem výjevu Mučení sv. Kateřiny. Vidíme jen část klečící figury se sepjatýma rukama, otočené doleva a oblečené v okrových brokátových šatech. Fragment nohou vpravo patřil zřejmě k postavě kata. Vlevo se nachází vysoká dřevěná konstrukce s několika koly nad sebou, kterou právě ničí ohnivý déšť z nebe, a pod ní se svíjejí těla pohanů v různobarevných oděvech.

Literatura:

DČVU 1/2 1984 (Krása), s. 574

Všetečková 1999, s. 87–88

115. Jacobus de Voragine, Pasionál čili Život a umučení všech svatých mučedníků, dřevořez Mučení sv. Kateřiny

Praha, 1495

Tiskař Pražské bible, 254 ff., Urb-XXV.

Prvotisk, dochovaný asi ve čtyřadvaceti exemplářích (např. Olomouc, Vědecká knihovna, II 32373), je ilustrován celkem sto sedmdesáti dřevořez, řezanými podle německých předloh. Mezi nimi (na foliu ee 1b) je i dřevořez o rozměrech 83 x 145 mm se scénou Mučení sv. Kateřiny, zasazenou do kopcovitého terénu. Korunovaná dlouhovlasá Kateřina (bez nimbu) klečí se sepjatýma rukama a v plášti sepnutém čtyřlístou sponou před dřevěnou konstrukcí se dvěma ozubenými koly. Vpravo stojící pachole uvádí kola do pohybu točením klikou. Z nebe vycházejí plameny, které kola ničí a zároveň usmrcují pohany, kterých za pacholetem leží celá hromada. Vlevo za Kateřinou se s mečem v obou rukách napřahuje kat. Levou nohou přišlapuje cíp Kateřinina pláště. Je oděn do krátkého kabátce s prostřihovanými rukávy a těsných nohavic, u pasu má zavěšenu pochvu meče, na hlavě má turban. Za ním stojí z profilu podaný král v dlouhém plášti, s korunou na hlavě a hůlkou v levé ruce. V pravém horním rohu je vidět vysoká hora a nad ní dva andělé, kteří nesou Kateřinino tělo do připraveného sarkofágu.

Literatura:

Jacobus de Voragine, Pasionál čili Život a umučení všech svatých mučedníků, <http://www.clavmon.cz/clavis/index.htm>, vyhledáno 15. 3. 2006

116. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Svatokateřinský oltář v Chrudimi

Východní Čechy, kolem roku 1500

Tempera na dřevěné desce, střed 262 x 222 cm, křídla 262 x 110 cm, predela 37 x 280 cm.

Chrudim, kostel sv. Kateřiny

Protějškem k obrazu stojící sv. Kateřiny v horní části vnitřní strany levého křídla (kat. č. 76) je Stětí sv. Kateřiny v horní části křídla pravého. Doleva natočená klečící sv. Kateřina má na hlavě korunu a ruce sepnuté k modlitbě. Nad ní se vznášejí dvě drobné postavy andělů, za ní stojí zády otočený kat s bílým pruhem látky, uvázaným na uzel kolem pasu. Na sobě má klobouk, krátký kabátec, úzké nohavice a vysoké boty, u pasu mu visí pochva dlouhého meče, který opírá o pravé rameno a chystá se jím setnout Kateřině hlavu.

Literatura:

Pešina 1950, kat. č. 133–138, s. 112

117. Nástěnné malby v bývalém dvoře probošta a kapituly v Brně, Mučení sv. Kateřiny

Po roce 1507

Brno, Muzejní 2

Tzv. Proboštská kaple se nachází v druhém patře věže, stojící nad severním křídlem bývalého kapitulního dvorce pod Petrovem. Je to obdélná místnost o dvou klenebních polích, zdobených rostlinným dekorem (rozviliny s květy a granátovými jablky) a šesti kruhovými medailony s figurálními výjevy. Medailony na západní stěně představují Mši sv. Antonína Paduánského a sv. Řehoře, na severní stěně sv. Jeronýma a sv. Augustina, na východní stěně sv. Ambrože a Mučení sv. Kateřiny.

Na posledně jmenovaném medailonu klečí před krajinnou scénérií sv. Kateřina s korunou na hlavě a v růžových šatech, na jejichž cípu

stojí rozkročený kat a drží ji zezadu za levé rameno. Kat v červeném baretu, žlutém kabátci s rozšířenými rukávy a úzkých nohavicích právě tasí meč, kterým má useknout světici hlavu. Zezadu se k němu ze skupinky přihlížejících mužů v turbanech přibližuje císař v zeleném plášti s bílým límcem a žezlem v napřážené levé ruce zřejmě dává pokyn k popravě. Vlevo v pozadí se tyčí dva dřevěné kůly s ozubenými koly, která se rozpadají vlivem ohně šlehajícího z nebe.

Literatura:

Katalog Brno – Olomouc 1999 (Vítovský), kat. č. 92, s. 217-218

II. Tabulka jednotlivých zobrazení

II. Tabulka jednotlivých zobrazení

Následující tabulka obsahuje přehled zobrazení sv. Kateřiny mimo scénické souvislosti se zaznamenáním výskytu jednotlivých atributů a dalších zobrazených postav. Památky jsou seřazeny podle katalogových čísel, tedy chronologicky.

Vysvětlivky:

DM – desková malba

KM – knižní malba

NM – nástěnná malba

SM – sklomalba

DS – dřevěná socha/ reliéf

KS – kamenná socha/ reliéf

G – grafika

P – pečeť

T – textilie

Z – zlatnická práce

x – památka obsahuje daný atribut

? – atribut se nedochoval, ale lze jej předpokládat

kat.	památka	datace	medium	koruna	palma	knih	meč	kolo	císař	dalsí postavy
1	Olomoucký breviář	3. čtvrtina 13. st.	KM	x	x levá ruka					
2	Okno ze Slivence	2. čtvrtina 14. st.	SM	x	x pravá ruka			x malé, levá ruka zahalená		Ukřižovaný, dva apoštolové
3	Brandýs nad Labem, kostel sv. Vavřince	kol. 1340	NM	?			x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka zahalená		protějšek: sv. Dorota?; Madona
4	Holubice, kostel Narození P. Marie	kol. 1340	NM	x		x zavřená, levá ruka	? pravá ruka, hrotem dolů			protějšek: sv. Vojtěch?; Madona
5	Velislavova bible	kol. 1340	KM	x	x pravá ruka			x malé, ozubené, levá ruka zahalená		Velislav (prosebník)
6	Madona se sv. Kateřinou a Markétou	kol. 1350	DM	x	x pravá ruka			x malé, ozubené, levá ruka		protějšek: sv. Markéta; Madona
7	Náhrobek sv. Ludmily	3. čtvrtina 14. st.	KS	?			? pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka		světci a svěťice
8	Karlštejn, kaple sv. Kateřiny	kol. 1360	NM	x			x levá ruka, hrotem dolů	x malé, ozubené, pravá ruka		protějšek ?
9	Libet vaticus Jana ze Středy	před 1364	KM	x				x malé, levá ruka		
10	Misál Jana ze Středy	po 1364	KM	x			x pravá ruka, hrotem nahoru	x velké, levá ruka		
11	Mistr Theodorik, Sv. Kateřina	1365-1367	DM		x pravá ruka		x pravá ruka, opřený o rameno, v pochvě, hrotem dolů	x malé, ozubené, levá ruka		v řadě svatých panen: sv. Anežka, sv. Vošila, sv. Markéta, sv. Barbora
12	Antifonář vyšehradské kapituly	1365-1370	KM	x				x malé, levá ruka zahalená		sv. Dorota
13	Poříčí nad Sázavou, kostel sv. Petra	kol. 1370	NM	x			x levá ruka, drží za čepel, hrotem dolů	x malé, ozubené, pravá ruka		
14	Drásov, kostel Povýšení sv. Kříže	po 1370	NM	x			x levá ruka, hrotem nahoru	x velké, ozubené, u levé nohy		Quattuor virgines capitales, další svěťice
15	Černvír, kostel Nanebevzetí Panny Marie	70. - 80. l. 14. st.	NM	x			x levá ruka, opřený o rameno	x malé, pravá ruka zahalená		protějšek: sv. Dorota; donátor (prosebník)
16	Nebovídy, kostel sv. Kříže	70. - 80. l. 14. st.	NM					x malé, levá ruka x pod nohama		protějšek: Madona
17	Ostensorium sv. Kateřiny	kol. 1380	Z	x			x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, ozubené, levá ruka		
18	Mistr třeboňského oltáře, Olivetská hora - revers	kol. 1380	DM	x			x levá ruka, hrotem nahoru	x velké, ozubené, pravá ruka		sv. Máří Magdaléna, sv. Markéta

19	Mistr třeboňského oltáře s dílnou, Madona Aracoeli	po 1380	DM	x				x levá ruka, hrotem nahoru	x velké, pravá ruka		protějšek: sv. Barbora; Quattuor virgines capitales, další svěťice, proroci
20	Sv. Kateřina ze Svatého Tomáše, Český Krumlov	kol. 1390	DS	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x velké, zlomené, ozubené u pravé nohy		protějšek: sv. Barbora
21	Libiš, kostel sv. Jakuba	před 1391	NM	x				x levá ruka, hrotem dolů	x malé, pravá ruka zahalená		protějšek: P. Maria Ochranitelka
22	Praha, kostel sv. Apolináře	90. l. 14. st.	NM	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka	x pod nohama	sv. vdovy, P. Marie Ochranitelka, sv. Anežka, neurčená svěťice, sv. Lucie, sv. Markéta, sv. Barbora
23	Lučice, kostel sv. Markéty	90. l. 14. st.	NM	x				x levá ruka, opřený o rameno, v pochwě, hrotem dolů	x malé, pravá ruka	x pod nohama	Madona s donátorem (prosebníkem)
24	Staré Město u Bruntálu, kostel Neposkvrněného početí P. Marie	90. l. 14. st.	NM	x				x levá ruka, drží za hrot, hrotem dolů	x malé, pravá ruka		protějšek: sv. Barbora
25	Pečeť Jindřicha, probošta augustiniánského kláštera v Lanškrouně	1398	P	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, ozubené, levá ruka		
26	Stínava, kostel Povýšení sv. Kříže	kol. 1400	NM	?				x pravá ruka	x malé, levá ruka		sv. Vojtěch?
27	Mistr Krumlovské Madony, Sv. Kateřina z kostela sv. Jakuba v Jihlavě	1402 (?)	KS	x				? levá ruka, hrotem nahoru	x velké, pod pláštěm, pravá ruka		
28	Sv. Kateřina z Karlštejna	poč. 15. st.	DS	x					? pravá ruka	x pod nohama	
29	Sv. Kateřina z Boletic	poč. 15. st.	DS	?					x malé, pravá ruka, drží shora	x pod nohama	
30	Pektorální křížek	poč. 15. st.	Z	x				x levá ruka, opřený o rameno	x malé, pravá ruka zahalená		Madona, Quattuor virgines capitales
31	Breviář Benedikta z Valdštejna	1. desetiletí 15. st.	KM	x				x levá ruka, hrotem dolů	x větší, pravá ruka		na protější stránce sv. Barbora
32	Breviárium monasterii s. Georgii	1. desetiletí 15. st.	KM	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka zahalená		

33	Madona z kostela sv. Trojice v Českých Budějovicích	kol. 1410	DM	x				x pravá ruka, hrotem nahoru	x velké, pod pláštěm, levá ruka			protějšek: sv. Barbora; sv. Dorota, čeští patroni, další 2 světice
34	Sv. Kateřina z Horažďovicka	kol. 1410	DS	x				? levá ruka, hrotem dolů	x malé, ozubené, pravá ruka	x pod nohama		
35	Graduál z Luzernu	kol. 1410	KM	x				x pravá ruka, opřený o rameno	x velké, levá ruka			sv. Řehoř, sv. Jeroným, sv. Dorota, sv. Alžběta Durynská
36	Perlová pretexta	1. čtvrtina 15. st.	T	x					x větší, levá ruka zahalená			protějšek: sv. Anežka; Madona
37	Pečeť mistra Jana Husa	1411	P	x				x pravá ruka, drží za čepel, hrotem dolů	x malé, ozubené, levá ruka			
38	Monstrance z Velké Bíteše	asi 1414 (a 1473)	Z	x				x levá ruka, hrotem dolů	x část zlomeného u pravé nohy			Madona, sv. Petr, sv. Jan Křtitel, sv. Ondřej, sv. Máří Magdaléna, sv. Markéta, sv. biskup
39	Madona v rajske zahradě (P. Maria se sveticemi)	kol. 1415	KM	x				x klečí na něm	x větší, ozubené, klečí na něm			Bůh Otec, holubice Ducha svatého, Madona korunovaná anděly, sv. Barbora, sv. Alžběta Durynská (donátorka?)
40	Český Krumlov, kostel sv. Víta, kruchta	před 1420 (?)	NM	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka	x pod nohama		
41	Sv. Kateřina z Litoměřicka	kol. 1420	DS	x				? levá ruka	x malé, pravá ruka			protějšek: sv. Barbora
42	Madona z Vyššího Brodu	po 1420	DM	x				x pravá ruka, drží za čepel, hrotem dolů	x velké, pod pláštěm, levá ruka			protějšek: sv. Apolena; Quattuor virgines capitales, další světci a světice, andělé, donátor
43	Rám relikviáře z Roudnice	po 1430	DM	x				x levá ruka, opřený o rameno	x malé, pravá ruka			protějšek: sv. Dorota; nahofe Bolesláv Kristus, dole sv. Petr
44	Český Krumlov, kostel sv. Víta, severní stěna lodi	kol. 1440	NM	x				x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, stojí na zemi u pravé nohy			sv. Anežka, sv. Alžběta Durynská, sv. Barbora
45	Zvíkov, hradní kaple	po 1440	NM	x				x pravá ruka, drží za hrot, opřený hlavici o zem	x malé, levá ruka			sv. Markéta, sv. Barbora, sv. Voršila, sv. Apolena

46	Sv. Kateřina ze Stařechovic	1440-1450	DS	x								Madona, sv. Jan Křtitel, sv. Barbora
47	Ostatkový kříž z Domažlicka	1448	Z	x								Ukřižovaný, sv. Dorota
48	Sv. Kateřina z Hostinného	před pol. 15. st.	terakota	x								
49	Assumpta Lannova	kol. 1450	DM	x								protějšek: sv. Barbora; Quattuor virgines capitales, další světice, sv. Jeroným, dvojice kleriků
50	Madona Lannova	kol. 1450	DM	x								protějšek: sv. Barbora; Quattuor virgines capitales, další světci a světice
51	České modlitby Jana z Rožmberka	kol. 1450	KM	x								sv. Dorota
52	Navštívení P. Marie zv. Švaberské	po 1450	DM	x								protějšek: sv. Dorota; další světci a světice
53	Pektorální křížek	2. pol. 15. st.	Z	x								nahofé Madona, vlevo sv. Kateřina, vpravo sv. Barbora, dole sv. Markéta
54	Vyšebrodská Madona svatovítského typu	kol. 1460	DM	x								protějšek: sv. Barbora; Quattuor virgines capitales, sv. Vojtěch, andělé
55	Křídlo oltáře z Bystřice u Kadaně	kol. 1460	DM	x								sv. Jiří, sv. Erasmus a sv. Blažej
56	Oltář z Duban	kol. 1470	DM	x								protějšek: sv. Barbora; Assumpta
57	Madona vídeňská	kol. 1470	DM	x								protějšek: sv. Dorota; Quattuor virgines capitales, další světice
58	Pleň, františkánský klášter, kaple sv. Barbory	1475-1480	NM	x								sv. Anna? s donátorkou, Bolestný Kristus, sv. Barbora
59	Mistr svatojiřského oltáře - dílna, Oltář svatobarborský	kol. 1480	DM	x				x otevřená, x u nohou (pod šatem)				Madona, Quattuor virgines capitales, sv. Vorskila, sv. Apolena

60	Mistr svatojiřského oltáře - dílna, Destičky se světicemi z Litoměřic	kol. 1480	DM	čelenka		x zavřená, levá ruka	x pravá ruka, hrotem dolů	x část zlomeného ozubeného u nohou	další destičky: sv. Barbora, sv. Dorota, sv. Voršila
61	Mistr svatojiřského oltáře - dílna, Oltář s Madonou mezi světicemi zv. Triptych thunovský	kol. 1480	DM	x			x levá ruka, hrotem dolů (v kole)	x menší pod levou rukou pod pláštěm	Madona, Quattuor virgines capitales, sv. Voršila, sv. Apolena
62	Sv. Kateřina z Hlínky	80. l. 15. st.	DS	x		x otevřená, pravá ruka	x levá ruka, hrotem dolů	x část zlomeného u nohou	
63	Kasulový kříž z Rokycan	kol. 1480-1500	T	x			x pravá ruka, hrotem nahoru (šikmo od těla)	x větší, zahalená levá ruka	Quattuor virgines capitales, sv. Voršila, sv. Apolena
64	Monile s obrázkem sv. Kateřiny	1480-1500	Z	x		x zavřená, pravá ruka	x levá ruka, hrotem dolů	x větší, leží u nohou	
65	Mistr křížovnického oltáře, Oltář velmistra Puchnera	1482	DM	x			x levá ruka, hrotem dolů	x zlomené u nohou (pod císafem)	protějšek: sv. Barbora s velmistrem Puchnerem; desky s dalšími postavami a scénami
66	Epitaf hlubocký	1486	DM	x			x pravá ruka, hrotem dolů	x zlomené před ní na zemi	Assumpta, sv. Bartoloměj s donátorem
67	Liber precum	1488	G	x			x levá ruka, hrotem dolů	x malé zlomené za ní	
68	Sv. Kateřina z Plzně	kol. 1490	DS	x			x pravá ruka, hrotem dolů		protějšek: sv. Barbora
69	Křídla oltáře senomatského	po 1490	DM	x		x otevřená, levá ruka	x pravá ruka, hrotem dolů		protějšek: sv. Barbora
70	Křídla oltáře křivoklátského	po 1490	DM	x			x položený pod nohama	x části u nohou	protějšek: sv. Barbora
71	Křídla oltáře z Konopiště	po 1490	DM	x		x otevřená, pravá ruka	x levá ruka, hrotem dolů, pod pláštěm		protějšek: sv. Markéta
72	Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka	1493	DS	x			x pravá ruka, hrotem dolů		14 svatých pomocníků, atributy evangelistů, trůnící Kristus
73	Graduál z Louky (letní část)	1499	KM	x			x pravá ruka, hrotem dolů	x malé, levá ruka	sv. Dorota

74	Monile s kamejji	konec 15. st.	Z	x				x pravá ruka, opřený o rameno	x malé, levá ruka, drží shora	sv. Kateřina vpravo, vlevo sv. Barbora, nahoře Madona, dole anděl s veraikonem
75	Křížek	konec 15. st.	Z	x			x levá ruka, drží za hrot, jílcem nahoru	x malé, pravá ruka	uprosřed Madona, nahoře sv. Kryštof, vpravo sv. Kateřina, vlevo sv. Vojtěch, dole sv. Jiří	
76	Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, Svatokateřinský oltář v Chrudimi	kol. 1500	DM	x		x otevřená, levá ruka	x pravá ruka, hrotem dolů	x velké, leží za ní na zemi	sv. Dorota, sv. Barbora, Stěti sv. Kateřiny, dva andělé, pašijové výjevy	
77	Sv. Kateřina	kol. 1500	DS	x			x oběma rukama, hrotem dolů (v kole)	x zlomené na zemi	protějšek: sv. Dorota?	
78	Pacifikál z Plzně	kol. 1500	Z	x			x levá ruka, opřený o rameno	x malé, pravá ruka, drží shora	Ukřižovaný, Quattuor virgines capitales	
79	Oltářní křídla křečovská	kol. 1500	DM	x			x pravá ruka, opřený o rameno		protějšek: sv. Markéta	
80	Olomouc, kaple sv. Jana Křtitele	kol. 1500 (?) a po 1517	NM	x				x malé, ozubené, zlomené, oběma rukama	protějšek: sv. Dorota; sv. Barbora, sv. Voršila, sv. Kordula, sv. Kristýn, sv. Václav, sv. Ludmila	
81	Kasule s Assumptou, světci a světicemi	přelom 15. a 16. st.	T	x			x pravá ruka, hrotem dolů	x zlomené vedle ní na zemi	Assumpta, sv. Petr, sv. Pavel, sv. Barbora	
82	Fragment desky z Doudleb	poč. 16. st.	DM	x			x oběma rukama, hrotem dolů		sv. Dorota	
83	Cuknštejn, hradní kaple	poč. 16. st.	NM	x			x levá ruka, v pochvě, hrotem dolů (v kole)	x zlomené vedle ní na zemi	Madona, Ukřižování, další světci a světice	
84	Sv. Kateřina	1500-1510	DS	x		x otevřená, pravá ruka	x levá ruka, hrotem dolů		x pod nohama	

85	Monstrance z Malesic u Střebra	1503 (?)	Z	x				x pravá ruka, hrotem dolů		x malé, zlomené, levá ruka	Assumpta, sv. Barbora, další světci
86	Kancionál královéhradecký zv. Franusův	1505	KM							x zlomené vedle ní na zemi	dvě dívky
87	Monile stříbrné	1. pol. 16. st.	Z	x			? zavřená, pravá ruka dolů	x levá ruka, hrotem dolů		x zlomené před ní na zemi	donátor (prosebník)
88	Oltářní křídla se sv. Kryštofem a Sebestiánem	kol. 1510	DM	x			x zavřená, levá ruka dolů	x pravá ruka, hrotem dolů		x zlomené před ní na zemi	protějšek: sv. Barbora; sv. Kryštof, sv. Sebestián, sv. Martin, sv. Jiří
89	Mistr Litoměřického oltáře, Oltářní křídla týnská	po 1510	DM	x			x otevřená, levá ruka dolů	x pravá ruka, hrotem dolů			protějšek: sv. Barbora
90	Monstrance z Popic u Znojma	1512	Z	x				x pravá ruka, opřený o rameno		x malé, zlomené, levá ruka	protějšek: sv. Barbora
91	Oltářní křídla mostecká	kol. 1520	DM					x levá ruka, hrotem dolů (v kole)		x zlomené před ní na zemi	protějšek: sv. Barbora
92	Oltářní křídla mokropeská	kol. 1520	DM	x			x zavřená, pravá ruka dolů	x levá ruka, hrotem dolů		x zlomené, ozubené, před ní na zemi	protějšek: sv. Barbora
93	Mistr I.W., Oltář litoměřický	kol. 1520	DM	x				x pravá ruka, hrotem dolů		x velké, ozubené, levá ruka	protějšek: sv. Barbora; další světci a světice
94	Sv. Barbora a Kateřina z Plzeňska	kol. 1520	DS	x				x oběma rukama, hrotem dolů			protějšek: sv. Barbora
95	Sv. Kateřina a Barbora z Plzeňska	kol. 1520	DS	x				x pravá ruka, hrotem dolů		x malé, zlomené, levá ruka, drží shora	protějšek: sv. Barbora
96	Oltář vintřovský	po 1520	DM					x oběma rukama, hrotem dolů		x zlomené, ozubené, před ní na zemi	protějšek: sv. Barbora
97	Monstrance z Břežniku	1522	Z	x						x část zlomeného, oběma rukama	protějšek: sv. Barbora; Assumpta, další světci
98	Ecce homo s donátory	1523	DM	x				x pravá ruka, hrotem dolů		x zlomené, ozubené, u pravé nohy	sv. Voršila, sv. Bartoloměj, donátoři
99	Sv. Kateřina z jižní Moravy	kol. 1520-1530	DS	x				x pravá ruka, hrotem dolů			protějšek: sv. Barbora

III. Obrazová dokumentace

1. Olomoucký breviář,
3. čtvrtina 13. století

2. Sv. Kateřina ze Slivence,
2. čtvrtina 14. století

3. Brandýs nad Labem, kostel sv. Vavřince,
kolem roku 1340

4. Holubice, kostel Narození P. Marie,
kolem roku 1340

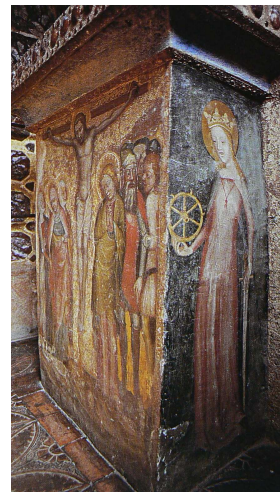
5. Velislavova bible,
kolem roku 1340

6. Madona se sv. Kateřinou a Markétou,
kolem roku 1350

7. Náhrobek sv. Ludmily,
3. čtvrtina 14. století

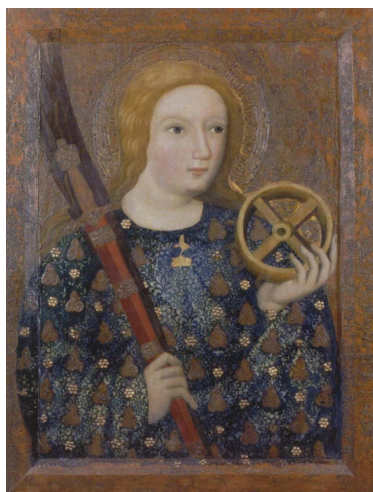
8. Karlštejn, kaple sv. Kateřiny,
kolem roku 1360

9. Liber viaticus Jana ze Středy,
kolem roku 1360

10. Misál Jana ze Středy,
kolem roku 1365

11. Mistr Theodorik, sv. Kateřina,
1365-1367

12. Antifonář vyšehradské kapituly,
1365-1370

13. Poříčí nad Sázavou, kostel sv. Petra,
kolem roku 1370

14. Drásov, kostel Povýšení sv. Kříže,
po roce 1370

15. Černvír, kostel Nanebevzetí Panny Marie,
70. - 80. léta 14. století

16. Nebovidy, kostel sv. Kříže,
70. - 80. léta 14. století

17. Ostensorium sv. Kateřiny,
kolem roku 1380

18. Mistr třeboňského oltáře, Olivetská hora -
revers, kolem roku 1380

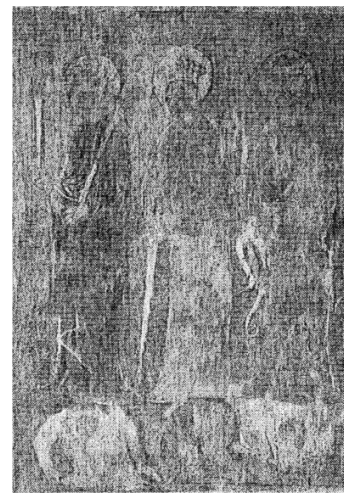
19. Mistr třeboňského oltáře s dílnou, Madona Aracoeli, 1385-1390

20. Sv. Kateřina ze Svatého Tomáše, kolem 1380-1390

21. Libiř, kostel sv. Jakuba, před rokem 1391

22. Praha, kostel sv. Apolináře, 90. léta 14. století

23. Lučice, kostel sv. Markéty, 90. léta 14. století

24. Staré Město u Bruntálu, kostel Neposkvrněného početí P. Marie, 90. léta 14. století

25. Lanškroun, pečeť probošta
augustiniánského kláštera, 1398025

26. Stínava, kostel Povýšení sv. Kříže,
kolem roku 1400

27. Jihlava, farní kostel sv. Jakuba, 1402 (?)

28. Sv. Kateřina z Karlštejna,
počátek 15. století

29. Sv. Kateřina z Boletic,
počátek 15. století

30. Pektorální křížek,
počátek 15. století

31. Breviř Beneře z Valdřejna,
1. desetiletí 15. století

32. Breviarium monasteriis. Georgii,
1. desetiletí 15. století

33. Āeské Budějovice, kostel sv. Trojice,
kolem roku 1410

34. Sv. Kateřina z Horaždovicka,
kolem roku 1410

35. Graduál z Luzernu,
kolem roku 1410

36. Perlová pretexta,
1. řtvrtina 15. století

37. Pečeť mistra Jana Husa, 1411

38. Monstrance z Velké Bíteše, před rokem 1414 (úpravy 1473)

39. Madona v Rajske zahradě, kolem roku 1415

40. Český Krumlov, kostel sv. Víta, před rokem 1420

41. Sv. Kateřina z Litoměřicka, kolem roku 1420

42. Madona z Vyššího Brodu, po roce 1420

43. Rám relikviáře z Roudnice,
po roce 1430

44. Český Krumlov, kostel sv. Víta,
kolem roku 1440

45. Zvíkov, hradní kaple,
po roce 1440

46. Sv. Kateřina ze Stařechovic,
1440-1450

47. Ostatkový kříž z Domažlicka, 1448

48. Sv. Kateřina z Hostinného,
před polovinou 15. století

49. Assumpta Lannova,
kolem roku 1450

50. Madona Lannova,
kolem roku 1450

51. České modlitby Jana z Rožmberka,
kolem 1450

52. Navštívení P. Marie zv. Švamborské,
po roce 1450

53. Pektorální křížek,
3. čtvrtina 15. století

54. Vyšebrodská Madona,
kolem roku 1460

55. Křídlo oltáře z Bystřice u Kadaně,
kolem roku 1460

56. Levé křídlo oltáře z Duban,
kolem roku 1470

57. Madona vídeňská,
kolem roku 1470

58. Plzeň, františkánský klášter, kaple sv.
Barbory, 1475-1480

59. Oltář svatobarborský,
kolem roku 1480

60. Destičky se sveticemi z Litoměřic,
kolem roku 1480

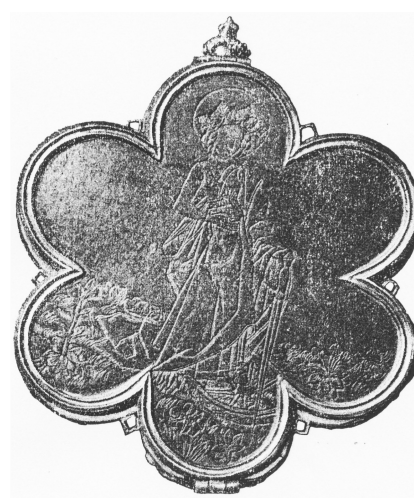
61. Oltář s Madonou mezi svěřicemi,
kolem roku 1480

62. Sv. Kateřina z Hlíny,
80. léta 15. století

63. Kasulový kříž z Rokycan,
kolem 1480-1500

64. Monile s obrázkem sv. Kateřiny,
1480-1500

65. Mistr křížovnického oltáře,
Oltář velmistra Puchnera, 1482

66. Epitaf hlubocký, 1486

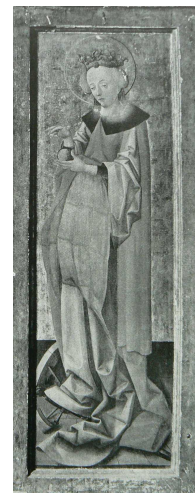
67. Liber precum, 1488

68. Sv. Kateřina z Plzně,
kolem roku 1490

69. Křídla oltáře senomatského,
po roce 1490

70. Křídla oltáře křivoklátského,
po roce 1490

71. Křídla oltáře z Konopiště,
po roce 1490

72. Čtrnáct svatých pomocníků z Rožmberka,
1493

73. Graduál z Louky, letní část,
1499

74. Monile s kamejí, konec 15. století

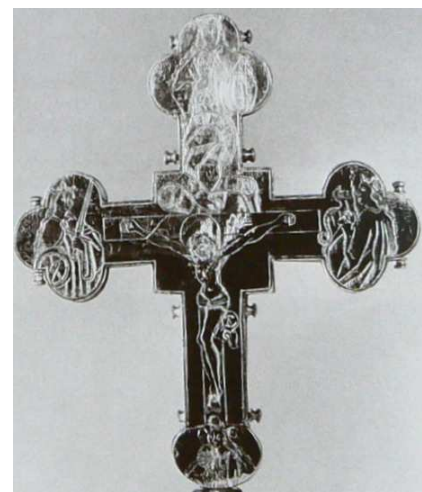
75. Křížek, konec 15. století

76. Svatokateřinský oltář v Chrudimi,
kolem roku 1500

77. Sv. Kateřina,
kolem roku 1500

78. Pacifikál z Plzně,
kolem roku 1500

79. Křídla oltáře z Křečova,
kolem roku 1500

80. Olomouc, kaple sv. Jana Křtitele,
kolem roku 1500 (?) a po roce 1517

81. Kasule s Assumptou, světcí a světlicemi,
přelom 15. a 16. století

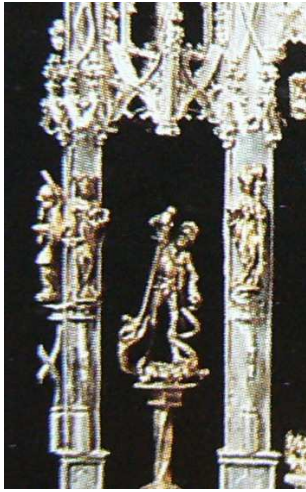
82. Fragment desky se sv. Kateřinou a Dorotou
z Doudleb, počátek 16. století

83. Údolí u Nových Hradů,
kaple na tvrzi Cuknštejn, počátek 16. století

84. Sv. Kateřina, 1500-1510

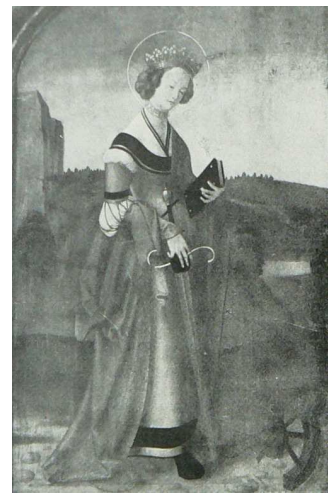
85. Monstrance z Malesic u Stříbra, 1503

86. Kancionál královéhradecký zv. Franusův, 1505

87. Monile, 1. polovina 16. století

88. Oltářní křídla se sv. Kryštofem a Šebestiánem, kolem roku 1510

89. Mistr litoměřického oltáře, Oltářní křídla týnská, po roce 1510

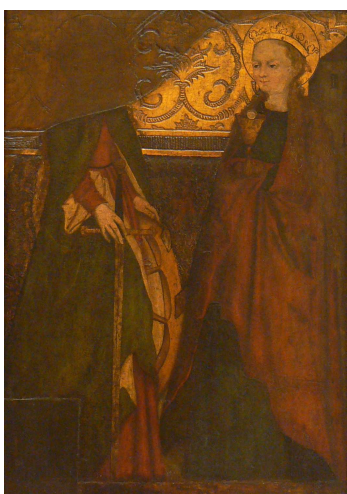
90. Monstrance z Popic u Znojma, 1512

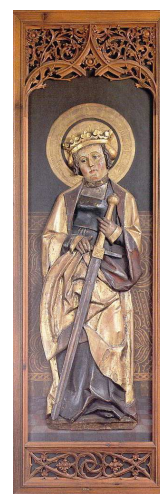
91. Oltářní křídla mostecká,
kolem roku 1520

92. Oltářní křídla mokropeská,
kolem roku 1520

93. Mistr I. W., Oltář litoměřický,
kolem roku 1520

94. Sv. Barbora a Kateřina z Plzeňska,
kolem 1520

95. Sv. Kateřina a Barbora z Plzeňska,
kolem 1520

96. Oltář vintířovský,
po roce 1520

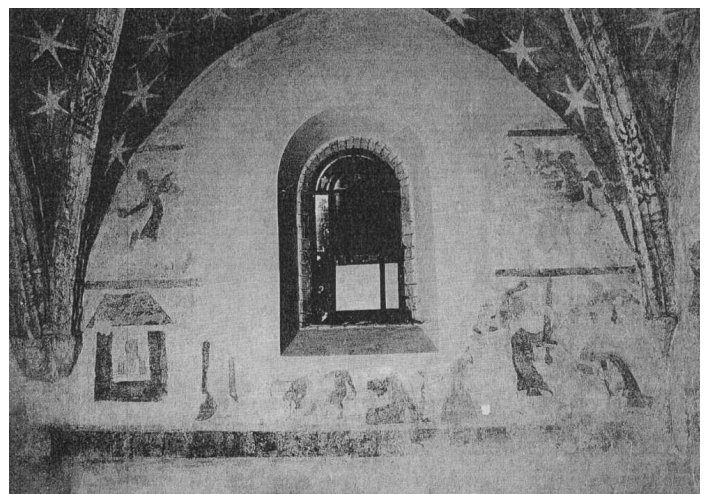
97. Monstrance z Březníku, 1522

98. Ecce homo s donátory, 1523

99. Sv. Kateřina z jižní Moravy (?),
kolem 1520-1530

100. Hosín, nástěnné malby v kostele
sv. Petra a Pavla, kolem poloviny 14. století

101a. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv.
Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101b. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv.
Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101c. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

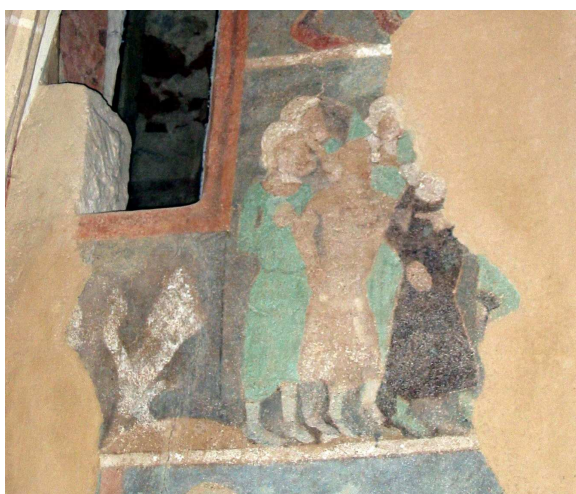
101d. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101e. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101f. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

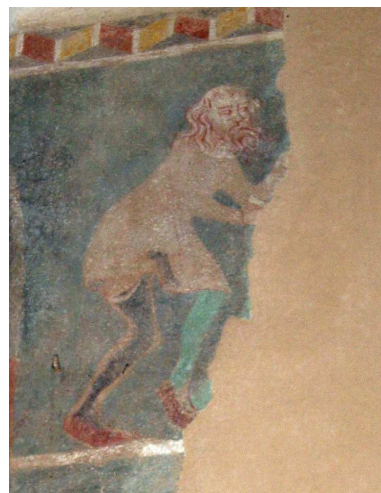
101g. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

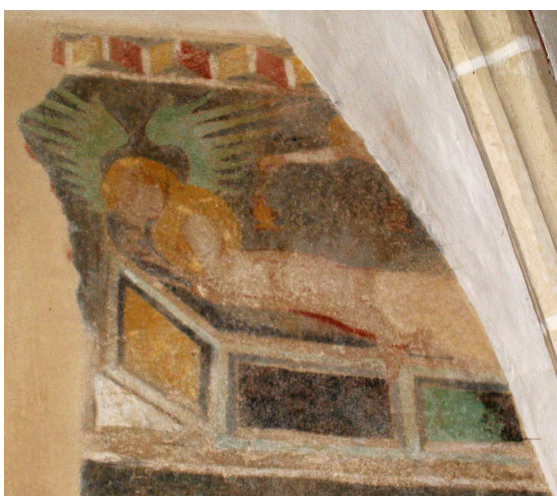
101h. Nebovidy, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101ch. Nebovice, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101i. Nebovice, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

101j. Nebovice, nástěnné malby v kostele sv. Kříže, 70. - 80. léta 14. století

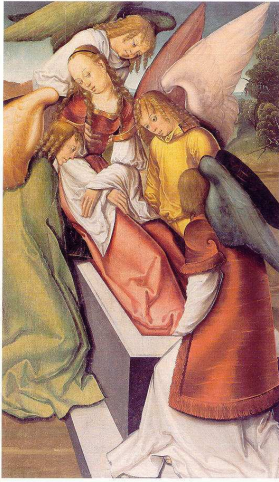
102a. Mistr litoměřického oltáře, Čtoucí sv. Kateřina, kolem roku 1515

102b. Mistr litoměřického oltáře, Umučení sv. Kateřiny, kolem roku 1515

102c. Mistr litoměřického oltáře, Sv. Kateřina před císařem Maxentiem, kolem roku 1515

102d. Mistr litoměřického oltáře, Pohřeb sv. Kateřiny, kolem roku 1515

102e. Mistr litoměřického oltáře, Sv. Kateřina se zrcadlem, kolem roku 1515

102f. Mistr litoměřického oltáře, Sv. Kateřina na návštěvě u poustevníka, kolem roku 1515

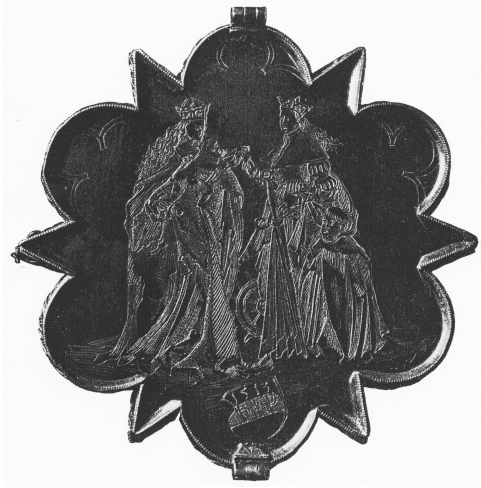
103. Svatojiřský žaltář, konec 14. století

104. Varia scripta mixta iuridica atque antihussitica, polovina 15. století

105. Mistr královéhradeckého oltáře - dílna, tzv. Deska pouchobradská, kolem roku 1500

106. Monile, 1513

107. Oltář se Zasnoubením sv. Kateřiny, před rokem 1520

108. Holubice, nástěnné malby v kostele Narození P. Marie, kolem roku 1340

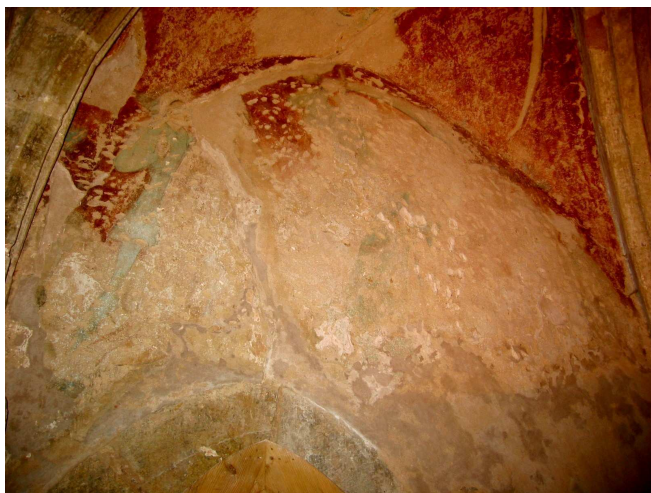
109. Praha, katedrála sv. Víta, nástěnné malby v tzv. Vlašimské kapli, 1378-1379

110. Iniciála s Umučením sv. Kateřiny, kolem roku 1400

111a. Kouřim, nástěnné malby v kapli sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána, počátek 15. století

111b. Kouřim, nástěnné malby v kapli sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána, počátek 15. století

112. Mistr olomouckého oltáře, tzv. Deska z Náměště, 1440-1445

113. Plzeň, nástěnné malby v kapli sv. Barbory ve františkánském klášteře, 1475-1480

114. Kutná Hora, nástěnné malby západní stěny Hašplířské kaple v chrámu sv. Barbory, po roce 1493

115. Pasionál čili Život a umučení všech svatých mučedníků, 1495

116. Svatokateřinský oltář v Chrudimi, kolem roku 1500

117. Brno, nástěnné malby v bývalém dvoře
probošta a kapituly, po roce 1507

118

119

120a

120b

120c

120d

121

122a

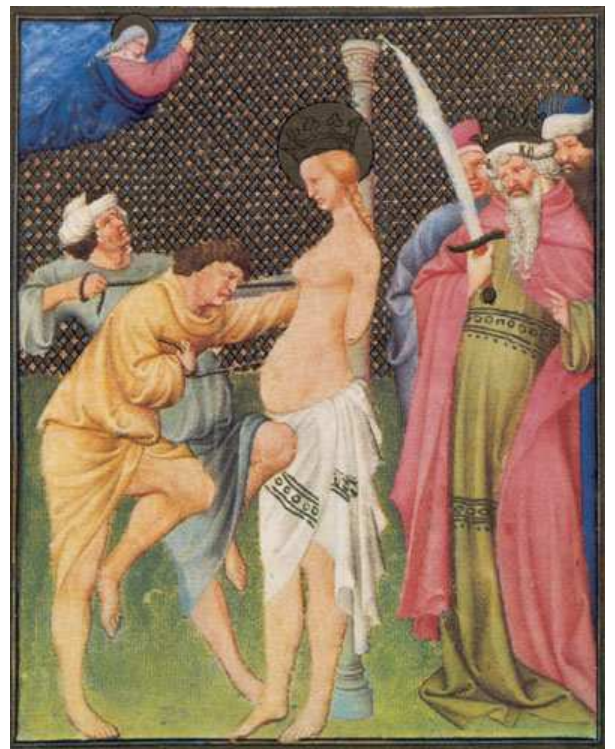
122b

122c

122d

122e

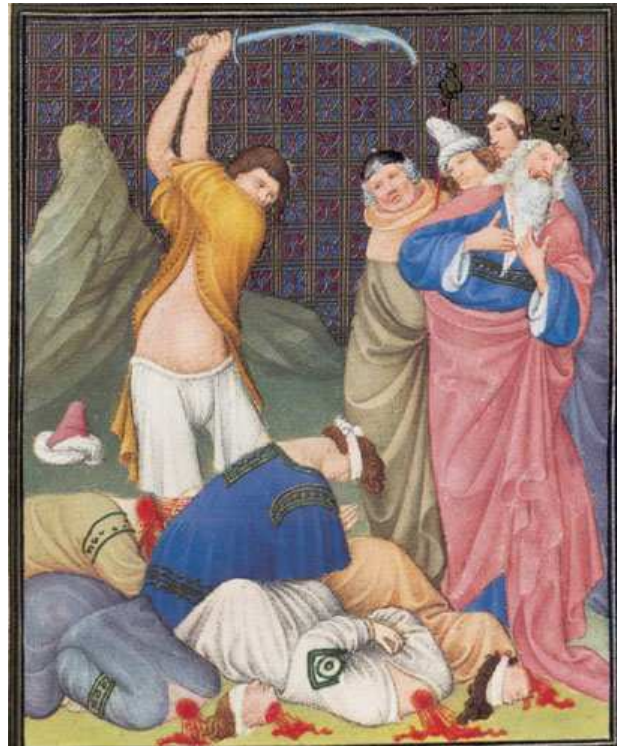
122f

122g

122h

122i

122j

122k

123

124a

124b

124c

124d

125a

125b

125c

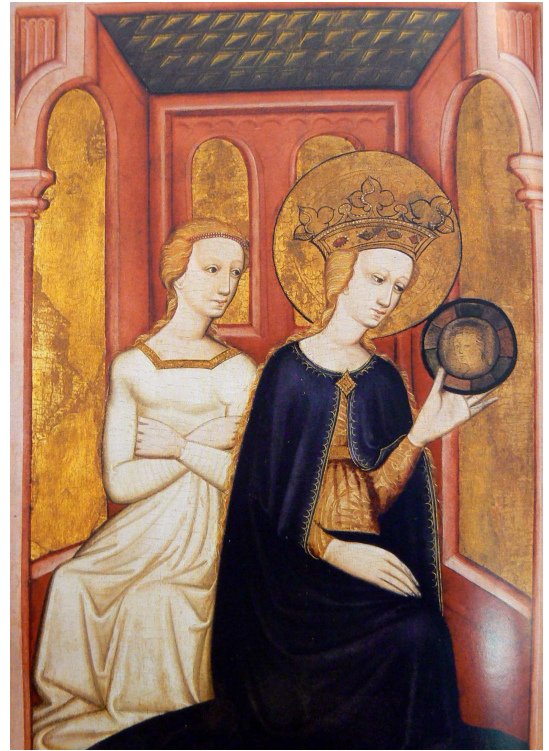
125d

125e

125f

126a

126b

127

128

129

130

131

132

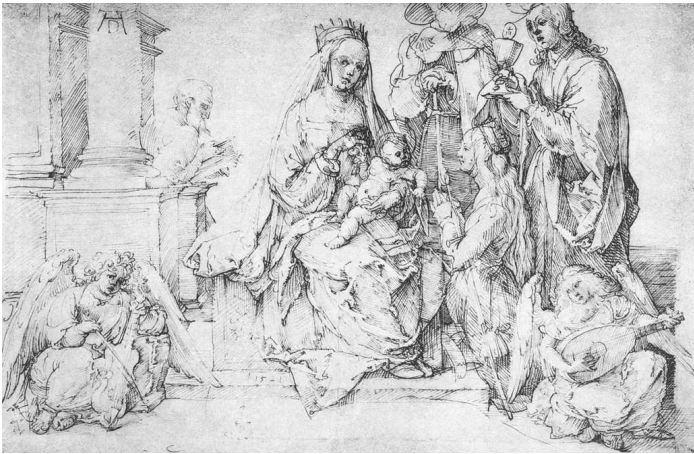
133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

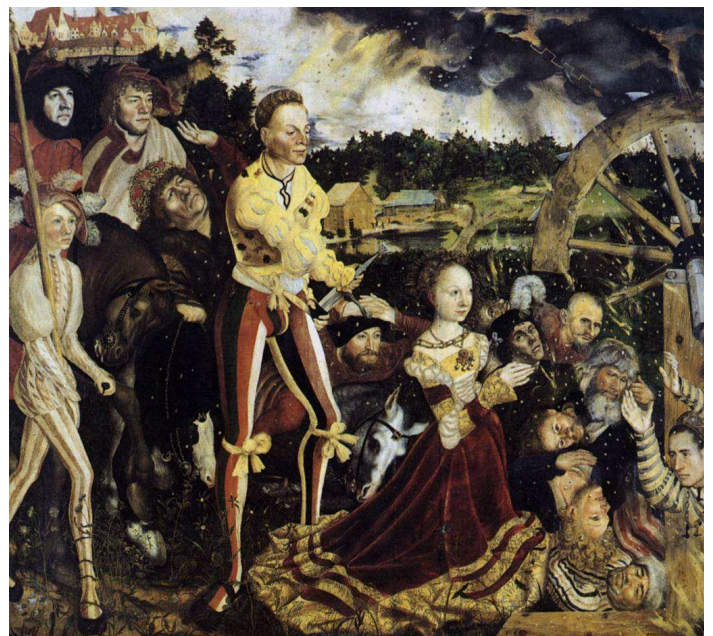
148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

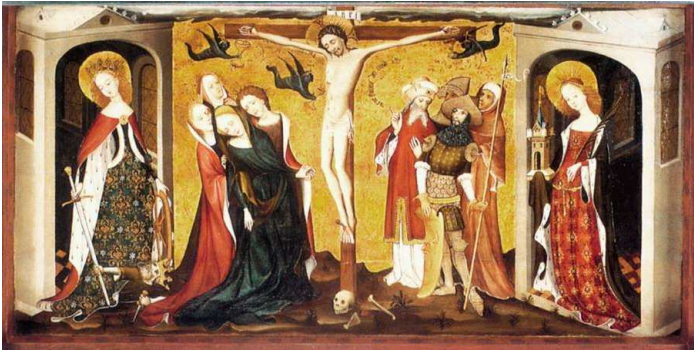
161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174